YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GÜNÜMÜZ KONUT TASARIMI İÇİN; KULLANICI - TASARIMCI ETKİLEŞİMİNDE KÜLTÜR ETKENİNİN İZMİT ÖRNEĞİNDE İRDELENMESİ VE BİR YÖNTEM ÖNERİSİ

95071

Yüksek Mimar Sibel ASLAN

F.B.E. Mimarlık Ana Bilim Dalı Mimari Tasarım Programında
Hazırlanan

DOKTORA TEZİ

Tez Savunma Tarihi : 16 Haziran 2000
Tez Danışmanı : Prof. Ali DÜZGÜN (YTÜ)
Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Ahsen ÖZSOY (İTÜ)
Prof. Ümal DEMİRARSLAN (KOÜ)

İSTANBUL, 2000

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ.....vii

ÇİZELGE LİSTESİ.....xi

ÖNSÖZ.....xii

ÖZET.....xiii

ABSTRACT.....xv

1. GİRİŞ.....1

2. KÜLTÜRE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR VE KÜLTÜR OLUŞUMUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....5

2.1 Kültürün Tanımı.....5
2.2 Kültürün Sınıflandırılması.....10
2.2.1 Genel ve alt kültür.....11
2.2.2 Maddi ve manevi kültür.....12
2.2.3 Gerçek ve ideal kültür.....12
2.2.4 Yüksek ve yaygın kültür.....13
2.2.5 Yığın kültürü.....13
2.2.6 Kültürü öğrenme zamanına göre yapılan sınıflandırma.....13
2.2.7 Kültürü taşıyıcısına yada egemenlik alanına göre sınıflandırma.....14
2.3 Kültürün Bazı Özellik ve İlkeleri.....16
2.4 Kültürün Bileşenleri ve Kültür Oluşumunu Etkileyen Faktörler.....19
2.4.1 Sosyo – psikolojik faktörler.....22
2.4.1.1 Gelenekler, örf – adetler, değerler ve normlar.....24
2.4.1.2 Dini inançlar ve etnik köken.....26
2.4.1.3 Aile yapısı.....29

2.4.1.3.1 Ailenin sınıflandırılması 30
2.4.1.3.1.1 Otorite figürüne göre sınıflandırma 31
2.4.1.3.1.2 Ailenin büyüklüğüne göre sınıflandırma 31
2.4.1.3.1.3 Evlilik ve kan bağına dayanan sınıflandırma 32
2.4.1.3.1.4 Evlilik biçimlerine göre sınıflandırma 32
2.4.1.3.1.5 İkametgah esasına göre sınıflandırma 33
2.4.1.3.2 Türk toplumunda aile 33
2.4.1.3.2.1 Yaşanılan yere göre sınıflandırma 35
2.4.1.4 Sosyal ilişkiler – yaşam şekli – toplumsal yapı 40
2.4.1.5 Davranış kuralları 46
2.4.1.5.1 Mahremiyet davranışı 51
2.4.1.5.2 Kişisel alan 56
2.4.1.5.3 Egemenlik sınırı ve davranışı 59
2.4.1.6 Ekonomik yapı 60
2.4.1.7 Dil 62
2.4.1.8 Eğitim 62
2.4.1.9 Hukuk 64
2.4.1.10 Teknoloji 64
2.4.2 Fiziksel faktörler 65
2.4.2.1 İklim 65
2.4.2.2 Yerleşim yeri 68
2.5 Kültürlerarası Etkileşim 71
2.5.1 Kültür alışverişi 72
2.5.2 Kültür çatışması 72
2.5.3 Kültür değişimi 73
2.5.4 Kültürel yozlaşma (bozulma) 74

3. KÜLTÜR – SOSYAL YAPI – KONUT İLİŞKİSİ 76

3.1 Konutun İnsan Yaşamındaki Anlamsal Önemi 76
3.2 Sosyal Yapı – Konut İlişkisi 84
3.3 Kültür – Konut İlişkisi 86

3.4 Konutun Tarihsel Gelişimi 96
3.4.1 İlkel dönemden, Selçuklular ve Beylikler dönemine kadar olan süreç ..97
3.4.2 Osmanlı dönemi & Türk evi 103
3.4.3 Osmanlı' dan günümüze konut....113
3.5 Konut Sorunu 128
3.6 Kentleşme 135
3.6.1 Eski kent dokusu 140
3.7 Göç....146
3.7.1 Göç oluşumu etkenleri....146
3.7.2 Göç çeşitleri....148

4. İZMİT : TARİHSEL GELİŞİMİ, DOĞAL VE YAPAY ÇEVRE KARAKTERİ 153

4.1 Yerleşmenin Tarihsel Gelişimi 153
4.2 Yerleşmenin Doğal Çevre Özellikleri 155
4.2.1 Genel konum 155
4.2.2 Topoğrafik durum 155
4.2.3 İklim 156
4.2.4 Bitki örtüsü 157
4.2.5 Turizm 157
4.3 Sosyal Yapı....159
4.4 Ekonomik Yapı ve Sanayi 162
4.5 Kentsel ve Mimari Yapı 164
4.5.1 Eski kent dokusu 166
4.5.2 Günümüz kent dokusu 171

5. KOCAELİ İLİ – İZMİT MERKEZ İLÇE ÖRNEĞİNDE, KÜLTÜRÜN GÜNÜMÜZ KONUT TASARIMINA ETKİLERİNİN SAPTANMASI İÇİN UYGULANAN ARAŞTIRMA – ANALİZ ve YÖNTEMLER....181

5.1 Amaç 181

5.2 Yöntem 182
5.2.1 Çevre-davranış araştırmalarında kullanılan yöntemler 182
5.2.2 Veri toplamada kullanılan teknikler 183
5.2.3 Uygulama çalışmasında kullanılan yöntem ve teknikler 183
5.2.3.1 Survey verilerinin toplanması 184
5.2.3.2 Görsel irdeleme ve verilerin toplanması 185
5.3 Araştırmanın Uygulanması 186
5.3.1 Çalışmanın mimarlarla ilgili bölümü 192
5.3.2 Çalışmanın kullanıcılarla ilgili bölümü 194
5.3.2.1 Karşılaşılan zorluklar 198
5.3.2.2 Görüşmeler hakkında genel görüşler 199
5.3.3 Değerlendirme çizelgeleri....200
5.4 Değerlendirme Sonucunda Elde Edilen Bulgular 200
5.4.1 Mimarlarla yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular....201
5.4.1.1 Plan şemaları 204
5.4.2 Kullanıcılarla yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular....213
5.4.3 Görüşmeci değerlendirme formundan elde edilen bulgular 225
5.4.4 Bulguların değerlendirilmesi 226

6 SONUÇLAR ve ÖNERİLER....229

6.1 Sonuçlar....229
6.2 Öneriler....230

KAYNAKLAR....234

EKLER

EK 1 İzmit Eski Kent Dokusuna Ait Diğer Plan Örnekleri.....253
EK 2 İzmit Eski Kent Dokusuna Ait Fotoğraf Örnekleri.....255
EK 3 İzmit Apartman Tipi Konut Plan Örnekleri.....258
EK 4 Günümüz İzmit' inden Fotoğraflar Örnekleri.....273
EK 5 Mimarlarla Yapılan Çalışmada Uygulanan Soru Formu.....276
EK 6 Kullanıcılarla Yapılan Çalışmada Uygulanan Soru Formu.....282
EK 7 Görüşmeci formu.....292
EK 8 Değerlendirme Çizelgeleri.....293
EK 9 Harita : İzmit Merkez İlçe 295

ÖZGEÇMİŞ.....296

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 İnsan ve kültür ilişkisinde yumak modeli 8
Şekil 2.2 Çocuğunu taşıyan anne, bebeğini taşıyan kız.... 14
Şekil 2.3 Kültür – eylem etkileşimi 19
Şekil 2.4 Kültür bileşenleri 20
Şekil 2.5 Çevre settingi 21
Şekil 2.6 Gelin odası 25
Şekil 2.7 Geleneksel Türk evinde dışa kapalı, içe dönük günlük yaşam....28
Şekil 2.8 Kentte çekirdek aile 34
Şekil 2.9 Kırda geniş aile 35
Şekil 2.10 Geniş aile 36
Şekil 2.11 Tarım, köy ailesinin uğraşılarından biridir....37
Şekil 2.12 Kırsal aile : daha kalabalık, ancak yine çekirdek aile tipi 37
Şekil 2.13 İnsan davranışının çevresel uyarılara karşı farklı düzeyleri....46
Şekil 2.14 Toplumsal davranışa yön veren etkiler....48
Şekil 2.15 Gereksinmeler hiyerarşisi....48
Şekil 2.16 İnsan – çevre sorunlarına tasarımcı ve toplumbilimci yaklaşım....50
Şekil 2.17 Temel davranış mekanizması olarak "mahremiyet davranışı" 51
Şekil 2.18 Kentsel mekanlar....52
Şekil 2.19 Yapısal çevre – mahremiyet – uzaklık türü ilişkisi 53
Şekil 2.20 Geleneksel Türk evinde, üst katlarda kurulan dış ilişkisi....53
Şekil 2.21 Yabancılardan gizlenebilen iç yaşantının sağlanması 54
Şekil 2.22 Oda girişi – dolap ilişkisi 54
Şekil 2.23 Kişisel alan ölçümü 57
Şekil 2.24 Kişilerin aralarında içgüdüsel olarak koydukları uzaklıklar ve bu uzaklıklarla ilişkili olarak denetim elde etmek istedikleri mekanlar 58
Şekil 2.25 Geleneksel Türk evinde iç mekan uzaklığı 58
Şekil 2.26 Kişisel mekan davranışının sedir konumu ve taşınabilir minder konumuna etkisi 59

Şekil 2.27 Geleneksel Türk evinde Yatay raf öğesi – İzmit etnografya müzesinden bir görüntü 60
Şekil 2.28 Yararlı kullanım alanı 60
Şekil 2.29 Sosyal hayatı düzenleyen kurallar 64
Şekil 2.30 Antalya, Hacı Ömer ağa evi 66
Şekil 2.31 Bölgelere göre konut uygulama farklılıkları 67
Şekil 3.1 Değişik mekan ölçeklerinde etrafımızı saran çevre 78
Şekil 3.2 Sağlıksız konut 79
Şekil 3.3 Sağlıksız yerleşim 79
Şekil 3.4 İnsan ve konut arasındaki ilişkilerin evrimi 82
Şekil 3.5 Kültür – eylem ilişkisi ara süreçleri 88
Şekil 3.6 Konut oluşumuna etki eden faktörler 88
Şekil 3.7 Guatemala'nın yerli köylerinden geleneksel saz çatılı konut örneği 89
Şekil 3.8 Mamut avcılarının çadırı 90
Şekil 3.9 Kültürlerarası anlaşma 92
Şekil 3.10 Le Corbusier'in Pessac tasarımının orijinal ve kullanıcılarının gereksinmelerine göre değişmiş durumu 95
Şekil 3.11 Tarihsel süreç içinde konutun dünü ve bugünü 97
Şekil 3.12 Mağarada yaşam 98
Şekil 3.13 İlkel yerleşim örneği 98
Şekil 3.14 Çayönü yuvarlak planlı kulübe 99
Şekil 3.15 Çayönü' nde dikdörtgen konuta geçiş 100
Şekil 3.16 Hacılar 6. yapı katının evlerinden bir grup 100
Şekil 3.17 Baklatepe' de uzun ev 101
Şekil 3.18 Priene evi 101
Şekil 3.19 Silifke Sinekkale' de bey evi 102
Şekil 3.20 Derinkuyu'da yer altı yerleşimi 102
Şekil 3.21 Türk çadırı 104
Şekil 3.22 Eski Türk evinde kat kullanımları 105
Şekil 3.23 Oda düzeni 107
Şekil 3.24 Odanın ana kullanım bölümü 108
Şekil 3.25 Türk evinde oda girişi ve dolap ilişkisi 109

Şekil 3.26 Gaziantep, Müfit Arif efendi evi 110
Şekil 3.27 Dış sofalı plan şemaları 110
Şekil 3.28 İzmit, Hacı Hürrem mahallesinde iç sofalı ev planı 110
Şekil 3.29 Orta sofalı plan şemaları 111
Şekil 3.30 Anadolu'nun iklim bölgeleri 111
Şekil 3.31 Ataköy yerleşmesi – A tipi konut planı 123
Şekil 3.32 Ankara Bahçeli evler 127
Şekil 3.33 Mimarlık dergisinden, 78/1 129
Şekil 3.34 Çarpık kentleşme 139
Şekil 3.35 Farklı nüfuslar için davranış ortamları 142
Şekil 3.36 Mekansal zonlar.... 143
Şekil 3.37 Göçe neden olan faktörler 147
Şekil 4.1 Nicomedia' da Diocletianus tapınağı ile devlet sitesi 155
Şekil 4.2 Kocaeli il topraklarının yeryüzü şekillerine göre dağılımı 156
Şekil 4.3 İzmit'in ayrıntılı arkeolojik haritası 157
Şekil 4.4 Yeni Cuma camii 158
Şekil 4.5 Saatçi Ali efendi konağı 158
Şekil 4.6 İzmit çuhane fabrikası 162
Şekil 4.7 İzmit kenti sanayi sahaları 163
Şekil 4.8 Tüpraş 164
Şekil 4.9 Eski İzmit 164
Şekil 4.10 Demiryolu 165
Şekil 4.11 Konut sorunu.... 166
Şekil 4.12 İzmit tepeler üzeri yerleşimi 167
Şekil 4.13 I. Mahmut dönemi Türk evi 167
Şekil 4.14 Bahçelerden sokağa taşan yeşillikler 168
Şekil 4.15 İzmit Kapanca sokak vaziyet planı.... 168
Şekil 4.16 Çıkmaz sokak 169
Şekil 4.17 Kapanca sokak cephe rölöveleri 169
Şekil 4.18 İzmit geleneksel Türk evi rölöveleri 170
Şekil 4.19 Eğimli yerleşim-payandalı çıkma ve ahşap cephe kaplamalı konutlar..170
Şekil 4.20 Tek çıkmalı ve köşe parsel konut uygulaması.... 171

Şekil 4.21 İzmit imar paftası – örnek 172
Şekil 4.22 Az katlı evler 173
Şekil 4.23 Yeni yerleşmeler genel görünümü 175
Şekil 4.24 Akarca konutları - A1-B1tipi planlar.....176
Şekil 4.25 Akçakoca konutları 10-15katlı plan tipleri 176
Şekil 4.26 Emlak Bankası ve Toplu Konut İdaresi' nce üretilen konut planları....177
Şekil 4.27 İzmit'te kooperatif planı 177
Şekil 4.28 Seka işçi evleri 178
Şekil 4.29 Seka lojmanları 178
Şekil 4.30 Gecekondu örneği 180
Şekil 5.1 Konut tasarım sürecini etkileyen veriler ve yöntem şeması.....187
Şekil 5.2 Mimarlarla gerçekleştirilen çalışmaların frekans dağılım tabloları-
Örnek 199
Şekil 5.3 Kullanıcılarla gerçekleştirilen çalışmaların frekans dağılım tabloları-
Örnek 200
Şekil 5.4 Ana plan şeması – 1 210
Şekil 5.5 Ana plan şeması – 2 210
Şekil 5.6 Diğer plan şemaları – I 211
Şekil 5.7 Diğer plan şemaları – 2.....211
Şekil 5.8 Diğer plan şemaları – 3 212
Şekil 5.9 Diğer plan şemaları – 4 212
Şekil 5.10 Diğer plan şemaları – 5 212
Şekil 5.11 Sunulmak istenen konut tipi 224
Şekil 5.12 Çelişki 225

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 2.1 Temel gereksinmeler – kültürel cevaplar 10
Çizelge 2.2 Mimarlıkta değerlendirme öğeleri..... 23
Çizelge 2.3 Türkiye' de aile yapısı 34
Çizelge 2.4 Kullanıcı gereksinmelerine uygun çevre koşulları 55
Çizelge 2.5 Konutta yer alan eylemlerin gizlilik ilkesine göre sıralanışı 56
Çizelge 2.6 Kültürel süreçlerin tanımları 71
Çizelge 3.1 Yıllık nüfus artış hızı 120
Çizelge 3.2 Türkiye'de kentsel ve kırsal yerleşimlerdeki nüfus oranı 133
Çizelge 4.1 Maksimum seviyede göç alan illerin göç alma yüzdeleri 159
Çizelge 4.2 Türkiye' de toplam göç edenlerin, göç alan dört ile yönelme oranı..... 159
Çizelge 4.3 1990 yılı itibariyle göç alan iller 160
Çizelge 4.4 En çok gelişmiş ve en az gelişmiş iller (1970-1991)..... 161
Çizelge 4.5 Gecekonduların gruplara göre dağılımı 179
Çizelge 5.1 Tez kapsamında, mimar örnekleminin belirlenmesi..... 190
Çizelge 5.2 Kullanıcı örnekleminin belirlenmesi 190
Çizelge 5.3 Görüşülen kişinin doğum yeri 214
Çizelge 5.4 Görüşülen kişinin İzmit'e geliş yeri 214
Çizelge 5.5 İzmit' e geliş ve yaşama nedenleri 215

ÖNSÖZ

Günümüz konut tasarımı için, kullanıcı – tasarımcı etkileşiminde kültür etkeninin İzmit örneğinde irdelenmesi ve bir yöntem önerisi adlı bu çalışma, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümünde doktora tezi olarak hazırlanmıştır.

Konu geniş kapsamlı olarak ele alınarak; belirlenen alan içersinde, günümüz kullanıcılarının çevre, bina ve konutlarından memnuniyet, şikayet ve beklentileri ile tüm bunlara karşılık tasarımcıların sundukları mevcut durumdaki konut tipleri incelenmiştir. Tüm bunlar yapılırken, kültürel bileşenler temel faktör olarak ele alınmıştır. Araştırmada elde edilen veriler ve sonuçların bundan sonra yapılacak çalışma,uygulama ve tasarımlara yol gösterici olması düşünülmektedir.

ÖZET

Türkiye'de son 40-50 yıldır yaşanan hızlı kentleşmenin sonucu insanlar, çoğunlukla yaşadıkları doğal ve yapay çevrelerin sosyo-ekonomik ve fiziksel özellikleri gözönünde bulundurulmaksızın oluşturulan konutlarda oturmaya yönlendirilmişlerdir. 70-80 yıl öncesine kadar, Türk insanın yaşadığı Geleneksel Türk Evi'nin bir çok meziyetlerine yeni tasarımlarda pek de başvurulmamaya başlanmıştır. Aile ve toplum yapısı incelenmeksizin tek tip konut planları uygulaması hızla yaygınlaşmıştır.

Bu varsayımlarla yola çıkarak, Geleneksel Türk Evinin özelliklerini, aile ve toplum yapısını ve bireyleri toplum yapan ana faktör "kültür"ün anlam, önem, özellik ve çeşitleri ile konutun gelişimi ve oluşumunu etkileyen faktörlerin neler olduğu bölümler altında incelenmiştir. Bu bağlamda;

Birinci bölümde; konuya giriş yapılmakta, amacın insanlarla uyumlu; insanların beklentilerine, yaşam tarzlarına önem verilerek oluşturulacak konutlar üretilmesi olması gerektiği belirtilmektedir. Çalışmada Türk insanının ve ailesinin önem verdiği mahremiyet, kişisel alan, egemenlik sınırı, komşuluk gibi bazı ana faktörlerin ön plana çıkarıldığı vurgulanmaktadır. Ayrıca, tez konusunu ilgilendiren önceki çalışmaların önemli örneklerinden bazılarına değinilmekte, diğerlerine ise kaynaklar listesinde yer verilmektedir.

İkinci bölümde; tez konusunun ana etkeni "kültür"ün literatürdeki tanımlamaları; çeşitli bakış açılarına göre sınıflamaları; bazı özellik ve ilkeleri; bileşenlerini oluşturan sosyo - psikolojik ve fiziksel faktörleri ele alınmakta ve detaylıca incelenmektedir. Kültürlerarası etkileşimin olumlu ve olumsuz yansımalarına da değinilmektedir.

Üçüncü bölümde; kültür ve sosyal yapının konut ile ilişkisi ele alınmakta ve konutun tarihsel gelişimi, Türkiye'deki konutun dünü ve bugünü dönemler halinde incelenmektedir. Daha sonra konut sorununun boyutu, kentleşme ve eski Türk yerleşimlerinin özelliklerine yer verilmektedir.

Dördüncü bölümde; tez uygulaması için tanımlanmış bölge seçilen İzmit Merkez İlçe; Kocaeli ili sınırları içinde tarihsel gelişim, doğal ve yapay çevre özellikleri ve sosyo-ekonomik yapı özellikleri ile ele alınarak yeterince tanıtılması hedeflenmektedir. Geleneksel Türk evlerinin rölöveleri, eski kent yerleşim özellikleri bu bölümde yer almakta ve günümüz konut uygulamaları araştırmalarını da içermektedir.

Beşinci bölümde; yöntemin belirlenmesi ve şema halinde sunumu, şemanın irdelenmesi, yöntem doğrultusunda uygulama çalışmasının aşamalarının belirlenmesi, mimar ve kullanıcılarla yapılan çalışmalar, bu çalışmanın aşamaları ve değerlendirmeler sonucu elde edilen bulgular bulunmaktadır.

Sonuç ve öneriler bölümünde ise, kullanıcıya uygun konut tasarımı yapabilmek için gözönünde bulunması gereken faktörlerin çevresel ve kullanıcı verileri olduğu, bunları elde etmek ve tasarım sürecinde kullanmak gerekliliği belirtilmektedir.

ABSTRACT

THE DISCUSSION OF CULTURE FACTOR İN USER AND DESİGNER İNTERACTION FOR TODAYS HOUSE REPRESENTATION AT İZMİT EXAMPLE

As a result of rapıd urbanızatıon in the last 40-50 years, people in Turkey had been dırected to lıve in houses that in most cases these houses had been established wıthout socıoeconomıc and physıcal characteristics of people and their natural and artificial environment beıng taken into account. Numerous excellences of Traditional Turkish Houses in which Turkish people used to lıve tıll 70-80 years back from now had began not much to be demanded at the new representetıons, single type housıng plan applıcatıons had been rapıdly spreaded wıthout consıdering family and socıety structures.

Startıng from these hypothesıses; orıgınalities of Traditional Turkısh Houses; structures of the family and socıety; meanıng, importance, characterıstıcs and varıatıons of cultures, prıncıpal factor whıch creates a socıety from individual are being considered as a factors in separate sectıons efecting formatıon and flourıshıng of resıdence.

İn the first sectıon introductıon to the subject is done and the purpose of the paper is indicated as it is necessary to produce houses which are well adjusted to people, answers thıer expectatıons and fıts theır way of living. İn the study, some basıc factors whıch Turks and Turkısh family attrıbuted gread importance have been stresed such as secrecy, physical area, the limit of sovereignty and neighbourhood. İn addition to this, some previous studies are mentıoned and others are listed in bibliography sectıon.

İn the second sectıon; "culture" the main motıve of the subject of this theses is taken in hand and being examined in detaıl with its definitions in literature, its classıfıcatıons in accordance with different view some of its charecteristics and principles and sociophsicologic and physical factors which establish its components. Positive and negative reflections of interaction between different cultures is also touched in this section.

İn sectıon three, relatıons between housıng, culture and socıal structure of society is discussed together with the hıstorıcal flourısıng of housıng and housing from yesterday to today in Turkey in seperate headings subsequently, the extent of housıng problem, urbanızatıon itself, old Turkısh settlements and migratıon as main housing problem stated in this study.

İn the next sectıon it is intended to present "İzmit central township", whıch was selected as defıned area for the applıcatıon of thıs thesıs, in detail; through studyıng hıstorıcal development inside the margıns of the cıty of Kocaeli, natural and artıfıcial environment together with socıoeconomic structure. Thıs sectıon also includes some plans of traditional Turkish houses, partıcularıtıes of old type of cıty settlement and researches about housıng applıcatıons for today.

İn sectıon fıve, studıes wıth archıtects and users presented wıth the help of dıfferent lists/tables.

Separately, in results and proposals section, factors which has to be taken into accountfor doing user friendly house representatıon is defined as data about environment and users; together with the necessity of obtaining these data and usıng them in representatıon process.

1. GİRİŞ

İnsan gereksinmelerinde birinci sırayı barınma ihtiyacı almaktadır. İlkel dönemden günümüze kadar olan tüm zaman dilimlerinde gerek yerleşim, gerekse de konut / mekan oluşumları insanların kültürel yönlerinin mekanlara yansıması sonucu gerçekleşmiştir. İnsan ve kültür birbirinden ayrılmaz kavramlardır. Kültür insanla, insan da kültürle birlikte varolmaktadır. İnsanlar kültürel yapılarına uygun çevrelerde ve konutlarda uyumla yaşamakta, ancak herhangi bir uyumsuzlukla karşılaştıklarında tepki vermekte, değişiklik yapmak gibi çözümlere gitmektedirler.

Toplumların sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik özellikleri, kültürel kimlikleri ile oluşturdukları kentsel ve mimari kimlik arasında çok yakın bir etkileşim gözlenmektedir (Hacıhasanoğlu, 1996). Bilindiği gibi konut da, toplumların sosyal, ekonomik, kültürel kimliklerinin göstergesidir. Bireyler kendi fiziksel ve tinsel özelliklerinin yanısıra ait olduğu grubun kültürel özelliklerini de yaşadıkları mekana, o mekanın kullanım biçimine yansıtırlar (Ertürk, vd., 1992). Konutun insanlar için anlam çok büyüktür. Üretim ve üreme, hareket ve dinlenme, yalnızlık ve ilişki kurma mekanıdır. Nerede ve nasıl yaşayacağına karar verebilmek ve evini istediği gibi düzenleyebilmek hakkı, bireyin dirliği ve özgüveni için önemli olduğu kadar, topluma katkıda bulunması açısından da son derece gereklidir.

1966 tarihli Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi' nin 11/1'inci maddesi "yeterli konut" un nasıl olması gerektiğinden bahsetmektedir. Bu açıklamalarda konutun bir çatı dört duvar ya da sadece bir ticari mal olmadığı vurgulamaktadır. Konut insanların bir yerde güvenlik ve barış içinde, özel hayatının gizliliğini koruyarak, onunla yaşama hakkını gerçekleştirmelerine olanak vermelidir. Bir konutun yeterliliği çok boyutlu olarak tanımlanmıştır. Bunlar;

a) Yasal yararlanma güvenliliği,
b) Yeterli hizmetlere, malzemeye ve altyapıya sahip olması,
c) Pahasının ödenebilir olması,
d) Oturulabilir nitelikte olması,

e) Erişebilirliliği,
f) Uygun yerde olması,
g) Kültürel yeterliliği diye sıralanmaktadır(Habitat II. Kent Zirvesi, 1996).

Ulusal eylem planında da değinilen bu nitelikler, yedinci beş yıllık kalkınma planında da ele alınmış; konut birimi ve konut çevresinin nitelikli olmasının; güvenli, sağlıklı, kullanıcısının yaşam biçimine uygun ve anlamlı olması ile açıklanmıştır (ÖİK, 1996) .İnsanlar değer yargıları ile tanımladıkları bir mekan organizasyonunu her devirde tercih etmiş ve gerçekleştirmişlerdir. Ancak kültür kavramının ve insan davranışının çevre biçimlenişinin etkisi üzerinde durulmasına 1960'lardan bu yana başlanmasına karşın, fiziksel çevrenin biçimlendirilmesinde kültürel faktörler üzerinde hala çok az durulmaktadır (Turgut, 1990).

Tez kapsamında önerilen yöntem içersinde bu eksikliğin farkında olarak; seçilen tanımlanmış bölge ve belirlenen örneklemlerde, tasarımcı-mimarların bugünün konut kullanıcıları için yapmış oldukları tasarımlarda bu özelliklere ne kadar önem verdiklerini irdelemek ve yeni tasarımlara yol gösterecek veriler elde etmek istenmekte ve beklenmektedir.

İkinci ve üçüncü bölümlerde; insanın ve çevresinin fiziksel özelliklerinin ötesinde başka faktörlerin ve bileşenlerin varlığına dikkat çekilmiştir. Konut tasarımında ve oluşumunda bütün bunlar göz önünde bulundurulduğu taktirde; insani ölçülerde oluşan, kullanımda hiçbir aksaklığın çıkmadığı ve dolayısıyla insanların içlerinde mutlu yaşadıkları konutlar yapılabilecektir. Bu faktörlerin bulunduğu konutlara örnek olarak Geleneksel Türk Evi verilebilir.

Dördüncü bölümde İzmit detaylı olarak incelenmiştir. İzmit'in Türkiye sınırları içindeki gerek ekonomik, gerekse coğrafi konumunun önemi açıktır: İstanbul'a çok yakındır ve gerek karayolu gerekse de demiryolu kentin içinden geçmekte ve bölgeleri birbirine bağlamaktadır. Kentleşme hızının yüksekliği, göç alma sırasında üç büyük ilin hemen arkasından gelmesi ve dolayısıyla hızlı nüfus artışı ve konut sorunu; topoğrafik durumu açısından çizgisel bir kent oluşu ve buradaki yerleşim şeklinin ve yapılaşmanın

incelenmesi önem arz etmektedir. Bütün bunların yanısıra kenti tanıyor olmanın avantajlarından yararlanmak istemek de seçim nedenlerinden biridir. Seçim nedenlerinden de anlaşılabileceği üzere, İzmit'te karşılanması gereken bir "konut ihtiyacı" sorunu vardır, ve günümüzde bu sorun gecekondu dışındaki diğer yöntemlerle giderilmektedir. İzmit'teki gecekondu yapımı, dördüncü bölümde de değinildiği üzere, sayısal olarak azdır. Hem bu ve hem de ayrı bir araştırma konusu olması nedeniyle gecekondu tez kapsamı dışında bırakılmış; sadece bugünkü durumunu incelemek yeterli görülmüştür.

Bugün, İzmit'teki konut ihtiyacı gerek tek, gerek toplu konut şeklinde üretilerek giderilmeye çalışılmaktadır. Ama amaç sadece konut üretmek olmadığına göre, diğer bölümlerde detaylı olarak değinilen kullanıcıların özelliklerini bilmek gerekmektedir. Kullanıcıların kültürleri ve kültürel bileşenleri; kentte var olan yerleşik - yöresel kültürün konut oluşumundaki rollerinin irdelenmesi önemlidir. Bu rolün etkisi, insanların batı tarzı, prototip planlı konutlarda yaşamaya mecbur bırakılmaları, konut-kültür çatışması / uyuşmazlığı , bunları gidermek için kullanıcıların konutlarında sonradan yaptıkları değişiklikler gibi konulara çözüm arama endişesi tez kapsamını oluşturmaktadır. Buradan; yeni bir soru kendiliğinden oluşmaktadır. Kullanıcı-Tasarımcı mimar ve konut üreticisi ilişkisi : İzmit'te günümüz konut üretiminde kullanıcı ve tasarımcı mimar karşı karşıya gelip, istek ve beklentilerini, kendilerini, yaşam tarzlarını birbirlerine anlatmak şansına sahip olup olmadıkları konusu da uygulama çalışması sürecinde irdelenmiştir.

Konutun tasarlanma, yapım ve kullanım süreçlerinin incelenmesi; konutlardan her yönden maksimum faydayı sağlamak için gereklidir. Amaç; kullanıcıyla uyumlu konut üretmek olmalıdır. Tezin sonucunda bir yöntem önerisi sunumu hedeflenmiş ve buna ulaşılmıştır. Beşinci bölümde şema halinde sunulan ve açıklanan yöntem,uygulama çalışması sürecinde belirlenen bölgede 2513 konut kullanıcısı ve serbest çalışan 44 mimar üzerinde denenmiş ve bundan sonra ki çalışmalarda şemada yer alan kriterlerin uygulanabilirliği doğrulanmıştır. Tez, veri toplama, uygulama, analiz, sentez, değerlendirme ve sonuç aşamalarına göre oluşmuştur.

Literatür çalışması sürecinde daha önceden yapılmış pek çok değerli çalışmaya ve kaynağa ulaşılmıştır. Bunlara referans göstererek tez içersinde yeri geldikçe değinilmiş ve

kaynaklar bölümünde liste halinde sunulmuştur. Bunların başlıcaları (Rapoport,1969, 1977; Özsoy, 1976,1983; Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992; Gökçe vd., 1993; Gür, 1993)dır.

2. KÜLTÜRE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR ve KÜLTÜR OLUŞUMUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLER

2.1 Kültürün Tanımı

Kültür kavramının içeriğini bilmek, bilebilmek için her şeyden önce, o kavrama bakmaya hazır olmamız gerekir (Erinç, 1995). Kültür belki de kullanabileceğimiz en az açık olan kavramlardan biridir. Çünkü, bir anlamda çok geniş kapsamlıdır; diğer bir anlamda da çok sınırlı bir özelliği vardır (Özkalp, 1995). Bu sorun, "kültür" kavramının açık seçik tanımlanmasındaki zorluk olarak görülebilir ve bunun kökeni, kültür sözünün çok anlamlı oluşunda aranabilir (Kantarcıoğlu, 1990; Güvenç, 1991; Willliams, 1993). Bu anlam çokluğu ve tanım bolluğu, bazı bilim adamlarının canını sıkmış görünmektedir. Sözgelimi Peter Burke, "kültür, can sıkacak kadar çeşitli tanımları olan bir kavramdır" derken, Serge Latouche ise, kültür sözcüğünün çok anlamlı oluşunu, bizzat sözcüğün başarısı olarak görür ve bunun belirsiz olduğu kadar, derin arzuların ve özlemlerin kanalize edilmesine olanak verdiğini belirtir (Aksoy, 1996). Kültür kavramının anlam katmanları, zihin gelişkin bir durumdan ("kültürlü kişi", "kültür almış kişi" gibi) bu gelişme sürecine ("kültürel ilgiler", "kültürel etkinlikler" gibi) ve bu süreçlerin araçlarına ("sanatçı" olarak ve "beşeri entelektüel çabalar" olarak anlaşılan kültür kavramı gibi) kadar değişen anlamlarıyla ayırdedilmektedir (Williams, 1993). Öte yandan, kavramın antropolojik ve geniş sosyolojik kullanımı, Linton'un tanımındaki gibi bir toplumun tüm hayat biçimini kastetmektedir (Güvenç, 1991; Williams, 1993).

Heratıus' dan bu yana bilinen (Erinç, 1995) ve istisnai bir karmaşıklığı olan kültür kavramının tarihi ve kullanımını, Kroeber ve Kluckhohn ile Williams detaylı olarak ele almışlar, ve eserlerinde sözcüğün / kavramın tarihsel evrimine 60 sayfa ayırarak, 164 farklı tanımını derlemiş ve tartışmışlardır (Güngör, 1991; Güvenç, 1991; Williams, 1993). Bu derece geniş kapsamlı olan kültür kelimesi, "Colere" mastarından gelen Latince'de ekin (Güngör, 1991), toprağı işlemek (Kantarcıoğlu, 1990), çevirmek, döndürmek, tarlayı sürmek, (Aksoy, 1996) anlamlarında kullanılan, bakmak ve ihtimam göstermek anlamında da olan " Cultura"dan türemiş ve batı dillerine geçmiştir, dilimize Fransızca'daki okunuş şekliyle aktarılmıştır, ayrıca yüceltmek ve pohpohlamak anlamlarında da

kullanılmıştır(Özer, 1986; Güvenç 1991). Eski Fransızca'da "Couture" iken sonra "Culture" olmuş, zamanla ibadet, jimnastik; zekanın, zevklerin, davranışların eğitimi, gelişimi, incelmesi, böylece eğitilen ve incelen yaşayış şartı yani medeniyetin entelektüel yönü içeriklerini de üstlenmiştir(Güngör, 1991). Başta Batı dilleri olmak üzere, birçok dilde yer alan sözcüğe Rusça'da da rastlanmakta, kultura sözcüğü, "iş tarzı" ya da "genel yetenek düzeyi" gibi benzeri bazı anlamları, hemen hemen her saygı değer etkinliği içermektedir (Aksoy, 1996).

Kültürün sözlüğe göre anlamı " tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün özdeksel (maddi) ve tinsel (manevi) değerler ile bunları yaratmada, sonraki kuşaklara iletmede kullanılan insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların tümüdür." (Oxford Ansiklopedik Sözlük, 1990; Sahil, 1995) denebilir, diğer bir sözlük olan Webster yeni Enternasyonal 'da ise, kültürün, bir medeniyet içinde belli bir toplumun ulaştığı bir seviye olduğu ve grubu diğerlerinden ayıran karakteristik niteliklere sahip bulunduğu ifade edilmiştir(Kantarcıoğlu, 1990) veya "toplum ve toplulukta süregelen, topluluğun ya da bireyin yaşamını ve davranışlarını etkileyen, biçimlendiren ya da belirleyen bilgi, gelenek, sanat, değer yargısı gibi katkıların tümü" olarak da tanımlanmaktadır (Oxford Genel Kültür Ansiklopedisi, 1998).

Görüldüğü üzere; kültür kavramının farklı parçalarına ya da yönüne önem ve ağırlık veren farklı tanımlamaları yapılmıştır. Kültür için yapılan tanımlara göz atılırken 1871 yılında Tylor'un yaptığı tanıma mutlaka yer verilmesi gerekmektedir: Bir toplumun üyesi olarak kişinin elde ettiği bilgi, sanat, gelenek, görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür (Özer, 1986; Kantarcıoğlu, 1990; Güvenç, 1991; Erkan, 1995; Aksoy,1996)). Yine bu konuda otorite olan Mc Iver ve Adolf Loos' un kültür tanımlarına da yer vermek doğru olacaktır. Mc Iver "Yaşayış ve düşünüş tarzımız, sanat, edebiyat, dinle ilgili değerlerimiz, adet, gelenek ve eğlencelerimizdir (Aksoy, 1996) derken Adolf Loos "iç insanla dış insan arasındaki denge" şeklinde tanımlamaktadır.

Bozkurt Güvenç kültürün tanımlarını, "insan ve kültür" (1991) adlı kitabında belli başlıklar altında sınıflandırarak vermektedir. Bunlar;

- Sosyal miras ve gelenekler birliği olarak;

Kültür, varlığımızın yapısını (ilişkilerini) belirleyen, sosyal bir süreçle öğrenilen uygulama ve inançların, maddi ve manevi öğelerin birliğidir (Sapir; Güvenç, 1991den).

- Hayat yolu ya da biçimi olarak;

Kültür bir toplumun tüm hayat biçimidir. (Linton)

Kültür, bir grubun yaşama biçimidir (Marquet) (Kızıl, 1978den).

- İdealler, değerler ve davranışlar olarak;

Kültür, sosyal-kültürel evrendeki açık seçik eylemlerin ve araçların ortaya koyduğu ve nesnelleştiği anlamlar, değerler ve kurallar, bunların etkileşim ve ilişkileri, bütünleşmiş ve bütünleşmemiş gruplarıdır (Sorokin;Güvenç, 1991den).

Kültür, tavırlardan, davranış tarzlarından, örf ve adetlerden, düşüncelerden, düşünce sistemlerinden ortaya çıkmış bir sistemdir (Thurnwald,Kızılçelik, 1992den).

Kültür, hem bireysel hem de ortak kimliğe anlam veren değer ve düşüncelerin, ilkelerin, kurguların içiçe geçtiği bir dizgedir (Aksulu ve Aykut, 1996).

- Çevreye uyum olarak;

Kültür, insanların içinde bulunduğu yaşam koşullarına uyumlarının toplamıdır (Sumner ve Keller; Kızıl, 1978den).

- Geniş anlamda eğitim olarak;

Kültür, toplumsal olarak öğrenilen ve aynı yoldan yeni kuşaklara aşılanan davranış örüntüleri yada kalıplarıdır (Tozzer; Kızıl 1978).

Kültür, öğrenilen, okunan, işitilen şeylerin zihinde bıraktığı tortudur (Fındıkoğlu,Güngör, 1991den).

- Bireysel psikoloji olarak;

Kültür, büyütülerek bilimsel ekrana yansıtılmış bireysel psikolojidir (Benedict, Güvenç, 1991).

- Oluşumu ve kökeni açısından;

Kültür, sosyal etkileşimin ürünüdür (Winkston; Kızıl, 1978).

Kültür, yaşam çevremizin insan yapısı olan kesimidir (Herskavıts;Güven, 1991;Özmen, 1995).

Kültür, doğanın yarattıklarına karşılık insanoğlunun yarattığı hemen herşeydir. (Marx 1967; Güvenç, 1991;Özmen, 1995).

Kültür, aletlerden ve tüketim mallarından, çeşitli toplumsal gruplaşmalar için yapılan anayasal belgelerden, insana özgü düşün ve beşerilerden, inanç ve törelerden oluşan bütünsel bir toplamdır (Malınowski, 1990).

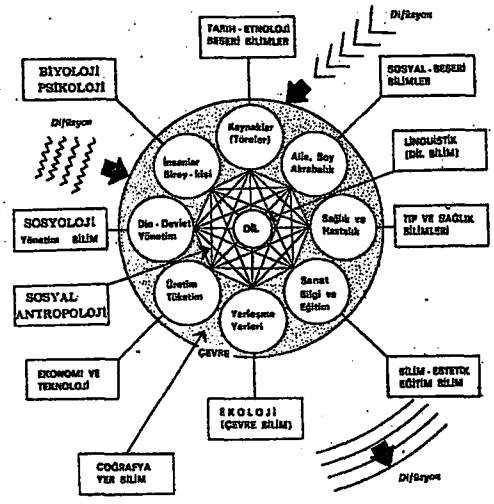
- Düşünüş olarak;

Kültür, belli bir düşünceler sistemi ya da bütündür (Wissler).

- Simge olarak;

Kültür, maddi öğelerin, davranışların, düşünce ve duyguların, simgelerden oluşan sembollere dayalı bir örgütlenmesidir (White), (Güvenç, 1991; Özmen, 1995).

Türkiye'de; kültür kavramına eğilen ve kültürü bütüncü bir yaklaşımla ele alan Bozkurt Güvenç ise; temel kurum ve değişkenlerinin fonksiyonel bağımlılıklarını dikkate alarak "Yumak Modeli" ile şemalaştırmaya çalışmaktadır (Güvenç, 1991, Güngör 1991) .

Şekil 2.1 İnsan ve kültür ilişkisinde yumak modeli (Güvenç,1991)

Görüldüğü üzere, kültürün bilinen çok sayıda tanımı olmasına karşın en genel anlamıyla, "İnsanın yarattıklarının tümü" olarak tanımlanabilir(Kepsutlu, 1995). Özetle bu tanımda da, diğer tanımlarda olduğu gibi "insan" ön planda görülmektedir. Demek ki; her tür kültür için ön şart kabul edilebilen nitelik; Kültürün insan için, onun gizil güçlerinin geliştirmek, onu daha mutlu kılmak ve daha rahat ettirmek için varolduğudur (Erinç, 1995).

Eylemin adı ne olursa olsun, kültür görüntüsü üzerine bir tutumda bulunan özne ile, nesne olarak adlandırılabilecek kültür kavramı arasında kurulan ikili ilişkinin amacı, şöyle tanımlanabilir; insanı, insanları anlamaya yönelik, merkezini insanda bulan bir dünya görüşü olması (Erinç, 1995) ve böylece, insan ve kültür arasında kopmaz bir ilişkinin olduğu açıkça görülmektedir (Sahil, 1995).

Kültür, insanı bir sonuca götüren araç olarak anlaşılmalı, yani yararlılık yada işlevsellik açısından ele alınmalıdır(Malinowski,1990). Sosyal kalıtımın tümü olarak da tanımlanabilen bu olgu, her insan grubu için farklı özellikler göstermektedir(Bayraktar ve Aksu, 1995). Antropoloji dilinde ve eserlerinde kullanılan temel kavramlardan özellikle ikisi insan ve toplumla ilgili önemi bir kez daha vurgulamaktadırlar, bunlardan biri "kültürün belli bir toplumu kendisi olduğu", diğeri ise yine kültürün "Bir insan ve toplum kuramı" olduğudur(Güvenç,1991). Bir ferdin kültürü, bir sınıfın kültürüne, bir sınıfın kültürü de içinde ürediği bütün bir toplumun kültürüne bağlı olarak gelişir. Temel, toplum kültürü olduğuna göre ferdin kültürünü içinde bulunduğu sınıfın ve toplumun kültüründen soyutlamak mümkün değildir (Kantarcıoğlu,1990). Kültür insan tarafından insan için var edilmiştir.

Baker' in belirttiği üzere kültür, anlamlı etkileşimlere oturan(temellenen) düzenlenmiş bir dünyada bireysel kişiliklerin bir bütün oluşturmasıdır. Kültürü dirik tutan, ona yaşam veren, öğeleri arasındaki bağı ve akımı sağlayan , kültürü hem yaratan hem koruyan, hem de sırtlanan insan, insan toplulukları ve onun bilinç düzeyidir(Erinç, 1995)

Dünyaya gelen bir çocuk, dilini, dinini, yiyip-içmesini, çevresini, sosyal yaşantısını, çocuk yetiştirmesini, bilgi kurallarını, manevi değerlerini ve hatta ölümden sonraki yaşantısını da belli bir kültür kalıbı içersinde öğrenir(Özkalp, 1995). Toplumun olmadığı yerde kültür de olamaz, kültür sosyal kalıtımın tümüdür(Wells,1984).

Malinowski bir söyleminde, organizma olarak insan hem kendisine yaşamda kalmayı sağlayan, ama hem de ona sağlıklı ve normal bir metabolizma veren koşullar altında bulunmalıdır, demektedir. Çünkü, eğer grup sürekli ve normal olarak yeniden donatılmazsa hiçbir kültür varlığını sürdüremez(Kızılçelik, 1992).

Çizelge 2.1 Temel Gereksinmeler - Kültürel Cevaplar (Malinowski, Kızılçelik, 1992'den)

A-TEMEL GEREKSİNMELER	B. KÜLTÜREL CEVAPLAR
1. Metabolizma	1. Besin
2. Üreme	2. Akrabalık
3. Bedensel Rahatlıklar	3. Barınma
4. Güvenlik	4. Korunma
5. Hareket	5. Etkinlikler
6. Büyüme	6. Yetiştirme
7. Sağlık	7. Hijyen

Çizelgedeki maddeleri arasında birebir ilişki vardır. İnsanların güdülerini karşılamak için kültürel kurumlar oluşturulmuştur. En basit gereksinmenin , hatta çevre etkilerinden en bağımsız fizyolojik işlevin bile kültürün etkisi dışında kalmayacağı hususu birkaç kez ileri sürülmüş bulunmaktadır (Kızılçelik, 1992).

2.2 Kültürün Sınıflandırılması

Kültürün çok anlamlılığı nedeni ile değişik bakış açılarına göre ve hatta kendi içinde bile farklı sınıflandırılması mümkündür Kültürlerarası farklılıklar kadar kültür içinde olan

çeşitliliklerde kültür açısından önem taşır (Erinç, 1995; Özkalp, 1995). Bunlara sırasıyla değinilecektir.

2.2.1 Genel kültür - alt kültür

Genel kültür, iş-meslek ve uzmanlık alanları dışında, herkesçe bilinmesi ve uyulması gereken bilgi, görgü ve yetenekleri ve bu muhtevayı veren bir genel eğitim sürecidir (Güvenç, 1991). Alt kültürde ise; ülke bazı kültür bölgelerine ayrılabilir. Fakat her bir kültür bölgesi içindeki yerleşim birimlerinde dahi bazı geleneksel benzerlikler yanında etnografya ve folklor bakımından anlamlı farklar olmaktadır. İş milli sınırlar içindeki bu farklı birimlere ve sentezlere alt kültür denmektedir (Güvenç, 1991), yada kısaca, alt kültür: toplumun temel kültürel değerlerini paylaşan ancak bunun dışında kendini diğer gruplardan ayıran değer, norm ve yaşam biçimleri olan gruplardır (Özkalp, 1995). Alt kültür kümelerinin belli başlıları etnik, bölgesel (coğrafyasal) ve mesleksel olanlarıdır (Ozankaya, 1982).

Bireylerin sosyo-kültürel geçmişleri doğrultusunda oluşturdukları yapılı yaşam çevresinde "alt kültürlerin" yansımalarını görmek olasıdır (Kaya, 1996). Her yerleşme biriminin kendine özgü kültürel özellikleri olduğu gibi büyük kentlerde farklı semt ve mahallelerin bile farklı kültürel özellikleri bulunur (Özmen, 1995). Yani bir komşuluk çevresi benzer yaşam tarzlarının yaşandığı ve yeniden üretildiği bir alt kültür çevresi oluşturmaktadır; ama farklı kültürlerin farkındalılığının yaşandığı yer de komşuluk çevresindir (Gökçe vd. , 1993).

Hızla çoğalan alt kültür grupları kentin sadece kültürel değil, aynı zamanda mekansal gelişmesinde de etkin olmuştur (Tönük ve Barkul, 1995). Buna örnek olarak; Ülkemizde kırsal bölgelerden gelen ve büyük şehirlerimizin çevrelerine yerleşerek gecekondu mahallerini oluşturan kişilerin ilişki biçimleri ve yaşayış özellikleri ile kendilerine özgü bir alt kültür yaratmaları gösterilebilir (Özsoy, 1983) .

2.2.2 Maddi kültür - manevi kültür

Malinowski'ye(1990) göre kültür, aletlerden ve tüketim mallarından, çeşitli toplumsal gruplaşmalar için yapılan anayasal belgelerden, insana özgü düşün ve becerilerden, inanç ve törelerden oluşan bütünsel bir toplamdır . Diğer bir tanımlama ile de kültür; bir grup insanın yaşam tarzını belirleyen bir davranışlar bütünü bir reçete olarak somut ve soyut öğelerden oluşmuş bir sistemdir (Arça, 1978). Maddi ve manevi kültürü anlatan üçüncü tanımda ise; kültür, tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi (özdeksel) ve manevi (tinsel) değerler ile bunları yaratmada, sonraki kuşaklara iletmede kullanılan insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların tümüdür, denmektedir (Sahil, 1995). Özetle, kültür insanların toplumsal ve tarihsel gelişim içinde yarattıkları bütün maddi ve manevi öğelerinin toplamıdır (Ozankaya, 1982). Her toplum, her topluluk, kendi gereksinimleri için kendi kültürünü yaratır. Buradaki amaç hep aynıdır: İnsanın daha mutlu, daha rahat yaşaması; ama bunun için bulunan maddi kültür farklı farklı olabilir(Erinç 1995). Kısaca maddi kültür insan emeğinin toplumsal gelişme süreci içinde gerçekleştirdiği, ortaya çıkardığı her tür nesneyi anlatmaktadır; bunlar bütün bir uygulayım bilim, araçlar ve gereçlerdir. Örneğin, karasaban belli bir kültürel düzeyin göstergesidir (Ozankaya, 1982).

Kültürün ruhsal ve sosyal gereksinmeleri karşılayan psikolojik ve sosyolojik yönü ise manevi kültürü oluşturmaktadır(Erdoğan, 1991). Manevi kültür öğeleri, maddi kültür öğeleri bir gelişme gösterdikten sonra oluşan, toplumun yaşamını düzenleyen değerler, inançlar, bilgiler, davranış kuralları, gelenekler, göreneklerdir (Ozankaya, 1982; Özkalp, 1995). İnsanların hareketleri manevi kültüre bağlı, ancak maddi kültürleriyle sınırlıdır (Erdoğan, 1991).

2.2.3 Gerçek kültür - ideal kültür

İdeal kültür, toplumu bir arada tutan norm ve değerlerin sadece kurallarda geçerli olmasıdır. Gerçek kültür ise, bu norm ve değerlerin pratikteki, günlük yaşamdaki uygulanış veya bulunuş biçimidir (Özkalp, 1995). Toplumda yaşayan insanlar ideal ve gerçek kültür ayrılığı üzerinde çok büyük bir önemle durmazlar.

2.2.4 Yüksek kültür - yaygın kültür

Kültür içindeki bir başka farklılıkta, aynı toplum içinde yaşayan elitler ile geniş halk tabakalarının sahip olduğu norm ve değerlerdeki ayrılıklar yatar. Toplum içinde özel bir yaşam biçimi, zevkleri ve alışkanlıkları olan küçük bir elit grubunun sahip olduğu kültüre "yüksek kültür" denir(örneğin; klasik müziğe düşkünlük gibi). Büyük halk kitlelerinin benimsediği yaşam biçimi, zevkler, farklı değerler de yaygın kültür (popular culture) adını alırlar,(örneğin; televizyon seyretmek, maça gitmek gibi) (Özkalp, 1995).

2.2.5 Yığın kültürü

Globalleşen bir dünya, gelişen kitle iletişim araçları, motorlu taşıt sanayi ve toplu ulaşım araçlarının yaygınlaşması sonucu kolayca diğer yerlere gidebilme, sanayinin gelişmesi sonucu zanaatın ve kişiye özel üretimin ortadan kalkması, birçok iş kolunda seri üretim olması insanları gitgide birbirine benzetmeye başlamıştır. Bir yandan giyim (yalnızca sentetik ve plastikleri düşünmek yeter), yeme-içme, konut, kent yerleşimi bakımlarından bireyler birbirine çok benzer özelliklere bürünmekte; diğer yandan radyo, TV, sinema, turizm, sanayii yüz binlerce seyirci yada dinleyiciye seslenen müzik, spor vb. gibi gösteriler milyonlarca insana aynı düşünsel, duygusal, davranışsal iletileri ulaştırmaktadır ve bunun sonucunda kültür seviyesinin düştüğü vurgulanmaktadır Bu oluşumların etkilerini anlatma da kullanılan kavram ise, "yığın kültürü" adını almaktadır (Ozankaya,1982).

2.2.6 Öğrenme zamanına göre sınıflandırma

Bu sınıflandırma üç şekilde olmaktadır:

-Sonradan oluşan kültür (Postfigüratif kültür) : Kişilerin yada çocukların atalarından öğrendikleri kültürdür. Kişiler bu kültürü genellikle yavaş yavaş öğrenirler (Erdoğan,1991).

Şekil 2.2 Çocuğunu taşıyan anne ve bebeğini taşıyan kız (Güvenç, 1991)

- Birlikte oluşan kültür (Cofigüratif kültür): Kişilerin yaşıtlarından öğrendikleri kültür çeşididir. Bu tip kültüre sahip olan bir toplumda genç ve yaşlı kültürü aynıdır. Bununla birlikte gençlerin davranışı eskisinden farklı olursa bu durum doğal gelişimden ileri gelecektir (Erdoğan, 1991).

- Önceden oluşan kültür (Prefigüratif kültür): Yaşlıların gençlerden öğrendikleri kültürdür. Burada eski kültürün önemli kısımları saklanmakta, ancak yeni neslin yarattığı kültürel değerler de ileri yaştakilere kabul ettirilmektedir. Böylece eski kültür, yeni kültür ile birleştirilmektedir (Erdoğan, 1991).

2.2.7 Kültürü taşıyıcısına yada egemenlik alanına göre sınıflandırma

Bu sınıflandırmada dört tür kültür yer almaktadır. Bunlar;

- Bireysel kültür : Bireye, içinde bulunduğu toplumun üyelerince, karşılaştırma yöntemiyle yakıştırılan bir kimliktir. Yakıştırma olduğu için de hem yakıştıranları, hem de yakıştırılanı imler (Erinç, 1995). Fertlerin kültürlerinin büyük bir kısmı, onların aynı milletin öteki üyeleriyle paylaştıkları şeylerdir (Kantarcıoğlu, 1990).Dolayısı ile bireysel kültür, o bireyin içinde bulunduğu, yaşamını sürdürdüğü toplumun niteliğiyle birlikte bir anlam taşır. Bireyin doğup yerleştiği ortam, onun kültürlenmesinde ilk etken, ona doğrudan girdiler sağlayan ilk çevredir. Bireysel kültürün ölçütü, evrensel kültürdür. Bir

başka deyişle; hangi topluma girerse girsin, dünyanın neresinde olursa olsun, tutum ve davranışlarıyla, düşünce tarzıyla yadırganmayan, "kişi", "kişilikli" olarak kabul edilen kimse, bireysel kültüre sahip demektir (Erinç, 1995).

- Yöresel Kültür: Yöresel terimi, Latince yerli veya doğal anlamındaki vernaculus kelimesinden türetilmiştir (Özsoy, 1983). Yöresel bir kültürün öğelerine, görüntülerine bakarak bu yörenin kültürü daha iyi, şu yörenin kültürü daha kötü denilemez. Ama insanına bakılarak denilebilir. Hangi yörenin ülküsel kültürü, davranışsal kültürü ve maddi kültürü insanına daha çağdaş, daha çağcıl bir yaşam standardı sağlayabiliyorsa, insanını daha rahat, daha mutlu edebiliyorsa o yöre kültürü daha iyidir (Erinç, 1995). Örneğin, sanayi toplumu öncesi ortalama büyüklüğe ulaşan şehirlerin, yerel öğeleriyle fark edilen kendi kültürleri vardır. Yerleşik hayatın uzun geçmişinde yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasi tecrübenin birikimi olan bu kültür toplumsal bütünleşmenin temel harcıdır (Karatepe, 1996).

- Ulusal kültür: Ulusal kültür, o ulusa "ulusum" diyen herkes için ortak olan maddi görünümlü kültürdür. Bayrak gibi, ulusal marş gibi, para gibi. Ulusal kültür, yöre kültürlerini kapsamakta, fakat onların üstüne çıkarak; bir üst kültür oluşturmaktadır. Belli yasal sınırlar içindeki yöresel kültürlerin bir toplamı, bir derlemesi değildir, fakat, yöresel kültürler toplamından fazla olduğu için bütünlük önemlidir. (Erinç, 1995).

- Evrensel kültür : Geleceğin sorunlarını da karşılayacak bir çözümlemenin temel vasfı evrenselliktir. Her kültür, toplumun temel ortak inançları doğrultusunda oluşan evrensel çözümleme üzerinde gelişir. Bu çözümlemenin, yapısı itibariyle, mahalli ve tarihi şartların icaplarını yerine getirecek çözümlere açık olması gereklidir. Herhangi bir çözümün gerçekten sürdürülebilir olması, ileride de ortaya çıkacak sorunlara çözümler bulmayı sağlayabilecek bir yapıya sahip olmasıyla mümkündür ve evrenselliğinin de şartı budur (Cansever, 1996). Evrensellik ve kültürellik bağlamı, Unesco konferansında şöyle dile getirilir: "Kültür, tüm insanlara aittir" ve "Kültür evrenseldir" (Aksulu ve Aykut, 1996). Evrensel kültür, belki kök olarak bir bireysel kültüre ya da yöresel kültüre dayanabilir. Bu kültürün ölçütü, nereden geldiği, nereye ait olduğu değil; zaman ve mekan farkı gözetmeksizin tüm insanlar için, insanlık için olup olmadığıdır (Erinç, 1995).

2.3 Kültürün Bazı Özellik ve İlkeleri

Kültürün bilimsel ve evrensel özelliklerinin belli başlıklar altında toplanması mümkündür.

1.Kültür öğrenilir.

Kültür öğrenilen davranışlardan oluşur. Doğuştan edinilmez ve biyolojik kalıtımla da kuşaktan kuşağa geçmez (Özkalp, 1995). Her bireyin doğduktan sonraki yaşantısı içinde kazandığı alışkanlıklar, davranış ve tepki eğilimleridir (Güvenç, 1991). Kültürün gelişimi bilgiye ve eğitime bağlıdır. Örneğin, yeni doğmuş bir bebek zihninde hiçbir imge canlandıramaz, çünkü henüz hiçbir şey bellememiştir ve çağrışımda kullanabileceği hiçbir gereç yoktur (Laborit, 1992). Bir toplum üyesi olarak insan, çocukluk yıllarından başlayarak kültür öğelerini tanır ve onlara uygun düşünce, değer yargıları ve davranış biçimlerini öğrenir. Bu edinim tüm yaşam süresince devam eder. Çocukluk çağında aile, arkadaş grupları ve okul; yetişkinler de ise meslek grupları, iş örgütleri ve kitle iletişim araçları bireyi toplumsallaştırırken kültür değerlerini de aktarırlar. Yaşamın odak noktası olan konut, kültürün aktarılmasında yoğun olarak etkindir. Örneğin, bireyin beslenme, besin hazırlama, yıkanma ve tuvalet kullanım kültürü bu ortamda edinilir (Demirkan, 1995). Kültürün bu özelliğini Tylor' un yaptığı tanım en iyi biçimde anlatmaktadır. Bu tanıma göre; kültür, öğrenilmiş, korunmuş ve öğretilen; eğitimle yeni kuşaklara aşılanan bir değerler bütünüdür (Turgut, 1990).

2.Kültür toplumsaldır.

Kültür, ferdi olmayıp sosyal bir değerler ve davranışlar sistemidir, bir yaşayış şeklidir (Kantarcıoğlu, 1992). Bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan alışkanlıklar, kabul edilen tutum, davranış ve değerler o grubun kültürüdür(Güvenç,1991). O halde kültür toplumda tek kişinin özel davranış ve tutkusu değil, toplum üyelerinin paylaştığı değer ve inanç sistemidir(Erdoğan, 1991). Toplumun olmadığı yerde kültür olamaz (Wells, 1984). Eğer grup sürekli ve normal olarak yeniden donatılmazsa, hiçbir kültür varlığını sürdüremez, çünkü açıktır ki, kültür grubun yavaş yavaş ölümüyle yok olur. Bu nedenle bütün insan grupları ve grup içindeki bütün bireysel organizmalar bazı en az koşullara uymağa zorlanırlar (Malınowskı, 1990).

3. Kültür tarihi ve süreklidir.

İnsan, kazandığı alışkanlıkları, öğrendiği yeni bilgileri tümüyle yavrusuna öğretebilen tek varlıktır. Eğer, kültür bir kuşaktan diğerine geçiyorsa, yani sürekliyse, onun her kültürde ortak nedenleri ve sonuçları vardır (Güvenç, 1991). Kültürel süreklilik teorisi, bize önemli bir noktayı açıklamaktadır. Bu da benzer kültür özelliklerine sahip olan toplumların aradan yüzlerce yıl geçmesine karşılık bu kimliklerini sürdürdüklerini göstermektedir (Türkdoğan, 1992). Kısaca "kültür sürekli bir oluştur" ya da "kültürün bir ucu açıktır" (Sahil 1995). Kültürün sürekliliğini ise gelenek ve görenekler sağlamaktadır (Güvenç, 1991).

4. Kültür, bir toplumun bütün ideallerinin ve sosyal kişiliğinin sembolüdür.

Her toplum kültürünü oluşturan idealleri gerçekleştirmeye çalışır (Kantarcıoğlu, 1990). İdeal, olması gerekendir, ancak her olay ideal değildir (Güvenç, 1991). Kültür, çoğunlukla ideal kurallardan ve davranış örüntülerinden oluşursa da, bireysel tutum ve davranışlar, önemli ölçüde idealden ayrılır.

5. Kültür, toplanamaz ve yeniden oluşturulabilir öğelerden oluşturulmamıştır.

Kültür, yaşamak zorundadır. Kültürler yavaşça olgunlaşır ve tortulaşır (geleneğin devamlılığı gibi) (Pallasmaa, 1988). Kültürün en temel özelliği, bir organizma yani diri bir varlık olması ve sınırları, işlevleri belli organlardan meydana gelen bir örüntü yaratmasıdır. Bu özellik nedeni ile kültür doğar, gelişir ve varlık nedenini yitirdiğinde de ölür. Kültürün diriliği ilkesi, kültür kavramına dönük düşünce eylemi sürecinde nesneden gelen, nesne ile ilgili olan ilk ilke olarak özümsenmelidir (Erinç, 1995). Kültürün devamlılığı, onu dirik tutma ve aktarma işleminden ibaret olduğu için de bu toplumun, birbirinin sinyallerini anlayan insanların yarattığı, sürekli yanyana ya da artarda yaşayan nesillerden oluşması gerekir. Böylece kültür tarihi bir devingenlik içinde işlemini sürdürür ve öğrenme yolu ile de dirik kalır (Erinç, 1995).

6. Kültür, ihtiyaçları karşılayıcı ve doyum sağlayıcıdır.

Kültür, temel biyolojik ihtiyaçları ve psikolojik, sosyolojik ihtiyaçları çoğu zaman karşılamaktadır (Güvenç, 1991; Erkan, 1995). Alışkanlıkların ancak doyum verdiği sürece devam ettiği psikoloji bilimi tarafından açıklanmıştır. Doyum yokluğu ise alışkanlıkların

kaybolmasına neden olabilir. Öyleyse, kültürel öğeler, toplumun üyelerine bir doyum veya hizmet sağlayarak var olabilirler (Güvenç, 1991).

7.Kültür değişir.

Kültürler her zaman değişim içindedir (Wells, 1984; Çelebi, 1991). Ancak bu süreçte bir uyum (adaptive) ve yorum (reninterpretative) olmak zorundadır (Kantarcıoğlu, 1990). Doğal koşullar kültürel özellikleri belirleyecek kadar etkili ya da güçlü değildir ama kültürler, zaman boyutu içinde doğal çevreye uyum gösterirler, yayılma, ödünç alma, öykünme, vb. gibi yollarla komşularına da benzerler. Kültürel sistemi oluşturan bireylerin biyolojik ve psikolojik istek ve ihtiyaçlarını karşılayacak biçimdedirler(Güvenç, 1991). Kültürlerin değişme hızları, yörelere ve çağlara göre farklıdır. Değişim, Mısır hanedanının üç bin yılı süresinde ağır, Aşağı Paleolitik dönemin yüz binlerce yılı süresinde ise inanılmayacak kadar ağırken, günümüzde hemen her yerde hızla değişmektedir (Wells, 1984).

8.Kültür bütünleştiricidir.

Belli bir kültürün öğeleri uyumlu ve bütünleşmiş bir sistemi oluşturmak eğilimindedir. Bütünleşme bir yön ve idealdir (Güvenç, 1991). Kültürün bütünü, unsurlarının toplamından farklı ve daha büyük bir sentezdir (Kantarcıoğlu, 1990).

9.Kültür bir soyutlamadır.

Kültür maddi bir olgu değildir, gözlemlenemez. Soyut bir kavramdır. Fakat, bu soyut kavramı besleyen ve destekleyen olaylar konular, kurum ve değişenler gözlemlenebilir türdendir (Güvenç, 1991).

10.Kültür bir birikimdir.

Malı olduğu toplumun geleceğini muhafaza etmek için kendi normlarını muhafaza etmek zorundadır (Kantarcıoğlu, 1990).

2.4 Kültürün Bileşenleri ve Kültür Oluşumunu Etkileyen Faktörler

Toplum bilimlerinin tarihsel gelişiminde kültür olgusu, insanların öğrenmiş oldukları davranış kalıpları ve tutumlarını ifade eden bir yaşam biçimi olarak tanımlanmaktadır. Geleneksel olarak kültür bilim insanları ticari ve politik yaşamın gerçeklerinden soyutlayarak incelemeyi amaç edinmiştir. Oysa kültür, bireyin kendisini, ekonomik düzeni, devleti, aileyi ve yaşamın örgütlenmesini içeren daha geniş kapsamlı bir kavramdır. Farklı kültürler, sadece farklı yaşam biçimlerini değil, dünyayı farklı algılama biçimlerini ve farklı değer sistemlerini de simgelemektedir (Çakın, 1988) . Bölüm 2.1 de yapılan kültür tanımlamalarından ve kültürün çeşitli bakış açılarına göre yapılan sınıflarından açıkça görüleceği gibi, bütün alanlar kültürün konularıdır. İnsanların birleşimi, görüşler, sesler, kokular, renkler, karşıtlıklar, dokunuşlar ve bir eşyayı hissedişler, elde bulunan palet hakkında fikir vermektedir (Rapoport, 1977). Kültürün aktif unsuru insan, pasif unsuru ise doğa kabul edilir (Aksoy, 1996). Tarihsel oluşumda kültür gerçeği, insanların öğrenmiş oldukları farklı davranış kalıplarını, tutumlarını ve yaşam biçimlerini içermektedir, dolayısıyla insan faktörü ile ortaya çıkan farklı yaşam biçimleri ve farklı kültürler, farklı kültürel çevre olgularını meydana getirmektedir (Sahil, 1995).

Kültür, insan ve çevre etkileşimi bağlamında ele alındığında, çevrenin biçimlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Altman, insan-çevre ilişkileri açısından kültür kavramını, çeşitli temel özelliklerine ayırarak tanımlamaya çalışmaktadır (Turgut, 1990). Rapoport ise, geniş kapsamlı olarak ele aldığı kültürü bileşenlerine ayırarak, kültür ve insan davranışı arasındaki ilişkiyi; dünya görüşü, inanışlar, değerler, imge yada şemalar ve yaşam şekilleri, eylemler zinciri olarak soyuttan somuta bir süreç ile açıklamaktadır (Turgut, 1990).

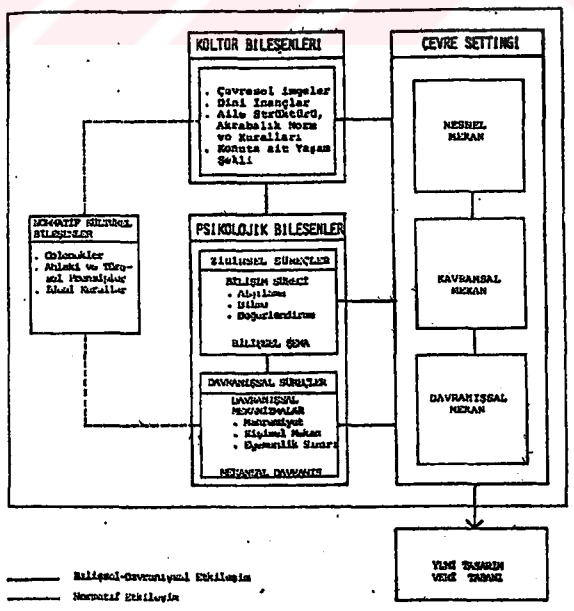
Kültür	Dünya Görüşü	Değerler	Şema-Görüntü-Şekil	Yaşam Tarzı	Eylemler

Şekil 2.3 Kültür-eylem etkileşimi (Rapoport,1977)

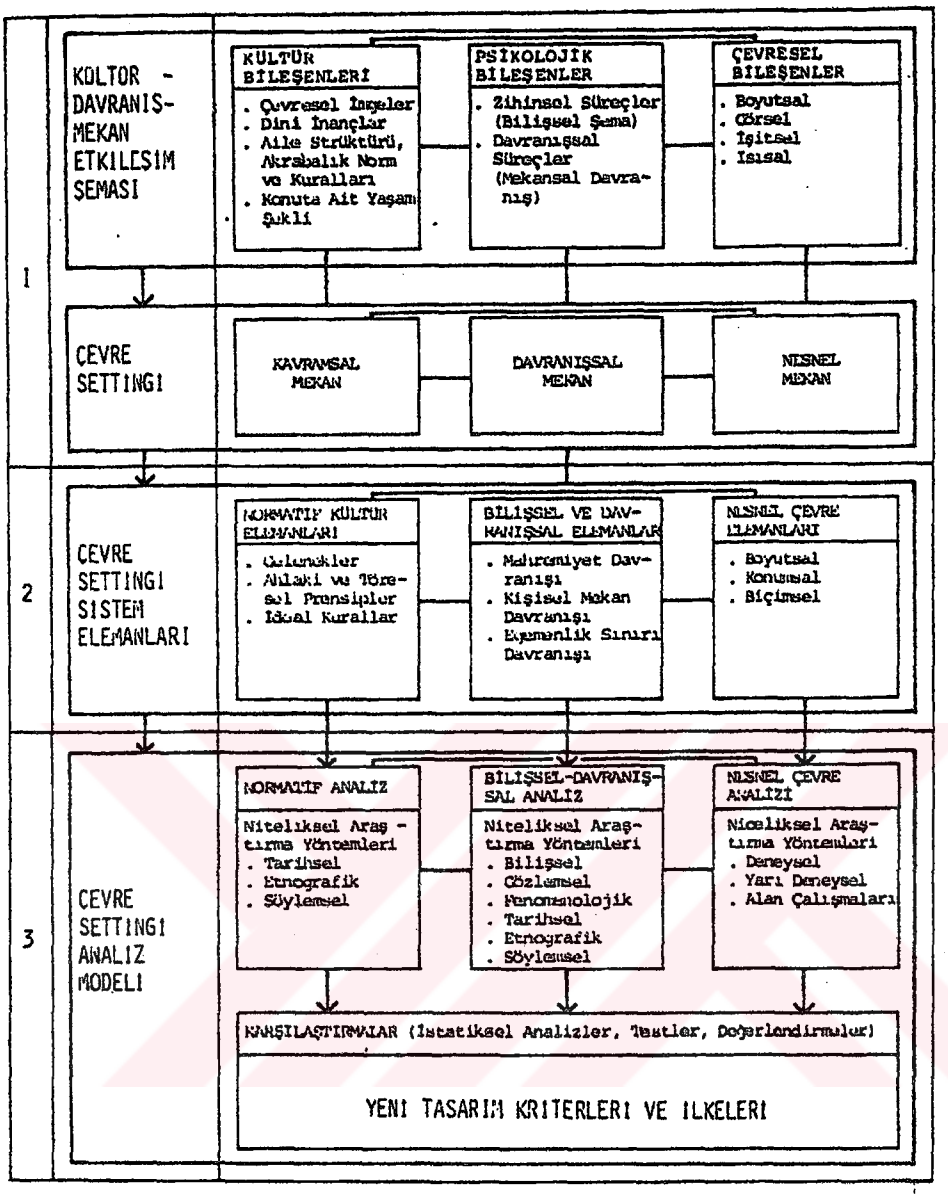
Burada kültür, dünya görüşünü, inançlar ve değerleri paylaşmayı içeren çok karmaşık bir terimdir ve bunlar kurallar ve alışkanlıklardan oluşan bir sistem yaratırlar.
Dünya Görüşü, bir idealdir. Değerler, dünya görüşünün bir parçasıdırlar ve fiziksel çevreye bağlamak hala çok karmaşık olmasına rağmen tanımlamak daha kolaydır.
Şekil /şema/görüntü, değerleri şekillendirir ve belli seçimlere yol gösterirler.
Yaşam Tarzı, tavırların, kuralların, şekillerin, rollerin ve kaynakların tahsisatını içerir. Çevreyi inşa etme ilişkilerinde kullanılır.
Eylemler (Faaliyetler), bu dört görünüşü kapsayan sisteme en kullanışlı başlangıcı yapmayı önerirler (Rapoport, 1977).

Biçimlerdeki çeşitlilik, yaşam ve yerleşme şeklini yalnızca iklim, arazi veya malzemenin belirlemediğini anlatmaktadır. Dünyanın hemen her yerindeki örneklerde, biçimlerin fiziksel etkenler aynı kaldığı halde değişmesi, fiziksel güçlerin ötesinde biçimi belirleyen başka etkenler olduğunu da göstermektedir (Özsoy, 1983).

Kültür bileşenleri, mekansal davranış ve nesnel mekanın oluşmasına direkt olarak etki ederler (Turgut, 1990). Kültür bileşenlerinin zihinsel ve davranışsal süreçler aracılığı ile mekansal davranışa ve nesnel çevreye yansıyan görünümleri ise; mahremiyet davranışı, kişisel mekan davranışı, egemenlik sınırı ve davranış olarak bilişsel davranışsal sistem elemanları kapsamına alınmıştır (Turgut, 1990).

Şekil 2.4 Kültür bileşenleri (Turgut,1990)

Şekil 2.5 Çevre settingi (Turgut,1990)

Bir başka çalışmada ise, yine benzer şekilde bileşenler;

a. Fiziksel çevredeki kültürel öz elemanları ve

b. Sosyo-kültürel çevredeki öz elemanları olarak ele alınmaktadır. Bu iki çevredeki kültürel öz elemanları arasındaki temel fark, bu çevrelerin farklı koşullarda irdelenmesidir. Fiziksel çevredeki kültürel öz elemanları boyutsal, bioklimatik, işitsel vb. fiziksel koşullarla ele alınırken, sosyo-kültürel çevredeki kültürel öz elemanları mahremiyet, yoğunluk, mekansal davranış, sözsüz iletişim vb. değişkenlerle ele alınmaktadır (Ünlü, 1986).

Kültürel içeriklerin değişiminde rol oynayan kültürel öz elemanları:

1. Etnik, dil ve benzeri nitelikler,
2. Aile ve akrabalık strüktürleri ve çocuk yetiştirme yöntemleri,
3. Yerleşme örüntüleri, toprak bölünmeleri, toprak sahipliği ve tapu sistemleri,
4. Yiyecek alışkanlıkları,
5. Dinsel ve sembolik sistemler,
6. Statü belirtme, statü kurma yöntemleri ve sosyal kimlik,
7. Tavırlar ve sözsüz iletişim,
8. Bilişsel şema,
9. Mahremiyet, yoğunluk ve bölgesel davranış,
10. Konuttaki davranışlar ve davranış ağları ve
11. Çalışma, kooperatifleşme, ortak iş yapma, ticaret şeklinde aranabilmektedir (Ünlü, 1986).

Kültür bilimci Hall de (1959) belirli zaman ve mekan koşullarında, her biri kültür sisteminin bir bileşimi olan 10 tür insan eyleminin, bireyler arasında bir iletişim sistemi oluşturduğunu savunmaktadır. Bu eylemler; dille iletişim, ilişki, varlığını sürdürme, cinsiyet farklılığı, bölgesel mekan, geçici olma, öğrenme, oyun, savunma ve gereçlerin kullanımı ve tüketimi olarak özetlenebilir (Çakın, 1988).

2.4.1 Sosyo - psikolojik faktörler

Psikoloji bilimi, ancak doyum verici olduğu sürece alışkanlıkların kaybolmasına yol açabilir. Öyleyse kültürel öğeler, toplumun üyelerine bir doyum veya hizmet sağlayarak var olabilirler (Güvenç, 1991).

Toplum içinde yaşayan bir varlık olarak insan diğer insanlarla ve yaşadığı çevre ile etkileşim içerisindedir. İnsanların, toplumların ve onların kültürlerinin gelişmesini antropoloji; toplumların sosyal, ekonomik vb. gibi özelliklerini sosyoloji; insanların davranışlarını ise psikoloji bilimi öncelikle incelemektedir (Hacıhasanoğlu, 1986).

Kültürel bileşenler, fiziksel ve sosyo-psikolojik olmak üzere iki ana faktörden oluşmaktadır. Kültür bileşenlerinin fiziksel çevredeki görünüşleri olan normatif kültür değerleri; mahremiyet, kişisel mekan, egemenlik sınırı ve davranışı kavramlarının tasarıma yansıyan önemli sosyo -kültürel ve psikolojik verileridir (Turgut, 1990).

Çizelge2.2 Vıtruvıus'a göre mimarlıkta değerlendirme öğeleri (Arcan ve Evci,1992)

	MİMARLIKTA DEĞERLENDİRME ÖGELERİ		
VITRUVIUS	GÜZELLİK	KULLANIŞLILIK	SAĞLAMLIK
MODERN MİMARİ	ESTETİK (biçimsel-anlamsal)	İŞLEVSELLİK (amaca uygunluk)	TEKNOLOJİ (bilim-teknik)

Mimari tasarıma yön veren faktörlerden biri de, çizelge 2.2 den izlenebileceği gibi, işlevdir. Saarinen, "form oluş sebebine dayanan işlevsel gereksinime fizikçe ve ruhça cevap vermek zorundadır" diyerek işlevin önemini vurgulamıştır. Hatta, Le Corbusier, "ev, içinde yaşanmak için bir makinadır" savı ile tartışmalara neden olmuştur(Arça, 1978). Mimar, toplum içindeki insan ilişkilerine, kültürel yapıya ve ekonomik üretime katkıda bulunacak mekanlar yaratmak zorundadır. Bu mekanları üretmek için mimarlar, içinde yaşadıkları toplumun sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapısıyla, fert fert insanların taşıdıkları özellikleri çok iyi bilmek durumundadırlar (Aksu, 1987) ve insanların tüm gereksinmelerine yanıt vermelidirler. İnsan gereksinmeleri ise, insanların fizyolojik, toplumsal ve psikolojik açılardan, rahatsızlık duymadan yaşamlarını sürdürmeleri ve yaptığı işlerde verimli olmalarına yardımcı olan tüm çevresel ve toplumsal koşullardır (Arcan ve Evci, 1992).

Louıs Wirth, konut ile ilgili araştırmasında ailelerin neyi tercih ettiklerini, satın alma alışkanlıklarını ve sun'i bir çevre laboratuarında bireylerin aktivitelerini belirleyen zaman ve hareket araştırmalarına oranla, insani değerler hakkındaki bilginin daha tatmin edici bir

konut planlaması ve konut tasarımında etkin 9 sosyo-psikolojik değerden söz etmiştir. Bunlar;

1. Ekonomi,
2. Aile merkezciliği,
3. Fiziki sağlık,
4. Estetik,
5. Boş zaman,
6. Eşitlik,
7. Özgürlük,
8. Ruh sağlığı,
9. Sosyal – prestij'dir.

Bu liste konut değerlerine ışık tutmayan nominal bir sınıflamadır (Arça, 1978). Ancak, bölüm 2.4'de değinilen ve şekilde gösterilen sosyo-psikolojik faktörler bugün için geçerli, yeterli ve doğrudurlar.

2.4.1.1 Gelenekler, örf-adetler, değerler ve normlar

Latince "trado", İngilizce "tradition" ve Osmanlıca kavramla "an'ane" olan kelimenin dilimizdeki karşılığı "gelenek"tir(Kızıl 1978). Farklı kaynaklara göre yapılan tanımlamaları şöyledir. Gelenek,

- Kuşaktan kuşağa aktarılan ve saygı duyulan her türlü alışkanlıktır (Gökçe vd., 1993).
- Eski çağlardan beri yerleşmiş olup kuşaktan kuşağa geçerek gelen ve topluluğun üyeleri arasında ortak ve özel bir ruh ve dolayısıyla sağlam bir bağ meydana getiren her türlü alışkıdır (Türk Dil Kurumu, 1969).
- Uzun bir zaman süresi boyunca efsane, olay, doktrin, görüş, töre vb. lerin sözlü aktarımı, nesilden nesile aktarımla bilinen ve yapılan her şeydir (Meydan-Larousse, 1971).
- Tasarlanmış bir sürekliliğin kendisine açıkça gösterdiği bir süreçtir (Williams,1993).
- Herhangi bir yüzyüze ilişki durumunda olduğu gibi başka insanların varlığından doğrudan doğruya etkilenen, yada bu insanların yokluğunda onların hesaba katılmaları yolu ile bu insanların varlığından, dolaylı etkilenen davranışlar olarak tanımlanan toplumsal davranışların kalıplaşmasıdır (Bayraktar, 1988).
- Bir nesilden diğerine nakledilen bir çeşit mirastır.

Kültürel açıdan ise; değişik konuların sorgulanmamış kabullerine ve geçmişten gelen düşünce veya davranışa sık sık başvurulması şeklinde kendini gösterir . Terim olarak geleneğin anlamı değişmektedir. Rapoport, geleneğin ekonomik davranışa ve sonrada çevreye uygulandığında değişik anlamlara sahip olacağını vurgulamıştır ve zamanlar arasından nakledilen herhangi bir şeyin gelenek olacağını belirtmiştir (Behsh, 1993).

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere, gelenek çok geniş anlamlı bir konudur; eğer elde edilmek istenirse ancak büyük bir emekle ele geçirilebilir(Pallasmaa, 1988). Bir toplumun kültürünün türleri arasında yer alan geleneğin, kimi tanımlarda daha geniş kapsamlı ve yüklü bir kavram olan "kültür" anlamında ele alındığı da görülmektedir (Kızıl, 1978).Gelenekler bir grubun üyelerine özgü olabildikleri gibi, bir toplumun üyelerinin çoğunda da görülebilirler. Grup gelenekleri geniş ölçüde yayılınca, toplumun üyelerinin çoğunda görülen toplumsal geleneklerin oluşmasını sağlarlar. Kişi, grup geleneklerine veya toplumsal geleneklere, güvenlik, sevgi, başarılı olma, değerlendirme gereksinimlerini doyuma ulaştırdığı sürece bağlanır (Bayraktar, 1988).

Şekil 2.6 Gelin odası (Bayhan, 1991)

Toplumsal örgütlenmenin asıl işlevi insanların bir arada yaşamasını kolaylaştırmaktadır. Halkın uyması gereken kurallar, gelenekler ve alışkanlıklar olmazsa sonuç tam bir kargaşa olur (Wells,1984).

Bu sırada gelenekle artarda anılan "norm" ve "değer"in de tanımını vermek gerekmektedir. Her kültürde toplumsal düzeni sağlayan, bireylere yol gösteren, doğru ve yanlışı, olumlu ve olumsuzu belirleyen kural, standart ve fikirler bulunurlar. Bütün bunlara norm adı

verilir. Norm, yaptırımı olan kurallar sistemidir. Her toplumda bireylerin tutum ve davranışlarını belirleyen, nasıl giyineceğimizden, nasıl yemek yiyeceğimize, belirli yerlerde nasıl oturacağımıza kadar çeşitli normlar yer alır (Özkalp, 1995). Diğer yandan ise, değerler hangi toplumsal davranışların iyi, doğru ve arzulanan olduğunu belirten paylaşılan ölçüt veya fikirlerdir (Özkalp, 1995).

İnsanların çevresel seçimlerinde, çevreyi değiştirmelerindeki kararları etkileyen toplumsal kurallar ve paylaşılan ortak değerler, tercihler; kişinin çevresel deneyimi bilgi, öğrenim, tutum ve değerlerinin oluşturduğu kişisel imgelerle birleşerek kültür kavramında ve insan-mekan etkileşiminde önemli bir yer tutmaktadır (Turgut, 1990).

Gelenekler, normlar ve değerlerin konuta ilişkin farklı yansımaları olmaktadır. Geleneksel Türk evlerinde misafirler için hazırlanan odaların olması, misafirperverliğin; baş odanın olması ise, büyüklere olan saygının bir göstergesidir (Kızıl, 1978). Erkek ve kadın misafirlerin ağırlanma yer ve şekilleri, yine geleneğin konut oluşumuna bir yansımasıdır A. Rapoport'un(1969) belirttiği gibi, halk geleneği toplumun büyük kesiminin kültürü ile yakından ilgilidir.

2.4.1.2 Dini inançlar ve etnik köken

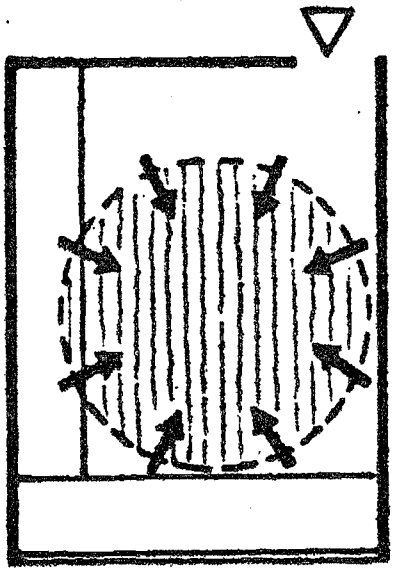
İnsanların çevrelerine ve kendilerine ilişkin olarak oluşturdukları düşüncelerin bir bölümü inanç, bir bölümü de bilgi biçimindedir. İnanç bir sanı yada kanıya dayanarak oluşturulup benimsenen görüşe denir. İnanç bilginin sınırları dışında kalır, bilginin bittiği yerde başlar. İnsan eylemleri, dolayısıyla toplum yaşamı üzerinde önemli yeri ve etkileri olduğunu gördüğümüz inançlar içinde dinsel inançların ayrı bir özelliği vardır (Ozankaya, 1982). Din, insanın önde gelen etkinlik alanlarından birisidir. Belki de söylenecek tek şey, "din" adını verdiğimiz kültürel olgunun, doğa üstü güçlere olan bir inançla ilgili zihinsel tutumlar ve davranış örüntülerinin bütünleşmesi olduğudur(Wells, 1984). Din olgusunun ortaya çıkması insan ile çevresi arasındaki ilişkiler içinde insanın açıklayamadığı, denetimi altına alamadığı, tersine boyunduruğu altında kaldığı güçlere doğaüstü, gizemli nitelikler bağlaması, bu güçlerin kayırmasını elde etmesine yarayacağını umduğu türlü bağlanma (tapınma) biçimleri oluşturması ile gerçekleşmiştir (Ozankaya, 1982). Tarih boyunca

çaresizlik içindeki insanların dayanağı olmuştur(Arça, 1978) Bütün dinlerdeki belki de tek ortak ilişki, hemen her dinin kutsal sayıp saymadığı olay, faaliyet ve varlıkların olmasıdır. Kutsal sayılan şeylere saygı duyulur, korkulur, sakınılır ve yüceltilir. Turner, dinlerde ortak olan öğeler olarak üç temel nokta belirler. Kutsal ve doğa üstü inanç ve değerler, mezhepler, ekoller ve ayinlerdir (Özkalp, 1995).

Kültürler arasında varolan farklar, şehirlerin yapısal özelliklerinde ortaya çıkmaktadır (Dinçer, 1996). Din: biçimi, planı, mekansal düzenlemeleri ve konuta yönelmeleri etkiler (Rapoport, 1969). Bir çok etnografik ve tarihsel araştırmalarda, gerek geleneksel, gerekse çağdaş toplumlarda dini inançların insan davranışı ve mekan formu ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Dinsel eylemlerin sistematik ve düzenli olarak konut dışındaki (kiliseler, sinagog gibi) mekanlarda yapıldığı toplumlarda, özellikle batı dünyasında konut içinde önemini yitiren dini davranışlar, kutsal eşyalar, yasaklar, dini tören kuralları gibi dinsel nitelikler hala bir çok toplumda geçerliliğini sürdürmektedir (Turgut, 1990).

Geleneksel Müslüman şehirler, baskın olarak sembolik değerlere dayanmaktadırlar. Bu şehirler de sembolik değerlerin genel çerçevesinde meta dolaşımı, aile ve oturma biçimlerinin kendilerine özgü özellikleri bulunmaktadır (Dinçer, 1996). Türk evinin ise genellikle sokağa değil, bahçeye, yani kendi içine dönük olması, yol strüktürü ile evlerin ilişkisinin doğrudan olmaması, göz veya hane denilen odanın, yalnız bir kapısının olması ve seyrek olarak odalar arasında kapı ile geçiş olması özünde dinsel nedenlerin yattığı mahremiyet etkisi ile açıklanabilir (Özsoy, 1983).

Anadolu Türk kültürünün oluşmasında ve Türk evinin biçimlenmesinde Orta Asya inançlarının manevi dünyaya ait eğilimlerinin büyük etkisi olmuştur. Şaman, Buda ve Mani inançlarının Anadolu Türk evi tipinin ortaya çıkmasında çok belirli olmamasına rağmen bütün bu inanışların ortak özelliği olan, insanın doğa koşullarına boyun eğmesi ve kendini yakın çevresi içinde izole etmesi başka bir deyişle ruhi ve maddi kapanış, Türk evinin ve odasının oluşmasındaki dışa kapanma özelliğinde ortaya çıkmaktadır (Turgut, 1990).

Şekil 2.7 Geleneksel Türk evinde dışa kapalı-içe dönük günlük yaşam(Turgut,1990)

Raphaela Lewis de "Müslümanlık, ev hayatında kadınların erkeklerden ayrı tutulmasını emrediyordu. Evleri ne kadar küçük, dini inançları ne kadar zayıf olursa olsun kimse bu adeti bozamaz" diyerek Türk evindeki bölünmenin dinsel inançlardan ortaya çıktığını, ancak kişilerin, toplumdan destek ve saygı görmek için bu bölünmeyi sürdürdüklerini öz bir biçimde belirtmiştir (Kızıl, 1978).

Kültürün bileşenlerinden bir diğeri ise, etnik kökendir. Kimlikleri oluşturan farklılıklar kent adına çok önem taşır. Coğrafya içinde bir farklılığın bittiği yerde öbürünün başlamasıyla "haritalarda renk, ulusal kimliklerin koşulu olur" denildiği bu anlamda ulusal haritamızın içindeki karakteristiklerimizle / farklı kimliklerimizle pek çok kentlerimizde mahalle ölçeklerine kadar bu kimliklerin indirgendiği gözlenir. Böylece, bu farklılıkların oluşturduğu biçimlemelerle bir diğer kimliğin tamamlayıcısı olmuşlardır (Türk Evi , Rum Evi, vb.), (Aksulu ve Aykut, 1996).

Toplumumuzda çok çeşitli etnik grupların varolduğu ve hepsinin de ayrı bir "kültür" grubunu temsil ettiği bilinmektedir. Bir kültür grubu farklı bir yerleşmeye uyum sağlama sürecinde kendi kültürünü, örf ve adetlerini devam ettirmektedir. Kültürel çevre ölçütlerinden olan konut oluşumunda da kültür kendini kuvvetle hissettirmektedir.

2.4.1.3 Aile yapısı

İnsanın çevresiyle ilk teması doğumla katılmış olduğu aile grubu içinde başlar. Bireyin topluma alışması, toplumun bir üyesi olması, toplumun kurallarını öğrenmesi, belirli bir süre içinde gerçekleşir. Aile içinde başlayan ve toplumdaki çeşitli kurumlarla süren toplumsallaşma süreci insanı toplumsal bir varlık haline getirir (Gökçe vd., 1993). İnsanlığın başlangıcı ile birlikte varolan aile, parçası olduğu toplumun en küçük ve en temel birimi olmasına rağmen, toplumun bütün özelliklerini kendisinde taşımaktadır (Turinay, 1990; Demirel vd.,1992). Aile, içinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği, topluma hazırlanma sürecinin belli bir ölçüde ilk ve etkili biçimde cereyan ettiği, cinsel ilişkilerin belli biçimde düzenlendiği, eşler ve ana-babalarla çocuklar (ailenin biçimine göre başka yakınlar) arasından belli bir ölçüde içten, sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunulan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az yada çok ölçüde yer aldığı bir toplumsal kurumdur (Ozankaya, 1982). Aileyi ve kapsamını çok daha iyi kavrayabilmek için, farklı yapılmış birkaç tanımlamaya değinmekte yarar görülmektedir. Aile;

- Ana, baba, çocuklar ve tarafların kan akrabalarından (aile biçiminin gereğine göre) meydana gelmiş ekonomik ve toplumsal bir birliktir (Güler, 1992).
- İnsanlık tarihi boyunca varolan, değişmeler karşısında sürekliliğini her zaman koruyan bir kurumdur (Çiçek, 1990).
- En az iki neslin birarada bulunduğu kan bağı ile karakterize edilen küçük bir sosyal örgüttür (Summer ve Keller),(Merter, 1990).
- Hem değişmelere karşı koyan, hem değişmelere uyum gösteren çifte gücü olan bir kurumdur (Sosyal Yapı Komisyonu, 1990).
- Seks ilişkilerine dayalı, çocuk sahibi olma ve bu çocukları yetiştirme özellikleri gösteren bir gruptur (Mc Iver ve Page),(Merter, 1990).

Aile, temel bir sosyal grup olup, bilinen bütün toplumlarda kişi, hayatını bu sosyal grup içinde sürdürür. Bu sosyal grubun şekli ve fonksiyonu, aile grubunun üyesi olduğu kültür tarafından saptanmaktadır (Saran, 1991). Aile, üniversal bir kurumdur. Bilinen her toplumun kendine özgü bir aile biçimi vardır (Özkalp,1995). Sosyoloji literatüründe

genelde din, eğitim, ekonomi vb. gibi bir temel toplumsal kurum olarak kabul edilir. Bu bağlamda aile, davranış kuralları kompleksidir ve soyut bir kavramdır.

Aile ilişkileri hiçbir zaman sosyal ve kültürel denetimden bağımsız değildir. Toplum, çeşitli yollardan aile bağlılıklarını düzenlemektedir (Yüksel, 1992). Kültürden fazla etkilenen bir konudur ve kişiler arası ilişkiler bakımından kültürden kültüre büyük farklılıklar göstermektedir (Kağıtcıbaşı, 1991). Temel fonksiyonları ve bilhassa eğitici rolüyle geçmişten bugüne büyüyen toplumsal konumuyla süregelmiştir(Celkan,1992). Topluma ait değer yargıları, hayat görüşleri,örfler ve adetler, ancak aile kanalıyla bireye aktarılabilir (I. Aile Şurası,1990). Böylece aile, dünyaya geldiğinde sosyal bir varlık olmayan ferdi zamanla kendisine benzetmeye, kendisini fertte temsil ettirmeye çalışır (Kurt,1992) .

Aile ile ilgili bir diğer önemli kavram ise akrabalılık ilişkileridir. Çünkü, her aile akrabalık ilişkileri içerisinde yaşamını sürdürür. Akrabalık bireylerin sosyal ilişkilerinin gerçekleştiği evlilik, kan bağı, veya soy-sop ilişkilerine dayalı bir sistemdir (Özkalp, 1995).

Buradan özetle; aile kurumunun yapısal temellerinin özünde iki gerçeklik vardır, denebilir. Bunlar,

1. Yaşamı sürdürebilmek için gerekli ekonomik ve maddesel temel, ve
2. Birliğin, yetkenin, birlikte oturmanın, yani kan bağı ve hısımlık özgül ilişkilerinin örgütlenme biçimleridir (Braudel vd., 1995). Fakat, çağdaş yaşam özellikle kent yaşamı, ailenin çevresiyle olan ilişkilerini kısıtlayıcı bir rol oynamaktadır (Özkalp, 1995).

2.4.1.3.1 Ailenin sınıflandırılması

Literatüre bakıldığında genelde, aile sınıflandırmalarının otorite figürüne, ailenin büyüklük, boyut (Özkalp, 1995) ve niteliğine, yaşanılan yere göre gibi özellikler gözönünde bulundurularak yapıldığı görülmektedir.

2.4.1.3.1.1 Otorite figürüne göre sınıflandırma

- **Ana ailesi (Anaerkil) :** İnsanbilim araştırmaları insanlığın ilkel aşamalarında bir küme halinde evlenme durumu bulunduğunu bu nedenle doğan çocukların yalnız annelerini kesinlikle bilebildiği, boyun (klanın) atasının böylece kadın olduğunu göstermektedir (Ozankaya, 1982). Avcılık ve toplayıcılıkla geçinen toplumlarda, toprağa yerleşme ile beraber ortaya çıkan bir aile türüdür. Bu ailede baba otoritesi yoktur (Özkalp, 1995).

- **Baba ailesi (Ataerkil) :** Baba otoritesi ağır basmaktadır. Bu aile üç değişik modele göre incelenmektedir:

  - Pederi aile (baba ailesi): ana-baba beraber oturur. Çocuklar üzerinde ana-baba eşit hakka sahiptir.

  - Bölünmez asaba (Zodruga): Toprağa yerleşmiş toplumda rastlanan bir tiptir. Baba tarafı akraba olarak tanınır.

  - Ataerkil Aile: Pederşahi veya Patriarkal Aile denir. Mutlak bir baba otoritesi hakimdir (Özkalp, 1995).

Türklerde ataerkil ve anaerkil aileye rastlanır. Fakat anaerkil ailenin daha yaygın ve uzun süreli olduğu araştırmalardan anlaşılmaktadır. Anne, baba ve çocuklardan meydana gelen çekirdek ailenin de eski Türklerde mevcut olduğu bilinmektedir (Celkan,1992).

2.4.1.3.1.2 Ailenin büyüklüğüne göre sınıflandırma

- **Büyük aile :** Üç neslin aynı çatı altında birlikte yaşamasından veya aynı aile içerisinde birleştirilmesinde meydana gelen bir aile düzenidir. Bu aile içerisinde evli kardeşler, onların ebeveynleri, eşleri ve çocukları bulunur (Merter, 1990). Geleneksel, eski, geniş, köy, geleneksel geniş aile deyimleri ile anılmaktadır (Özkalp, 1995). Bu ailenin iki özel biçimi vardır. Bunlar;

  - Birleşik aile: Ana, baba, bütün erkek çocuklarla, evlenmemiş kızlar ve evlenen oğulların eşleriyle çocuklarından oluşur.

- Kök aile : Ana, baba, çocuklar, evlenmiş en büyük oğul ve onun ailesinden meydana gelir (Merter, 1990; Özkalp, 1995).

- **Küçük (çekirdek) aile :** Karı-koca ve evlenmemiş çocuklardan oluşan ev halkıdır (Kızıl, 1978). Çekirdek ailede evli çiftler birer hane halkı olarak kesim ve akrabalık gücünü yitirmektedir. Hısımlık gruplarının temel işlevlerini yüklenecek resmi kurum ve kuruluşların varlığı aileleri kendi yollarına gitmeye iterek geniş hısımlık bağlarının ihmaline neden olmaktadır(Arça,1978).

2.4.1.3.1.3 Evlilik ve kan-bağına dayanan sınıflandırma

- **evlilik bağına dayalı aile (conjugal) :** Bu aile bir erkeğin bir kadınla evlenmesi sonucunda meydana gelir. Eşler arasında genel kural olarak kanbağı yoktur (Wells, 1984; Merter, 1990).

- **Kanbağına dayalı aile (consanguine) :** Grubun çekirdeğini, ister biyolojik anlamda ister sonradan katılma yoluyla olsun, kendilerini aynı soy ağacının üyeleri sayan bir akrabalar grubu oluşturur. Bu tür ailelerde, çocuklar evlenecek yaşa geldiğinde gruptan ayrılarak yeni aileler kurmaz; tam tersine, eşlerini alıp aileye getirirler (Wells, 1984).

2.4.1.3.1.4 Evlilik biçimlerine göre sınıflandırma

Evlilik biçimlerine göre şekillenen aile tipleri ise üç ana başlık altına toplanmaktadır.

- **Poligami evlilik :** Çok eşlilik anlamındadır. İki şekilde oluşmaktadır. Bunlar;
  - Polijinik/poligini : çok kadınla evlilik,
  - Poliandirik : çok koca ile evliliktir (Ozankaya, 1982; Merter, 1990).

- **Monogami evlilik :** Tek eşli anlamındadır.

- **Bigami evlilik :** Önceki evliliği sona erdirmeden ikinci bir eşle evlenmektir. Çift evlilik olarak da adlandırılmaktadır (Wells, 1984).

2.4.1.3.1.5 İkametgah esasına göre sınıflandırma

Evlenen çiftin nerede yaşayacağına dair olan farklılıkların sonucu çıkan bir sınıflandırmadır. Bu bakış açısıyla aileyi, David Popenoe, üç grupta sınıflandırır:

- **Patrilokal aile :** Evlenen oğullar ve onların hanımları ebeveynlerinin evinde veya yakınında ebeveynlerinin evinde veya yakınında birlikte yaşarlarken, kız çocukları evlendiklerinde kocalarının ailesine katılırlar.

- **Matrilokal aile :** Yeni evlenen oğullar, hanımlarının bulunduğu aileye katılırlar.

- **Neolokal aile :** Evlenen çiftler ebeveynlerinden bağımsız yeni bir yerleşim yerinde, bağımsız bir aile meydana getirirler (Merter, 1990).

2.4.1.3.2 Türk toplumunda aile

Türk aile yapısı Cumhuriyetle birlikte demokratikleşme yönünde köklü birtakım değişikliklerden geçmiştir (Ozankaya,1982). Türkiye'de ailenin yapısal değişmesi hukuksal güdümlemeler ile desteklenmiştir. Örneğin; 1926'da kabul edilen İsviçre Medeni Kanunu erkeğin çok eşle evlenmesini yasaklamış, aile mallarının yönetiminde, ölümden sonra servetin paylaşılmasında kadın ve erkeğe eşit haklar tanımıştır(Özkalp,1995). Medeni kanunla aile, dinsel ve geleneğe bağlı bir kurum olmaktan çıkmış; yasal temellere bağlı bir kurum durumuna gelmiştir. Böylece, patriarkal ve yarı feodal aile geleneği resmi olarak sona ermiştir(Kızıl, 1978)

Ancak, bugün de Türkiye'de aile denildiğinde tek tip aileden söz etmek mümkün değildir. Aile üzerine yapılan sosyolojik araştırmalar iki temel aile kategorisinden yola çıkmaktadırlar. Bunlar, çekirdek aile ve geleneksel geniş ailedir (Batmaz ve Aksoy, 1995). Ancak, Türkiye'de aileler statik bir biçimde kalmamakta, belirli evrelerde değişik biçimler alabilmektedir(Gökçe vd., 1993). Dolayısıyla, bu iki temel aile kategorisinin arasında daha başka aile tipleri de geliştirilmektedir. Çözülen aile, tamamlanmamış aile, geçici geniş aile, parçalanmış aile bu tipolojilere örnek verilebilir(Kızıl, 1978; Batmaz ve Aksoy, 1995).

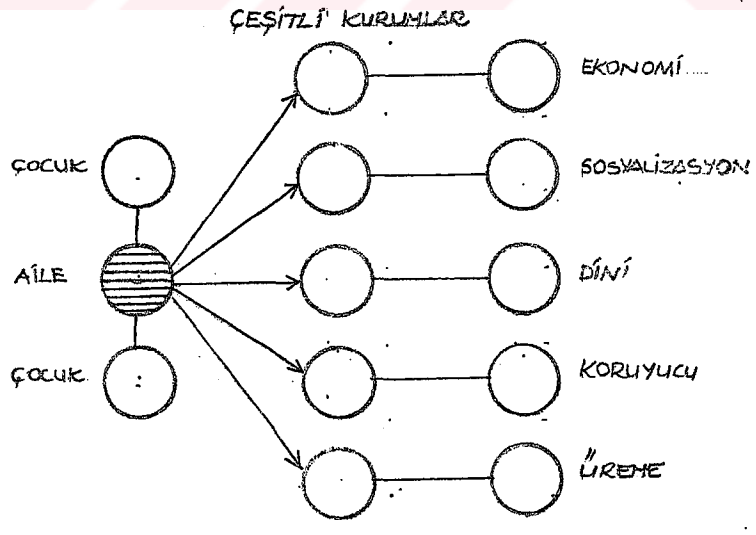
Ailenin yapısı, hane halkı büyüklüğü toplumun yaşam biçimine, kültürüne göre biçimlenmektedir (Hacıhasanoğlu, 1986).

Çizelge 2.3 Türkiye'de aile yapısı(Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992)

Aile Birimi	Ank. İst. İzmir	Büyük Kent	Kent	Kasaba	Köy	Turkiye
Çekirdek	67.9	65.8	63.3	61.5	55.4	59.7
Anaerkil Geniş	4.6	9.7	9.5	20.0	25.4	19.0
Geçici Geniş	12.4	11.6	15.0	12.7	13.3	13.1
Parçalanmış Eksik	15.0	12.9	11.9	5.7	5.9	8.3
Toplam	100.0	100.0	10.0	100.0	100.0	100.0

- **Türk Toplumunda çekirdek aile**

Çekirdek aile, karı-koca ve evlenmemiş çocuklardan oluşan ev halkıdır (Kızıl, 1978), gerek kentsel, gerekse kırsal bölgelerde egemen bir aile yapısı olarak görülmektedir (Özkalp, 1995).

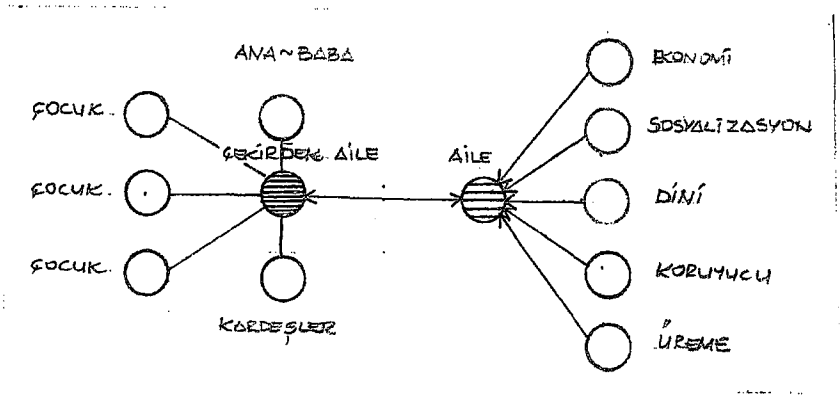
Şekil 2.8 Kentte çekirdek aile (Arça, 1978)

Eski Türk ailesinde hemen her dönemde, çekirdek aile tipi denilebilecek küçük aile tipi daha yaygın olmuştur(Ayvazoğlu, 1992; Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992). Bu konu, bazı tarihi kayıt ve müşahedelerle belirlenmektedir. Örneğin, W. Eberhard, Tabyaç ailesinin böyle olduğunu tespit etmiştir (Güler, 1992). Evlenmenin yeni bir ev kurmakla ifade edilmiş olması da bunu göstermektedir. Evlenen çiftler için yeni bir evin kurulmasında mahremiyet anlayışının da rol oynadığı söylenebilir (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992).

Serim Timur'un (1972) "Türkiye'de Aile Yapısı" adlı araştırmasının verilerine göre, çekirdek aile biçiminin Türkiye ortalaması % 59.7 olmasına karşılık evliliğin başlangıcında, ailelerin % 24.25 çekirdek aile biçimindedir (Kızıl, 1978). Türkiye bölgelere göre incelendiğinde, çekirdek ailelerin Batı Anadolu, Akdeniz, Marmara bölgelerinde yoğunlaştığı görülmektedir (Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992).

- **Türk toplumunda geniş aile**

Geniş aile, genellikle köysel ve geleneksel toplumların bir kurumudur, ekonomik ve siyasal bir birlik olarak düşünülür (Batmaz ve Aksoy, 1995). Geniş aile ve karı-koca ailesi birbirine karşıt iki kategori değildir. Toplumsal olgunlaşmanın ve toplumsal kaynaşmanın iki ayrı düzeyini oluştururlar. Mantık açısından bakıldığında, her karı-koca ailesi, geniş bir topluluğun çekirdeğidir ve bundan dolayı da geniş ailenin öncelidir (Braudel vd., 1995).

Şekil 2.9 Kırda geniş aile (Arça, 1978)

Geniş aileyi çekirdek aileye dönüştürecek önem ve nitelikteki asıl etken bir bölüm köy nüfusunun kentlere ve tarım dışı çalışma alanlarına göçmesi olgusudur (Ozankaya, 1982). Bu yaklaşıma göre aile, yapı ve ilişkilerinde de bir değişme uğramış ve ataerkil geniş aileden, ana-baba ve evlenmemiş çocukların birarada bulundukları çekirdek aileye dönüşmüştür (Gökçe vd., 1993). Türkiye'de bölgelere göre dağılımda, geniş ailelerin Doğu Anadolu, Trakya ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yoğunlaştığı görülmektedir (Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992).

Şekil 2.10 Geniş aile (Zaim, 1991)

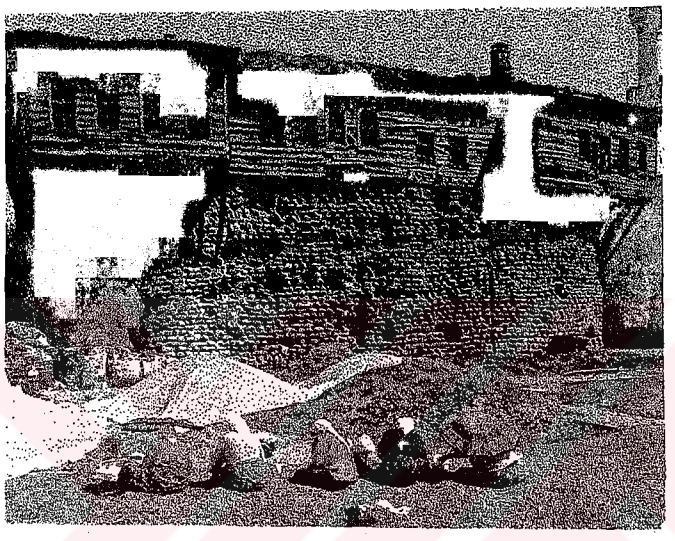
2.4.1.3.2.1 Yaşanılan yere göre sınıflandırma

Çekirdek ve geniş aile ayrıca yaşadıkları doğal-toplumsal çevreye ve ailelerin iş-güç biçimine göre de farklı özellikler gösterirler ve farklı aile tipolojileri oluştururlar . Bunlar;

- Köy-kırsal kesim ailesi
- Kasaba ailesi
- Kent ailesi
- Gecekondu ailesidir(Ozankaya, 1982; Sosyal Yapı Komisyonu, 1990; Batmaz ve Aksoy, 1995).

- **Köy – Kırsal kesim aile tipi**

Kırsal alanlardaki aile tipi ile sahip olunan toprağın büyüklüğü arasında doğrusal bir ilişki mevcuttur. Buna göre, arazi büyüklüğü arttıkça aile tipi ataerkil aileye doğru genişlemekte, öte yandan, arazi büyüklüğü azaldıkça aile tipi de çekirdek aileye doğru küçülmektedir (Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992). Köy ailesi esas olarak tarım ve hayvancılıkla uğraşan ve bunu değişen ölçülerde de olsa, kendi tüketimi için yapan bir ailedir (Ozankaya, 1982).

Şekil 2.11 Tarım,köy ailesinin uğraşılarından biridir (Zaim, 1991)

Kırsal aile, ortalama çocuk açısından daha kalabalıktır. Ancak bu aile yapısı karı-koca ve çocuklardan meydana gelen çekirdek aile yapısına uygun düşmektedir. DPT.'nın (1992) araştırmasına göre, 1985 yılında, kır kesiminde hane halkı büyüklüğü ortalama olarak 5.39 iken, kent kesiminde bu rakam 4.27'dir (Batmaz ve Aksoy, 1995).

Şekil 2.12 Kırsal aile; daha kalabalık , ancak yine çekirdek aile tipi (Turgay, 1991)

Çekirdek aileyi ikinci olarak geleneksel geniş aile izler. Aynı çatı altında birden çok evli çiftin yaşadığı bu aile yapısında babanın egemenliği ve soy çizgisinde genişleme görülür (Özkalp, 1995).

- **Kasaba ailesi tipi**

Esas olarak küçük esnaf ve zanaatkar, küçük tüccar, toprağını kendisi işlemeyen çiftçi, küçük memur ve bir ölçüde de işçi ailelerinden oluşur (Ozankaya, 1982).

- **Kent ailesi tipi**

Tarımdan tümden kopmuş işçi, bürokrat ya da küçük ve büyük serbest meslek sahibi ailelerdir. Türkiye'de kentsel aile de çekirdek yapıya sahiptir (Ozankaya, 1982). Fakat ileri derecede sanayileşmiş toplumlardaki çağdaş aileden değişik bir takım nitelikleri vardır. Baba ailede yine egemendir. Para babanın elinde toplanır. Birçok kişinin çalıştığı hallerde aile reisi bu paraları ihtiyaç nispetinde dağıtır. Paranın karı, koca tarafından yönetilme oranı az görülür. Ancak, bu işlem giderek yaygınlaşmaktadır (Özkalp, 1995).

- **Gecekondu ailesi tipi**

Sanayileşme ve göç olgusu sonucu toplumumuzda ortaya çıkan bir aile tipidir (Özkalp, 1995). Gecekondu ailesinde de çekirdek aile yapısının egemen olduğu görülmektedir (Batmaz ve Aksoy, 1995). Bu ailenin kimi nitelikleri kırsal aileyi andırır. Her ne kadar kadın ve çocuklar geleneksel geniş aileye oranla daha çok özgürlüğe sahipseler de, babanın aile içindeki denetimi gecekondu ailesinde son derece güçlüdür (Özkalp, 1995). Kırsal ailedeki paylaşmacı unsurun ortadan büyük ölçüde kalktığı izlenmektedir (Batmaz ve Aksoy, 1995). Köyden kente göç, tarımdan sanayiye ve hizmetlere geçiş anlamını taşımaktadır. Kente göç, ailenin içinde bulunduğu tüm ilişkileri değiştirir. Gecekondu aileleri köylerine dönmeyi istemezler. Bunun nedeni bir ölçüde, kent yaşamına sağlanan uyum ve ileriye dönük beklentiler, bir ölçüde de köydeki durumun umutsuz oluşudur. Bu durum gecekondu ailesinin kentsel çevreye uyumunu kolaylaştırıcı bir etki yapar (Özkalp, 1995).

Gecekondu bölgelerinde aynı çatı altında yaşayanların ortalama rakamı Ankara için 5.5; İzmir ve İstanbul için 4.5'dir. Gecekondu ailesinin, içinde yaşadığı kentin sanayileşme düzeyinden etkilendiği açıktır. Sanayileşme düzeyi yükseldikçe, ailenin küçüldüğü dünyanın pek çok yerinde gözlenen bir gerçektir (Özsoy, 1983).

Kısaca özetlenecek olursa, gecekondu tipi aile, henüz değişimini tamamlamamış, geçiş halinde bir aile tipidir. Bünyesinde kırsal, geleneksel aile tipi özelliklerini de barındırması nedeniyle, ne tam olarak geleneksel ne de tam olarak kentseldir (Arça, 1978).

Türkiye'de, değişik aile tiplerinde temel aile yapısı olarak ortaya çıkan çekirdek aile, daha genel geçer bir yapılanma olmasına karşılık, aileler kültürel tutumları itibariyle farklılık göstermektedirler. Ancak gerek kırsal gerekse de gecekondu ve kent ailesi tiplerinde, çekirdek aile yapısını kültürel düzlemde tanımlayan öğe ataerkil değerlerin hakım olmasıdır(Batmaz ve Aksoy, 1995). Yani, çekirdek aile, birçok yönden geniş ailenin davranış kalıplarına sahiptir. Aslında özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan toplumlarda demografik olarak çekirdek olan ailelerin sosyal değerleri, aile içi otorite ilişkileri geleneksel motifler taşımaktadırlar (Gökçe vd., 1993).

Değişim olgusunda toplumu aileden, aileyi de barınağından soyutlamak mümkün değildir(Arça, 1978). Aile yaşamı aile ocağı çevresinde yoğunlaşır (Malınowski, 1990). Aile aynı barınakta yaşayan bireyler olarak da tanımlanmakta ve eve ait ve/veya üretim faaliyetlerini (örneğin pişirme-yeme gibi) kapsamaktadır (Chant, 1996).A Rapoport (1969) aile temel olmasına karşın,aile kuruluşları arasında büyük farklar vardır ki bu farkların konut formları ile ilişkileri önemlidir, demektedir.

Günümüzde,Türk ailesinin toplumsal alışkanlıkları ve geleneklerine dar konutun yanıt vermediği, tüketici eğilimlerinin ve yaşam ölçülerindeki yükselmenin dikkate alınmadığı da öne sürülmektedir (Keleş, 1996). Ayrıca, farklı kültürel, sosyal, ekonomik ve politik sistemler içinde ve farklı hane halkı sayısına sahip muhtelif aile yapılarının varolabileceği kabul edilmeli ve buna göre düzenlemeler yapılmalıdır (Hacıhasanoğlu, 1986; Dinçer, 1996; Yeni Türkiye, 1996). Zaman içinde değişen kullanıcı ihtiyaçlarına konutun cevap vermemesi durumunda, kullanıcı çevre/bina ve konutunu değiştirmeye, yeniden

biçimlendirmeye çalışacaktır. Bu farklılaşmayı Kağıtçıbaşı(1991), bir örnekle açıklamaktadır. Batılı bir psikolog veya batıda gelişen Psikoloji kuramlarını özümsemiş bir psikolog ele alınırsa, bu psikoloğun gözünde başkalarından "bağımsızlaşmış" ve "bireyselleşmiş" kişilik sağlıklı bir kişiliktir ve kişilik sınırları iyi belirlenmiş olan, birbirleriyle "içiçe" veya "kaynaşmış"olmayan bireylerden oluşan aile de sağlıklı bir ailedir. Bu kavramsal çerçeveye sahip olan bir psikolog köy ya da kasabadaki geleneksel Türk ailesinin gözlemini yapacak olsa, bu aileyi sağlıksız bulacaktır. Bu önerinin temelinde, Batıdaki orta sosyo-ekonomik düzey çekirdek aileye benzemeyen bir aile türünün sağlıksız olduğu, değişmesi ve Batıdaki aileye benzemesi gerektiği varsayımı yatmaktadır. Özetle, bu örnekten anlaşılacağı üzere, Türkiye'deki prototip ailenin batıdakinden önemli bir şekilde farklı olduğu ve bu farklılığın geçici olmadığı görülmektedir. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1. Aile Şurası, sosyal yapı komisyonu raporunda(1990); ailenin sosyo-kültürel yapısı ile uyumlu mekanlar üreterek kişinin ailesine, sosyal çevresine ve toplumuna yabancılaşmasının önlenmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Bu konuda yöresel farklılıkların tespiti ve mimarimizde-diğer bütün konularda olduğu gibi- geleneksel yapının günümüze uyarlanabilecek olan yönlerinin ortaya konarak kültürel tarihi mirasın sürekliliğinin sağlanması gerektiği çözüm önerisi olarak sunulmaktadır.

2.4.1.4 Sosyal ilişkiler, yaşam şekli ve toplumsal yapı

Her insan belli bir grubun üyesi olarak doğmakta ve yaşamaktadır (Wells, 1984). Toplum, Marks'ın söylediği gibi, bireylerin, içinde etkileşime girdikleri toplumsal ilişkiler ve bağlar bütününün bir ifadesidir (Aksoy, 1996). Sosyologlar kent toplumlarıyla ilgilenir, bu tür toplumların sistemli analizlerini yaparlar. Örneğin, Tonnies, insan topluluklarını cemaat-cemiyet; topluluk-toplum olmak üzere iki büyük kategoride toplayarak, kır-kent ayırımının ikili sınıflama içinde tanımlanmasında önemli bir gösterge oluşturmuştur (Gökçe, vd., 1992; Akkayan, 1996 b). Birinci aşama olan kır kültüründe, ilişkiler yüzyüze olup egemen olan unsurlar kan bağı, komşuluk, arkadaşlık ve akrabalıktır. İkinci aşamada ise ikincil ilişkiler önem kazanmakta, işbölümüne dayalı farklılaşmış bir ekonomik yapı ve değişmeye açık model söz konusu olmaktadır. Toplumdaki insanlar birbirlerine

yabancıdırlar. Bireyselliğin ön plana çıktığı bu tip toplumlarda, Tonnies'e göre, insan ilişkileri samimiyetten uzak, hileci ve geçicidir (Kızılçelik, 1992; Gökçe vd., 1993).

Diğer bir ayırım ise, Redfield'in "folk" (geleneksel cemaat) ve "kent toplumu" ayrımıdır. Folk toplumu tiplemesi geleneksel-kırsal cemaat anlayışına son derece yakındır. Folk toplumu küçüktür. Kendi içinde kaynaşmış olmasına rağmen diğer toplumlarla ilişkileri zayıftır, içe dönük ve homojendir (Gökçe vd., 1993; Özkalp, 1995)

Emil Durkheim'in "Anomi" kavramı da topluma duyduğu ilginin işaretidir (Akkayan, 1996). Kent toplumu heterojen yapıyı öngörür; değişik adet, gelenek, etnik ve dini köken, değişik sosyo-ekonomik imkan ve değişik eğitim seviyelerinden gelen insanlar bir arada bulunurlar. Diğer toplumlara karayolları, istasyonlar, deniz ve hava yollarıyla bağlıdırlar (Gökçe vd., 1993; Özkalp, 1995). Teknoloji, üretim biçimi ve iletişim araçlarının gelişmesi sonucu değişen toplum yapısı, insanları etkileyen çevreye de çok daha geniş boyutlar kazandırmıştır (Aksu, 1987).

Darwin'in bitki ve hayvan, Durkheim'ın insan toplulukları için işaret ettikleri ilginç bir durum yoğunlukla ilgilidir, buna göre mekan büyüklüğüne sahip olup, burada yaşayanların (insan, bitki hayvan) sayıları arttığı zaman toplumda farklılaşmaya ve uzmanlaşmaya doğru eğilim göstermektedir. Çünkü ancak o zaman sınırlı mekan artan sayıyı besleyebilmektedir. Böylece yoğunluk insan toplumunda faaliyetin ve fertlerin çeşitlenmesini etkilemekte dolayısıyla sosyal yapının artan bir biçimde karmaşık oluşunda etkin olmaktadır (Akkaya, 1996 b). Sayısal açıdan ister küçük, ister büyük olsun bütün toplulukların ortak özelliği insanları tek başlarına değil birlikte yaşamalarından kaynaklanır (Wells, 1984). Ancak, toplum olgusuyla ilgili en önemli gerçek, insanların sadece belli bir mekanda toplanıp yığılmış olması değil, birbirlerine karşı belli psikolojik tavır ve tepkileri geliştirmiş olmalarıdır. Toplu yaşayan insanların genel bir çıkar birliği ve birlik ruhu vardır. Bunlar, kişilerin aynı kabile ya da köy yerleşmesinde, yıllarca birlikte çalışmak, eğlenmek söyleşmek, tanışıp çatışmak suretiyle yaratıp kazandıkları değerlerdir (Wells, 1984; Aksoy, 1996).

Her insan belli yönlerden diğer insanlar gibidir,
Bazı diğer insanlar gibidir,
Hiç kimse gibi değildir. Kluckholm ve Murray

Bir Türk'ü bir Japon'dan ayıran sadece fiziksel farklılıklar değildir, ya da bir Türkü bir Yunanlıdan ayıran sadece farklı coğrafyalarda yaşıyor olmaları değildir (Çelebi, 1991). Her toplumun görünüşü ötekinden farklıdır. Toplumlar arasındaki çeşitlenmeyi yaratan kültürdür (Demirkan, 1995). Her toplum diğer toplumlardan farklı ve özgün kültür ve değere sahiptir (Dinçer, 1996). Bu sosyo-kültürel sistemler; kendilerine özgü öğretiler, örgütlenmiş birliklerde, gruplarda ya da toplumlarda yaşayan insanlarca yaratılır ve paylaşılırlar. Bir grubun, toplumun üyeleri tarafından ortaklaşa paylaşılan alışkanlıklar, değerler, davranışlar o grubun / toplumun kültürüdür. Kısacası, kültür toplumsal bir varlık alanıdır (Subaşı, 1995). Toplumsal olgular bir kültür potasında eriyerek, içerik ve bütünlük kazanırlar (Demirkan, 1995). Kültür farklılıkları çerçevesinde, insanlığın teknik araçlar üzerinde egemenlik kurması, üretmeyi öğrenmesi, toplumsal işbölümünü geliştirmesi ve özel mülkiyetin ortaya çıkması ile birlikte bir grup artı değerlere ulaşırken; insanlar arasındaki ilişkilerde egemenlik ve bağımlılık ilişkilerine dönüşür. Toplumu oluşturan gruplar, meslek, gelir, prestij ve yaşam biçimlerindeki farklılıklara bağlı olarak katmanlaştıkça sosyal gruplar (sınıf) veya tabakalar ortaya çıkar (Özmen, 1995). Sınıf, en genel anlamıyla bir veya birden çok role sahip çeşitli kişilerin oluşturdukları bir grup ya da bir kategoridir. Bir diğer tanımlama ile de sınıf, toplumsal durumları ve düzenleri, özellikle üretim biçimleri ve ekonomik yapıları birbirine benzer olan ve toplumsal durumları bakımından kendilerini birbirine eşit sayan kimselerin oluşturduğu gruplardır(Arça, 1978). Sınıfla ilgili üçüncü tanım, sosyal sınıfın; aynı ekonomik, mesleki ve politik statülerden oluşan kişilerin ait olduğu grubu dile getirdiğini belirtir (Akkayan, 1996d).

İnsanın önde gelen özelliği, tek başına yaşayan bir varlık olmamasıdır. Ancak, antropolojide kullanılan "toplum" sözcüğünün anlamı, insanların sadece bir arada bulunması demek değildir. İnsan gruplarında, "toplumsal yapı" adı verilmiş bir özellik ön plandadır. Bu kavramla, toplulukların aileler, kabileler, uluslar olarak birimlere ayrılmış oldukları, bu birimlerin belli bir yapıda bütünleştikleri, birimler arasında oldukça açık biçimde tanımlanmış ilişkiler bulunduğu anlaşılır. Toplumsal yapı kavramı ile ilgili farklı görüş ve açıklamalar yapılmıştır. Ancak, henüz üzerinde birleşilen bir tanım yoktur. Toplum bilimcilerin bir kesimi "bireyler arası ilişkilerin yapısal biçimidir." yolunda çok

geniş ve bundan dolayı çok belirsiz bir biçimde tanımlamaktadırlar. Toplumbilimcilerin diğer bir kesimi ise toplumsal yapıyı, "başlıca toplumsal küme ve kurumlardan oluşur" şeklinde tanımlamaktadırlar. Böylece, göreli olarak sürekli ve örgütlenmiş toplumsal ilişkilerden bahsetmektedirler. Bu anlayışa göre toplumsal yapının kurucu öğeleri nüfus, çevre ve yerleşim, ekonomi,toplumsal sınıflar, eğitim, siyaset, hukuk, aile ve dindir (Ozankaya, 1982).

Gerth de Mills, toplumsal yapıyı iş payı (rol) kavramıyla açıklamaktadır. Ancak iş paylarının bireyler arasında dağılımını belirleyen toplumsal etkenlere yer vermeyen bu anlayış, oldukça dar bir toplumsal yapı anlayışıdır (Ozankaya, 1982).

Arthur Reginald Radcliffe-Brown da toplumsal yapıyı "Belli bir yerleşme (toprak), akrabalık sistemi ve siyasi birlik içinde örgütlenmiş grupların ve bu gruplar arasındaki karşılıklı ilişkilerin incelenmesi sosyal-yapısal fenomenlerin özünü oluşturur" şeklinde açıklamaktadır (Kızılçelik, 1992). Toplumsal gruplardan bazılarında üyelik isteğe bağlı, ötekilerinde ise zorunlu ve kaçınılmazdır. Bireyin hangi ailenin veya klanın üyesi olarak dünyaya geleceği konusunda seçeneği yoktur, fakat tenis kulübüne üye olup olmamak kendi tercihidir (Wells, 1984).

Her toplum birbiriyle karşılıklı ilişkileri olan toplumsal gruplardan meydana gelmiştir. Bu gruplar, kişinin içinde yaşadığı toplumun yapısını, kişinin amaçlarının bünyesini, olurlu davranışlarının sınırını belirlemektedir (Kızıl, 1978).

Dengeli ve uyumlu bir toplum, gerek sosyal yapıyı oluşturan kurumların, örgütlenmelerin, birimlerin kendi aralarında, gerekse de bir bütün olarak yani sosyal yapının kendisiyle kültürel yapı arasında bir uyum, bir denge olan toplumdur (Çelebi, 1991). Bu denge sağlanırken, toplumun veya grubun üyelerinin davranışlarını yöneten normatif değerler sistemi olan kültürel yapı içinde toplum tarafından meşru olarak kabul edilmiş hedefler, ilgiler, amaçlar yer alır. Söz konusu meşru hedefler toplum üyelerinin isteklerini sınırlandırıcı, yönlendirici bir rol oynar (Çelebi, 1991).

Toplumlar durağan değillerdir, tarih içinde nitelik değişmelerine uğrarlar (Ozankaya, 1982). Belirli bir süre içerisinde doğada ve toplumda gözlenen başkalaşım ve farklılaşmalar değişme kavramıyla betimlenir (Özkalp, 1995). Gereksinmeler evrim geçirir. Bugün bize asal gözükenler bizden sonraki kuşaklara ikincil gözükebilir. Burada ille de bir ilerleme, gereksinmelerimize ilişkin bilincimiz de oluşacak bir ilerleme söz konusu olacağını sanmamak gerekir. Yalnızca toplumsal ortam değişecek ve daha başka özdevingen davranışlar benimsetecektir (Laborit, 1992). Ancak bu konuda Norberg Schulz, fizyolojik ve işlevsel gereksinimlere ilgili verilerin daha kalıcı olmasına karşın, beğeni ve tercihlerin sürekli değiştiğine dikkat çekmektedir (Çelebi, 1994). Değişme devamlılık gösteren bir süreçtir. Bazen yavaş, bazen hızlı değişmelerle gelecek nesillere aktarılan kültür, bireylerde ve toplumun kendisinde farlılaşmalara neden olur (Özkalp, 1995). Toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel değişimler geliştikçe kişi, toplum içindeki önemini kaybeder; soyutluk, önemsizlik ve güçsüzlük duygularından kurtulmasında kişinin bir gruba üye olması veya toplumun benimsediği davranış ölçü ve değerlerine baş eğmesi, uyum sağlamasına karşılık toplumdan destek, sevgi ve saygı görmesi yardımcı olur(Kızıl, 1978).

Her insan bir ailenin, bir dinin bir bilgi dizgesinin ve çoğu kez bir toplumsal katmanın ve siyasal düzenin içinde doğar (Malinowski, 1990). Toplumun karşısında bir birlik olan aile de yalnız psikolojik bir grup değil, aynı zamanda bir toplumsal örgüttür (Kızıl, 1978). Çocuğun doğumuyla başlayarak onun lisanı, yaşadığı kültürü öğrenmesini ve bunları gelecek nesillere aktarmasını içeren süreç, toplumsallaşmadır. Yani, insanın kendine uygun insanca davranışları öğrenmesi sürecidir. Toplumun yeni üyelerine o toplumda var olan yerleşmiş görenek, değer, tutum ve davranışların ne olduğunu ve bunlara uyum sağlamanın ve öğrenmenin yollarını gösterir (Özkalp, 1995), çünkü bu kurumlar çağlar boyu var olduklarından dolayı insanın yaşam süresi içinde değişmezler. Toplumsallaşma süreci çeşitli sosyal çevrelerde, çok sayıda insanla, birçok farklı yollarla kazanılır. Anne ve babalar, oyun arkadaşları, öğretmenler, iş arkadaşları, sevgililer, nişanlılar, eşler, farklı çevre içersinde bu sürece katkıda bulunan kimselerdir. Demek ki; eğer çocuk birçok hayvan türlerinde olduğu gibi doğumdan hemen sonra kendi yazgısına bırakılsaydı, ne insan topluluğu yaşamda kalabilirdi, ne de onun kültürü varlığını sürdürebilirdi (Malinowski, 1990).

Toplumsal kümenin asıl ereği uygulayım, maddesel rahatlık, yayılma, kar yada üretim değildir, kendisini oluşturan bireyler arasındaki ilintilerin uyumuyla kendi içinde bulunur, ve söz konusu uyum ancak her bireyin kendi güdüsel yönelmelerinin , toplumun kendisine zorla benimsettiği özdevingen davranışların ve yaratma olanaklarının bilincine vardığında kurulabilir (Laborıt, 1992). Çünkü toplum, kendi güvenliğini, dirliğini ve üyelerin haklarını korumak için bazı kurallar oluşturmuştur.

Bütün bunlardan da anlaşılabileceği üzere, topluma ilişkin önemli olgulardan biri insanların beraberce yaşamalarından daha çok, birbirlerine karşı psikolojik tutum ve tepkiler geliştirmiş olmalarıdır. Birlikte yaşamın doğal sonucunda oluşan toplumsal davranış,herhangi bir yüzyüze ilişki durumunda olduğu gibi başka insanların varlığından doğrudan doğruya veya bu insanların yokluklarında, onların hesaba katılmaları sebebiyle dolaylı olarak etkilenen davranıştır (Kızıl, 1978).

> Çağın ya da yaşadığı yerin kültürüne uyum sağlayamayan birey,
> yitirilmiş bir insandır, insancıktır (Erinç, 1995).

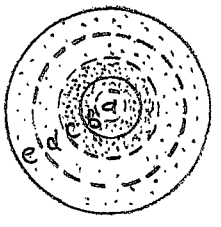
Mimarlık sistemindeki kullanıcılar belirli toplumsal kurumların, grupların içinde yer almakta, çalışmakta ve yaşamaktadır (Çelebi, 1994). Bireyin ve toplumun yapısal, sosyo-kültürel ve çevrenin fiziksel özellikleri mekan oluşumuna etki etmektedir. Çevre, kişinin ihtiyaçlarına uymadığı zaman aralarında çelişkiler doğmaktadır(Özsoy, 1983). Bu nedenle ailenin sosyo-kültürel yapısı ile uyumlu mekanlar üreterek kişinin ailesine, sosyal çevresine ve toplumuna yabancılaşması önlenmelidir(T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1990)

Bireyin ve toplumun sosyo-kültürel ve yapısal özelliklerinden bahsedildiğinde, "hayat stili" kavramının da varlığı karşımıza çıkmaktadır. Hayat stili çok yönlü ve karmaşık bir toplumsal olgudur. Tüketim biçimleri, yaşanılan bölge ve oturulan konut, toplumsal etkileşme ve katılma türleri, boş zaman etkinlikleri; değerler, eğilimler, tutumlar ve zevkler; giyinme ve konuşma biçimleri; evlenme yaşı ve biçimleri ve daha pek çok olgular ve süreçler hayat stilini belirler. Çevreyi ve yapılaşmayı etkileyen faktörlerden biri olan hayat stili; toplumsal tabakalaşmanın da sonuçlarından sayılmaktadır. Toplumsal

tabakalaşma biçimindeki farklılaşma, bir yerleşim alanında ayrı tabakaların farklı oturma bölgelerinde yaşamaları olgusunda yansımasını bulur. Ülkemizde de, yerleşim alanlarındaki oturma bölgelerinde toplumsal tabakalara bağlı, göreli bir farklılaşma eğiliminin bulunduğu gözlenebilir. Örneğin, Erzurum'da yapılan bir araştırmada, kentin semt ve mahallelerinin farklı tabakalardan kişilerin yoğun biçimde oturmalarıyla karakterize oldukları ve bu bakımdan birbirinden ayrıldıkları belirlenmiştir. Toplumsal tabakalaşma farklılıkları oturulan konutun tipi, niteliği, büyüklüğü, eklentileri, bakım ve onarımı ile öteki özelliklerindeki farklılıklarda yansımalarını bulur. Toplumsal tabakanın önemli simgelerinden biri olan konut tipi ve özellikleri, başta gelen tabaka göstergelerinden biri olarak da alınıp kullanılır (Kemerlioğlu, 1996).

2.4.1.5 Davranış kuralları

İnsan nedir, kimdir? Sorusuna yanıt aranması konusu davranış kurallarını belirlemektedir. İnsanın iki doğası vardır. Biri biyolojik doğası, öteki ise kültürel doğası. Bu nedenle, her iki doğasını da içine almak suretiyle insan kültürel hayvan olarak tanımlanabilir (Aksoy, 1996). Kişinin, toplumun bir üyesi durumuna gelmesinin yani karşılıklı uyum sağlamalarının sonucunda da insan, bir kişilik kazanır (Kızıl, 1978). İnsanın temel ihtiyaçları, insan organizmasının davranış sisteminden kaynaklanır. Davranış, bir organizmanın gözlenebilir her türlü faaliyetidir. Bir organizasyonun amaç ve hedeflerinin değişmesi yeni davranışları gerektirir. Davranışlar, bir organizasyonun amaçlarının belirlediği hedeflere ulaşmak için gereklidir. Davranışsal olgular kişi, çevre ve çevre ile kişinin oluşturduğu etkileşimlerin işlevi olarak ele alınmaktadır. Toplumdaki yaygın davranış kalıpları toplumun üyesi olan bireylerce doğru kabul edilir(Wells, 1984). Bir çevresel çıktı olarak sosyo-davranışsal olgular değişkenlerin türüne göre içten dışa farklı düzeylerde yer alacaktır.

Şekil 2.13 İnsan davranışının çevresel uyarılara karşı farklı düzeyleri

a. İçsel fizyolojik davranış , b. İçsel psikolojik davranış ,c. Dışsal bireysel davranış d.Dışsal sosyo-grup davranışı, e. Dışsal kültürel davranış(Ünlü, 1986)

Toplumsal davranışların, bir grubun veya toplumun üyeleri arasında yüksek oranda bir ortaklık ve kalıplanma göstermesinin en önemli nedenlerinden biri grubun veya toplumun varmak istediği amaç tarafından gereksinmesidir (Kızıl, 1978). Gereksinme, insan organizmasında, kültürel çevreden ve bu ikisinin doğal çevreyle ilişkisinde yer alan ve gerek grubun gerekse organizmanın yaşamı sürdürmeleri için yeterli ve gerekli olan koşullar sistemidir(Malinowski, 1990). Ancak, bilinen ve öğretilmiş şeylere gereksinme duyulabilir, bilinmeyen şeylere gereksinme yoktur(Laborit, 1992). Gereksinmeler ile ilgili yapılan çeşitli sınıflandırmalar vardır. Malinowski(1990)' nin yaptığı sınıflamada kültürün yedi temel gereksinmeyi tatmin etmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bunlar;

A. Temel Gereksinmeler	B. Kültürel Yanıtlar
1. Metabolizma	1. Besin sağlanması
2. Üreme	2. Akrabalık
3. Bedensel rahatlıklar	3. Barınma
4. Güvenlik	4. Koruma
5. Hareket	5. Etkinlikler
6. Büyüme	6. Yetiştirme
7. Sağlık	7. Hijyen

(Malinowski, 1990)

Leighton, insanın temel gereksinimlerini, fiziksel emniyet, cinsel tatmin, sevgi ifadesi, düşmanlık ifadesi, tanınma emniyeti, kendiliğinden oluşumun ifadesi, kişinin toplumdaki yerinin saptanması, belirli bir insan grubu içindeki üyeliğin sağlanması ve devamlılığın emniyeti, bir moral düzene ait olma hissi ve kişide yaptıklarının haklı olması inancı olarak tanımlamaktadır (Özsoy, 1983).

Blachere ise, ekonomik etkenleri hesaba katarak sınıflandırmaktadır:

1. Yaşanabilirlik yönünden gereksinmeler : fizyolojik, psikolojik gereksinmeler; işitme koşulları, ısı, nem, fiziksel, kimyasal ve biyolojik yönden havanın temizliği, estetik, aydınlatma vb. gibi sosyal çevre ile ilgili gereksinmeler, yaşam biçimi ve gruplara uyan mekan düzeni, donatıma ilişkin olarak boyutlar, iletişim vb. şeklindedir.

2. Ekonomik yönden dayanıklılık ile ilgili gereksinmeler: Bakım, yangın, deprem, sel vb. gibi dış etkenlere karşı dayanıklılık, yapım işletme maliyetlerinin önceden tahmin

edilene uygun olacak biçimde olanakların ve kaynakların değerlendirilmesi şeklinde özetlenebilir(Ünlü, 1986).

Bu konuda verilecek başka bir sınıflandırma örneği ise, dört temel ihtiyaçtan bahsetmektedir. Bunlar;

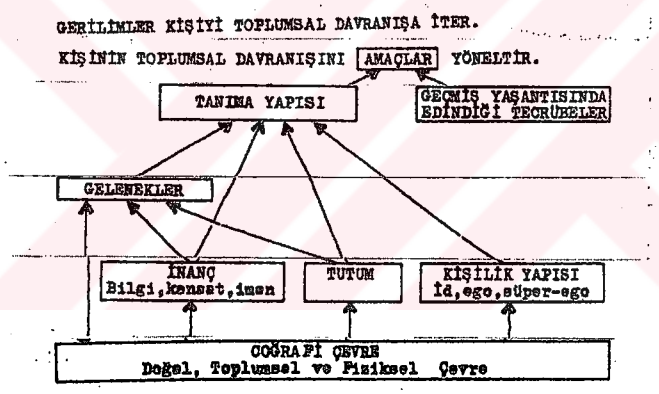
1. Biyolojik ihtiyaçlar : varlığın temel gereksinmeleri,

2. Sosyal ihtiyaçlar : Güvenlik, sosyal düzen, deneyimle paylaşma, hayatın zorluklarını paylaşacak iş bölümü yapma,

3. Kişisel ihtiyaçlar : Yalnızlığı paylaşma, başarılı olma ,

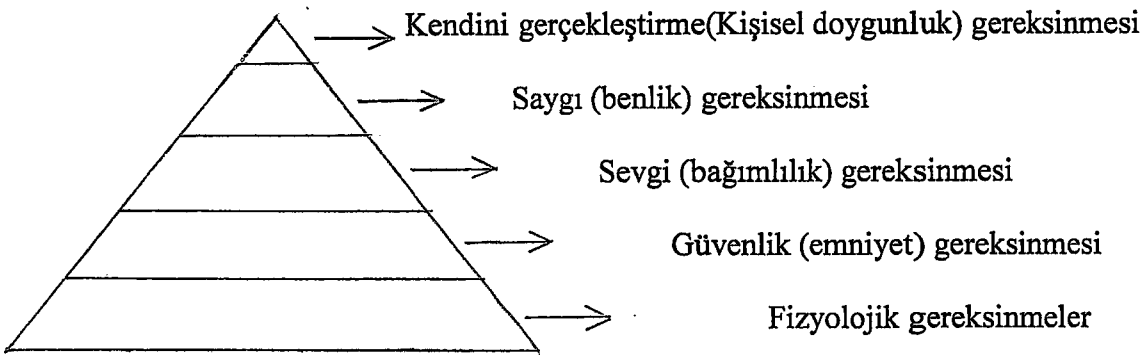
4. Soyut ihtiyaçlar : Sınıflandırma, kavramsallaştırma, dil vb.

Maslow'un motivasyon ve gereksinmeler yöntemine göre de kişiye davranışa iten gerilimlerde esas temel bilinçsiz gereksinmeler, kültürel, bölgesel bilinçli gereksinmelerden daha çok rol oynar.

Şekil 2. 14 Toplumsal davranışa yön veren etkenler (Kızıl, 1978)

Her davranış, birçok bilinçsiz gereksinmeler tarafından karşılanmakta ve gereksinmeler bir sıraya, bir hiyerarşiye göre düzenlenmektedirler (Kemerlioğlu, 1996).

Şekil 2.15 Gereksinmeler hiyerarşisi (Ünlü, 1986)

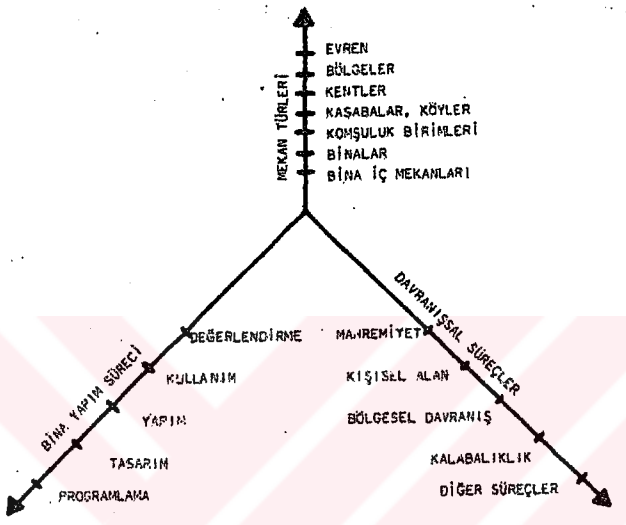
a) Fizyolojik gereksinmeler: En temel gereksinmeler olup, ilk aşamada doyuma ulaştırmaları gerekir. Örneğin beslenme, uyuma eylemleri bu tür gereksinmelerdendir.
b) Güvenlik (Emniyet) gereksinimi: Bir insanın toplum kurallarına uymaya önem göstermesi bunun bir göstergesi olarak örnek verilebilir. Bir konuta sahip olma isteği de güvenlik gereksinmesi sonucudur.
c) Sevgi (bağımlılık) gereksinimi : Baştaki ilk iki gereksinim doyurulduktan sonra bu ihtiyaç ortaya çıkar. Dost, sevgili gereksinimi örnek olarak verilebilir.
d) Saygı (benlik) gereksinimi : İki yönlüdür. Birincisi, insanın yaşadığı çevre içinde başarı ile ilgilidir, ikincisi ise başka insanlardan beklenen değerlendirilme gereksinimidir.
e) Kendini gerçekleştirme (kişisel doygunluk) gereksinimi : Kişinin idealindeki işi yapma gereksinimdir (Kızıl, 1978; Bayraktar, 1988).

Kullanıcının fizyolojik, güvenlik, sevgi, saygı ve kendini gerçekleştirme gereksinmelerini kapsayan temel gereksinmelerinin fizyolojik, toplumsal ve psikolojik yönü vardır (Kemerlioğlu, 1996).

İnsanın gereksinmelerini tatmin amacı ile yaptığı davranışlar ise başlıca üç psikolojik süreç çerçevesinde gelişir. Bunlar algılama, kavrama ve mekansal davranıştır, insanın çevresine uyma veya üstünlük kurmasını sağlamakta işlevsel bir rol oynarlar (Özsoy, 1983). İnsan gereksinimleri ve beklentileri, içinde yaşadığı toplumun teknik gelişme düzeyine uygun olarak şekillenirken, toplumsal değer yargılarından bağımsız değildir. Kişiler birlikte yaşamanın bir sonucu olarak birbirlerine karşı psikolojik tutum ve tepkiler geliştirmişlerdir. Her insanın toplumsal bir evrende yaşadığı kabul edildiğine göre bireyin tüm davranışları da toplumsaldır (Bayraktar, 1988).

Diğer yandan da alışkanlıklar, davranışları etkiler. Kültürel davranış, sembolik ve alışkı(adet) davranış olarak iki şekilde görülebilir. Tavır olarak adlandırılanlar da günlük alışkılardır (Rapoport, 1977). Bütünleşmiş fiziksel ve toplumsal nesnelerin zihinsel anlatımı ise, davranış düzenidir. Bu nedenle toplumsal yapılar mekansal yapılarla, diğer bir deyişle toplumsal yapıdaki davranış, fiziksel yapıdaki hareketle özdeştir. Örnek olarak, hoca-öğrenci arasındaki ilişkinin okul planına yansıması verilebilir (Kızıl, 1978).

Çevre-davranış çalışmalarında özellikle ekolojik modeller ve Altman'ın üç boyutlu modeli daha önce davranışsal süreçler olarak ele alınan kavramları 3.boyutta düşünmüştür. Bunlar; mahremiyet, kişisel olan, egemenlik sınırı-bölgesel davranış, kalabalıklık gibi faktörlerdir(Turgut, 1990; Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992).

Şekil 2.16 İnsan -çevre sorunlarına tasarımcı ve toplumbilimci yaklaşımları (Çakın, 1988)

Altman'ın önerdiği (Şekil2.16) 3 boyutlu mekanda, çevre tasarımcısının çıkış noktası bina oluşum süreci; insan - toplumbilimcinin ki ise davranışsal süreçler olarak belirmekte, her ikisi de uygulamalarını çeşitli mekan türlerinde gerçekleştirmektedir (Çakın, 1988).

Ekolojik modeller; egemenlik sınırı davranışı, mahremiyet, kişisel mekan gibi eylemlerle ilgili olan bütün mekanizmaları çevresel dürtülere karşı gösterilen yanıtlar olarak değil, insanın çevre kullanımı ile oluştuğunu kabul etmektedirler (Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992).

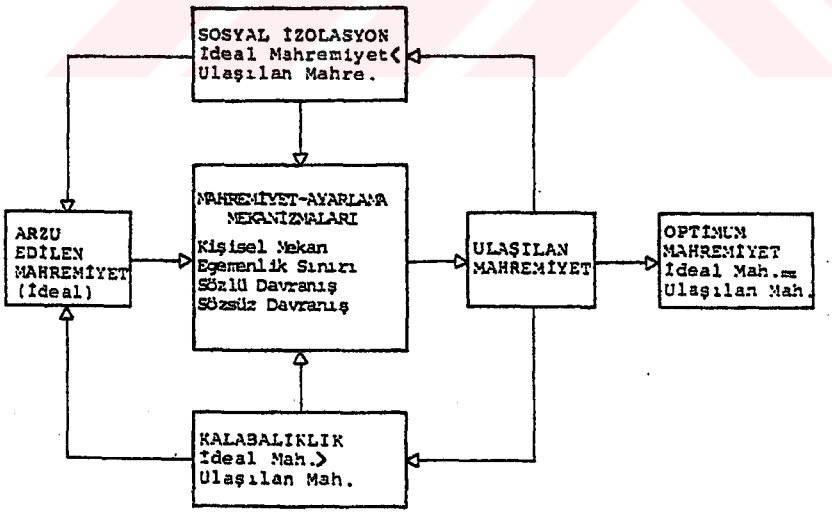
Özetle, çevre-davranış olguları olarak adlandırılan kültürel mekan, mahremiyet, kişisel mekan, bölgesel davranış ve çevreye ilişkin tutum ve kavramlar çeşitli biçimlerde tanımlanıp, kullanılmaktadır (Özsoy, 1983; Çakın, 1988) ve bir bütün olarak davranışsal mekanı oluşturan "mahremiyet, kişisel mekan ve egemenlik sınırı" davranış mekanizması

kültürel bileşenlerin psikolojik süreçler aracılığı ile mekana yansıyan görünümleridir (Turgut, 1990).

2.4.1.5.1 Mahremiyet davranışı

Mahremiyet kişi veya grupların birbirleri ile olan etkileşimlerini kontrol eden ve farklı örüntülerde oluşan farklı davranış mekanizmalarını ayarlayan davranış sürecidir (Turgut, 1990).

İslamiyet öncesi dönemde "kutsal" özellikler taşıyan aile, İslâmi dönemde "mahrem" ve "mahremiyet" kavramlarıyla ifade edilir olmuştur (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992). Kelime kökeni olarak Arapça'dan gelmekte olup Müslümanlıkta çok önemli olan kadının gizliliğini ifade eden bir temele dayanmaktadır(Rapoport, 1969; Turgut, 1990). Aynı kelime ailenin dışındaki insanlarda gizliliği ve geniş ailelerde bireyler arasındaki gizliliği ifade için kullanılmaktadır (Turgut, 1990). Yine bir başka tanımda, mahremiyetin kişiye veya bir gruba diğerlerinin optimum düzeyde yaklaşma koşulu olduğu söylenebilir. Burada söz konusu olan, uygun bir toplumsal ilişki düzeyidir (Çakın, 1988).

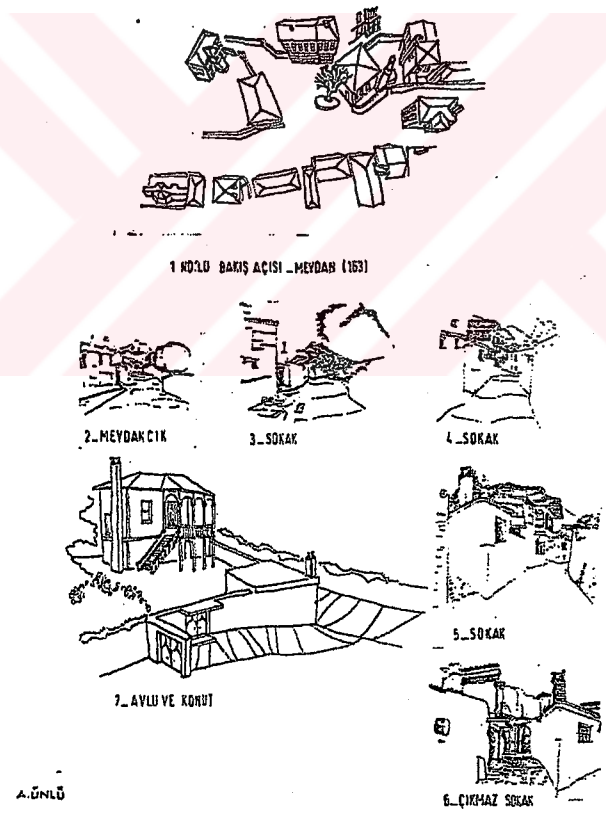

Şekil 2.17 Altman'ın temel davranış mekanizması olarak "mahremiyet davranışı" şeması(Turgut, 1990)

Altman, mahremiyeti optimum düzeydeki toplumsal bir eylem biçimi olarak tanımlamakta, kişilik, insanın içinde bulunduğu durum ve eylem türü arasındaki ilişkilere ışık tutmaktadır (Çakın, 1988). Buradan hareketle mahremiyetin, sadece tek yönlü bir "gizlilik-girilmezlik"

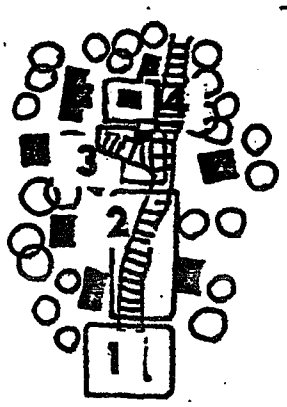
süreci değil, toplumsal gelenekler tarafından etkilenen, insanların birbirleriyle ilişkide olma yada olmama isteğine göre değişen, diyalektik bir kontrol süreci olduğu sonucu vurgulanabilir (Turgut, 1990).

Rapoport(1969), mahremiyette göz önünde bulundurulması gereken faktörlerin başında kültürün etkisinden söz etmiştir. Japonlarla ilgili verdiği örnekte, "Geleneksel Japon, batı etkisinden önce çok değişik iffet ve mahremiyet düşüncesine sahipti. Yaz süresince insanlar, halkın içinde çıplak görünebilirlerdi ve halka ait banyoları kullanırlardı" demiştir. F. Tonnies toplulukta mahremiyet, birliktelik, sevgi, tutku, istek, görev vardır diyerek; mahremiyetin önemini vurgulamaktadır(Kızılçelik, 1992). İslamiyet'le gelen "mahremiyet" anlayışı, evin hem iç düzenlemesini (haremlik-selamlık) hem de sokak ve mahalle ile olan bağlantılarını doğrudan etkilemiştir.

Şekil 2.18 Kentsel mekanlar (Ünlü, 1986)

"Tarik-ı has diye de anılan ve Osmanlı Şehirlerinde sıkça rastlanan anayollardan sınırlı eve açılan çıkmaz sokaklar da mahremiyet anlayışının bir uzantısı olarak şuurlu bir uygulama şeklinde yorumlanmaktadır (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992).

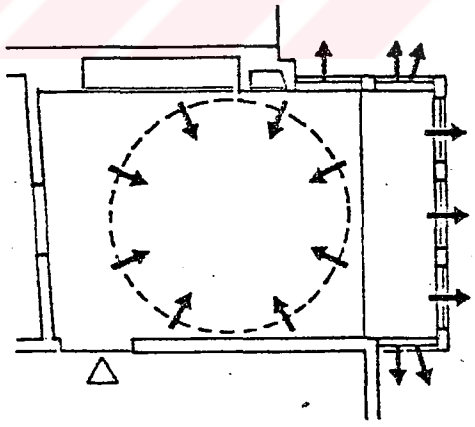

NO.	YAPISAL ÇEVRE TÜRÜ	MAHREMİYET TÜRÜ	UZAKLIK TÜRÜ
1	Meydan,Meydancık	Genel	Kitle uzaklığı
2	Sokak	Yarı Genel	Kitle+Sosyal uzaklık
3	Çıkmaz Sokak	Yarı Özel	Sosyal uzaklık
4	Avlu, Konut	Özel	Kişisel+duyusal uzaklık

Şekil 2.19 Yapısal çevre – mahremiyet – uzaklık türü ilişkisi (Ünlü, 1986)

Geleneksel Türk yerleşmelerinde, konut dışında sağlanılan sosyal mahremiyetten başka konut içinde ve cephesinde de mahremiyetle ilgili bir takım önlemler alındığı görülmektedir. Bunlar:

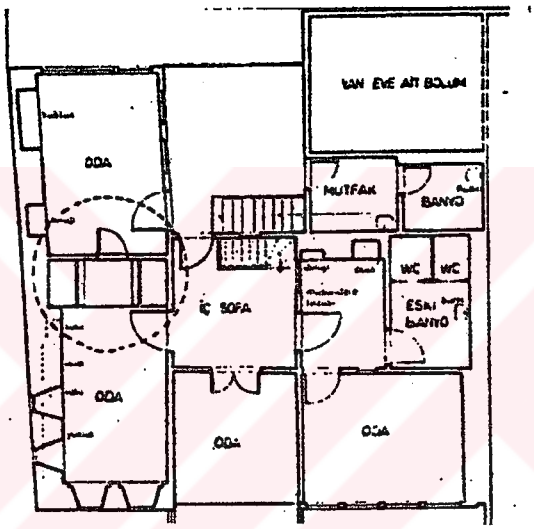
- Haremlik-selamlık ayrımının olması ve bu bölümlerin kendilerine ait sofa ve merdivenlerinin bulunması (Kızıl, 1978).
- Mahremiyeti sağlama amacıyla ve iklimsel açıdan dış ortama oldukça kapalı tutulan zemin katlara karşın, üst katlarda sokağı daha iyi görebilme ve algılama açısından dış mekanlara uzayan bol ancak küçük pencereli ve çıkmalı oluşu, (Karadayı, 1996); ancak bu çıkmalarda komşuya bakan duvarlara pencere açılmamıştır(Eldem, 1984).

Şekil 2.20 Geleneksel Türk evinde üst katlarda kurulan dış ilişki (Turgut, 1990)

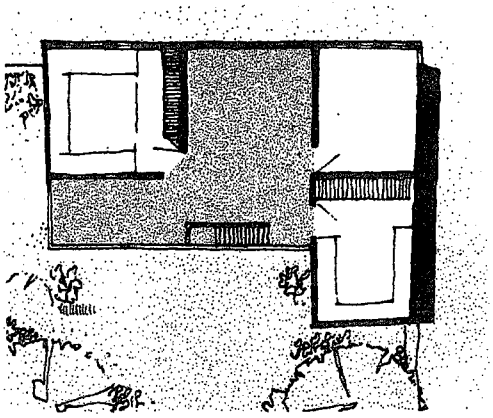
- Bahçe ve avluların yüksek duvarlarla çevrili olması(Eldem, 1984).
- Ailenin iç yaşantısının yabancılardan gizlenmesi (Turgut, 1990).

- Mahremiyeti sağlama, konutu havalandırma ve komşuluk ilişkilerini arttırma amacıyla giriş kapılarında yer alan kafes örgüsü biçimindeki tırhıç kullanımı(Karadayı, 1996).
- Üst kat pencerelerinde kafes ve kepenklerin bulunması (Kızıl, 1978)
- Konuk ağırlama odalarının ayrıca ve aile içi yaşam mekanından ayrı yerde oluşturulması
- Gusülhane-özel hamamın dolap yada sedir içerisinde çözülmesi (Kızıl, 1978; Turgut, 1990).
- Zaman zaman odaların birbirleriyle içten bağlantılarının sağlanması

Şekil 2.21 Yabancılardan gizlenebilen iç yaşantının sağlanması(Turgut, 1990)

- Oda girişlerinin 45^0 pahlı veya dolap-kapı ilişkisinin türlü birleşimleri oluşturularak oda girişinin denetimini sağlanması (Küçükerman, 1973; 1995).

Şekil 2.22 Oda girişi – dolap ilişkisi (Küçükerman, 1991)

İnsan hayatının büyük bir kısmı tamamen fiziki olarak insanlar tarafından üretilmiş veya düzenlenmiş yapay bir ortamda geçmektedir. Bunun en önemli kısmı da dış dünyadan insanı ayıran / koruyan / barındıran ve mahremiyeti bulunan konut içersindedir.

Çizelge 2.4 Kullanıcı gereksinimlerine uygun çevre koşulları(Arcan ve Evci, 1992)

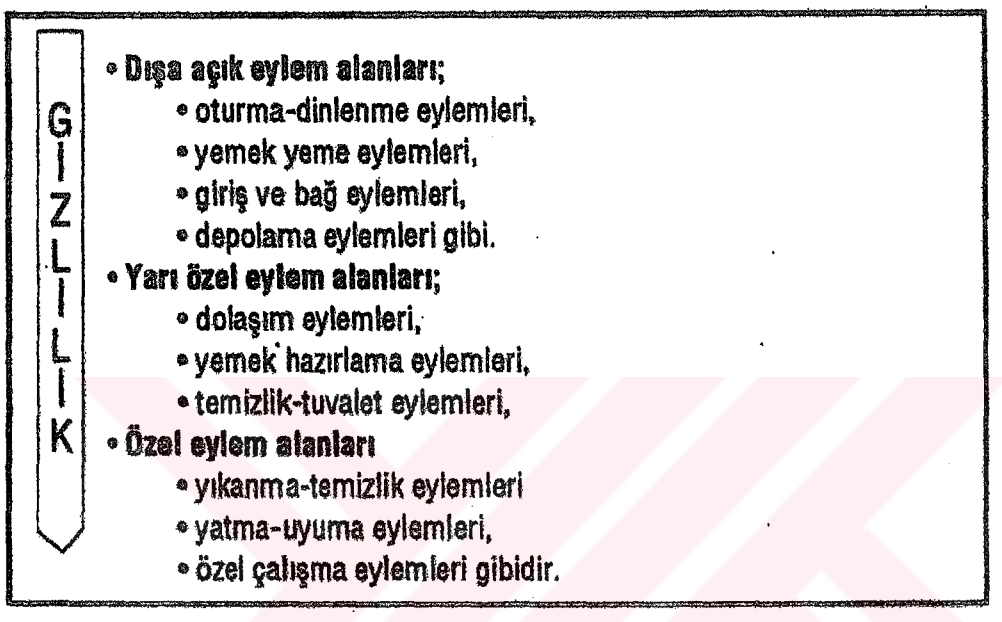
- **FİZİKSEL KOŞULLAR**
  - MEKANSAL KOŞULLAR
    İnsanın antropometrik boyutlarına bağlı olarak eylemler için gereken kullanım alanlarının olumlu biçim ve büyüklüklerinin sağlanması.
  - ISISAL KOŞULLAR
    Yapının, uygun ısı yalıtımı ile mekanlarının uygun sıcaklık, nem ve radyasyon özellikleri gibi.
  - İŞİTSEL KOŞULLAR
    Yapının, uygun ses yalıtım vb. önlemleriyle sesin uygun şiddette olması ve mekandaki sesin yansıması özellikleri gibi.
  - GÖRSEL KOŞULLAR
    Yapının, uygun ışık şiddetinde doğal ve yapay aydınlatma özelliklerinin sağlanması.
  - SAĞLIKKOŞULLARI
    Yapı içinde, dış ve hava koşullarına karşı rüzgar,toz, kar ve yağmurdan korunma, tabii havalandırma ile insanlar için gerekli temiz havanın sağlanması, su yalıtımı ile rutubetin kesilmesi, temiz suyun getirilmesi, çöp ve artıkların atılması gibi özelliklerin sağlanması.
  - EMNİYET KOŞULLARI
    Yapıda beklenen, yapısal sağlamlık gibi binanın yüklemeye ve tabii afetlere karşı yeterliliği, yangına karşı yangını ve yayılmasını önleme, hırsız, yabancı ve saldırganlara karşı gerekli emniyet koşullarının sağlanması.
- **PSİKO-SOSYAL KOŞULLAR**
  - GİZLİLİK KOŞULLARI
    Yapının, işitsel, görsel ve kişisel gizliliğe uygun koşulları sağlaması.
  - ESTETİK KOŞULLAR
    Yapının uygun biçim, renk ve dokusal özellikleri kapsaması gibi özellikleri yapının taşımasıdır(35, 118).

Çizelgeden de görüleceği gibi, kullanıcının psiko-sosyal gereksinmeleri içinde mahremiyetin yeri ayrıca vurgulanmaktadır.

Günümüz konutunda ise, aile yapılarının ve konut biçimlerinin değişiklik göstermesiyle, mahremiyetin sağlanabilirliği de değişmiştir. Konutların özellikle,dışa karşı yeterli mahremiyeti sağlamaması, bireylerin, kişisel mekanı daha yoğun kullanarak, diğer insanlara mesafe koymalarına neden olmaktadır. Konut içinde mahremiyetin sağlanamadığı durumlarda, davranış, saldırganlık boyutuna ulaşabilmektedir. Dışa karşı mahremiyet ne kadar sağlanabilirse, sosyal ilişkiler de o kadar sıkı olmaktadır(Karasözen,1993). Sağlıklı sosyal ilişkiler, ancak uygun mekan ve ortamda gelişebilir (Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992).

Konutta yer alan eylemleri mahremiyete göre inceleyen Enis Faik Arcan ve Fikret Evci çalışmalarında bunu bir çizelge haline döndürmüşlerdir (1992).

Çizelge2.5Konutta yer alan eylemlerin gizlilik ilkesine göre sıralanışı(Arcan ve Evci,1992)

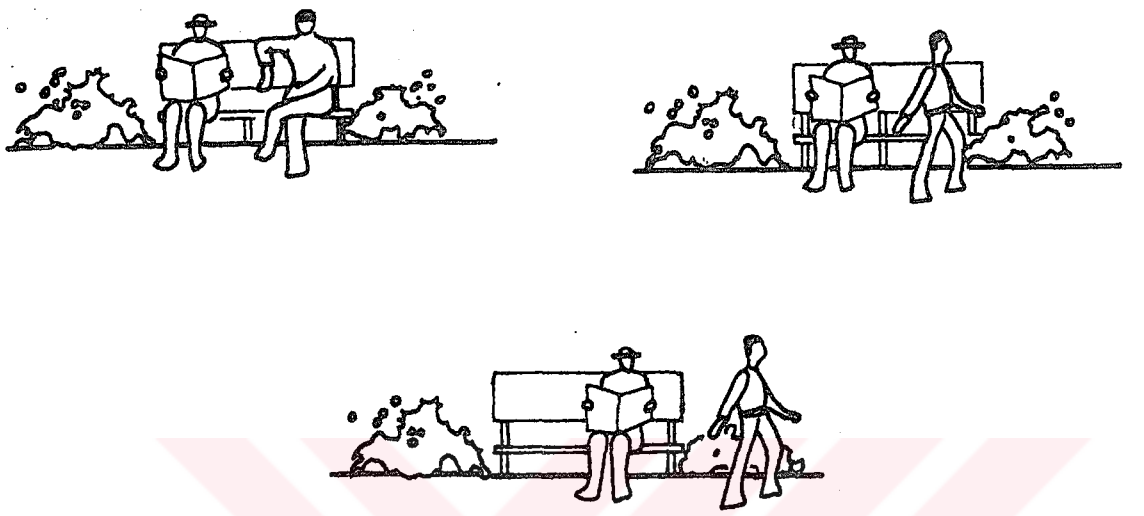
1961 Anayasası da, madde 16'da "konuta dokunulamaz" diyerek, mahremiyete ve bölge savunusuna önem vermiştir (Kızıl, 1978). Türk toplumu, kültürel geçmişi, yaşama alışkanlıkları ve sosyal ilişkilerle ilgili olarak kendine özgü bir mesafe ve mahremiyet anlayışı geliştirmiştir (Birlik Vakfı Proje Grubu,1992).

2.4.1.5.2 Kişisel alan

Kültür, mekanı belirleyici özelliği sahiptir. Fiziksel çevre ile sosyo-kültürel çevrenin uyum içinde bütünleştiği "mahremiyet" olgusu "psiko-sosyal uzaklık" kavramı ile irdelenebilir (Ünlü, 1986).

Sommer, her kişinin vücudunun çevresinde, sınırları belleğinde çizilmiş, kişisel, sabun köpüğüne benzeyen bir alana sahip olduğunu ve bu alanı gittiği her yere kendisi ile birlikte götürdüğü savunmaktadır (Kızıl, 1978; Çakın, 1988).

Davranışsal zorlama modelleri içerisinde Proshansky, Ittelson ve Rivlin'in yaklaşımında, bireyin kişisel alanının istilası sonucu ya davranışsal özgürlüğünü yitireceği veya kişisel alanını korumak için savaşacağı sonucuna ulaşılmakta, alınan mesaja göre davranışların oluşacağı savunulmaktadır (Hacıhasanoğlu, 1986).

Şekil 2.23 Kişisel alan ölçümü (Çakın, 1988)

Bu alanda çalışan ile insanlardan biri ise, antropolog Edward T. Hall' dur. İnsanlar üzerinde yaptığı birçok gözlem sonucunda, kişiler arasında dört tip uzaklığın olduğunu saptamıştır (Özsoy, 1976; Kızıl, 1978). Bunlar;

a. Samimi uzaklık : Yakın mesafe ilişkisi: duyusal verilerin fark edilme uzaklığıdır. 0-46 cm yada 0-18 inç. (Özsoy, 1976; Kızıl, 1978; Ünlü, 1986)

Asansörlerde, kalabalık toplu taşım araçlarında, insanlar birbirinin yakın ilişki mesafesine girmekte, bu da kişilerde fiziksel ve psikolojik sıkıntı yaratmaktadır.

b. Kişisel uzaklık: Kişisel konuşma mesafesi: 46-122 cm. arası yada 1 1/4 - 4 feet

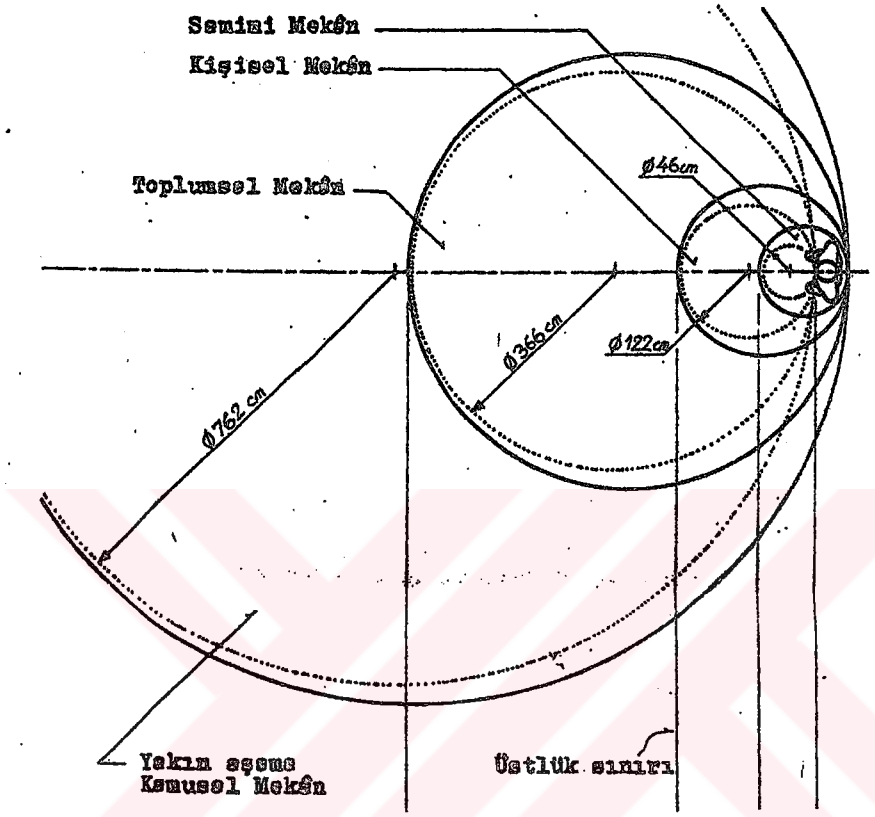
Bir mekan içinde veya mekanlar arasında birbirini takip eden eylemler kişisel mekan uzaklığı sınırları içine girmektedirler (Turgut, 1990).

c. Sosyal-toplumsal uzaklık : 122-366 cm. arası ya da 4-12 feet (Özsoy, 1976; Kızıl, 1978)

Buna örnek olarak; bir toplantıda tesadüfen bir araya gelmiş insanların ilişkisi verilebilir.

d. Kamusal uzaklık - Kitle uzaklığı: 366 cm' den sonrası ya da 12 feet ve üstü (Özsoy, 1976; Kızıl, 1978). 366 cm. ile 762 cm. arası bu uzaklığın yakın aşaması,sonrası ise uzak aşaması olarak saptanmıştır (Turgut,1990).

Burada, gözlemler ve konuşmaların etkin olduğu uzaklık olarak düşünülebilir. Temelinde ailenin sokak ve diğer komşularla ilişkisi şeklinde ele alınabilir (Ünlü,1986).

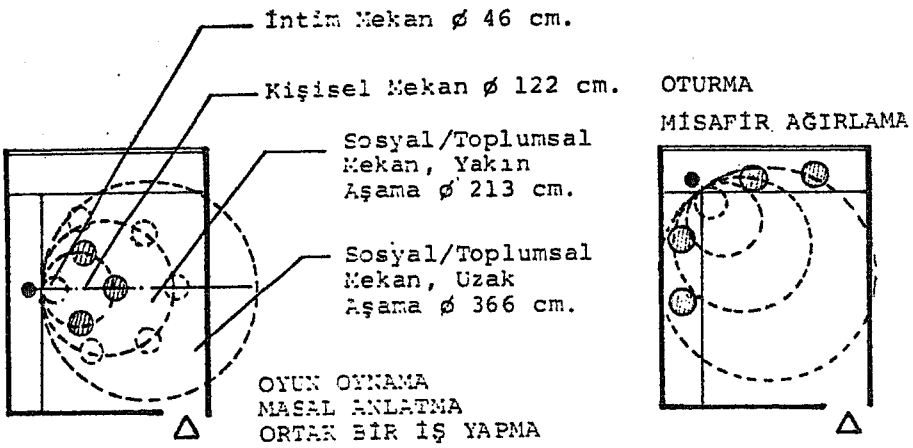
Şekil 2.24 Kişilerin aralarında içgüdüsel olarak korudukları uzaklıklar ve bu uzaklıklarla ilişkili olarak denetim elde etmek istedikleri mekanlar (Kızıl, 1978).

Kişisel mekanın boyutsal etkileri geleneksel Türk evinin oluşumunda da kendini göstermektedir. A. Mutlu, "Odalar ve sofalardaki oturma yerleri insanın rahat görme ve iyi işitme sınırlarını gözeten ölçülerde ele alınmıştır" demektedir (Turgut, 1990). Ayrıca, mekan düzeninde kullanılan sabit özellikli sürekli sedirler ve hareketli minderler de kişiler arası uzaklıkların ayarlanmasına en iyi olanağı sağlamaktadır.

Şekil 2.25 Geleneksel Türk evinde iç mekan uzaklığı (Küçükerman, 1995)

Türk evinde kamu uzaklık mesafelerini aşmayan boyutlar kullanılması dikkat çekmektedir.

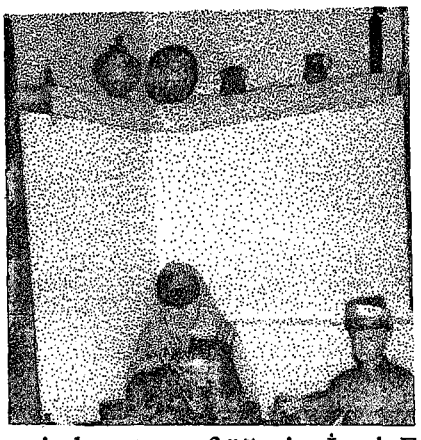

Şekil 2.26 Kişisel mekan davranışının sedir konumu ve taşınabilir minder konumuna etkisi (Turgut, 1990)

2.4.1.5.3 Egemenlik sınırı ve davranışı

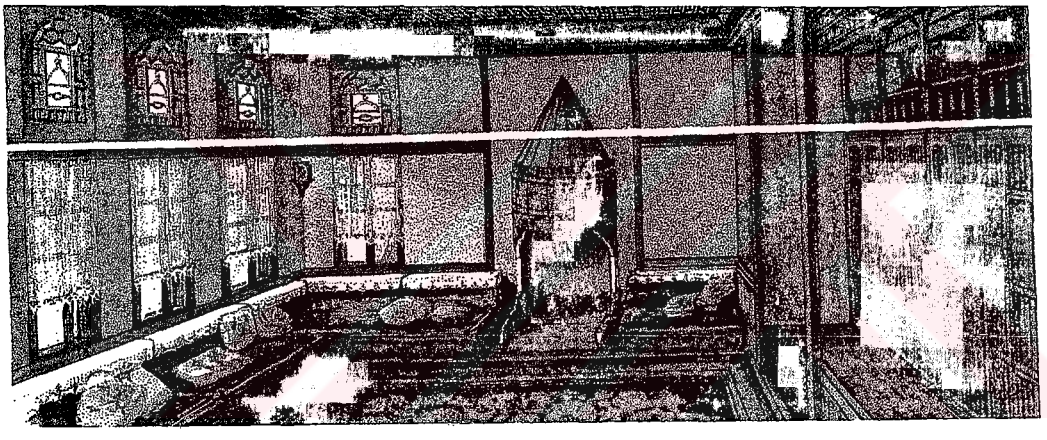
Rapoport (1977); aile tipi, statünün önemi, konut alanlarının mesafesi, kamu-özel, ön-arka arasındaki egemenlik farkı, konut yerleşim sisteminin doğası gibi kriterlerin kültürle ilgili olduğunu söylemektedir. Burada bahsedilen, egemenlik sınırı kavramını anlatmak açısından Türk evi iyi bir örnektir. Türk evi ve odasında görülen "kullanma alanının insan boyutlarının dışına çıkmaması" temel ilkesi (Küçükerman, 1991) ve mahremiyet arayışı da egemenlik sınırı oluşumunun ana faktörleridir. Mahremiyetin anlatıldığı Bölüm 2.4.1.5.1 de, misafir ağırlama için, genelde, ayrı bir odanın / baş odanın yapıldığına değinilmişti. Baş odanın bulunmasının bir başka nedeni de, egemenlik sınırı oluşturmak ve o mekan üzerinde denetimi elde tutmaktır.

Türk evinde boyutsal manada kullanılan bir slogan olan "elinin uzandığı yer senindir" sözü pek çok şey ifade etmektedir (Küçükerman, 1995). Oda boyutu ne olursa olsun, kullanım alanının üst sınırı bellidir. Ayırım genelde yatay bir rafla sağlanmaktadır. Küçükerman' ın (1991) da belirttiği gibi bu yükseklik en çok 2.20 m. mesafesinde kalmıştır.

Şekil 2.27 Geleneksel Türk evinde yatay raf öğesi – İzmit Etnografya Müzesi'nden bir görüntü

Yatay raf öğesinin altında kalan kullanım alanları gündelik işler için kullanılmaktadır. Bu bölgenin üzerinde, genelde tepe pencereleri yer almaktadır ve alt pencereler yine insan elinin eriştiği yüksekliktedir. Bazen de yararlı kullanım alanının üzerinde kalan bölüm açık bir dolap işlevi görmektedir (Küçükerman, 1995).

Şekil 2.28 Yararlı kullanım alanı (Küçükerman, 1991)

2.4.1.6 Ekonomik yapı

Parsons'a göre ekonomi, toplumun üyelerince gereksinim duyulan maddi kaynakları üreten ve dağıtan bir kurumdur (Kızılçelik, 1992). Daha açık bir tanımlama ile bir toplumda mal ve hizmetlerin üretilmesi, dağılımı ve tüketilmesi süreçlerinin tümü o toplumun ekonomisini oluşturmaktadır (Ozankaya, 1982).

Ekonomik işlev, toplumda tüm diğer eylemleri etkileyen önemli faktörlerden biridir. Bu faktör ailenin yaşam standardını tayin ederken, aynı zamanda sosyal, politik ve askerlik yönünden etkenlik kaynağıdır(Arça, 1978). Braudel(1995), "bir denge öğesi olan

ekonomik hareketi yok eden toplum bir hiç derecesine iner, devletler de cansız varlıklar durumuna düşerler. Uygarlıklara gelince onlar da ekonomi olmaksızın ne yaşayabilir ne de gelişebilirler" diyerek toplum için ekonominin ne derece önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ekonomik üretimi belirleyen öğeler;

a. Doğal kaynaklar, iklim, yeryüzü biçimleri ve öbür doğal koşullar,
b. Adetler, kolaylıklar, hünerler, teknoloji ve toplumsal örgüt,
c. Belli bir kültüre hakim olan amaçlar ve değerlerdir (Ozankaya, 1982).

Ekonomik yapı çevresinde oluşan çeşitli ilişki boyutları, bir taraftan aile yapısını, öte yandan sosyal tabakalaşmayı, dinin şekillenmesini ve sosyal ilişkileri çeşitlenmeye iterek, adetlerin, giderek geleneklerin oluşmasına da neden olmaktadır (Arça, 1978).

Sanayileşme ve gelişen teknoloji ile birlikte ekonomik yapıda ciddi değişiklikler olmuş ve bu değişim aile yapısına da yansımıştır. Bölüm 2.4.1.3' de değinildiği gibi bu durum aileyi "çekirdek aile" tipine dönüştürmeye başlamış; ailenin mesleki faaliyetlerinde değişiklik yaparak, zamanlarının bir bölümünü de sosyal kültürel aktivitelere ve ilişkilere ayırabilme şansını vermiştir. Bu konuda Prof. Özkalp(1995), ailenin artık üretim birimi değil, aksine ekonomide bir tüketim birimi olduğundan bahseder. Aynı zamanda aile içinde işbölümü dağılımı da değişmiştir. Ekonomik durumun aileye etkisi önem kazanmıştır(Kağıtçıbaşı, 1990). Ailenin ekonomik durumunun farklılığı, yaşanacak konut ve yerleşim bölgesi seçiminde ve bunları açıklamakta etken rol oynamaktadır. Halen ülkemizde üç gelir grubunun var oluşundan söz edilebilir. Yüksek gelir grubu, orta gelir grubu ve düşük gelir grubu. Bunlar için konut ihtiyacı farklılaşmaktadır. Birlik Vakfı Proje Grubunun(1992) , T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu adına yaptığı çalışmada gelir düzeyi yükseldikçe, az katlı yerleşim yeri beklentisinin arttığı vurgulanmaktadır. Böylece, ekonomik durum farklılıklarının sadece aile yapısı ve yaşam tarzlarını değil, beraberinde zevkleri ve beklentileri de değiştirdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, konut seçimlerinde sadece konutun planlamasının ve mimari niteliklerinin göz önüne alınmadığı, konutun bulunduğu semtinde önem kazandığı tespit edilmiştir (Aksu, 1987).

T. Cansever (1995); Habitat II konferansı için yaptığı çalışmada bu konuya konut maliyetinin düşürülebilmesi için alınması gereken önlemler açısından yaklaşmış ve

maliyetin % 20-30'una karşılık gelen çok katlı yapı maliyetini tasarruf edebilmek için, diğer bütün katılım, yaşama standardının oluşması vs. gibi faydaları da gözönünde tutarak, ülke genelindeki iskan alanlarında, evlerin 1-2 ve 3 katlı evler olarak inşasını teşvik etmek gerektiğini vurgulamıştır.

Mimarlarla ilgili bir görüş mimarların sadece duvarları, çatıyı veya odaların biçim ve boyutunu düşünmemesi hususundadır, malzemelerin detayını ve yer alışını da düşünmelidirler. Bunun anlamı konutun sadece nasıl yapılacağı değil, fakat nasıl daha hızlı ve ucuz yapılacağını düşünmektir (Roberts, 1991). Çünkü konutların planlanmasında konut içindeki eylemlerin ne derece ön plana çıktığı ve bunlara ayrılan mekanların ne kadar büyük tutulması gerektiğini yönlendiren etkenlerden birisi ekonomik, diğeri ise işleve bağlı kullanım özellikleridir (Arcan ve Evci, 1992).

2.4.1.7 Dil

Bir insanı diğer canlı türlerinden ayıran başlıca özelliği, ondaki konuşma yeteneğidir (Wells, 1984). İnsana özgü bir davranış alanı vardır ve bu da her bir kültürün kendi özel simgeciliği (sembolizmi) yani aslında dildir (Malınowski, 1990).

Ülkemizde de, tarihi ya da kültürel mozaiği bir arada tutan, milli kimliği yaratan, iletişimi sürdüren Türk dilidir. Herkes okuyup yazmasa bile, büyük çoğunluk Türkçe konuşup anlaşmaktadır. Türkçe, ulusal kimliğin en temel öğesi, kültürel simgesidir (Güvenç, 1995). Toplumda madde ve kavram olarak var olan her şey dilde de vardır. Kültürel ve tarihi miras, ancak dil aracılığı ile yeni kuşaklara aktarılır (Güvenç , 1991). Kültürel farklılık sebebi ile bir dilde bulunan kelimelerin tam karşılıkları başka bir dilde yer almayabilir. Dil sosyal yapıyı gözler önüne serebileceği gibi, aynı zamanda da onu maskeleyebilmektedir (Wells, 1984).

2.4.1.8 Eğitim

En genel anlamda eğitim, yürürlükteki değerlerin, bilgilerin ve hünerlerin yetişen kuşaklara iletilmesi, kazandırılması şeklinde tanımlanabilir(Ozankaya, 1982). Biri geniş, biri dar

anlamda olmak üzere iki şekilde kullanılmaktadır. Geniş anlamda eğitim, bireylerin içinde doğup büyüdükleri, yaşamlarını sürdürdükleri toplumun değerlerini, bilgilerini, geliştirdikleri becerileri öğrenmeleri ve öğrendiklerini kendilerinden sonra gelecek kuşaklara aktarmaları sürecini içerir. Bu anlamda eğitim, sosyalleşme ya da toplumsallaşma süreciyle eşanlamlıdır (Özkalp, 1995). Geniş anlamda ki eğitim ailede başlar; sokakta, okulda, işyerinde sürer. Dernekler, basın, siyasal partiler, türlü öbür kurumlar bu eğitim süreci içinde yer alırlar (Ozankaya, 1982). İnsanın bütün yaşamını organize eden bir süreçtir. Dar anlamda ise, öğretim yerine kullanılmakta ve insanın teknik ve bilimle olan ilişkisini anlatmaktadır (Özkalp, 1995).

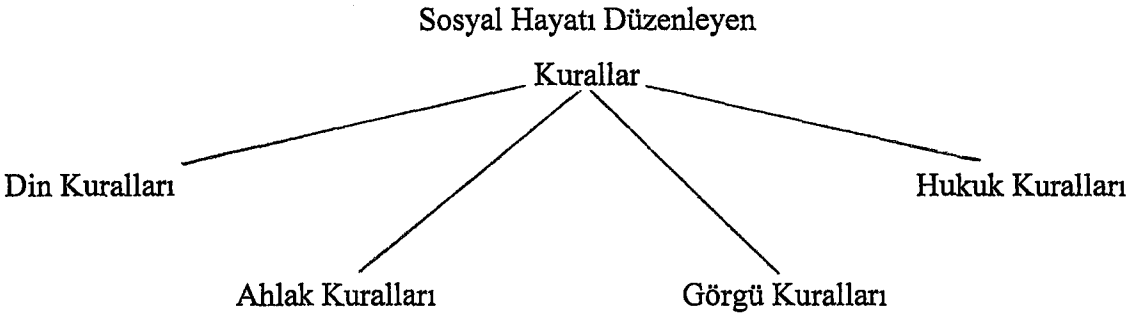
Aksoy'a göre öğrenme iki yoldan gerçekleşmektedir:

1. Yanlışların düzeltilmesi ya da başka bir deyişle, deneme-hata yapma ve hatayı görüp düzeltme yolu ile(Özsoy, 1983) : Geçmişe bakıldığı zaman, resmi veya formel eğitimin gereksiz olduğu görülmektedir. Diğer bir anlamda, eğitim kurumsallaşmış bir yapıya sahip değildir. Çocuklar ve gençler ailelerindeki yaşlı kimselerden ve arkadaşlarıyla oyun sıralarında kendilerine gerekli olan bilgileri edinmektedirler (Özkalp, 1995). Geleneksel yapılarda da bu tip bir öğrenme sürecinin geçerli olduğu yapıların biçimlerini yıllarca süren bir deneme-hata yapma ve düzeltme aşaması sonunda kazandıkları söylenilebilir (Özsoy, 1983).

2. Haberleşme ve bilgi aktarma yolu ile (Özsoy, 1983) : Daha sonraları, toplumun ekonomik yapısı ve buna bağlı olarak yaşantısı değiştiği için aile artık çocuğuna bazı bilgileri vermekte yetersiz kalmıştır. Teknolojik ve ekonomik yaşamın hızla değişmesi sonucu, aileler bu gelişme karşısında yeni bilgileri bilemedikleri için çocuklara verilen eğitim de eksik ve yetersiz kalmaktadır. Bu ihtiyaçtan dolayı eğitim kurumu ortaya çıkmıştır (Özkalp, 1995). Eğitim kurumlarının yanısıra, radyo, televizyon, ınternet, sinema gibi kitle iletişim araçları da haberleşme ve bilgi aktarma açısından toplum bazında hizmet vermektedirler. Günümüz mimarlık ürünlerinin ise, öğrenimlerini bilgi aktarma ve haberleşme yolu ile gerçekleştirenler tarafından oluşturulduğu görülmektedir (Özsoy, 1983).

2.4.1.9 Hukuk

Sosyal hayatı düzenleyen kurallar, "din kuralları", "ahlak kuralları", "görgü kuralları" ve "hukuk kuralları" olmak üzere dört grupta toplanabilmektedir.

Şekil 2. 29 Sosyal hayatı düzenleyen kurallar (Akıntürk, 1988)

Geniş anlamda hukuk, toplumun üyeleri arasındaki ilişkileri düzenlemeye yarayan araçlardan biridir. Hukuk; nelerin yasal, nelerin yasak olduğunu belirleyerek, birey ve kümelerin bütünleşmesini kolaylaştırır(Wells, 1984). Hukuk kuralları "maddi müeyyideli" dir. Bu yüzden, şahıslar bu kuralların emir ve yasaklarına uyup uymamakta kendilerini diğer sosyal kurallardaki gibi "serbest" hissetmezler; zira bilirler ki, hukuk kurallarına uymadıkları takdirde karşılaşacakları tepki, "günahkar olma", "ayıplama", "alaya alınma" biçiminde olmayacaktır (Akıntürk, 1988). Bir davranışın suç olabilmesi için toplum tarafından suç olarak tanımlanması gerekmektedir. Ancak, bu da zamandan zamana, gruptan gruba, kültürden kültüre farklılık taşımaktadır (Özkalp, 1995).

2.4.1.10 Teknoloji

Sözlük tanımıyla, bir endüstri koluyla ilgili yapım yöntemlerinin, aygıtlarının incelenmesi ile oluşan bilgi kolu anlamındadır(Türk Dil Kurumu, 1969). Günümüzün dünyası bir teknoloji çağı yaşamaktadır. Bilimin her dalındaki teknolojik ilerlemeler insanlara yeni ufuklar açmaktadır(Meydan Larousse). Teknolojik gelişme; insan yaşamını ilkel dönemden bugüne getirmeyi başarmıştır. Teknoloji ve kent arasında belirli ve özel bir ilişki vardır. Spesifik teknolojinin gelişimi ile insanlık sabit yerleşmelerde yaşamaya başlamış, daha sonra bu yerleşmelerde de gelişmiş bir teknoloji ortaya çıkmıştır(Aslanoğlu, 1998)

2.4.2 Fiziksel faktörler

İnsan ve çevresi arasında, insanın duyu organları aracılığı ile gerçekleşen daimi bir etkileşim vardır. Bu etkileşim çevreden bir şeyler almak ve ona bir şeyler vermek biçiminde süregelmektedir. Bu nedenle insan davranışlarını çevreden bağımsız olarak açıklamak mümkün değildir (Bayraktar, 1988). Gerçekte, insan doğaya her zaman bağımlıdır. Doğanın bir parçasıdır ve o olmadan yaşayamaz. Marks'ın da söylediği gibi doğa, insanın organik olmayan bedenidir. Sorun, insanın gerek organik olan, gerekse organik olmayan bedeninin farkına varmasındadır. Yani sorun, organik bedenin organik olmayan bedenle ilişki içinde olmasındadır (Aksoy, 1996). Böylece insan, toplumsal çevre ve fiziksel çevre arasında ekolojik bir denge oluşturmaktadır (Aksu, 1987).

Başlangıçtan bu yana insanların içgüdüsel olarak zayıf oluşları doğaya uyum sorunları yaratmıştır. Bu sebepten dolayı, uyum sağlayamadığı doğayı değiştirerek ona uyum sağlar. Bu bağlamda kültür de, başlangıçta atalarımızın doğayı kendilerine uydurarak ona uyum sağlama pratiği olarak tanımlanabilir. Bu da Childe'in "her kültür bir çevreye uyma pratiğidir" formülü ile çakışmaktadır (Aksoy, 1996). Doğaya karşı koyabilme, kendilerine uydurma ve söz geçirebilme teknolojinin ilerlemesiyle paralel olarak artmaktadır.

Mekanın dış çevre ile ilişkileri ise, mekan ölçeğinde veya bina ölçeğinde ele alınabilir. Çünkü mimari, insanların biyolojik yapısından kaynaklanan ihtiyaçlarını karşılayan hacimler üretmek şeklinde basite indirgenemez(Aksu, 1987). Mekan ölçeğinde doğal ışık, yön, kullanım için gereksinilen özellikler dış çevre ile belirli düzeylerde ve belirli nitelikte ilişki kurmak durumundadır. Buna göre topoğrafik ve iklimsel koşullar doğal çevre verilerini oluşturmaktadır (Çelebi, 1994).

2.4.2.1 İklim

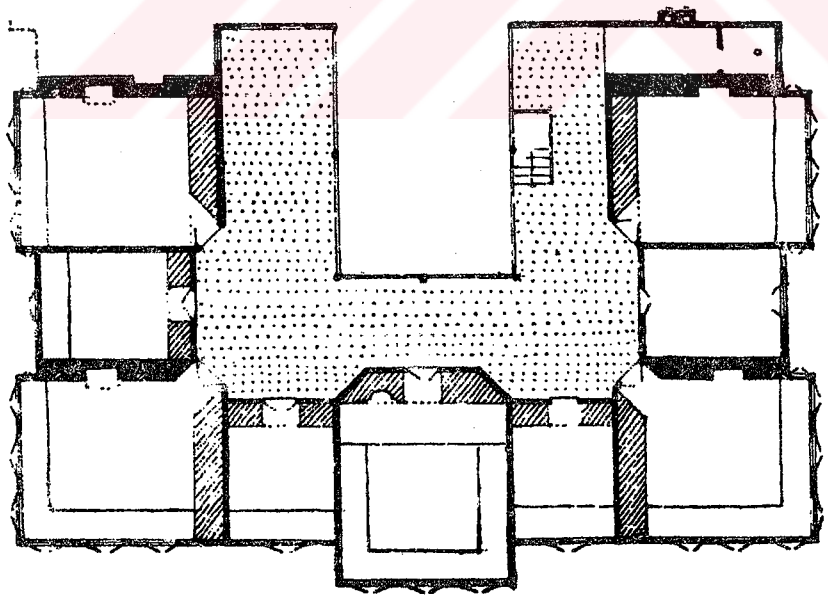
Yer seçiminde bölge iklimi , bilinmesi ve uyulması gerekli önemli bir özelliktir (Ö.İ.K., 1996). İklim ve çevrenin doğal kaynaklarının o çevrede yerleşmiş kültürün tarihini ve gelişimini derinden etkilediği kuşku ve tartışmaya yer bırakmaksızın

ispatlanmıştır(Malınowski, 1990). Bölgenin iklimsel şartlarını gözardı eden başarısız tasarımlar yeni binalara değer kaybettirmektedir (Gür, 1995).

Anadolu'da birkaç değişik iklim bölgesi vardır (Kücükerman, 1991). Bunlar 3 ana iklim özelliği göstermektedir:

1. Soğuk iklim: örn. Erzurum (sert yayla iklimi)
2. Ilıman iklim: (deniz iklimi)
   -Ilık nemli iklim : örn. İstanbul
   -Ilık kuru iklim : örn. Ankara
3. Sıcak iklim
   -Sıcak nemli iklim : örn. Antalya
   -Sıcak kuru iklim : örn. Diyarbakır (Arcan ve Evci,, 1992)

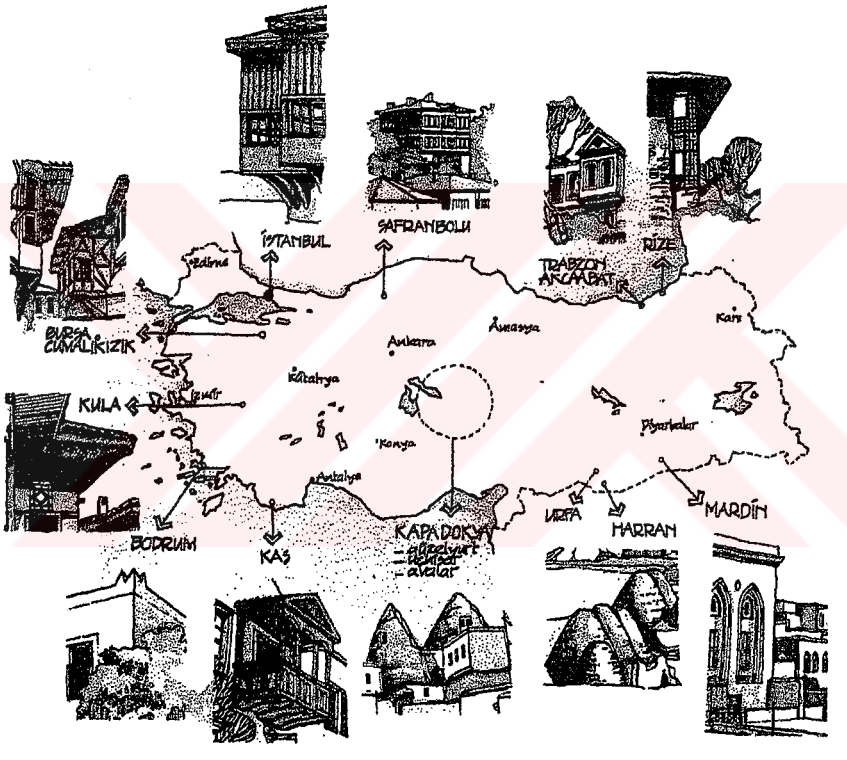
İklim sorunlarıyla içiçe olduğu da kabul edilmesi gereken Türk evi, kuruluş biçimi açısından değişiklikler gösterir. Yapılarda, iklim özelliklerine bağlı olarak belirli bir doğrultuda yönlenme ya da "toplanma", "yoğunlaşma" gibi eğilimler görülür (Küçükerman, 1991; Tansuğ, 1992).

Şekil 2.30 Antalya, Hacı Ömerağa evi (Eldem, 1968)

Diğer yandan, Anadolu'nun birçok bölgesinde yaz ve kış süresinin ayrı ayrı evlerde geçirildiği görülmekte, ya da yapı içindeki odalar iklim değişiklikleri nedeniyle belirli

süreler içinde kullanılmaktadır (Turgut, 1990). İklim, Geleneksel Türk evinde sadece plan şemasını değil, malzemeyi ve yapım sistemini de belirlemekte etken bir rol oynamıştır. Örneğin, yağmurlu ve ılıman bir bölge olan Karadeniz bölgesinde evler ahşap karkas olarak inşa edilmiş, boşluklar arası taş ile doldurulmuş, saçaklar geniş tutulmuştur. Kışları soğuk, yazları sıcak geçen Doğu ve Güney-doğu Anadolu bölgelerinde evler kagir olarak kesme taşı ile inşa edilmiş, duvar kalınlıkları ise 1.50 m. ye varan genişlikte yapılmıştır. Marmara Bölgesinde ise, alt katlar taş duvar, üst katlar ahşap konstrüksiyon arası tuğla veya kerpiç ile dolgu yapılmıştır. Bunun yanında ahşap karkas üzeri tahta kaplama da yaygındır.

Şekil 2.31 Geleneksel Türk evlerinde bölgelere göre konut uygulama farklılıkları(Keskin ve Akdemir, 1992)

Görüleceği gibi iklim, aynı ülkenin değişik kesimlerinde değişik karakterler göstermektedir. Bu da tasarlanacak binanın biçimlenişini önemli ölçüde etkileyecektir. Soğuk iklim bölgesinde biçimlenme dış çevreye daha kapalı (ısı kaybının önlenmesi), toplu bir planlamayı; sıcak iklimde ise dışa daha açık (binanın havalandırılması), yaygın bir planlama anlayışını gerektirmektedir(Arcan ve Evci, 1992)

2.4.2.2 Yerleşim yeri

İnsanların yerleşik yaşama geçmeden önce uzun bir süre göçebe avcılık ve toplayıcılık, sonra göçebe hayvancılık (çobanlık) yaptıkları; daha sonra tarımın oluşması üzerine belli topraklarda yerleşik yaşama geçtikleri bilinmektedir (Ozankaya, 1982). Cilalı taş çağındaki ilk köylerden günümüze dek insan kümelerinin yer küreye gelişi güzel yerleşmedikleri kesindir. Tarımın ilk günlerinde, kentler ırmak ağızlarını çevreleyen ovalarda ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni, orada sulamanın daha kolay olması ve alüvyonlu toprakların bereketidir. Uygarlığın kaynağını oluşturan Nil, Dicle ve Fırat nehirlerinin ağızları bunların en bilinenleridir. Daha sonra, eldeki yedek ürünler kentlerin gelişmesini sağlayabilecek alışverişlere izin verince, daha başka çevresel ölçüler gözönüne alınmaya başlanmıştır. Geçiş ve göç yolları üzerinde birkaç vadinin kesiştiği yerde bulunma, sarp bir dağın denize açıldığı yerde olma gibi (Laborit, 1992).

İnsanda yaşadığı yere egemen olma güdüsü vardır. Kimi zaman kendisini doğanın üstünde hisseder, kimi zaman da doğanın parçası olarak hisseder. Kimi zaman bireyselleşir, kimi zamansa toplumsallaşır (Güven, 1996). Aynı zamanda, moral ve ahlaki değerler ile bu değerlerin yerleşim düzeninde ve kentlerin dokusunda taşıdığı önem görmezlikten gelinmemelidir (Dinçer, 1996).

Genellikle tarımsal uğraşıların yoğunlaştığı yerleşimler kırsal; tarım dışı uğraşıların yoğunlaştığı ve buna bağlı olarak yaşam biçiminde farklılaşmaların oluştuğu yerleşimler şehir adını alır. Yerleşmelerin şehir niteliğini kazanması, insan gruplarının fizik mekan üzerinde bazen dağınık bazen sıkışık olarak yerleşmelerine bağlanmıştır. Bu durum kır ve şehir ayırımını ortaya koymaktadır. Başka bir deyişle belirli yoğunlukta yerleşilen alanlar şehir, düşük yoğunlukta yerleşilen alanlar kır karakteri kazanmaktadır (Atabay, 1994). Genele ait özellikleri içinde barındırsa da; alanlar, mekanlar, yerler birbirlerinden farklıdır(Yıldırım, 1996). Pek çok şehir, faktörlerin çeşitliliği ile kendi eşsiz özelliklerini kazanmışlardır. Doğal topoğrafik ve manzara özellikleri; inşaat malzemelerinin uygunluğu; inşaat teknikleri; ekonomik gösterge modu; sosyo-politik faktörler ve hepsinin üzerinde dönemin dizayn yaklaşımları. fiziksel form örneklerinde ve mekansal organizasyonlarda gösterilen bu eşsiz yerleşim özelliklerine, onların manzara özelliklerine bağlı olan

tarzlarıyla birlikte, "yerel kimlik" denmektedir. Kentsel dizayn teorisinde bu özellik eski bir Roma kavramının adını alarak "genius loci" veya "yer duyusu" olarak da nitelenmektedir (Butina, 1992; Hacıhasanoğlu, 1996). Buradan; çevresel düzlemde, kent ve ona bağlı bulunan insan kümesi belli bir yöreye, o da belli bir ulusa., özel yereysel-iklimsel niteliklere bağlıdır (Laborit, 1992), sonucu çıkarılabilmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde yerleşim alanları üzerinde olumsuz süreç daha hızlı oluşmaktadır. Kırsaldan kente olan sürekli göç hareketi yerleşim alanları üzerinde etkisini arttırarak devam etmektedir (Meşhur, 1995). Ancak, toplumsal tabakalaşma biçimindeki farklılaşma, bir yerleşim alanında ayrı tabakaların farklı oturma bölgelerinde yaşamaları olgusunda yansımasını bulur. Tabakalaşmanın hemen bütün özelliklerinin tabakaların oturdukları bölgelerin birbirinden ayrılmasında kendilerini gösterdikleri söylenebilir. Aynı tabakadan olan kişilerin ve ailelerin aynı oturma bölgelerinde yoğunlaştıkları gerçeğini belirleyen batılı araştırmacılardan bazıları, kişilerin ve ailelerin toplumsal tabakalarının onların adreslerinden kolaylıkla çıkarılabileceğini bildirmektedirler (Kemerlioğlu, 1996).

Konut sorunun yerleşme sistemleri çerçevesinde çözümü çeşitli biçimlerde gerçekleştirebilir. Bazı durumlarda, yerleşmeler sistemi sınırları içinde yeni oturma alanlarının yada semtlerin yaratılmasına yönelmektedir. Diğerlerinde ise, çevre kasabalarındaki boş konutların kullanımına, kentlerdeki konutların yeniden inşasına ve yenilenmesine, yaşamın yeni gereklerine uydurulmasına kadar gidilmektedir (Pıssarsky, 1978). Bu çözümler toplum üyelerinin refahı ve mutluluğunun artması oranında gelişir. Kırda yada kentte insanlara çağdaş yaşam koşulları sağlamak pratikte uygulanabilir bir eylemdir (Bayraktar, 1988).

Binalar, insan yerleşimleri insanın total çevresinin bir parçasıdır. İnsan eylemleri ve davranışlarının tamamı mimari ve kentsel çevre içinde yer almaktadır. Fiziksel çevre fizyolojik ve psikolojik sağlık üzerinde geniş ve sürekli etki yapmaktadır (Alp, 1995). Buradan anlaşılacağı üzere bir konutu etkileyen faktörler, doğal ve yapay çevre faktörleri olarak iki ana grupta incelenebilmektedir.

1. Doğal çevre
- Fiziki doğa
    - İklime uygunluk
    - Topografyaya uygunluk
    - Jeolojik yapıya uygunluk
    - Konum, çevreyle ilişkiler

a. Uzak çevre
b. Yakın çevre
    - Yol bağlantıları

a. Oto-yolları
b. Yaya yolları
c. Servis yolları

- Biyolojik doğa
    - Bitki örtüsü
    - Hayvan durumu

2. Yapay çevre
- Fiziki çevre
    - Seçilen yapı yöntemi
    - Seçilen malzeme
    - Tekno-ekonomik araştırma
    - Tesisat
    - Doğal aydınlatma
    - Esneklik
    - Bakım, işletme, kontrol kolaylıkları
- Toplumsal çevre
    - Gelenekler
    - Kültür
    - Toplumsal değer yargıları
    - Toplumsal beklentiler (Bayraktar, 1988)

Niteliği etkileyen planlama kararlarının başında doğru yer seçimi gelmektedir (Özel İhtisas Komisyonu, 1996). Manzara yönünün de diğer çevre koşulları kadar önemle ele alınarak çözümlenmesi tasarım aşamasında önem kazanmaktadır. Frank Lloyd Wright'ın "Şelale Evi" isimli yapıtı tabiattan kullanıcının faydalandırılmasının önemini vurgulaması açısından bir çağdaş mimarlık örneğidir (Arcan ve Evci, 1992). Ancak, Anadolu'nun doğal yapısındaki özelliklerin ve çeşitliliğin, geleneksel Türk evinin biçimlenmesini büyük ölçüde etkilediği ve zenginleştirdiği kesin olarak ortadadır (Küçükerman, 1995). Örneğin, her katın dış çevre/arazi ile doğrudan ilişkisinin sağlanmasının etkin biçimlenmeyi yönlendirdiği, arka ve yan cephelerde ise her evin kendi biçimini belirlediği çeşitlemeler görülür. Bir yerleşmenin yaşanabilirliği tarihi değerlerin ve mirasın korunmasına bağlıdır. Türkiye'de yanlış uygulanan modernleşme politikaları sonucunda tarihi sürekliliğe uygun

yeni şehirler oluşturulamadığı gibi, mevcut tarihi ve kültürel doku da korunamamıştır (Dinçer, 1996). Türkiye genelinde ailelerin % 97'si yeşil alanı geniş bina ve kat sayısı az yerleşim yerlerinde yaşamak istediklerini belirtmişlerdir(Cansever,1995). İnsan davranışlarının ve eylemlerinin yapılması, uygun mekanlarda gerçekleşebilmekte ve gelişme gösterebilmektedir. Bunun sonucu olarak, inşa edilen yapılarda, onu kullanacak olan insan gruplarının sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve teknolojik özelliklerine göre biçimlenmelidir (Aksu, 1987).

2.5 Kültürlerarası Etkileşim

Bir toplumun kimliği, toplumun kültürel kimliği ile açıklanabilir. Kültürel kimlik dilden, yaşam biçimine, sanattan teknolojiye kadar çok geniş bir yelpaze içinde değerlendirilmelidir. Toplumun kültürel kimliği yaşadığı çevreye kaçınılmaz olarak yansımaktadır (Hacıhasanoğlu, 1996).

Her insan grubunun kendisine özgü bir kültürü vardır. Başka kültürleri kendi ölçütlerimize göre yargılamamamız gerekir. Bu ilkeye "kültürel görelilik" adı verilir. İki kültür temasa geldiklerinde birbirlerini etkilemeye başlarlar(Wells,1984). Güvenç (1991), kültürel süreçleri bir çizelge olarak tanımlamıştır. Bunların ilgili bölümlerini vermek doğru olacaktır.

Çizelge 2.6 Kültürel süreçlerin tanımları (Güvenç, 1991)

KÜLTÜREL SÜREÇLERİN TANIMLARI

Süreçler	*Tanımlar ve Açıklamalar*
Kültürleme (Enculturation)	Sosyal bilimlerdeki sosyalizasyon ya da geniş anlamıyla eğitim. Doğumdan ölüme kadar, bireyin, toplumun istek ve beklentilerine uyacak şekilde etkilenmesi ve değiştirilmesi.
Kültürel Yayılma (Diffusion) (Bkz: 4. Bölüm)	Belli bir toplumda, dıştan içe doğru ya da içten dışa doğru, maddi ve manevi öğelerin sürekli olarak yayılması.
Kültürleşme (Acculturation)	Kültürel yayılma süreciyle gelen maddi ve manevi öğelerle, başka kültürden birey ve grupların, belli bir kültürel etkileşime girmesi ve *karşılıklı* etkileşim sonunda *her ikisinin de* değişmesi.
Kültürlenme (Culturation)	Belli bir toplumun alt-kültürlerinden, ya da farklı toplumlardan kopup gelen birey ve grupların, buluşması ve bir etkileşim süresi sonunda, asıl kültür ve alt-kültürlerde bulunmayan yepyeni bir birleşime varılması, ulaşılması.
Kültür Şoku (Culture Shock)	Bir kültürden başka bir kültüre giden bireylerin, yeni kültüre uyum yapmakta karşılaştıkları güçlükler, sıkıntı ve bunalımlar, gösterdikleri tepkiler.
Zorla-Kültürleme (Trans-Culturation)	Bir kültüre mensup birey ve grupların, başka bir kültür tarafından *zorla* değiştirilmesi.
Kültürel Özümseme (Assimilation)	Bir kültürel sistemin başka bir kültürel sistemi, giderek, kendine benzetmesi, kültürel egemenliği altına alması.
Kültürel Değişme veya Kültür Değişmesi (Cultural change)	Yukardaki bütün süreçlerin ve ötekı kültürel etkenlerin bir bileşkesi olarak, toplumun bütünüyle veya bazı kurumlarıyla değişmesi ya da değişikliğe uğraması.

Ancak, kültürler başka kültürlerden özümleyecekleri konusunda oldukça seçicidirler (Wells, 1984)

2.5.1 Kültür alışverişi

Kültürlerarası alışveriş, aynı toplum içersinde yada farklı toplumlar arasında olabilmektedir. İletişim ve öğrenim olmadan kültür düşünülemez, aktarılamayan bilgi, kültürüne geçmez. Kültür bireysellikten çok, toplumsal ağırlıklıdır (Sahil, 1995). Çizelge 2.6 da görüleceği üzere "kültürleşme" kavramında açıklandığı gibi bir alışveriş söz konusudur ki, bu iki yada daha çok sayıdaki kültür grubunun aşağı yukarı sürekli ilişki ve etkileşimi sonucunda, gruplardan birisinin ötekine ait kültürel öğeleri kabul etmesi, benimsemesi ve ortaya yeni bir kültür bileşiminin çıkması süreci olarak da tanımlanabilir. Örnek olarak yabancı ülkelerde uzunca süre kalan insanlar verilebilir (Güvenç, 1991). Wells'e (1984), göre de iki kültür temasa geldiklerinde birbirlerini etkilemeye, bir karışım oluşturmaya başlarlar. Örneğin, klasik çağ Yunan kültürü, alfabe gibi bazı öğelerini Mısır'dan, Girit'ten ve başka yerlerden alırken, gökbilimindeki bilgilerinin çoğunu ve tartı sistemini de Asya'dan almış, özümsemiştir. Çağdaş Japon kültürü, yazı ve felsefe sistemini Çin'den, Budizm'i Hindistan'dan, motorlu taşıt üretimi, penisilin ve televizyonu ise batıdan almıştır.

Yine , çizelge 2.6'dan görülebileceği gibi kültürün süreçlerinden biri olan kültürlenmede de, bir kültürel alışveriş söz konusudur. Burada ise, belli bir toplumun alt kültürlerinden, yada farklı toplumlardan kopup gelen birey ve grupların, belli bir kültürel etkileşime girmesi ve bu etkileşim sonucunda her ikisinin de değişmesi görülmektedir (Güvenç, 1991). Özetle, kültürel alışveriş hangi şekilde gerçekleşirse gerçekleşsin, sonucunda bir kültürel değişmenin olduğu açıktır.

2.5.2 Kültür çatışması

Kültür çatışması, ülkemizde de yaşanan bir kültürel etkileşim türüdür. Kente akım, kent kültürünü garip bir şekilde etkilemeye başlamıştır. Kent kültürü değişerek, kır kültürünü

getiren kişilerin kültürü de yozlaşarak kırla kent kültürü arasında bir çatışma ortaya çıkmıştır ve buradan yeni bir sentez oluşmuştur (Dalokay, 1977).

Burada görüldüğü ve Çizelge 2.6'dan da takip edilebileceği üzere, bir kültürden başka bir kültüre giden bireylerin yeni kültüre uyum yapmakta karşılaştıkları güçlükler, sıkıntı ve bunalımlar, gösterdikleri tepkiler "kültür şoku" olarak tanımlanmaktadır (Güvenç, 1991). Kente sonradan gelenler sosyal tabakalaşma nedeni ile aynı muhitlerde oturmayı tercih etmekte ve kendi kültürleri ile yaşamaya devam etmektedirler ve kent kültürüne uyum sağlama zorluğu çekmektedirler. Dalokay "sonraki kuşaklar kent kültüründen süratle etkilenmeye başladılar", demektedir (1977). Bu etkilenme süreci ise, kültürel alışveriş şeklinde gerçekleşmektedir.

2.5.3 Kültür değişimi

Bir toplumun uyumlu kültür sistemini oluşturan "insan yapısı çevre" ile bu çevreye uyarlanmış davranış kalıplarında, kendiliğinden yada istençli eylemler sonucu ortaya çıkan değişmelere "kültürel değişim" denir (Ozankaya, 1982). Kültürel değişme, kültürlenme ve benzeri süreçler toplumda ortaya çıkabilecek yeni değer ve imgelere koşut olarak kullanıcıyı yeni davranış şekillerine sokar ya da çevreye uyum sağlamaya zorlar (Ünlü, 1986).

İnsanlık tarihinin oldukça büyük kesimi (hemen hemen 1.000.000 yıl) boyunca kültürel değişim çok yavaş olmuştur. Kent uygarlıkları ile birlikte kültürel birikim hızlanmıştır. Sanayi devrimini başarıyla gerçekleştirip yürütebilen toplumlarda değişme daha kolaylıkla "ilerleme" olarak anlaşılmakta ve uygulanabilmektedir (Ozankaya, 1982). Yani, çağcıl "dev boyutlu" işleyimlere bakıp el zanaatlarına; biraz daha ileri giderek, tıpkı Cilalı taş insanının yontma taş çağını arayışı gibi, geriye bakıp cilalı taş çağına özlem duyulabilir. Ancak, evrim bizi alıp kaçınılmaz gerekirciliğinin sınırları içine oturtur. Uyum sağlamak, varolanı ayakta tutmak yada saklamak değildir. Durmadan yenilenen yaşamın her türlü biçimiyle çevre arasındaki enerji alışverişinin yarattığı yeni sorunlara çözüm bulmaktadır (Laborit, 1992). Bölüm 2.3'te kültürün özellikleri arasında da değinilen, kültürün

değişebilirliği; işlemeyen herhangi bir noktada kendini gösterebilmektedir. Zaten önemli olan kültürün işlerliği olan yönlerinin korunması ve yaşatılmasıdır.

2.5.4 Kültürel yozlaşma (bozulma)

Geri kalmış denilen sömürgeleşmiş toplumların hepsinde kültürel değişme, bir kültürel gelişme değil; kültürel yozlaşma, kültürel bozulma (acculturatıon) olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı Türkiye'sinin sömürgeleşmesi sürecinde, sömürgeci gibi gelişkin olamama karşısında bu durumun nedenlerini anlayamayan Türk halkı arasında "asılacaksan İngiliz sicimiyle asıl" deyiminde anlatıma kavuşan bir kendine güvensizlik duygusu yaygınlaşmıştır (Ozankaya, 1982).

Bugünkü kentsel mekanda kimliksizleşme, tekdüzeleşme ve yer yer çürüme biçiminde gözlenen yozlaşma toplumsal bilincin derinliklerine kök salmakta olan bir kültürel yabancılaşmanın varlığını da göstermektedir (Sahil, 1995). Gap Belediyeler Birliği Raporunda(1996) bu konu ile ilgili olarak şu açıklama getirilmektedir: Köylülüğün çözülmesiyle, kentlerde toplanan kitleler, uzun süre kentte kalmalarına ve kentin fırsatlarından yararlanmalarına karşın, kentlileşerek kentli değerleri benimseyemeyince arada kalmakta ve kente yabancılaşmaktadırlar. Aslında özellikle, 1970'li yıllardan sonra yayılan "arabesk" kültür bu arada kalışa bir yanıt olarak gelişmiştir. Kültürün toplumsal niteliği, aynı değerin bir toplum için ortak olmasından, o değerin bir toplum içinde yaygın bulunmasından kaynaklanır. Eğer değerler parçalanırsa, parçalanmışsa, birileri o uçta "maganda, kıro" gibi sıfatlarla tanımlanırken, bu uçta da birileri "gecekonducu" gibi nitelendirilirse ve bunlar bir arada yanyana yaşamak durumunda bırakılırsa; kültür, en azından tıkanmış ve bir çıkmaz içinde demektir (Erinç, 1995). Yeni gelenler, yerleşmiş bir kent kültürü ile karşılaştıkları takdirde, büyük bir olasılıkla, yeni görünümde kentliliğin kültürel ağırlığı daha çok olabilecektir (Gökçe, 1993). Fakat, göçle gelen bu yeni yaşam sonucunda hem kır hem kent kültürü bozulmuştur.

Kültürlerin ve kimliklerin yeniden üretilmesinde kullanılan modellerden biri olan izolasyonist model; kültürün yeniden üretimini geçmişin kültürel kalıplarının bozulmadan üretilmesi olarak görmektedir. Onlar için kimlik krizinin doğmasının nedeni, kişilerin

tarihsel, kültürel köklerinden kopması kültürün yozlaşmış olmasıdır. İkinci model ise, etkileşimi öngörmektedir. Kimliklerin yeniden üretildiğine, bu yeniden üretim süreci içinde bir değişme olduğuna, bu değişmenin mutlaka bozulma olarak yorumlanmaması gerektiğine, toplumun değişmesine uyumun bir gereği olduğuna inanılmaktadır (Tekeli, 1996).

Çürüyen bir kültür; sayılarda azalma, uyarlamada yetersizlik ve kültürel statüden hayvansal statüye kısmi bir dönüş anlamına gelir. Olasılıkla kültür çeşitli gruplar arasında aynı zamanda geliştiği için şu varsayım yapılabilir: Bir kültürün yetersizliği, ya yetersiz olan grubun daha üstün olan kültürle bütünleşmesi yoluyla ya da bazı aygıtların daha yüksek düzeyli kültürden daha aşağı düzeyli kültüre doğru gerçekleşen değişim yada kabul sonucunda, kısaca, kültürün yayılması yoluyla onarılabilir (Malınowski, 1990).

Özetle; kültürel tıkanmalar, kültürel tükenmeler ve kültürel çöküntüler altında, hem içerik, hem varlık, hem de işgörü bağlamında, kültürün ne olduğunu bilmemek ama biliyorum zannetmek yatmaktadır(Erinç, 1995).

3.KÜLTÜR – SOSYAL YAPI – KONUT İLİŞKİSİ

3.1 Konutun İnsan Yaşamındaki Anlamsal Önemi

Yapıların yaşam için varolduğu bir gerçek...
İnsanlar önce ölmemek için barınaklar yaptılar,
Sonra yaşamlarını sürdürmek için...
Daha sonra, daha iyi yaşamak
Sonra daha iyi, daha iyi bir yaşam sürdürmek için (Aytıs, 1991).

Şehirler ve evler kalıcı, uzun ömürlü ürünlerdir ve kültürün yaşamsal kanıtıdırlar (Cansever, 1995; Sahil, 1995). Doğanın kendisinde rastlantılar sonucu oluşmuş mekan örnekleri bulunmaktadır. İnsanlar önceleri bu doğal mekanları kendilerini dış fiziksel ortamın olumsuz etkilerinden korumak için kullanmışlardır. Zaman içinde çevreden bulabildikleri yapı malzemesi olarak kullanılabilecekleri ham ya da yarı işlenmiş gereçlerin yardımıyla doğada buldukları mekanların benzerlerini, daha sonraları da doğada bulabildiği mekanlardan daha olumlu ve uygunlarını yaratma deneyiminde bulunmuştur. Şüphesiz dünya üzerindeki ilk insan yapısı mekan bir konut mekanıdır (Dağgülü, 1992). Farklı kaynaklardaki farklı konut tanımlarını vermekte yarar vardır. Konut;

- Tek başına ele alındığında, insana ait yaşam mekanlarının en küçük ölçekteki temsilcisidir (Sahil ve Kurt, 1996).
- Toplumların en küçük birimlerinin (aile, geniş aile gibi) doğal ve toplumsal çevreleri içinde varlıklarını sürdürdükleri bir barınaktır (Acar ve Adam, 1978).
- Yalnızca üstü örtülü dört duvardan oluşan bir oylum olarak görülmemelidir. İnsanın her türlü kolaylıklardan, kentsel altyapıdan, işgörülerden yararlanabilmesini; bireysel, ailesel gizliliğini, sağlıklı, rahat, esenlikli olarak, sürdürülebilir, yaşanabilir güzel ve temiz bir çevrede, insan onuruna yakışır bir biçimde yaşamasını sağlamakla ilgili toplumsal işlevler yüklenmiş bir ortamdır (Geray, 1996).
- Geniş anlamıyla aile birimlerinin doğadan korunmak, sosyal topluluk içinde katmanlar oluşturarak birbirlerinden ayrı grup dengeleri sağlamak, birbiriyle ilişkili grup dengeleri içinde üretmek gibi ana işlevlerle tanımlanabilir (Tansuğ, 1992).

Konut ihtiyaçları temelde birbirinden farklılık gösterebilir(Schnieder, 1996) Ancak, Rapoport (1969), eğer binaların bir etkileşim sonucu olduğu kabul edilirse, buna etki eden faktörleri şu şekilde sınıflamıştır:

İnsan : -Doğası, amaçları, sosyal organizasyonu, dünya görüşü, yaşam tarzı, sosyal ve psikolojik ihtiyaçları, birey ve grup ihtiyaçları, ekonomi kaynakları, doğaya karşı tutumları, kişilik, tarz / davranış / biçim / moda,
-Fiziksel ihtiyaçlar vs.,
-İşlev şeması,
- Teknik imkanlar

Doğa : -Fiziksel görünüşler, iklim, konum, malzemeler, strüktürel kurallar vd.,
- Görseldir.

Konutların oluşum, işlev ve tipine etki eden faktörlerin diğer bir sınıflandırması ise;

- Biyolojik etmenler,
- Psikolojik etmenler,
- Kültürel etmenler,
- Ekonomik etmenler,
- Coğrafi etmenler,
- Teknolojik etmenlerdir (Aksu, 1987).

Konut varlığına ilişkin olarak ele alınabilecek gereksinme aşamaları daha önce de değinildiği üzere, bu konudaki üçüncü sınıflandırmayı oluşturmaktadır. Bunlar:

- Fizyolojik gerekler,
- Güvenlik gerekleri,
- Toplumsal & psikolojik gerekler ve
- Kendini var etme gerekleridir(Sahil ve Kurt, 1996).

İnsan her şeyden önce bir varlık olarak, çeşitli çevre koşullarına karşı bir ara çevre - elbise ve konut aracılığı ile kendini dış tesirlerden koruyarak yaşantısını sürdürür (Arcan ve Evci, 1992). Konutun her toplumda özel bir yeri vardır; tarih boyunca, toplum ve aile yapısına bağlı olarak farklılık göstermiştir. Bu nedenle konut, belirli bir kültürü yansıttığı gibi sosyo-ekonomik bir organizasyonun da parçasıdır (Ertürk, vd., 1992; Özdemir, 1992; Özmen, 1995).

Şekil 3.1 Değişik mekan ölçeklerinde etrafımızı saran çevre (Arcan ve Evci, 1992).

Konutun herkes için geçerli olan en önemli yönleri, yaşam kalitesi ile sıkça gözardı edilen ve unutulan sağlıkla ilgili olmasıdır(United Nations Centre for Human Settlements-Habitat, 1996). Konut, kullanıcıların sağlığını korumayı sağlamalıdır(Rapoport, 1969).

Buradan da sağlıklı konut kavramının varlığının farkına varılabilir. K. Zahle(1996), bu kavramı şöyle tanımlamaktadır: Rahat ettiren ortamlar, güneşin devamlı girdiği yerler, bir semt/mahallenin parçası, içerde ve dışarıda tüm mahalle sakinleri için, ortak yaşam mekanları, işletme ve bakımın kolaylıkla yapılmasını sağlayacak biçimde inşa edilmiş konut alanları, herkesin yaşama katılabileceği, kimsenin dışlanmış hissetmeyeceği bir yer, her şeyin uyumlu bir şekilde bütünün parçası olduğu ve sonuçta parçası olmaktan gurur duyulan, sorumluluk aşılayan güzel bir bütünlük, güzel ve yaratıcı bir hayatı engelleyici değil, tam tersine geliştirici bir ortam sağlanmasıdır.

Şekil 3.2 Sağlıksız konut (Anzorena, S.J., 1993)

Görüldüğü üzere, konut konusunun karmaşıklığı, insan ve toplumun günlük yaşamını içerdiğindendir (Landeata, 1994). Bu yüzden, evlerin planlamasında yön verici temel unsur, ailelerin yapısı ve ev içinde cereyan edecek hayatın biçimidir (Türel, 1993; Cansever, 1996). Araz; "hangi çağda, hangi coğrafyada, hangi koşullarda olursa olsun; evlerle, o evleri yapan insanlar arasında belli bir anlaşma yapılmış, insanların yaşantı biçimine göre bir uyum, bir özdeşleşme, kendiliğinden oluşmuştur" demektedir (Sağdıç, 1995). Bu yüzden, her konut onu yapanların ve içinde yaşayanların bir simgesi olmalıdır, insanların yaşayış biçimlerini yansıtmalıdır(Demirkan, 1995). Bir kişinin konutu kişiliğinin de parçası demektir. İnsanlar tarafından doğal koşullardan ve düşmanlarından korunmak için oluşturulmuş bir mekan olma özelliği de taşımalıdır (Özen, 1995). Dolayısıyla mimar planlarken, oturanlarda korku uyandıracak bölgeler oluşturmaktan kaçınmalıdır (Bauer, 1996). Bu konuda C. Madge, konut, annenin vücudunu simgelemekte ve aile üyelerini aileden olmayanlardan ayıran koruyucu bir kabuk oluşturmaktadır, benzetmesini yapmaktadır. (Kızıl, 1978).

Şekil 3.3 Sağlıksız yerleşim (Anzorena, S.J., 1993)

Aslında insanlar için tasarım yeni bir kavram değildir. Bu kavramın geçmişi yeryüzündeki kentlerin insan ölçeği ve insanların rahatı için tasarlandığı antik çağlara dayanmaktadır. Zaten, mekan kullanıcısı bir kullanım nedeni sunmalıdır. Anlam ise, kullanıcıların orada bulunma nedenidir(Çağlar, 1993). İnsanlar doğası gereği her tür fiziksel ortama ve mekana uyum sağlayabilirler, ancak tasarımcıların görevi insanların mekanlara uyum sağlamasını beklemek değil, içinde her ayrı kullanıcının kendi mekanından huzur duyarak yaşayacağı ideal konutları oluşturmak ve kullanıcıların konutundan tatmin olmasını sağlamaktır (Dağgülü vd., 1992; Eyüce ve Gökmen, 1995). Kırda yada kentte, insanlara çağdaş yaşam koşulları sağlayabilecek, içinde yaşayanlar tarafından benimsenmiş, gereksinimlerine cevap olabilecek konutlar inşa etmek, toplum üyelerinin refah ve mutluluğunu sağlamanın da bir yoludur (Bayraktar ve Aksu, 1995).

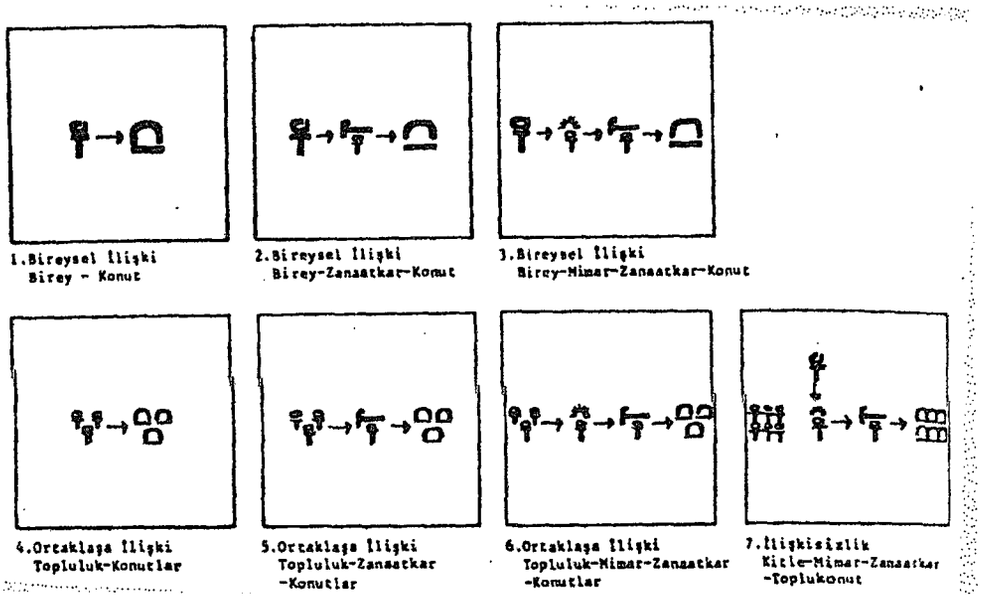
Özel İhtisas Komisyonu tarafından hazırlanan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (1996) konut bölümünde nitelikli bir konutun nasıl olması gerektiği tanımlanmıştır: "Nitelikli bir konut çevresi güvenli, sağlıklı, konforlu, kullanışlı, bakımlı ve anlamlı olduğu kadar enerji ve çevreye duyarlı olmalıdır. Konut yaşam çevrelerinin bireysel, sosyal ve kültürel gelişmeyi arttırıcı biçimde tasarlanması esastır. Bu amaçla konut alanları kentsel tasarım ölçütleri geliştirilmelidir" denmektedir. Halbuki, günümüzde kırsal kesimde halkın kendi imkanları ile gerçekleştirdiği konutlar hariç konutun üretiminden önce pazarlaması yoluna gidilmekte ve tipleşmiş planlar uygulanmaktadır (Aksu, 1987; Özmen, 1995; Yap-sat toplu konut, 1996).

Her tüketim malında olduğu gibi insanların daha yüksek standartlı ve daha büyük konut sahibi olma eğilimi vardır. Konut tüketimi bir ailenin toplum içindeki statüsünü de belirleyici bir rol oynar (Özmen, 1995). Statü arayışı bazen aşırıya kaçarak gösterişe dönüşebilmektedir. Rapoport'a göre; şehirdeki yerler, değişik gruplara aittir, anlamlıdır, sembolize eder ve sosyal kimliğin statü göstergesidir. Oralar, sadece belli faaliyetler için olan yerler değildir. Yemek pişirmek için kullanılan mutfağa karşı aynı mutfak bir sembolik yerdir ve statü göstergesidir. Yaşama odası "yaşama" mekanıdır ve karşıtı olarak aynı oda kutsal alandır. Pencere ışık, aydınlık ve hava, bazı kültürlerde de manzara içindir, ve karşıtı olarak yoldaki diğer insanlarla ve diğer konutlarla iletişimi ifade eder.

İnsan için olan bütün bu gibi anlamlarının yanısıra; konut/lan(dır)ma, aynı anda hem sıradan hem mutlak olarak vazgeçilemez, hem de insan yaşamı için yaşamsal önemli birkaç olgudan biridir. Bunun da ötesinde, bir yandan herkes için sıradanlığı gülünç gelecek kadar apaçık iken, görebilenler için konut, çok değişkenli, çok bilinmeyenli, gizemli, düşsel anılar taşıyan, aykırılıklar barındıran ve aynı zamanda uyuşmaz tanımlamalara sahip zor bir nesnedir (Teymur, 1996).

Mimari tasarıma girdi veren en önemli etkenler, kullanıcıların istek ve gereksinimlerinden kaynaklanmaktadır. İstek kavramı daha çok öznel nitelikte olup, insanın ve toplumun sınırsız özlemlerini dile getirir. Gereksinme ise, 2.4.1.5 te değinildiği gibi, bir gereği ve bu gereği karşılayacak olan fiziksel yapay çevrenin zorunlu niteliklerini tanımlamaktadır (Çelebi, 1994). Günümüzde mimarlık çoğunlukla sosyal ve fiziksel gereksinmelerden çok, fizyolojik gereksinmeleri karşılamakta başarılı olmuştur. Sosyal ve psikolojik gereksinmeler sembolleştirme ve imgeyi kapsar ve yalnızca tasarımcı eğer onlara neden olan zihni süreçleri anlarsa karşılanabilirler (Özsoy, 1983). Buna örnek olarak, konutların genellikle, kullanıcılarının gelecekte geçici veya sürekli özürlü duruma gelebileceklerinin düşünülmeden tasarlanması konusu verilebilir (Sgoutas, 1996). Son elli yılda tüm dünyada, aile yapısı ve oluşumunun değişimine karşın, yapılanmış çevreyi tasarlayan ve düzenleyen meslek üyeleri hala belirli aile tiplerine ve özellikle de çekirdek aileye göre ev planlamaya ve inşa etmeye devam etmektedirler (Dandekar, 1996). Tez konusu için çok önemli veriler oluşturan bu eksiklere tezin, tasarımı etkileyen veriler yöntem şemasında yer verilerek ve uygulama çalışması sürecinde de denenerek bulgular elde edilmesi amaçlanmıştır.

Aykut(1996), kadınların, konutu en çok kullananlar olarak konut planlamasında karar verici mekanizmalarda bulunmalarının kullanışlı tasarımların hazırlanmasında etkili olacağını belirtmiştir. Burada akla gelen soru, kullanıcısına hitap etmeyen konutun etkilerinin neler olabileceğidir? Kötü konutun meydana getirdiği problemler, şüphesiz sadece içinde oturanları etkilemekte, topluma da yansıyarak çok yönlü olumsuz sonuçlar ve sosyal huzursuzluklara sebep olmaktadır (Taşkesenligil,1996).

Şekil 3.4 İnsan ve konut arasındaki ilişkilerin evrimi (Özsoy, 1983)

Her insan, bir mimari ortamda dünyaya gözünü açar, büyür ve yaşar. Bu ortama yabancılaşması, ona karşı duyarsızlığı, insanın yücelme fiilini, çevrenin güzelleştirilmesi sorumluluğunu yüklenmesini imkansızlaştırır. Anlaşılacağı üzere, konut sadece bireyin yaşamında değil, toplum üzerinde de büyük bir etkiye sahiptir. Çünkü, dünyada insanın ürettiği en uzun ömre sahip ürünler, yapılardır (Cansever, 1995).

İnsanın onurlu bir yaşam sürmesi, insan hakları arasında merkezi bir konuma sahiptir. Konut hakkı en üst dayanağını 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde bulmaktadır. Bu beyannamenin 25/1 maddesi: "Herkesin gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyecek, konut, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere sağlığı ve refahını sağlayacak yeterli bir yaşam standardına ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık yada geçim olanaklarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır" biçimindedir. Başka bir deyişle 1948'den beri yeterli konutun bir insan hakkı olduğu uluslararası düzeyde kabul edilmiş bulunmaktadır (Tekeli, 1996.b).

Habitat için hazırlanan Türkiye Ulusal rapor ve eylem planında(1996) belirtildiği gibi: Temel bir gereksinim ve insanlık hakkı olan konutun, tüm spekülasyon biçimlerine konu olmasının önlenmesi ve tüm vatandaşların özel gereksinmelerini karşılamakta yeterli konuta, mülk edinmek zorunda kalmadan erişebilir olması, ilkesi de konut hakkından söz

etmektedir. BM.' in saptamalarına göre 65 ülkenin anayasasında konut hakkına ilişkin hükümler yer almaktadır. Bu ülkelerden biri de Türkiye'dir (Tekeli, 1996b).E. J. Anzorena, S.J.(1993), "Konut ve yerleşim, temel insan hakkıdır. Kişi barış, millet ve ekonomik başarı için itibarın yaşamasına köklü bir gerekliliktedir", demektedir .

Konut politikasının uygulanmasında ülkemizde de 1964 yılında, toplumsal konut ölçütlerine uyan konutları, vergi ve kredi politikalarıyla özendirmek üzere, halk konutları ölçümleri geliştirilmiştir(Bu kararnamede küçük konutlar 63m2'den küçük; 63m2 ile 100m2 arası konutlar ise orta nitelikte konutlar sayılmaktadır). Daha sonra, Bakanlar Kurulu kararı ile(R.G. 12.Kasım.1964, no: 11855) en küçük nitelikteki konut büyüklüklerinin üst sınırının yükselmesine olanak sağlanmıştır(Keleş, 1996).

Günümüzde yatırım amacıyla ikinci ve daha fazla konut edinmenin de sıkça rastlanıldığı bir gerçektir. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında da, konutun hala bir sosyal güvenlik aracı olma niteliğini koruduğuna ilişkin saptama ülkemiz aktif nüfusunun yalnızca %38'inin (Çalışma Bakanlığı verilerine göre) herhangi bir sosyal güvenlik kurumunun koruması altında olması ile açıklanabilmektedir (Özel İhtisas Komisyonu, 1996).

Konutun biçimi maddi olarak günlük yaşantıyı biçimlendirdiğine göre (Clarke ve Ginsburg, 1979),günümüzde konut mimarisine çözüm ararken; ülkemizin kültürel özelliklerini ve batı toplumları karşısındaki üstünlüklerinden biri olarak görülen aile dayanışmasını da dikkate alarak, konutu geleneksel aile düzenini sürdürmeye imkan sağlayacak bir biçimde yeniden tasarlamak gerekmektedir (Dinçer, 1996). Halkın, sosyal durumunu, içinde ömrünü sürdürdüğü konutlarına bakarak, inceleyerek anlamak kolayca mümkündür (Çetinor, 1975). Çok katlı konutlar, genelde kullanıcı tarafından istenmemektedir. Günümüz psikologları da, yüksek binaların, insanın ruhsal yapısı üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu söylemektedirler (Taşkesenligil, 1996). Keza yaşlıların ve çocukların yoğun tabiat ile açık havada yaşama hakkı da, bahçesi olan evlerde daha iyi sağlanabilmektedir(Cansever, 1995). Ev tipi konutlar incelendiğinde, aile hayatı, komşuluk ve diğer sosyal ilişkilerin en iyi bu tür konutlarda yaşayan ailelerde geliştiği görülmektedir. Çünkü, konut birimleri, fiziki olarak ne kadar birbirine yakın ve yoğun olursa, buralarda yaşayan insanlar birbirinden ruhen o ölçüde uzaklaşmaktadır. Ev tipi

yerleşmelerde binalar birbirinden tamamen kopuk olmamakla beraber aradaki mesafe bir diğerini rahatsız ve mahremiyet ölçütlerini ihlal etmeyecek kadar fazla olmalıdır (Birlik Vakfı Proje grubu, 1992). Eski çıkmaz sokaklarda oturan 20-30 ailenin samimiyeti ile aynı sayıdaki apartmanda oturanların birbiri ile olan diyalogları arasında çok farklılıklar vardır. Apartmanlarda altlı üstlü oturanların çoğu kez birbirini tanımadıkları gözlenmektedir. İnsanların, toprağa yakın yaşadıkça huzur buldukları ilmen de tespit edilmiştir (Taşkesenligil, 1996).

3.2 Sosyal Yapı – Konut İlişkisi

Temelinde insan, aile ilişkilerine, demografik niteliklere, eğitim, ekonomik, teknolojik gelişmelere, kültürel ve siyasal ortama dayalı, tarihsel bir sürecin ürünü olan "sosyal yapı"dan söz edildiğinde, kurumlar arasındaki ilişkilerin birbirlerini etkilemesi ile meydana gelen düzenden söz edilmektedir (Özmen, 1995). İnsanlar bu özelliklerini diğer insanlarla bir arada topluluk olarak yaşamaları sayesinde elde etmişlerdir. Tabiatları gereği diğer insanlarla birlikte yaşamak, çalışmak, ilişkilerde bulunmak ve aynı mekanları paylaşmak zorundadırlar (Aksu, 1987). Sosyal kelimesi toplumu, toplum yapısını, toplumsal tabakalaşmayı kapsamaktadır. Bu konu ile ilgili anlatılması gerekenler, bölüm 2.4.1.4'te açıklamalı olarak verilmiştir.

Mekan, sosyal yapıyı çok iyi bir biçimde yansıtmalıdır. Mekansal biçim bir anlamda sosyal düzenlemenin biçimidir. Bu sebepten, insan yapısı fiziksel çevrenin mekanlarını düzenlemek sosyal bir davranış olmaktadır (Sahil ve Kurt, 1996). Mimari tasarımdaki temel değişiklikler, o mimarinin sürdürüldüğü toplumdaki yapısal değişikliklerle yakından ilintilidir (Herdel, 1993). Sosyal yapı, tarihsel süreç içinde, toplumdaki farklılıklar, devlet ile toplum arasındaki farklılıklar, kültürün doğası, halk psikolojisi, öz benliğin analizi, fiziksel çevrenin etkisi, toplumsal güç ve çıkarların rolü, ekonomik etkinlik ve nüfus sorunlarına bağlı olarak değişir (Özmen, 1995). Rapoport(1969), sosyal yapı farklılığının konut biçimi farklılığı üzerindeki etkisine değinmiş ve geleneksel Afrika evinden örnek vermiştir. Geleneksel Afrika evinde, poligami durumunda erkeğin kendi evi yoktur ve eşlerini ziyaret eder; eşlerin her birinin kendi evine, değişik günlerde gider. Bu düzenlemenin konut biçimi üzerindeki etkisi açıktır, aynı yerdeki iki ev karşılaştırıldığında da, birinin poligami, diğerinin monogami aile düzenine ait olduğu anlaşılır.

Türk konut geleneğinden de farklı bir örnek verilebilir; Doğu Karadeniz bölgesinde konuta ek olarak yapılan, kurutmaya ve depolamaya elverişli hacimler yörelere ve değişik iklim koşullarına göre farklılık göstermektedirler. Bazen konutla beraber bazen de, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde olduğu gibi konuta yakın fakat ayrı kitleler olarak tasarlanmaktadır. Karadeniz bölgesine özgü ürünlerin depolandığı "serander" ismi verilen ve yerden 1.5-2 m. yükseltilmiş, havadar ve büyük çoğunluğu ahşaptan inşa edilmiş yapılar olup ait olduğu evin yakınında konutun önemli bir parçası olarak göze çarpmaktadır (Arça, 1978). Toplumsal ilişki ve statü de, sosyal yapıda önem arz etmektedir. Bölüm 3.1.'de statü arayışı ile konut beklentilerinin farklılaştığına değinilmiştir.

Toplumsal yapının bir başka kademesi toplumsal tabakalaşmanın yerleşmelerde sınıf farklılıkları oluşturduğuna değinilmiştir. Sınıf ve tabaka kavramları, zaman zaman birbiri yerine kullanılmakla birlikte toplumsal tabaka, sınıf özellikleri tarafından etkilenen, yani ona bağımlı, ama ayrı bir kavramdır. Sınıf, tek boyutlu ve iktisadi özelliklerin belirlediği bir tanımken toplumsal tabaka, yaşama biçimleri, kültürel normlar, tüketim özellikleri gibi

3.3 Kültür – Konut İlişkisi

Bir toplumun kimliğini oluşturan öğeler şüphesiz, din, ırk ve milliyet gibi temel etmenlerdir. Ancak, çok uzun yıllar birarada yaşayan çeşitli kültürlerin sahipleri bütün etmenlerin de üzerinde ortak bir birliktelik yaratırlar. Böylesi bir durum günlük hayata ve onun uzantısı olarak sanata ve mimarlığa yansır (Özcan, 1995). Tarihsel süreç içersinde varoldukları toplumların, politik, ekonomik, tarihsel, estetik, etik vb. gibi değerlerinin mekan ve mekan bileşenlerine etkileri ile ortaya çıkan kimlik göstergeleri mimari kültürü oluşturmaktadır (Sahil, 1995). Buradan, kültür ve mimarlık olgusunun karşılıklı etkileşim içinde oldukları, toplumların yapısına göre, süreç içinde değişim ve aşama gösterdikleri anlaşılmaktadır. Böylece, kültür sürecine paralel olan ve onu en iyi ifade eden olgu mimari kültür birikimidir, denebilir.

İnsanlar ve toplumların yaşadıkları çevreyi etkilemeleri ve ondan etkilenmeleri kaçınılmazdır. Bu karşılıklı etkileşim ve çevre ile bütünleşme gerçeği, hem farklı kültürlerin oluşmasında, hem de bu kültürlerin dış dünyaya yansımalarıyla değişik mekanların ortaya çıkmasında önemli bir etkendir. Bir toplumun kültürüyle yaşadığı mekanlar arasındaki uyum; o kültürün her an değişen dünya şartları karşısındaki gücünü ve hayatiyetini gösterir(Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992). Ancak, kullanıcılar aynı kültür grubuna bağlı olsalar da meslekleri, yaşları ve kişilik yapıları birbirinden farklı olan insanlardır (Çelebi, 1995) ve bu faktörler tasarım sürecinde gözardı edilmemelidir. R. Benedict'in vurguladığı gibi, bütün kültürler kendi kültürel kurumlarının seçimlerini yaparlar; bazı kültürler gençliğe, diğerleri ölüme ve kimileri de ölümden sonraki yaşama önem verebilirler. Benzer seçimler eve ve tasarım için veri oluşturacak amaçlara uygulanabilir ve bu yüzden diğer kültürlere bakmaya ihtiyaç duyulur (Rapoport, 1969). Kültürel farklılıkların mekan düzenlemesine etkisini gösteren bir örnek verilebilir. Bu olay, Cezayir bağımsızlığını elde ettiğini zaman, Cezayirlilerin Fransızlar için inşa edilmiş yüksek katlı konutlara taşınmalarıyla gerçekleşmiştir. Sonuçta, Cezayirliler, mekanları tasarım sürecinde düşünüldüğü yönde değil, birçok değişiklik yaparak kullanmışlardır. Yaşama mekanlarını genişletmek çabasıyla birçok duvarı yıkmışlar, kapıları sökmüşlerdir. Avrupalıların mahremiyeti sağlamak için fiziksel engellere gereksinme duymalarına

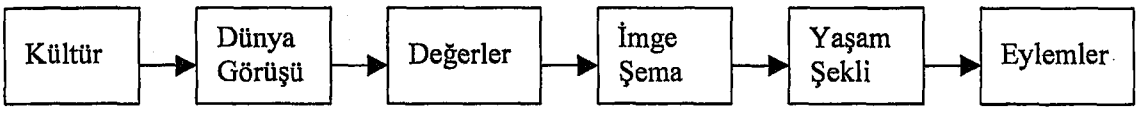
karşın, Cezayirliler kendi ailelerinin mahremiyetini sağlamak, aile üyelerinin denetimini kolaylaştırmak için daha geniş mekanları yeğlemişlerdir(Kızıl, 1978).

Kentlerin tarihsel gelişme sürecinde, farklı dönemlerin ideolojileri ve kültürleri mekana yansırken farklı yapılanma biçimleri ile birbiri üstüne katman ya da kuşaklar halinde ortaya çıktığı görülmektedir. Ancak önemli olan yeni dönem kültür ve mimari biçimlerin daha önceki dönemlere saygılı davranmasıdır (Sahil, 1995). Bugün bir yandan evrensel diğer yandan yöresel değerler ile insanlarla kucaklaşması özlenen kent mekanlarının oluşturulmasında, kültürlerin ve geleneklerde yer alan anlamların da araştırılması gerekmektedir (Onur ve Habib, 1995). Görsel mirasın kaybolmuş olmaması ve yaşantının geleneksel yollarının süre gelmesi yeni öğelerin eski geleneklerle uzlaştırılmasında bize elverişli durum sağladıkları kesindir (Kızıl, 1978). Anadolu'da M.Ö. 4500 yıllarına kadar eskiye varan kültür izleri bugüne ulaşabilen geleneksel konutlarda bulunmaktadır. Çünkü, geçmiş toplumdan aktarılan ve yeniden biçimlendirilerek gelecek topluma miras bırakılan, kısacası toplumsal sürekliliği sağlayan kültür devingendir (Demirkan, 1995). Teymur'un (1996) konut/lan(dır)ma üzerine sunduğu hipotezlerden kültür konut etkileşimi konusu ile ilgili olanlarını aktarmak doğru olacaktır. Bunlar;

- Hangi türü olursa olsun, konut bir malzeme, temsil ve kanıt deposudur. Toplumsal ve bireysel yaşamın anılarını, kültürün ve tarihin çeşitliliğini içerir.
- Konut/lan(dır)ma, tuğla ile harcın ötesinde bir şeydir.
-Değişken bağlamlar göz önüne alınmadıkça konut/lan(dır)ma anlaşılamaz. Ancak konut/lan(dır)manın kendisi de, başka olguların varolmasını ve anlaşılmasını sağlayan bir "bileşik bağlamdır" (1996).

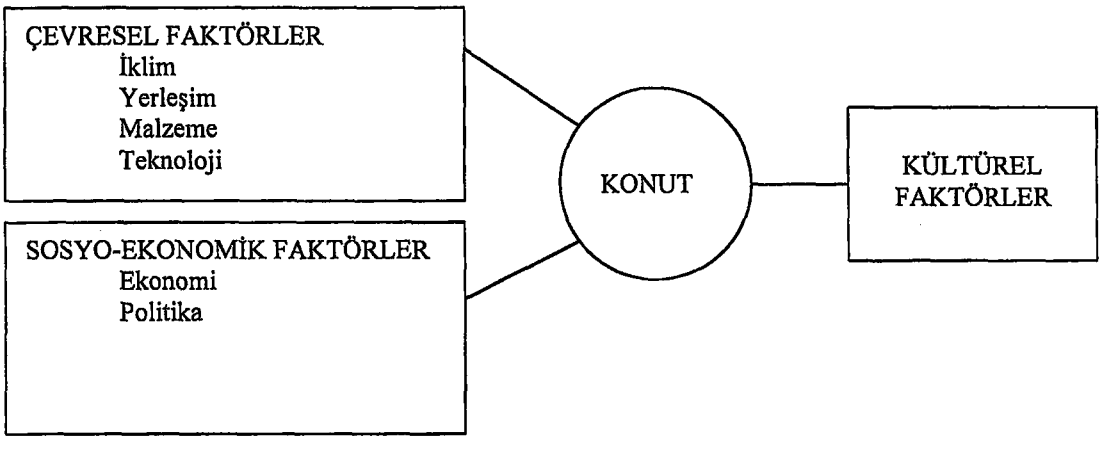
Konut üzerinde bulunduğu toprak, su ve hava olayları ile fiziki doğayla, bitki, hayvan ve bunların ürünleri ile biyolojik doğayla, kullanıcı aracılığı ile de toplumsal çevreyle etkileşim içindedir (Bayraktar ve Aksu, 1995). Konutların oluşturulması sürecinde nasıl yapılırı öğrenmek, çözüm yollarını belirlemek ve aletler de teknolojiyi oluşturur (Sağdıç, 1995). Bütün bu etkenlerin birleşmesi ile de konut oluşur; bunların yanısıra aile büyüklükleri, gelenekler, ekonomi gibi kültür ve kültürü oluşturan bileşenler bir araya gelince her toplumda kendi karakteristik özellikleri doğrultusunda farklılık göstererek oluşan konutlar meydana gelmektedir. Kültürün mekan kullanımındaki etkileri, özellikle

Rapoport tarafından ayrıntılı biçimde ele alınmış gerek kullanım ve gerekse estetik tercihlerin (beğenilerin) kullanıcının kültür grubu ile yakından ilişkili olduğu saptanmış (Çelebi, 1994) ve mimari oluşumda, hem fiziksel hem de sosyo-kültürel faktörlerin gözönüne alınması gerektiği belirtilmiştir (Subaşı, 1995).

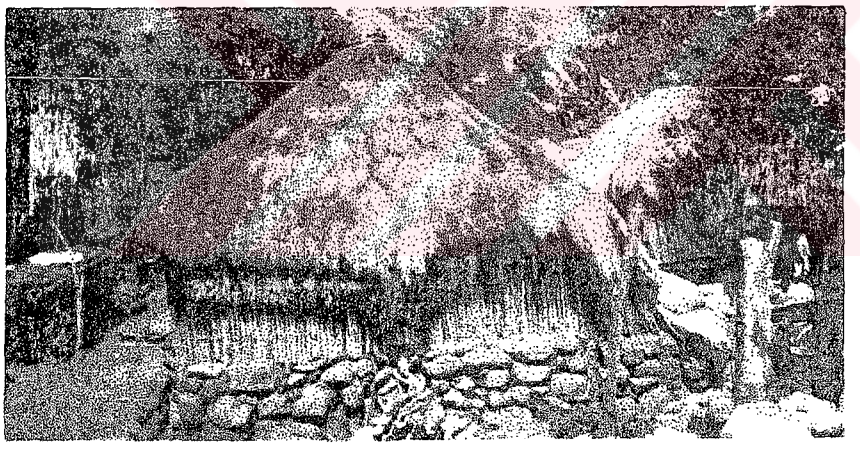
Şekil 3.5 Kültür-eylem ilişkisi ara süreçleri (Rapoport, 1977)

Bir başka çalışmasında ise Rapoport bir binayı, biyolojik yapı, sosyal organizasyon, dünya görüşü, yaşam şekli, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlar, kişi ve grup ihtiyaçları, fiziksel ihtiyaçlar gibi bileşenleri ile insan, iklim, yerleşim, malzeme, teknoloji gibi bileşenleri ile fiziksel çevre arasındaki etkileşim olarak görmektedir. Bütün bu bileşenler bina formunun belirleyicileri olarak fiziksel, davranışsal ve kültürel faktörlerin önemini ortaya çıkartmaktadır (Turgut, 1990). Geleneksel Japon evi bu oluşuma örnek verilebilir; bu ev çok ince ritimlerle doğaya açılan değişik işlevlerin aynı mekanda rasyonel bir biçimde yer aldığı rahat ve hafif bir barınaktır. Günümüze geldikçe nüfusun artması, bu rahat Japon evini ayrı mekanlarda, ayrı işlevlerin görüldüğü betondan küçük alanlı mekan örgütlenmelerine, II. Dünya Savaşı sonrası, Tokyo ve çevresindeki uydu kentlerde görülen konforlu, çağdaş fakat sağlıksız beton dairelere dönüştürmüştür. Bu çağdaş evlerde insanların hiç de rahat ve mutlu olmadığı görülmektedir (Ertürk, 1995).

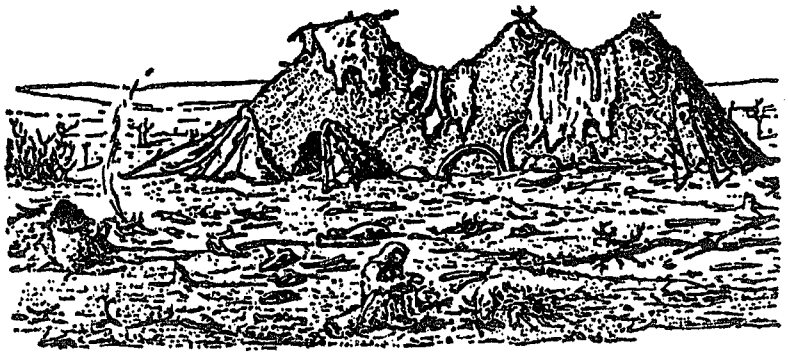
Şekil 3.6 Konut oluşumuna etki eden faktörler (Turgut,1990)

Japonların geleneklerine ve törelerine bağlılığının, konut mekanına önemli ölçüde yansıması da bir diğer örnek olarak verilebilir. Japon törenlerine göre aile reisi öldüğü zaman evin boşaltılması zorunludur ve her evlenen çifte yeni yapılmış bir mekan sağlanması gerekliliğine dayanan bir inanç vardır. Bu törelerin etkisiyle norm haline gelen geçici mekan kavramı evlerin büyüklüğünü ve yapı sistemini etkilemiştir. Ahşap yapı sistemi ve Hisashiki bu kavramın mekana yansımasıdır (Turgut, 1990). Örneklerden de anlaşılacağı üzere; kültür her insan grubu için ayrı özellikler taşımaktadır. Bu özellikler uzun bir tarihi süreç içersinde bütünleşmiş ve ortaya belirli gereksinmelerle, bu gereksinmeleri karşılayacak yapı programları çıkmıştır. Kendiliğinden veya planlı bir şekilde ortaya çıkan ve kültürel özelliklerle bütünleşmiş olan bu yapı programları, yapı üretimini toplumun ortak geçmişi boyunca yönlendire gelmektedir. Sonuçta ortaya çıkan ürünler, her toplum için ayrı karakteristik özellikler taşıyacak şekilde biçimlenmektedirler (Aksu, 1987).

Şekil 3.7 Guatemala'nın yerli köylerinden geleneksel saz çatılı konut örneği (Landeata, 1994)

Böylece, değişik grupların onlara özel konut formlarının etkilerinin aynı zamanda, kısmen onların konut-yerleşim sistemlerinin arasındaki farklara da bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Değişik davranış ve ideallerdeki insanlara, değişik fiziksel çevreler cevap verir. Bu yanıtlamalar yöreden yöreye farklılıklar gösterir. Değişim ve farklılaşmaların nedeni, önceden de belirtildiği üzere sosyal, kültürel, adet, ekonomi ve fiziksel faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bunu anlamak biçimlerin/formların dikkatsizce transferini , ülkeler ve kültürler arası çözümleri engeller. (Rapoport, 1969, 1977)

Şekil 3.8 Mamut avcılarının çadırı (Broadbent, 1973)

Binlerce yıl önce yaşamış insanların kültür ve medeniyetlerinin konutlarından tespit edilmesi de gösterir ki konut, toplumların arz üzerine vurulmuş bir mührü, bir damgasıdır. O halde, konut inşaatında, kültür ve manevi değerleri muhafaza edecek bir takım esaslara dikkat edilmelidir (Taşkesenligil, 1996; Ökten, 1996). Yaşam çevresinin, ister tek konut

oranlarda etki yapması veya hiç yapmaması, göz önünde bulundurulmaması gibi farklı uygulamalar, farklı plan tipolojileri oluşturacaktır. Bu nedenden ötürü, tez kapsamı içersinde ele alınmış ve 5.bölümde verilecek olan mimarların mekan tasarımındaki tavırlarını irdeleyen bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Zira, bireyler eğer kendilerine uymayan fiziksel çevrede yaşamak zorunda bırakılırlarsa; çevreyi ve uymayan bölümleri ellerinden geldiğince değiştirmeye çalışacak ve mutlu olacakları mekanları oluşturmaya çaba sarf edeceklerdir. Kişisel davranış ile fiziksel yapay çevre arasındaki ilişki biçimi kullanıcı veya kullanıcı grubunun kültür yapısı ve konfor duygusu arasında kurulan ilişki biçimi ile ortaya çıkar. Kültürel anlamda kullanıcının edindiği ve geliştirdiği değerler birikimini yansıtması ile fiziksel yapay çevrede konfor ortamı dengeye ulaşır (Çelebi, 1994). Dolayısıyla, mimarın tavrının irdelenmesinin yanısıra kullanıcıların konutlarıyla ilişkilerini de irdeleyen bir çalışma yapmak gerekli görülmüş ve tez kapsamına alınarak sonuçların irdelenmesi istenmiştir.

"Kültür" temelli teorilerin özünü "insan ve çevre arasındaki iletişimin önemli determinantı olan kültür ya da kültürel değişkenlerdir" bakış açısı oluşturmaktadır. Özellikle çevresel kalitenin değerlendirilmesinde, ergonomi, kişisel mekan ve kalabalıklık açısından kültürel değişkenlerin önemi büyüktür. Bu tür teorilerde genel bakış açısı Rapoport'un çalışmaları sonucunda ortaya çıkmıştır. (Ünlü, 1986; Turgut, 1990).

Tarihi mimarlık mirası, her ülkenin kimliğini oluşturan unsurların en önemlilerindendir. Geleceğe yönelik her geçerli çözümün arkasında derin bir tarih bilinci yer alır (Cansever, 1995). İnsanoğlu göçebelikten tarım uygarlığına, tarım uygarlığından endüstri uygarlığına geçerken çeşitli sosyal, kültürel, ekonomik, teknolojik gelişmeler geçirmiştir (Keleş, 1993) ve birçok büyük kentte geçmişte de azımsanmayacak nüfuslar barındırılmasına karşın, insancıllıklarından ve doğallıklarından bir şey kaybetmemeyi başarabilmişlerdir (Divanlıoğlu vd., 1992). Kentsel kimliğin belirli özellikleriyle ön plana çıktığı kentlere dikkat edilirse büyük bir çoğunluğunun tarihi ve kültürel miraslarını korumuş, bunlara olumsuz etkide bulunacak yeni yapılaşmaya çözüm bulmuş ve her şeyden önemlisi bunları yaparken yerleşik insanların kültürel kimliğinin olumsuz yönde değişmesine neden olacak sorunları çözmüş oldukları görülecektir (Hacıhasanoğlu, 1996). Bu nedenden ötürü,

malzeme ve tasarımda yerel geleneklere saygı gösterilmeli, yüzyıllardan bu yana bu alanda iyi işleyen pratik deneyimler görülmelidir (Avril ve Murrell, 1989).

Şekil 3.9 Kültürlerarası anlaşma (Çizen:Sandile Goje, G.Afrika),(Larsson, 1996)

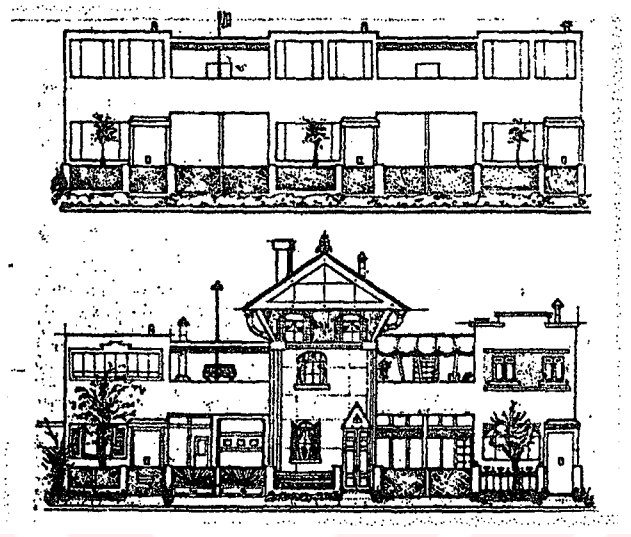
Türk topluluklarının, tarih boyunca geniş alanlara yayılmaları, yer değiştirmeleri, değişik etnik gruplarla birlikte yaşamaları, değişik din ve kültürlerle karşılaşmaları nedeniyle,

çevrelerde yeni birimler tasarlarken bir takım geleneksel çevre değerlerini ve çevresel imgeleri vurgulamak gerekir (Divanlıoğlu, vd., 1992). Yapılar, anıtlar, köprüler, sokaklar, mahalleler, kentler, kısaca insanın geçmişten günümüze oluşturduğu tüm mimari kalıt; toplumların düşünsel, sanatsal, ekonomik ve sosyal özelliklerini de yansıtan maddi veriler olarak, kültürün önemli bir parçasını oluşturmaktadır (Kepsutlu, 1995).

Geçmişin ve bugünün yaşam tarzının, kültürünün, sosyal ve ekonomik durumunun yansıdığı mimari değerler, kültürel kimlik ve süreklilik açısından önemlidir (Sarıgöl ve Subaşı, 1996). Modern çağda kültürel farklılıkların kaybolduğu, türlü toplumsal ve psikolojik etkenlerin birbirine uygun olduğu düşüncesine dayanarak mimarın kişisel ve sübjektif değerlerine göre geliştirilmiş genel yaklaşımın yanılgısı, modern mimarinin uluslararası tekdüzeliğinde bellidir. Mimar, geleneklerin toplumun hangi temel gereksinmelerini karşıladığını ve işlevsel yararlılığının ne olduğunu kavrayabilmelidir(Kızıl, 1978). Yapılan gözlemler, kişilerin fiziksel çevreleri ile duyguları arasında ilişki olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Bu sebeple eski Türk mahalleleri ve konutta mekan düzenlemeleri geçmişteki düzenli, birbirine saygılı ve uygar bir toplumun

Tezcan(1995), "Taklitçilik, kültürümüze zararlı olmuştur... Mimarimiz bugün tamamen batı etkisindedir. Kendi mimari özelliklerimizden yararlanılmamaktadır. Ulusal kimliğimiz açısından da kendi özelliklerimizi dikkate almamız gereklidir" diyerek konunun önemini vurgulamaktadır. Çevre ile kullanıcı kültürü arasındaki bu uyumsuzluk sonucunda, arzulanan planlanan gelişme yerine bir kaosla karşılaşılmakta; kullanıcıların davranışlarını değiştirdiği ve fiziksel çevrenin gerçek gereksinmeleri karşılamak üzere değiştiği, değiştirildiği gözlenmektedir (Turgut, 1990). Böylece, toplumumuzun geleneksel yaşantı biçimine ters düşen bu konut tasarımları, davranış ortamlarının sürdürülememesinden ötürü toplumsal ilişkileri azaltmakta, kişilerin birbirlerinin statülerine daha az duyarlı olmalarına ve birbirleriyle olan ilişkilerinde insanca özellikleri yitirmeleri sonucunu doğurmakta ve aile üyelerinin birbirlerinden ve toplumdan bekledikleri sevgi, saygı ve destek görme ortamını ortadan kaldırmaktadırlar(Kızıl, 1978). Böylece insanlar yalnız yaşamaya zorlanmakta ve bu da onları psikolojik olarak olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle, değişik bir yaşam biçimi benimsemek zorunda kalan insanlara en azından var olan bağlarının korunması, toplumsal yaşamımızı olumlu olarak etkileyen geleneklerin yaşatılması ve yakın çevrelerin uygun bir biçimde düzenlenmesi gerekliliğini bir dilek olarak ifade etmek zorunludur (Bayraktar, 1988). Zira, inandıkları ile yaşadığı arasında bir çelişki bulunmayan veya değer yargılarını serbestçe hayatına geçirebilen insanlarda bir kişilik bölünmesi söz konusu olmayacaktır.(Ökten, 1996).

Dünyanın hemen her yerinde, insanlar için, kullanıldıktan sonra yıkmak üzere yapılıyorlarmışçasına, kolayca birbirinin yerine yerleştirilebilecek bir takım konut kümeleri yapılmaktadır (Laborit, 1992). Cansever(1995), bu konuya çözümü şöyle belirtmektedir: Konut üreticileri, ev sahibi olacak her müşteri ile işbirliği içinde yöresel standartlar düzeninin verdiği esaslara uygun malzemeleri kullanmak suretiyle, 1-2 veya 3 katlı, küçük bahçeli evleri üreterek kullanıcılara teslim etmelidirler.

Şekil 3.10 Le Corbusier'in Pessac tasarımının orijinal ve kullanıcıların gereksinim ve zevklerine göre değişmiş durumu (Kızıl, 1978).

Özel İhtisas Komisyon tarafından hazırlanan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda(1996) ideal konut niteliklerine ilişkin çalışmalara yer verilmiştir. Bunlardan konu ile ilgili olanlarını vermek doğru olacaktır:

- Konut yaşam çevreleri bireysel, sosyal ve kültürel gelişmeyi arttıracak şekilde tasarlanmalıdır. Konut alanlarına ilişkin olarak mekan işlevleri yeniden tanımlanarak kentsel tasarım ölçütleri geliştirilmelidir.
- Konutlar sağlıklı ve güvenli yapılar olarak, yöresel kültür, malzeme ve iklim özellikleri ile jeolojik koşullar dikkate alınarak projelendirilmeli ve inşaatlar kurallara uygun olarak denetlenmelidir.

Özetle, modernleşme çağın ve teknolojinin sundukları, sınırlar ötesi etkileşimler yerel kültürleri yok etmek için değil, zenginleştirmek için olmalıdır. Kullanıcının psikolojik, sosyolojik ve fizyolojik gereksinmelerindeki değişmelere geniş zaman dilimlerinde uyum kurabilecek esneklik ve canlılığa sahip çözümlemelerin yaşamsal bir zorunluluk olduğu amaçlanmalıdır(Akın, 1996) ve tasarımcıların kavram kargaşaları ile karşılaşmalarını önlemek için, bölge ölçeğinde mevcut örnek ve yerleşmelerin araştırılmasıyla oluşmuş

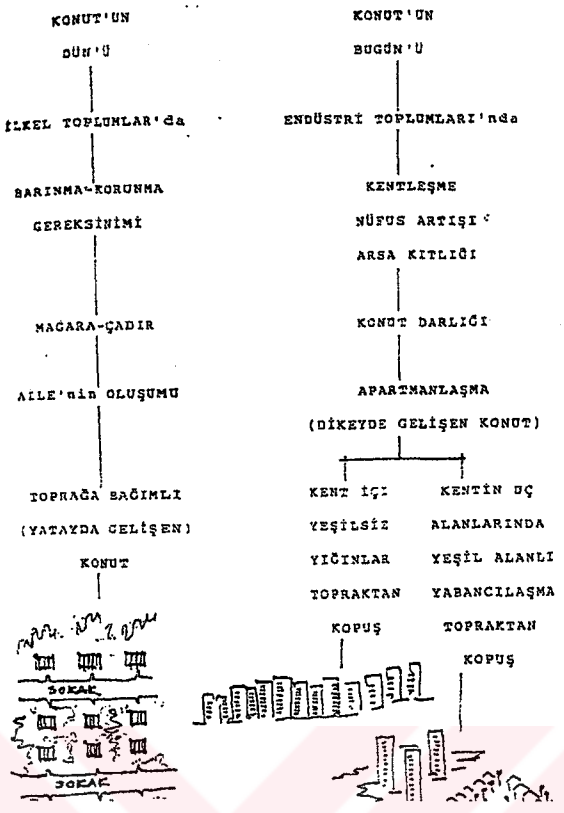
mimari bilinç, kültürel birikim, yapı teknikleri, çevre anlayışı ve bilinci, çevresel imge ve semboller saptanmalı ve bunlardan günümüze adapte edilebilenler kullanılmalıdır (Divanlıoğlu vd., 1992, Cansever, 1995) .

3.4 Konutun Tarihsel Gelişimi

İnsanın dünya üzerindeki ilk önemli faaliyeti kendisini doğal ve çevresel etkilerden koruyacak bir barınak geliştirilmesidir (Özcan, 1995). Konut binlerce yıldan beri vardır(Batur, 1978). Yapılaşma - mekan yaratma eylemi, içinde geliştiği toplumun dünya görüşü, inançları, gereksinimleri, gününün teknolojisi, bulunulan yerin coğrafyası, iklim verileri ve elde edilebilen malzemeleri doğrultusunda oluşmuştur (Özcan, 1995). Kuban "Tarih sonsuza kadar değişmeyen, mutlak değerler taşıyan ürünler üretmiyor, kendi çağlarını yansıtan ürünler bırakıyor" (Baytin,1994) demektedir. Burada tarih kavramına bir açıklama getirmek gerekmektedir. Marks, tarih kavramını, kendi etkinliği sırasında, insanın "kendisini üretmesi", "kendisini geliştirmesi" ve "kendisini değiştirmesi" biçiminde tanımlamıştır (Aksoy, 1996).

İlk insandan yirmi birinci yüzyıl insanına gelinceye kadar, insanoğlu beyinsel ve fiziksel birçok değişime uğramıştır. İnsan yaşantısının tabii gereği olarak konutun evrimi de, insanoğlunun evrimiyle orantılı olarak gelişmiştir (Aksu, 1987). Mağara, çadır, kulübe, ev, apartman vb. gibi isimler altındaki çeşitli konutlar insanların yaşadıkları çağın teknik, kültürel ve toplumsal özelliklerini yansıtmışlardır (Arcan ve Evci, 1992).

Bina yapımı, yapay bir çevre oluşturma eylemidir. Oluşturulan bu yapay çevre ile amaçlanan insan gereksinimleri ile yapay çevre arasında uyum sağlamak (Çelebi, 1994) , insanın yaşantı ve eylemlerini el değmemiş doğadan daha olumlu bir mekan içinde sürdürmek istek ve amacıdır (Arcan ve Evci, 1992) . Bunu yaparken de, sahip olduğu çevre ve kültür ortamına uydurmaktadır (Aksu, 1987). Konut kavramının dönüşümü taş devrinden 20. yy' a kadar teknolojinin ilerlemesi ile kültürel modelde oluşan değişim ile belirlenmiş, insan oluşumunun barınakları bilinen tarihi detaylara göre değişik basamaklarda değişime uğramıştır (Ratnayake, 1994).

Şekil 3.11 Tarihsel süreç içinde konutun dünü ve bugünü (Özmen, 1995)

Rapoport, bina biçiminin üretilmesini şöyle gruplandırmaktadır:

1- İlkel: Çok az bina tipi, birkaç varyasyonu olan bir model, herkes tarafından inşa edilmektedir.

2- Endüstri öncesi yöresel: Daha çok bina tipi, modelde daha fazla çeşitlilik, usta tarafından inşa edilmektedir.

3- Modern: Birçok özelleşmiş bina tipi, her bina özgün bir yaratma (bu da değişmekte), uzman ekipler tarafından tasarlanıp inşa edilmektedir (Özsoy, 1983).

3.4.1 İlkel dönemden Selçuklular ve Beylikler dönemine kadar olan süreç

İnsanın milyonlarca yıl süren uzun bir yaşam öyküsü vardır... İnsan, 1 milyon yılı aşkın süre boyunca yaşamını avlanarak ve besin toplayarak sağlamış, aynı yerde sürekli olarak oturmadığından kalıcı barınak da yapmamıştır (Güneli vd., 1996; Özdoğan, 1996).

Başlangıçta insan yaşadığı çevre de bulunan tehlikelerden korunabilmek için ağaç dallarına tırmanmış, ağaçların köklerine ya da kabuklarına sığınmıştır. Kayalık bölgelerde ise, tıpkı diğer bazı hayvanlar gibi mağaraları ve kaya altlarını sığınak olarak kullanmıştır (Aksu, 1987; Ratnayeke, 1994; Soysal, 1996)).

Şekil 3.12 Mağarada yaşam (Soysal, 1996)

Bu dönem boyunca, taşlardan basit "örüler", dal, kamış ya da hayvan-kemiklerinden üstleri deriyle kaplı çadır-sepet türü barınaklar yapmış; kimi zaman da barınağını korunaklı duruma getirmek için toprağa çukur kazmıştır. M.Ö. 35 bin yıllarından itibaren giderek yapısal özellikler kazanmaya başlamıştır (Özdoğan, 1996).

Şekil 3.13 İlkel yerleşim örneği (Soysal, 1996)

İlk konutlar, toplumun henüz sınıfsız olduğu ilkel komünal toplum koşullarında oluşmuştur (Batur, 1978). Yapılan ilk konut hakkında da farklı iddialar savunulmaktadır. Bunları iki grupta toplamak mümkündür; bazı düşünürlere göre, korunma içgüdüsünün doğal bir sonucu; diğerlerine göre ise, zeka ve kültürün bir ürünü olarak, konutlar oluşturulmaya

başlanmıştır (Aksu, 1987).Bu toplum aşamasında, toprak gibi konutta da toplu mülkiyet söz konusudur. Bir arada yaşayan, aynı mekan parçalarını paylaşan ve tüm yaşam eylemlerini (uyuma, dinlenme, yemek vb. gibi) birlikte yapan toplulukların geliştirdikleri yaşama-yerleşme biçimi, insanlığın belleğinde yer etmiş bir eskil-örnek (archetype) olmuştur (Batur, 1978). İlkel toplumlarda her şey, herkes tarafından ayrıntılı olarak bilinir ve kabile hayatının her yönü herkesin işidir. Teknik bir dil yoktur, çünkü dinsel bilgi dışında uzmanlaşma yoktur (Özsoy, 1983). Az sayıda bina tipi mevcuttur (Şener, 1977). Rapoport, "her kişi kendi konutunu inşa etme yeteneğindedir, ortalama bir aile ihtiyaç duyduğu bütün teknik bilgilere sahiptir" demektedir. İlk kentlerin ve konutların oluşumunda kadının rolü önemlidir. Sepet örüp, kilden ilk kapkacakları yapan da, tarlada saban sürüp, bahçede çapa yapan da kadındır (Onat, 1996). Bundan sonraki gelişmeler maddeler halinde özetlenebilir:

- MÖ. 10.000-8.000 Mezolitik Çağ : Günümüzden 12-10 binyıl önceleri yerleşik düzene geçen avcı ve balıkçı insan toplulukları, yuvarlak evlerde oturmaya başlamışlardır (Soysal 1996; Acar, 1996).

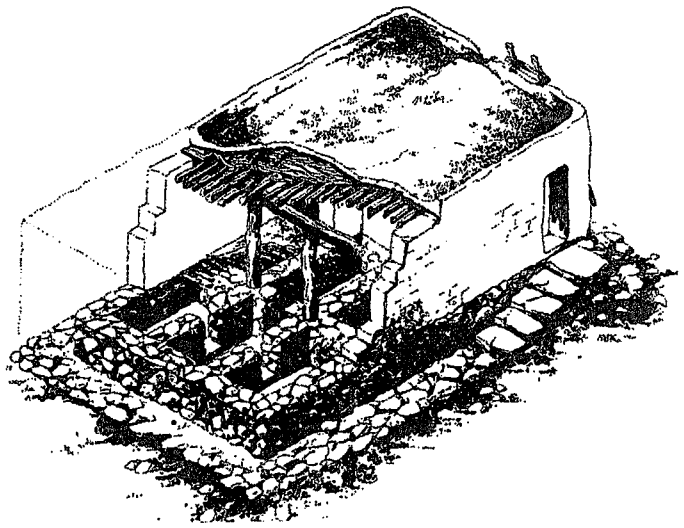

Şekil 3.14 Çayönü yuvarlak planlı kulübe (Soysal, 1996)

-M.Ö. 8.000-6.000 Neolitik Çağ: Günümüzden 10-8 binyıl önceleri, yerleşik tarım topluluklarının insanları ilk kez dörtgen planlı evler yapmışlardır (Abbasoğlu, 1996, Acar, 1996; Soysal, 1996). Bunların inşaasında, kerpiç ve taş malzeme kullanılmıştır (Abbasoğlu, 1996).

Neolitikle birlikte tükettiğinden daha fazlasını üretebilen, yeni uğraşıların ortaya çıkmasını olanaklı kılan insan, köy yaşamından, yazının icadıyla birlikte şehir yaşamına da M.Ö. 4.000'lerde geçmeyi başarmıştır. Neolitikle, birinci derecede teknolojik-ekonomik bir

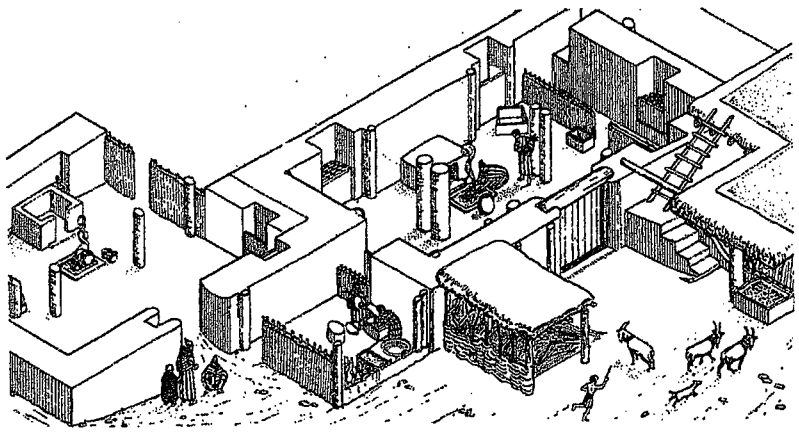
devrimi gerçekleştirirken, şehir devrimiyle de sosyo-politik organizasyonda değişim sağlanmıştır (Davis, 1955; Akkayan, 1996c).

Şekil 3.15 Çayönü' nde dikdörtgen konuta geçiş (Acar, 1996)

- M.Ö. 6.000-5.000 gelişkin tarım yerleşmeleri, çanak-çömlekli neolitik çağ diye de geçer (Acar, 1996). Günümüzden 8.000-7.000 yıl önceleri Anadolu'daki gelişkin, tarım yerleşmelerinde birbirine bitişik, tek odalı ve düz damlı evler yapılmıştır (Soysal, 1996).

- M.Ö. 5.000-3.500 yılları geç neolitik ve kalkolitik çağlardır (Acar, 1996). Günümüzden, 7.000-5.500 yıl önceleri merkezileşen tarım yerleşmelerinde birbirine bitişik küçük evler yerine, bağımsız tek konutlar yapılmaya başlamıştır(Soysal, 1996).

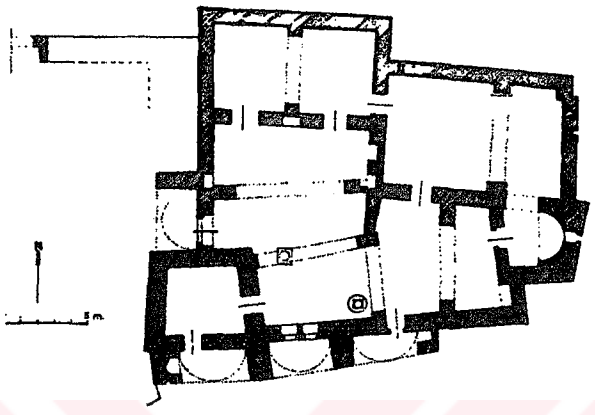

Şekil 3.16 Hacılar 6. Yapı katının evlerinden bir grup (Duru, 1996)

- M.Ö. 3.500-1.200 yılları: Tunç çağı kentler, krallıklar ve imparatorluklar dönemidir. Günümüzden 5.500-3.200 yıl önceleri (Acar, 1996; Akurnal, 1996; Soysal, 1996) Anadolu'da, büyük kentler kurulup, devletler ortaya çıkmaya başlamış ve kent konutları giderek belirginleşmiştir (Soysal, 1996; Bayraktar, 1998). Örneğin, M.Ö. 3.000 yıllarında Mısır'da, Mezopotamya'da ve Hindistan'da "gerçek" şehirler ortaya çıkmıştır (Davis, 1955). M.Ö. 1.600'lerde görkemli bir başkent olan Thebes nüfusunun 225.000 olduğu tahmin edilmektedir (Davis, 1955).

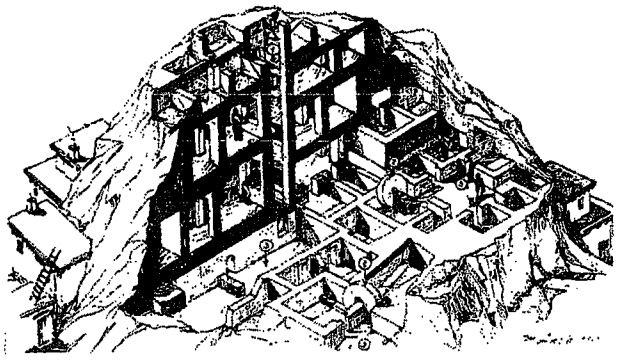

sömürgecilik; bunların hepsi üretimi arttırmış, ticareti körüklemiş ve etkili siyasi birimlerin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Kasaba ve şehirlerin sayısı artmış ve şehirleşme derecesi büyümüştür (Davis, 1955). Günümüzden 1.600-1.400 yıl önceleri Antik çağın sonlarında toplum ve kent yapısında çok önemli değişimler yaşanmıştır (Bizans dönemi) (Soysal, 1996).

Şekil 3.19 Silifke Sinekkale' de bir Bey evi (Eyice, 1996)

- Bizans yaşam biçimi, antik yaşam biçiminin bir devamı olmuş ve Bizanslılar Antik çağda yapılan evlerde oturmayı sürdürmüşlerdir. Türkiye'deki Bizans evinden söz ederken coğrafyası henüz saptanamayan yeraltı evlerine de önemli bir yer ayırmak gerekmektedir. Örnek olarak Kappadokia verilebilir (Eyice, 1996).

Şekil 3.20 Derinkuyu' da yeraltı yerleşimi (Eyice, 1996)

Bu dönemin temel taşı, "polis" adı verilen kentler olmuştur (Soysal, 1996).

- Selçuklular ve Beylikler dönemi : Selçuklu kentindeki barınma pratikleri üzerinde bilinenlerin hiç düzeyinde olduğu söylenebilir. Barınma ile ilgili pratikler geleneksel Türk

alışkanlıklarıyla yerleşik Türk mimarisinin sinkretik bir karışımının yapıldığını gösteriyor ki, bu dönemde kentlileşen tüm Türkler için söz konusu tutumun genel geçer olduğu ileri sürülebilir. Selçuklu saray kompleksleri bilinen örneklerde daima duvarla kuşatılmış olmalarına karşın, Osmanlı dönemindeki gibi "yasaklanmış" olmaktan uzaktırlar. Saray ve köşk kalıntılarının küçük boyutları dikkat çekicidir. Barınma için, çadır ve kagir konutu bir arada kullanmışlardır (Çadırcı, 1996; Soysal, 1996; Tanyeli, 1996).

3.4.2 Osmanlı dönemi & Türk evi

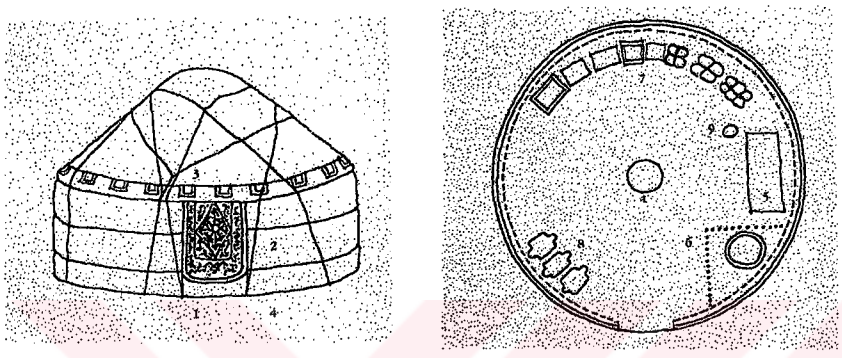
Osmanlı belgelerinde beyt, dar, ev, gurfe, hane, hücre, kasr, konak, köşk, menzil, oda, sahilhane ve yalı deyimleri sivil konut karşılığında kullanılmaktadır (Göyünç, 1996). Osmanlı evi kuşkusuz birdenbire oluşmamıştır. Özellikleri de birdenbire belirmiş, değişmeyen özellikler kazanmış ve sınır bölgelerdeki evlerden ayrılmış değildir. Ancak, zaman içinde sürekli değişimler geçirmiş, Osmanlı anlamındaki ev tipi ilerlemiş ya da gerilemiştir. Osmanlılığın ortadan kalkmasıyla zaten ilkeleri zayıflamış olan bu ev tipi de ortadan kalkmıştır (Eldem, 1984a).

Osmanlı evi plan tipleri, gerek dış sofalı / asimetrik, gerek iç veya orta sofalı / simetrik olmak üzere imparatorluk merkezine en yakın Balkan ülkelerinden, Bulgaristan ve Yunanistan'dan başlayarak eski Yugoslavya ve Arnavutluk'a dek karşımıza çıkmaktadırlar (Akın, 1996). Osmanlı devletinin parçalanmasıyla mirasçı ülke "Türk evi" ile karşılaşmaları farklı biçimlerde belirmiştir. Buralarda bilerek yıkma ve yok etme direnişinden çok, mirası kabullenme, hatta benimseme, böylece eski ile yeni arasında aşılmaz uçurumlar açılmasını önleme eğilimleri güçlenmiştir. Osmanlı evi zamanla yalnızca Türk evi anlamını taşımaya başlamıştır (Eldem, 1984a). Çünkü, bilindiği gibi Türk evi XV. ve XVI. yüzyıldan başlayarak Osmanlı kültürünü kabullenen toplumların yörelerinde var olan diğer tiplerin yerine geçmeye başlamış, XVII. ve XVIII yüzyıllarda da yaygınlaşmıştır (Kızıl, 1978).

Osmanlı kentleri büyüklükleri ne olursa olsun, aynı mantıkla örgütlenmiş yerleşmelerdir (Soysal, 1996). Mahalle homojen alanların belirli bir tipidir. Küçük olmaya meyillidirler; birey ile ailesi ve geniş heterojen grup arasındaki sosyal ve fiziksel öğenin arasında olmak

şartıyla başka gruplar tarafından çevrilmişlerdir (Rapoport, 1977). Buradan, mahalle düzeninin, hane (aile) birimini temel aldığı söylenebilir (Soysal, 1996).

Türk evi kavramının kökenlerinin göçebelik dönemine kadar uzandığı önerisi vardır. Göçebelik, "aile-toplumu" nu getirir. Bu yüzden Osmanlı evinin temelini oluşturan odanın, Türklerin Anadolu'ya getirdikleri çadırdan geliştirilmiş bir birim olduğu düşünülmektedir (Küçükerman, 1991; Soysal, 1996)

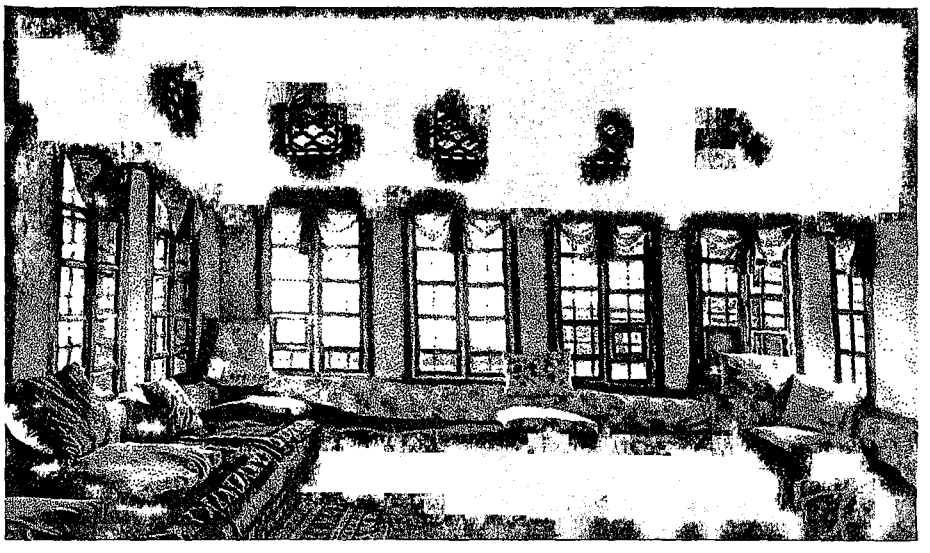

Şekil 3.21 Türk çadırı (Küçükerman, 1995)

İstanbul, Edirne ve Bursa gibi büyük Osmanlı kentlerindeki konut tipleri iki ana gruba ayrılmaktadır. "Ev" denilen konutlar, oda tanımına uygun, bugünkü ev sözcüğünün anlamından çok farklı birimlerken, "hücre" denilen konutlar ise, Osmanlı kentlerinin en alt barınma basamağını oluşturmaktaydılar. Osmanlı döneminin toplu konutları gibi olup, kiralanmak amacıyla yapılan bu hücreler tek katlı, aynı biçim ve büyüklükteki tek tek yapıların oluşturduğu diziler halinde inşa edilmekteydiler(Soysal, 1996). Ev ikamet çevresinin ilk birimini meydana getirmekte, iklimsel özelliklere göre farklılaşmakla birlikte genellikle dar ara sokaklar, çoğunlukla birkaç evlik gruplara hizmet eden çıkmaz sokaklar, evin dış dünyayla ilişkisini sağlamaktaydılar(Yücel, 1977). Eski evlerin hududu, evin sokak kapısında sona ermekte ve ondan sonra sert bir yorumla yükseltilmiş mülkiyet kompartımanlarına girilmektedir (Alkan, 1992). Geleneksel Türk kentinin sokaklarında genellikle ağaç bulunmamakta evlerin avlu ve bahçelerinde toplanan yeşil ancak avlu duvarı üzerinden taşarak sokak görünümüne katılmaktadır. Türk Osmanlı geleneğinde yapı tiplerinde kendine özgü bir gelenek ve yapı anlayışı izlenir (Uluengin, 1995). Sosyal hayatın mekana yansıması kaçınılmazdır (Özcan, 1995). Üst katı taşıyan strüktürel payandalar ve bunların üzerine gelen dikmelerin arasında tekrar eden pencere dizileri

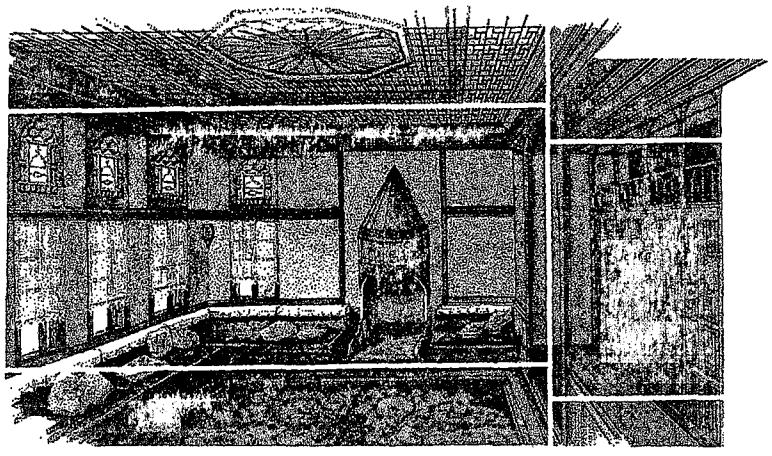
modüler bir sistem belirlemiştir. Ancak Osmanlı-Türk evinde, sadece eski çağların ya da Ortaçağın salt geometrik ilkelere dayalı proporsiyon ilkeleri yerine insan ölçüsüne dayalı kullanım ve iç fonksiyonlardan gelen bir ölçü sistemi vardır (Uluengin, 1995). Evin sokakla bağlantısı büyük avlu kapısı aracılığı ile sağlanmakta, bu kapının ve yüksek taş duvarların ardında, evin en canlı alanlarından biri olan avlu yer almaktadır (Akın, 1996). Zaman zaman birkaç ağacı bulunmakla birlikte bu avluyu, bir bahçe saymamak gerekir. Avlunun, evin ekstra odası gibi bir yer olduğu söylenebilir (Faroghi, 1992). Bilhassa ev hanımları için bahçe, ikinci bir ev; ev işlerinden önemli bir kısmını mevsime bağlı olarak transfer edebilecekleri ikinci bir mekan; çocuklar için emniyetli bir özel park ve eğitim yeri anlamına gelmektedir. Eğer bahçe yan ve arka cephelerde ise, mülkiyet alanlarını belirleyen çizgiler zayıflar, duvarlar alçalır, çitlere ya da yerden hafif yükseltmiş toprak çıkıntılarına veya sırf bu amaç uğruna dikilmiş belirli ağaç kümelerine dönüşürler (Turan, 1992). Bugün de kullanılan geleneksel konutların en çok beğenilen özellikleri bahçeli oluşları, büyüklükleri ve klimatik özellikleridir... Konutların bağımsız olması da konutun kullanılmasında etkendir (Kuloğlu, 1996). Türk evi genellikle az katlıdır (Küçükerman, 1991). Zemin katta sokağa açılmaz. İçe dönük, koruyucu ve ağırdır Genellikle depo, kiler,

Ev planının birim elemanı odadır ve bunları birbirine bağlayan odalar arası ortak alan ise "sofa"dır (Küçükerman, 1991; Uluengin, 1995). İslam dininin etkisi ile evlerde kadınların yaşadığı ve mahrem olarak kabul edilen "harem" ve erkeklerin yabancı erkek misafirleri kabul ettikleri "selamlık" adı verilen iki bölüm bulunmaktadır. Genellikle evlerin birinci katında, manzaralı ve özenle düzenlenmiş bir başoda, selamlık görevini yüklenmiştir (Sağdıç, 1995). Başoda, boyutları, ocağı, bezemeleri ve çıkmasıyla diğerlerinden ayrılmaktadır ve bütün şemalarda vurgulanmaktadır (Akın, 1996). Hatta 20. yy' da bu oda misafir odasına dönüşmüştür ve yaygın olarak kullanımını sürdürmektedir (Sağdıç, 1995). Türk ev düzeninde evler insanoğlunun ihtiyaçlarına göre yapıldığından, iç mekanların düzenlenişinde genel olarak insana verilen önem hemen algılanmaktadır. Temel ilke insanın başka bir yardımcı kullanmadan uzanabildiği yükseklik sınırlarına kadar, tüm yatay ve düşey elemanların günlük kullanım alanı içindeki yerlerini almalarıdır (Küçükerman, 1991, 1995; Sağdıç, 1995). Anadolu'nun birçok yerinde evlerin odaları arasında gerek kullanım açısından gerekse bezeme açısından incelendiğinde belirgin bir ayrılık göze çarpmamaktadır (Sağdıç, 1995). Türk evinin oluşmasında odaların en önemli ve etkili özellikleri, bu mekanların kendi başlarına, bir yapının içindeki belirli işlevleri kendi içlerinde bir tür yoğunlaştırarak karşılayabilen mekanlar olmasıdır (Küçükerman, 1995). Her bir oda, bağımlı aile yaşantısına kontrast teşkil edecek nitelikteki bir özgürlüğü ve mahremiyeti biçimlenişleri ile de yansıtmaktadırlar (Arça, 1978). Hatta bir yönüyle "taşınabilen, mekan günlerinde" olduğu gibi, evlerde kurulan her oda, oturma, yemek yeme, çalışma, yatma gibi hemen hemen bütün günlük işlerin gerçekleştirilmekte olduğu bir ortamdır (Küçükerman, 1995). Odanın planı ve iç teşkilatı şaşmaz esaslara göre oluşmaktadır Elemanları ve bunların yerleri belirli ve standardizedir. . Bu bakımlardan odaların herhangi başka bir şekilde olmaları söz konusu değildir (Eldem, 1987). Bağdaş kurularak, diz çökülerek oturulan, yerde yemek yenilip, yine yer yatağında yatılan Türk evinde mobilya yoktur (Uluengin, 1995). Geleneksel-Türk evinin, başta odalar olmak üzere tüm mekanlarının ayırtkan özelliği, tasarım ile bütünleşmiş sabit donanım öğeleri içermesidir. Aynı işlevli odalarda tekrarlanan bu öğeler, sedir, yüklük, ocak ve duvar elemanları olarak belirlenmektedir. Hemen bütün evlerde odalar düzenlenirken çok amaçlı ve sürekli kullanıma olanak veren esnekliği sağlayan mekansal çözümler, bu tip çok amaçlı kullanıma uygun sabit mobilyalarla ya da tek bir amaç için kullanılabilen hareketli elemanlarla oluşturulmuştur (Sağdıç, 1995).

Şekil 3.23 Oda düzeni (Küçükerman, 1991)

Dolapların yer aldığı duvarların dışındaki tüm duvar diplerine yerleştirilen sedirler, 25 ila 40 cm. yüksekliğinde, 70-80 cm. genişliğindedir (Sağdıç, 1995). Kesintisiz görüş sağlama isteği otuma alanlarının dışa dönük olarak, odanın çevresine, yani pencere önlerine çekilmesini gerektirmiştir. Ayrıca orta alan yemek ve yatma eylemleri için boş

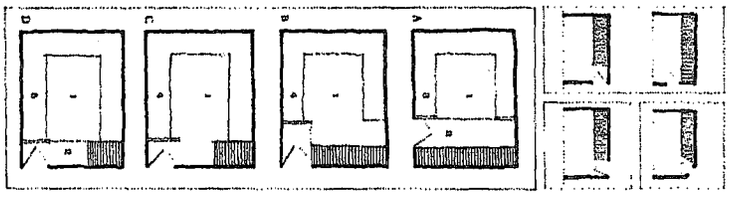

Şekil 3.24 Odanın ana kullanım bölümü (Küçükerman, !995)

Pencereler iç-dış bağlantısının dışında başka yönlerden de tasarımı etkilemiştir. Örneğin; evin en önemli odası, en elverişli yöne doğrultulmuş ve çok sayıda pencereyle değerlendirilmiştir (Küçükerman, 1995). Pencere ile ilgili bilinen en önemli kurallardan biri, komşuya pencere açmamaktır. Böyle bir şey olursa, o pencere hemen kapattırılmıştır (Bektaş, 1991a, 1991b, 1992). Bunun nedeni, eskiden kalma karakteristik bir mahallede konutların birbirine alabildiğine sokulmalarına karşın, kullanıcıların birbirlerinin mahremiyetlerine saygılı davranmalarıdır (Kızıl, 1978).

Türk evinde, odaların oluşumunu etkileyen önemli öğelerden birisi de "kapalı ve açık kullanma alanları" olan dolaplardır. Ana işlevleri, odada bulunması gereken günlük araç ve gerecin korunmasıdır. Yüklük, çubukluk, kavukluk, testilik, peşkirlik, lambalık, cezvelik, fincanlık, çiçeklik, feslik, değneklik, tembel deliği gibi işlevlerine göre isimlendirilmişlerdir. Yıkanma işlevinin oda içinde gerçekleşmesi istendiğinde de yine dolap içinde yer alan "gusülhane" adlı mekanların oluşmasına neden olmuştur. Dolapların 3. boyuttaki en önemli belirleyicisi de yine diğer konut öğelerinde olduğu gibi, insanın elinin uzanabileceği en uygun kullanmayı sağlayacak yükseklikliktir (Küçükerman, 1991; Kuloğlu vd., 1995). Yüksek tavanlı odada, dolabın kullanılabilecek yüksekliğinin üstünde kalan kısım, açık bir dolap gibidir. Üst kısmın önünde çeşitli biçimlerde "direklik" bulunabilir (Küçükerman, 1995). Dolapların bir diğer görevi de (2.4.1.5.1) mahremiyet bölümünde de değinilen; her biri bağımsız mekan olan odaların girişlerinin kapı ve dolap ilişkisinin farklı kullanımları sayesinde, kontrollü bir mahremiyet sağlamasına yardımcı

olmaktır. Örneğin, kapı girişinin dolap içine alınması; 45°lik dolap ve kapılı çözümler ile oda içinin dışa karşı gizlenmesi gibi.

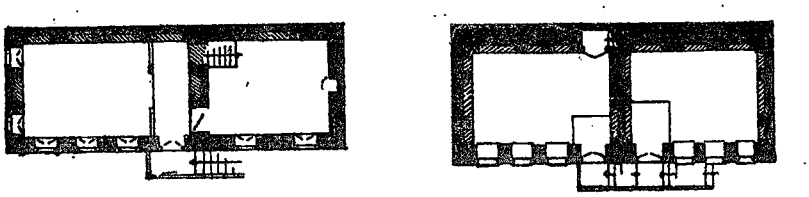
Şekil 3.25 Türk evinde oda girişi ve dolap ilişkisi (Küçükerman, 1991)

Odalar arası ilişkiyi sağlayan mekanın "sofa" olduğu belirtilmiştir. Türk evinin en önemli özelliklerinden biri de genelde, odalarının birbirine bağlı veya birbirinden geçme olmayıp, her birinin sofaya ayrı bağlantısı olmasıdır. Bu özellik, Türk evini Avrupa evlerinden kesin suretle ayırır. Sofanın planı evin bütün oda ve servis yerlerine giriş verecek şekilde yapılmıştır (Eldem, 1987). Ancak bu mekan genel olarak evin içindeki dolaşımı sağlamakla birlikte, daha genel bir anlamda ailenin bir araya "toplanmasını" sağlayan çok önemli bir alandır (Eldem, 1968; Küçükerman, 1995); odaların genelde dikdörtgen formda olup değişmezliğine karşın, sofalar, evin kuruluşuna ve özelliklerine göre değişkenlikler gösterirler (Küçükerman, 1991). Ev plan tipleri de sofanın konumuna göre oluşmuştur. Bunlar;

a) Sofasız plan tipi,
b) Dış sofalı plan tipi,
c) İç sofalı plan tipi,
d) Orta sofalı plan tipidir (Eldem, 1968).

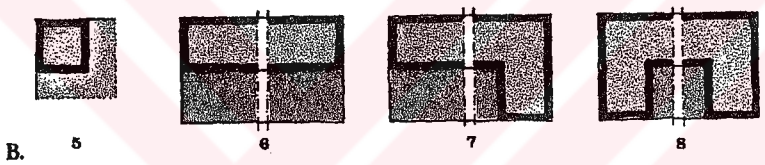
Bunlardan;

a) Sofasız plan tipi: Ev planının en iptidai durumunu ifade eder. Bu tipte oda veya odalar, sadece yan yana dizilmek suretiyle evi oluştururlar (Eldem, 1968).

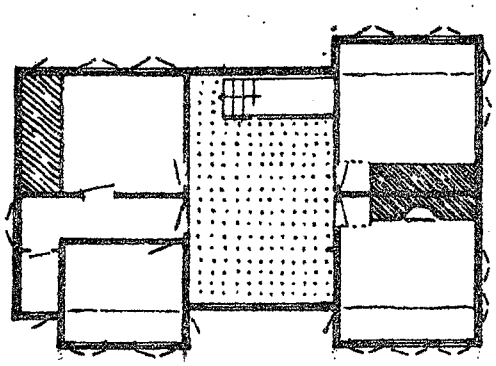
Şekil 3.26 Gaziantep, Müfit Arif Efendi Evi (Eldem, 1968)

b) Dış sofalı plan tipi : Bu tipte sofalar, bütün uzunluklarıyla evin bir yüzünü veya köşesini işgal ederler. Odalar sofanın bir tarafında yer alırlar (Eldem, 1987). Daha çok ılıman iklim bölgelerinde uygulanırlar (Küçükerman, 1991).

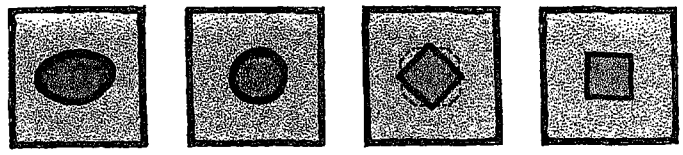
Şekil 3.27 Dış sofalı plan şemaları (Küçükerman, 1991)

c) İç sofalı plan tipi : Bu tipte, sofanın iki yanı oda sıraları ile çevrilmiştir (Eldem, 1968). Daha çok dış etkilere karşı korunmuş bir orta alan kurmayı gerektiren durumlarda uygulanmıştır (Küçükerman, 1991).

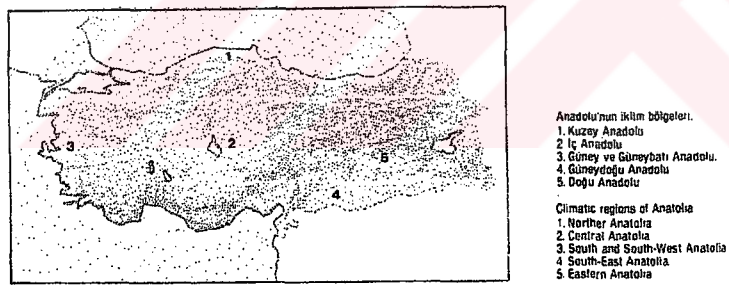
Şekil 3.28 İzmit Hacı Hürrem mahallesinde iç sofalı ev planı (Eldem, 1968)

d) Orta sofalı plan tipi : Sofa evin ve odaların ortasındadır (Eldem, 1987). Belirli sıkışık yerleşmelerde ve soğuk iklim bölgelerinde uygulanmıştır (Küçükerman, 1991).

Şekil 3.29 Orta sofalı plan şemaları (Küçükerman, 1991)

Türk evi, hangi plan tipinde yapılırsa yapılsın, topoğrafyaya çok rahatlıkla uymuş; plan şemasından ödün vermemiştir. Anadolu'da değişik özellikler gösteren zengin doğa ile bağlantılı olarak ortaya çıkmış bulunan birçok iklim bölgesi vardır ve bu durum hiç kuşkusuz Türk evinin gelişmesini, uygulanmasını birçok yönden etkilemiştir. Ancak bu etkiler, genel mekan kimliğinin değişmesini oluşturan herhangi bir etkiden daha çok, yapının konumu, yönü ve yapım tekniği açısından söz konusu olabilir (Küçükerman, 1995).

Şekil 3.30 Anadolu'nun iklim bölgeleri (Küçükerman, 1991)

Kuban, coğrafi ve tarihi koşullara bağlı olarak gelişen bölgesel konut tiplerinin coğrafi yayılışının, yapı malzemeleri yayılışı ile paralel olduğunu belirtmektedir. Buna göre;

- Toprak mimari : Daha çok İç Anadolu'da görülmektedir.
- Taş mimari : Anadolu içinde dağılmış, olarak her yörede rastlanabilir. Ancak en iyi örnekleri Bodrum ve Güney Ege'dedir.
- Ağaç Mimarisi : Ağaç strüktürüne bağlanan yapı geleneği Türkiye'de daha geniş bir kullanım alanına sahiptir (Bayraktar, 1988).

Geleneksel Anadolu evi, işlevsel öğeler arasındaki boyutsal dengeye dayandırdığı dış mimarisinde bezemeye fazla yer vermemekte; ancak, sade ve gösterişsiz oluşunun yanında son derece estetik olma özelliği de taşımaktadır.

Geleneksel Türk evlerinde ilke edinilmiş ve uygulanan genel kurallar vardır. Bunlar,

- Gerçekçilik,
- Paylaşılan anlamlarla geliştirilmiş olmaları,
- Herkes tarafından kabul edilen bir model ve onun çeşitlemelerinin olması,
- Akılcı davranış,
- Biçimden önce işleve önem veriş,
- İnsan ve konutu arasında doğrudan ilişki,
- Yapısal açıklık, içtenlik, yalınlık, olduğu gibi görünme, kuramsal-teorik ve estetik gösteriş ve iddiaya sahip olmama,
- İç mekanlarla dış mekanların uyuşurluğu,
- Açık-uçluluk, eklenme, çıkarılma ve kimliğini kaybetmeden değişme yeteneği,
- Tutumsallık,
- Kolaylık,
- Dine, iklime, ekonomiye, araziye uyum,
- Gereçleri yakından seçme,
- Uzmanlaşmanın gelişmemiş olması,
- Yapısal esnekliktir (Özsoy,1983; Bektaş 1991a, 1992; Onur ve Habib,1995).

Bütün bu ilkelere çağsız, bir çağa bağlı olmayan ilkeler denebilir (Bektaş, 1991a;1992). Çünkü, geleneksel mimari, tarihi tarz, üslup değildir, ancak tarihi ilkelerdir (Gültekin, 1996). Bu yapılar iklim faktörleri, bulunabilen malzemeler, günün teknolojisi, geçmiş uygarlıkların etkileri, gezici ustaların yapım geleneklerini sürdürmeleri ile oluşmuşlardır (Özcan, 1995).

Konutların çoğunun yapımında yapı ustası kullanılır, denilmiştir ama, bu durumda bile, toplumdaki herkes bina tiplerini ve hatta nasıl inşa edildiklerini bilmektedir. Müşteri yalnızca bir tüketici değil, tasarım sürecinde hala bir katılandır (Özsoy, 1983).

Bektaş(1991), bir ustanın ağzından işverenle ilişkisini şöyle anlatmaktadır: "Ev yaptıracak olanla önce tanış biliş oluruz. Durumunu öğreniriz. Kaç çocuğu var? Evde kaç kişi yaşayacaklar? Geliri nedir? Geleceği nedir? Ne istemektedir? Birlikte yapı yerini görürüz. Ne yapılacağına birlikte karar veririz". Yani, kararlar konuşa konuşa alınır. Usta yeni, değişik bir plan çizmeyi düşünmez, iç düzen yüzyıllardır denenmiş ve mükemmelleştirilmiş bir şema üzerinde kurulur (Özsoy, 1983). Sezgin de bu döneme ait mimariyi, toplumun sahibi bulunduğu kültürün, doğrudan doğruya ve bilinçsizce belirli ihtiyaçlar çerçevesinde maddeye dönüştürmesi, yani o toplumun, mimara, dekoratöre veya başka bir uzmana ihtiyacı olmadan kendisi için ideal mekanı ve çevreyi meydana getirmesi olarak açıklamaktadır (Baytin, 1994). Rapoport(1969), gelişmekte olan ülkelerdeki primitiv, vernacular ve populer çevreler ve hatta spontane yerleşmelerin bile, sık sık profesyonellerin oluşturduğu çevrelerden daha iyi olduğunu söylemekte ve geleneksel evlerin birçok alanda, yeni evlere göre daha tatmin edici olabileceklerini ve cazip oldukları oranda da geçerli olabileceklerini belirtmektedir.

Mimari form, içinde bulunduğu tarihsel dönem, fiziksel ve toplumsal koşullar ile dinsel ve kültürel etkiler altında bir amaca yönelik olarak üretilir (Usta, 1993). Bu mimari formun ilkelden geleneksel döneme kadar nasıl oluştuğuna değinilmiştir. Bundan sonra ki aşamada ise kullanıcı isteklerini tasarımcıya direk olarak iletmekte veya tasarımcı tarafından bu istekler türlü yollarla belirlenerek, tasarım yoluna gidilmektedir (Aksu, 1987). Böylece konut tasarımının mimar tarafından gerçekleştirilmesiyle iletişim sorunları da başlamıştır. Nasıl yapacağına karar verebilmek için mimar, müşterisi ile tartışır, ihtiyaç ve isteklerini sorar, benzer durumlardaki kendi deneyimlerine göre bu bilgileri çözümler ve sonunda tasarım üzerinde anlaşmaya varılır. Genellikle mimar müşterisi ile aynı toplum kesimi ve kültürden geldiği için, ortak deneyim ve varsayımlara dayalı bir diyalog sürdürürler. Yine de bazı iletişim sorunları olabilmektedir (Özsoy, 1983).

3.4.3 Osmanlı'dan günümüze konut

19.yy. Avrupa toplumlarını değişime uğratan oluşumların kökeninde, endüstrileşme ve bunun sonucunda ortaya çıkan sınırsız ekonomik genişleme potansiyeli yatmaktadır. Bu dönüşümün, genel olarak şehirler ve özel olarak da kentsel konut üzerindeki başlıca etkisi,

bir yandan geniş toplum kesimlerini harekete geçirmesinin ve belirli merkezlerde toplamasının, öte yandan da aile yapılarını, tüketim normlarını, yaşama alışkanlıklarını, iş yapma tarzlarını, yani niteliklerini değiştirmesinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Bilgin, 1992).

Osmanlı İmparatorluğu' nun bugünkü Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde kalan bölümü, I. Dünya Savaşı'na, hatta 1950'lere kadar, 19. yy. Avrupa'sındaki köklü dönüşümlere paralel bir değişime sahne olmamış, ancak onlardan etkilenmiştir (Bilgin, 1992). Geleneksel evden apartmana geçişin tarihi, Batı dünyasından 16. yüzyıl sonlarına rastlamaktadır. Bu tarihler, özellikle Avrupa'da endüstri öncesi toplum yapısının değişmeye başladığı tarihlerdir. Batı'da gerçek anlamda apartmanlaşma süreci endüstri devrimi ile başlayıp, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra hızla yayılmıştır.

Türklerde tarih boyunca "ev", vatan, aile gibi kutsal bir kavram olmuştur (Sağdıç, 1995). Osmanlı toplumunun 19. yy. sonlarına kadar barındırdığı yerler, geleneksel ev denilen, genellikle ahşap, 2-3 katlı, bahçeli, avlulu, müstakil, yerleşme yoğunluğu az, insani ölçülerde, tabiat ile içiçe, genellikle bir sokağın iki yanında yer almış, hem dışa karşı mahremiyeti sağlanmış, hem de sağlıklı komşuluk ilişkilerini çözümlemiş yerlerdir (Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992).

Geleneksel konut ile modernleşmeye geçiş sürecinden günümüze kadar olan dönem, toplumu ekonomik, siyasi vb. gibi faktörler doğrultusundaki gelişmeler açısından dört ana bölümde ele almaktadır (Bilgin, 1996).
Bunlar;

- 1839-1920 Arası göreli modernleşme

Bu dönemde geleneksel konut yapısında bir farklılaşma yoktur. Ancak; Anadolu ölçeğinde bakıldığında modernleşme kanadını temsil eden örgü, liman kentleriyle (İstanbul, İzmir, Mersin, Trabzon), diğer yerleşmeleri bu limanlara bağlayan demiryolu şebekeleri olmuştur İşte, mimari farklı uygulamalar da bu merkezlerde gerçekleşmeye ve Avrupa ülkeleri ile benzeşen konut ve plan tipleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunlar;

- Bitişik nizam apartman,
- Sıra ev,
- Bahçe içinde banliyö evidir (Bilgin, 1996).

- 1920-1945 Dönemi

Bu dönem içerisine "Cumhuriyet ilanı" nı da almaktadır. Dolayısı ile Ankara'nın başkent olması, önceki dönemdeki modernleşen kentlere, yeni merkezler eklemiştir. Bu dönemdeki modernleşmede de, modernin gelenekseli yutması değil, modernin yaygın geleneksel doku içinde adacıklar yaratması söz konusudur, bir başka deyişle ikili yapı söz konusudur. Apartman tipi konut Orta Anadolu'nun modernleşmeyi temsil eden bölgelerinde yaygınlaşırken (Bilgin, 1996) diğer yandan Konut Kooperatifçiliğinin de geliştiği görülmektedir (Schnitgerhans, 1996). Yani, toplu konut bu şekilde yerini almaya başlamıştır. Ancak, bu toplu konutlar bahçeli tek, ikiz ve sıra evlerden oluşan, düşük yoğunluklu ve bahçeşehir olarak adlandırılan yerleşme formuna göre kurulmuşlardır (Bilgin, 1992). Gündeme gelen bir başka konut sunumu da lojman-konutlardır (Bilgin, 1996).

- 1945-1980 Dönemi

Ülkemizde kentlere göç olgusunun hızlandığı 1950 yılından sonra, konut ihtiyacı önemli boyutlara ulaşmış ve barınma sorununun çözümlenmesi amacıyla 1958 yılında İmar ve İskan Bakanlığı'na bağlı olarak, "Mesken Genel Müdürlüğü" kurulmuştur. Konut politikasının ilkelerini belirlemek ve uygulamak görevi verilen bu kuruluşla, konut sorununu çözüme kavuşturulmasının bir kamu görevi olduğu kanıtlanmıştır (Birlik Vakfı Proje Grubu-1992). Bu yeni düzenli konut talebi, her biri farklı yerleşme özellikleri taşıyan ve piyasa içinde birbirlerine ikame eden üç ayrı sunum biçimiyle karşılanmıştır. Bunlardan birincisi; kentlerin mevcut imarlı alanlarında ve onların yakın gelişme alanlarında gerçekleşme yap-satçı üretimdir. Bu dönemdeki kentsel konut üretiminin ikinci % 40-45'lik dilimi ise gecekondu olarak adlandırılan yasa dışı sunum biçimleri tarafından yapılmıştır. Bu dönemin üçüncü sunum biçimi de yaklaşık %10'luk bir dilimi kaplayan kooperatiflerdir (Bilgin, 1996).

1980'lere kadar kentsel konut ilişkilerinde en çok kullanılan konut sunum biçimlerinden olan yap-satçı üretimi, orta ve üst-orta tabakaların, gecekondu üretimi de kırdan gelen alt-orta tabakaların konut talebini karşılarken, kooperatif üretimi, ağırlıkla alt-orta ve orta tabaka içinde düzenli iş garantisi olan, yani iki grubun arasında yer alan kesime yönelmekteydi (Bilgin, 1992; Karaören, 1992).

-Yap-satçı üretim biçimi :

Kar amaçlı sunum türleri arasında küçük üreticiliğin Türkiye koşullarına uyarlanmış biçimi olarak kabul edilebilir. Bu kapsamda ele alınan konut sunum türlerinin en temel özelliği, spekülatif üretim olmaları, diğer bir deyişle genel bir piyasada, önceden belirlenmemiş bir alıcı kitleye satış amacıyla üretim yapılmasıdır (Özel İhtisas Komisyonu, 1996).

Bu dönemde, Yap-Sat üretimi bir yandan kent içindeki konut çevrelerini yoğunlaştırırken diğer yandan kentin daha önceki sayfiye banliyölerini yıkıp yeniden yaparak ya da boş arazileri bölüp inşa ederek ve şehir dokusuna benzeterek altkentleşmeyi oluşturmaktadır (Karaören, 1992). Bu yık-yap uygulamasının nedeni, kentlerde apartmanlaşmaya gidilmesi uygun görülerek çok katlı yapılaşmanın yaygınlaşması, daha fazla aileyi barındırabilmek için imar parseli içindeki yapıya daha fazla daire sığdırabilme çalışmaları ile kent içindeki yoğunlaşmayı arttırma, yönetimlerin verdikleri yeni kat artışları gibi nedenlerdir (Aksu, 1987). 1950'lere kadar, bireylerin bir yapının belli bölümleri üzerindeki yatırımlarına karşılık edindikleri kullanım ya da mülkiyet haklarının yasal tanımlanması, Türk Medeni Kanunu çerçevesinde yapılmaktaydı. Bağımsız mülkiyete konu olabilecek en küçük mekansal birim de arsa idi. Yap-satçı üretimin yaygınlaşmasına olanak tanıyan kat mülkiyeti önce 1954'te 6217 sayılı Tapu Kanunu' nun 26. maddesinde yapılan değişiklikle mümkün olmuş, sonra 1965'te hazırlanıp Ocak 1966'da yürürlüğe giren 637 sayılı "Kat Mülkiyeti Kanunu" ile bugünkü statüsüne kavuşmuştur. Böylece yapıların "ayrı ayrı" ve "başlı başına kullanmaya elverişli" bölümleri üzerinde bağımsız mülkiyet hakları kurulabilmiştir (Bilgin, 1992). Bu yöntemde konut yapımcısı (yap-satçı), üzerinde inşaat yapacağı arsanın bedelini arsa sahibine nakit olarak değil de, "ayın" olarak, yani inşaatını üstlendiği konut birimleri cinsinden ödemektedir (Özel İhtisas Komisyonu, 1996). Bu dönemde, kentsel konut alanlarının oluşumunu belirleyen en etkili konut sunum

biçimidir. Ancak yap-satçı üretimi mekanizmasının ortaya çıkardığı konut toplulukları ne daha önceki dönemlerin yaygın konut sunum biçimi olan bireysel konut yapımının zanaatsal üretimden kaynaklanan geleneksel ve yerel izini sürmüşlerdir, ne de endüstrileşmiş ülkelerin kentsel konut formlarını ortaya çıkaran örgütlenmiş konut sunum biçimlerinin evrensel ve modern yapılanmasına ulaşmışlardır (Karaören, 1992). Bu sistemde, yap-satçı bir yandan üretimi örgütlüyor olmasından ötürü üretici, öte yandan da ürettiği konut birimlerinin satışını gerçekleştiriyor olmasından ötürü de tüccar rollerini oynamaktadır (Özel İhtisas Komisyonu, 1996).

Konut büyüklükleri ve plan tipleri, tüketici talebinin ayrışmadığı bir piyasaya sunulduğundan, en çok talebi karşılayacak orta tabakanın ortalama büyüklüğünü ve yaygın tek tip yaşam tarzını karşılayacak şekilde hakim olmuş eğilimlere göre tek tipleşmiştir. Küçük birikim ölçeğinin alım gücü ortalaması ile kendiliğinden oluşan 100 m2'lik büyüklük homojen bir biçimde orta ve alt - orta tabakalarının mülk-konut standardına dönüşmüştür. Plan tipi olarak ta 2-3 yatak odalı, büyük salonlu tip standartlaşmıştır (Karaören, 1992).

-Gecekondu :

Gecekondu çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Bir iki örnek tanım vermek suretiyle bu barınakların temel niteliğini belirtmek yerinde olacaktır. Prof. Fehmi Yavuz'a göre; "kurulduğu arsanın kimin malı olduğu konusu önemsenmeksizin, imar mevzuatına aykırı, çok zaman en iptidai konfor şartlarından mahrum bir şekilde ve alelacele yapılmış olan binalar gecekondudur". 6188 sayılı "Bina yapımını teşvik ve izinsiz yapılan binalar" haklarındaki kanunda ise: "Başkasının mülkiyet ve tasarrufunda bulunan araziye, sahibinin rıza ve muvaffakiyeti bulunmadan, imar planına aykırı ekseriye gayri sıhhi ve gayri fenni acele yapılmış ikametgahlardır" şeklinde tarif etmiştir (Saran, 1991). 26Temmuz1996 günü benimsenen 775 sayılı Gecekondu Yasasının 2. maddesi ise "gecekondu" tanımını şu şekilde yapmaktadır. ".....Gecekondu deyimi ile imar ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağlı kalınmaksızın, kendisine ait olmayan arazi ve arsalar üzerinde, sahibinin rızası alınmadan yapılan izinsiz yapılar kastedilmektedir" (Şenyapılı, 1978; Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992). Burada dikkat edilecek önemli nokta, yapıya ait özelliklere hiç değinilmemiş olmasıdır.

Kırlı-kentlilerin içinde bulundukları konut standartlarını yansıtan bir barınak tipi olarak ta tanımlanabilen gecekondu, sosyal oluşumun fiziksel alanda dışlaşmış ifadesi olup, kent dokusunda yaygın bir yerleşme birimidir (Arça, 1978). Gecekondu, genel ekonomi açısından maliyeti en düşük düzeyde tutarak bir temel gereksinmeyi karşılayan çözümdür (Şenyapılı, 1978). Sadece kırsal alandan kentsel alanlara göçen nüfusun oluşturduğu yerleşim bölgesini, konut tipini ifade etmez, aynı zamanda yaşam tarzını da ifade eder (Gökçe vd., 1993). Kır kökenleri, şehre entegrasyon biçimleri, şehirde kümelenmeleri ve iş gücü piyasasındaki yerleri açısından hem bir alt kültür oluşturmakta, hem de özgün bir sınıfsal konumu göstermektedirler. Bu alt kültür, bir kısmı kendine özgü bir kısmı ise toplumun diğer kesimleri ile paylaşılan unsurlar içeren dört kurumla dayanışma mekanizmaları oluşturmaktadır, bunlar : Aile, akrabalık, komşuluk ve modern örgütlerdir (Gökçe vd., 1993). Kente göç eden dar gelirlilerin konut edinme yolu olarak gelişen gecekondu (Özel İhtisas Komisyonu, 1996), anlaşılacağı üzere, biçimlendiricilerin ekonomik gücüyle dolaysız ilişkilidir.

Kentin planlanmış, alt yapısı tamamlanmış kesimlerinde yerleşebilmeye geliri hiçbir biçimde yeterli olmayanlar ise, kent çevresindeki ya da kente yakın ve henüz "kentleşmemiş" topraklar üzerinde kendi olanaklarıyla kurdukları konutlarda oturarak barınma gereksinimlerini gidermeye uğraşmaktadırlar. Barınma gereksinimi bu yolla karşılayanlardan diğerleri ise; kente yeni göçüp de henüz bir işte çalışmayanlar, küçük esnaflar, işçiler, memurlar, özetle düşük gelirlilerdir (Şenyapılı, 1978). Böylece şehrin merkezinde kalan, bir bölümü şehrin uzak çevresinde yer alan gecekondu bölgeleri artık sadece, göçenlerin değil, kentli az gelirlilerin de barınma gereksinime cevap veren mekanlardır (Kümbetoğlu, 1996).

Gecekonduyu diğer konut türlerinden ayıran özelliklerden biri "esnek" bir yapı oluşudur (Şenyapılı, 1978; 1996). Zaman içerisinde, gelir artışına ve beliren yeni gereksinimlere bağlı olarak, yapı hem niteliksel, hem niceliksel gelişim gösterir. Bu organik gelişimi önemli bir noktayı aydınlatır. Gecekonduların kentte tam anlamıyla "yerleşik" duruma giremediğini ve kent yaşantısıyla "uyum" kurdukça, kurduğu uyumla orantılı biçimde barınağını geliştirdiğini anlatır (Şenyapılı, 1978). Yapım süreci uzun zamana yayılan ve

yapım ile kullanım gibi birbirini izlemesi gereken aşamaların içiçe geçmesidir (Bilgin, 1992).

Gökçe ve çalışma grubunun yaptığı araştırma, son yıllarda gecekondu nüfusuna yönelik yapılan araştırmaların bir çoğunun da işaret ettiği gibi bu nüfusun "kentli" olduğunu göstermektedir. Belki de gecekondulu nüfusun geleceğine yönelik en önemli gösterge budur. Bu nüfus hem kendini kentte görmekte, hem kentle bütünleşmeye çalışmakta, hem de kıra dönmeyi istememektedir (Gökçe vd., 1993).

Yarım yüzyıldır Türk kentleri, Üçüncü Dünya ülkelerinin büyük kentlerinin bir çoğu ile birlikte gecekondu olgusunu yaşamaktadır (Şenyapılı, 1996) ve özellikle 1980'li yıllarda ilgili mevzuatın da yardımıyla nitelik değiştirmiş ve günümüzde yer yer kentsel rantlara el koymanın ve arsa spekülasyonunun aracı durumuna gelmiştir (Özel İhtisas Komisyonu, 1996). Yani zaman içerisinde dejenerasyona uğramıştır (Şenyapılı, 1996). Son dönemlerde çıkarılan İmar Affi Kanunları, alt yapı maliyeti yüksek çok katlı yapılaşmaya olanak tanımıştır (Özel İhtisas Komisyonu, 1996). Gecekondu 5218, 5228, 6188 sayılı yasalarla meşruiyet kazanmıştır. Kentlerimizde bu tanıma uyan ve 14 - 15 kata yükselebilen apartmanlardan oluşan mahalleler gecekondu tanımının temel özelliğini yitirmesine neden olmuştur (Şenyapılı, 1996). Böylece başından beri toplumsal dinamiklerin ve yasal düzenlemelerin aracılığıyla gecekondu üretimi ile oluşan alt tabakaların konut bölgeleri, imarlı alanlar haline geldikçe kentsel konut üretim mekanizması olan yap-satçı üretimin konut piyasası içine girmeye ve bu gelişmenin doğal sonucu olarak da yap-satçı üretimle oluşan kentsel konut alanlarına hem yoğunluk, hem de konut tipleri olarak benzemeye başlamıştır. Bunun sonucunda İ. Tekeli' nin de belirttiği gibi, barınma aracı olmaktan, zamanla piyasa içinde alınıp satılan ve kiraya verilebilen bir ürün haline gelmiştir (Karaören, 1992; Geray, 1996). Böylece, bugün Türkiye'de gecekondu gelişiminin üç aşamadan geçtiği gözlemlenmektedir. Birincisi, arsanın bulunup işgal edilmesinden sonra barınağın aile fertlerince kendi emekleri ile gerçekleşmesidir. İkinci aşama da arsanın işgalinden sonra taşeron aracılığı ile yapımı söz konusudur. Üçüncü aşamada ise aile dışarıda kalmış, tamamen ticari firmalar olaya el koymuştur (Özel İhtisas Komisyonu,1996).

Birlik Vakfı Proje Grubunun, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu için yaptığı çalışmada, gecekondu evinin sahip olduğu özellikler şu şekilde belirtilmiştir:

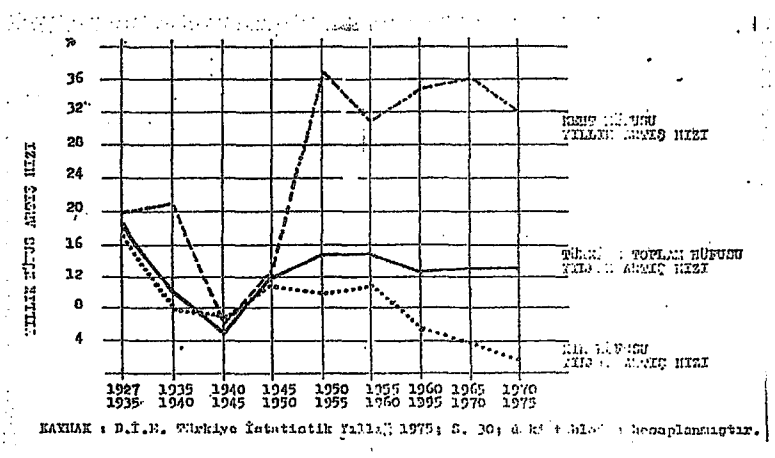
- Hukuki açıdan, kendi mülküne değil, hazine, belediye, vakıf, üçüncü şahıs veya kamu kurumlarına ait arazi veya yeşil alan üzerinde yapılmış,
- Kendi arazisi üzerine yapılmış fakat imar planlarının çıkarılmamış olması nedeniyle kaçak olarak plansız, ruhsatsız ve çarpık biçimde yapılan, çoğunlukla yarım kalmış, inşaatın kaçıncı katta biteceği belli olmayan,
- Hazine arazisi üzerinde yapılıp sonradan tapu, ruhsat veya tapu tahsis belgesi verilen yapılar,
- Alt yapısı gelişmemiş, imar planları çıkarılmamış veya halen çıkarılma çalışmaları devam eden,
- İmar planı çıkarılmış, fakat mevcut imar planıyla fiili durumun; imar planı öncesi yapılan binalar nedeniyle bütünüyle farklı olduğu bölgelerdeki konutlardır (1992).

- Diğer konut türleri :

Kent, nüfusun üretim araçlarının, sermayenin, zevklerin, gereksinmelerin bir merkezde toplanması olayıdır; oysa kır, tam tersi bir olayı, ayrı ayrı olmayı ve dağınıklığı ortaya koyar (Aksoy, 1996).

Türkiye'de kentsel nüfus artışının ciddi bir şekilde ele alındığını 2. Beş Yıllık Kalkınma Planından (1968-72)'da görmek mümkündür. Türkiye'de o yıllarda kentsel nüfus artışı yüzde 5-6 oranında olduğu ve 1968-72 döneminde yüzde 6.6'ya varacağı tahmin edilmiştir. Bu eğilim, özellikle büyük merkezlerde hızla artan bir konut talebi yaratmakta ve sorunun çözülmesini güçleştirmektedir. Köyden kente göç edenlerin barınma şartları bu konuda özel bir ağırlık taşımaktadır (Güven, 1995; Geray, 1996).

Çizelge 3.1 Yıllık nüfus artış hızı (Arça, 1978)

Nüfus artışı, köyden kente göç, sanayileşme, yaşam biçimindeki değişiklik gibi etkenlerle kentleşme olgusu ön plana çıkmıştır ve bu nedenlerin sonucu oluşan konut açığı ise, 1950'lerden beri çok katlı yapılarla (apartmanlar) çözülmeye çalışılmış, böylece kentleşme olgusu da ülkemizde apartmanlarla özdeşleşmiştir ve söz konusu konut açığını gidermenin en iyi yolu "apartmanlaşma" olarak görülmüştür (Kuloğlu vd., 1995). Buradan, bugün Türkiye'nin kentlerinde, kent eteklerinde ve kıyılarında gözlenen gelişmelerin hemen hepsi, son 40 yıl içinde yer almış olan yaşamsal değişimlerin bir parçasıdır, denilebilir (Balamir, 1996). Bugün içinde yaşanılan konutlara ve yakın geçmişteki konutlara bakıldığında, kırsal ve kentsel kesim olarak ikiye ayrılabilir olduğu görülmektedir.

Kentsel kesimde;
- Apartman,
- Tek ev (bahçeli),
- Villa,
- Konak,
- Bekar evi ve yurtlar,
- Lojmanlar,
- Saraylar,
- Gecekondular.

Kırsal Kesimde;
- Köy evi,
- Bağ evi,
- Çarşı evi,
- Tatil evi (Arcan ve Evci, 1992)
- Yayla evi gibi konut türleri vardır.

-Apartman :

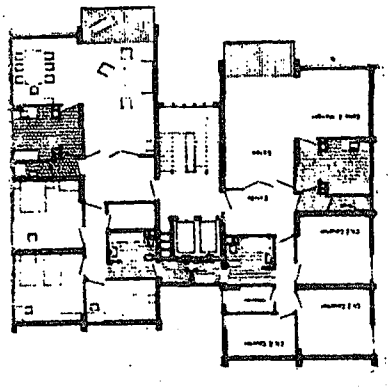
Özellik gösteren imar planına sahip olmadan şehrin genel sokak örgütlenmesinde site, bitişik nizam, ayrık nizam, dağınık ve düzensiz yerleşim alanlarıyla gecekondu bölge ve mahallelerindeki üç ve daha fazla katlı yapılar apartman tanımı içine alınmıştır (Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992). Apartmanlar Türkiye yerleşmelerinde konut gereksinimlerinin karşılandığı egemen yapılaşma biçimidir. Apartmanların egemen konut türünü oluşturması, toplumda yerleşik bir konut yaşam biçimi tercihi ile değil, nesnel koşulların (sermaye azlığı, alt yapıya sahip arsa yoklukları vb. gibi) zorlaması sonucudur. Yani, ülkemizde apartman tipi konuta geçişin nedeni yaşam biçimi tercihinden çok bir takım zorlamaların getirdiği çözümler olarak karşımıza çıkmaktadır (Kuloğlu vd., 1995). Apartman, modern

sanayi toplumlarının yeni belirmiş, orta tabakalarının, işçi ve memurların konutudur (Özbay, 1996).

Ülkemizde apartmanın oluşum sürecinin başlangıcı Osmanlılara dayanır. Osmanlılar' da, özellikle Tanzimat'tan sonra başlayan batılılaşma hareketleri, azınlıkları ve bazı kesimlerin sosyo-kültürel yaşayışlarını ve değer yargılarını etkilemiş, bu da onların ikamet ettikleri fiziki çevreye yansımıştır. Nitekim, ilk apartmanlar daha çok azınlığın oturduğu İstanbul-Beyoğlu yakasında 1880'lerde yapılmıştır. Müslüman-Türk insanlar tarafından yapılan ilk apartmanlar ise ihtiyaçtan taklit, moda, sosyal ve ekonomik prestij göstergesi olarak kullanılmaya başlamıştır. Sonraları ise, yabancı uzmanlarca hazırlanan imar planları, hızlı nüfus artışı, göç ve bunların sonucu ortaya çıkan konut ihtiyacı apartmanlarla giderilmeye çalışılmıştır. 1964 tarihli Kat Mülkiyeti Kanunu da apartman modelini kurumsallaştırmış ve ülkemizde çevre imajına hakim olmaya başlayan apartmanların çoğalmasında etkin olmuştur(Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992)

Kullanıcıların muhtemel ihtiyaçları konusunda, müteahhit, mimar, kooperatif yöneticileri ve arsa sahibi gibi kesimler karar vermektedirler. Türkiye'nin hemen hemen her tarafında, çok farklı çevre şartlarına ve çok farklı tarihi çevre birikimlerine rağmen benzer kalıplarda çözümlenen apartmanlar ve konut ünitelerini görmek mümkündür. Bu tür çözülmüş konutlar yöre insanının ihtiyaçlarını karşılamada büyük sorunlar getirmektedir. Örneğin, Akdeniz bölgesinin özellikle sıcak nemli iklimi, geleneksel evlerde yüzyılların birikimi ile "hayat ve çardak" adı verilen, yazın günlük hayatın geçtiği, bütün ailenin oturmasına imkan veren yarı açık mekanları yaratmıştır. Halbuki yeni yapılan apartman modeli konutlarda bütün bu ve benzeri değerler bir kenara itilmiş, bunların yerini ihtiyacı karşılamayan küçük bir balkon almıştır (Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992). Ama yine de kısmen dahi olsa toplumsal geleneklerin gözetildiği konut tasarımlarına rastlamak mümkündür. Örneğin, Ataköy yerleşmesinin A tipi konutlarının iç mekan tasarımlamasında toplumsal gelenekler gözetilmiştir. Ailenin toplumsal ilişki alanı ile iç yaşantı alanları birbirinden soyutlanmıştır. Mutfak servisi bağlantısı ve konut girişi, toplumsal ilişki alanından gizlenmiştir. WC, toplumsal ilişki alanından ve iç yaşantı alanından görünmeden kullanılabilmektedir. Yemek köşesi, gerektiğinde toplumsal ilişki

alanından soyutlanabilme ve iç yaşantı alanı olarak kullanılabilme olanağına sahiptir (Kızıl, 1978).

Şekil 3.31 Ataköy yerleşmesi A tipi konut planı (Kızıl, 1978)

Ülkemizde, 1950-60'lar sonrasında düşük m2'li konutlara eğilimin artmasıyla konutlarda örneğin; yemek odası ortadan kalkarak, tek bir büyük mekan olan "salon" gündeme gelmiştir (Ertürk vd., 1992).

Habitat için hazırlanan raporda; kişi başına düşen kat alanının, konut karşılaştırması için kesin bir gösterge olduğu vurgulanmaktadır. Birçok faktörle beraber milli gelirin oranı da, kat alanı belirlenmesinde bir etken olarak belirtilmektedir. Örneğin, milli geliri 10.000 USD' in üzerinde olanlardan sadece Hong Kong' da kişi başına düşen alan 20 m2'den azdır; kişibaşına düşen milli geliri 5.000 USD az olan ülkelerdeki şehirler arasında ise sadece İstanbul'da her bir kişi için 15 m2'den fazladır, halbuki diğer birçok şehirde 10 m2'den azdır (United Nations Centre for Human Settlements- Habitat 1996).

-Toplu konut :

Toplu konut türü yapılar, çok katlı yapılaşmanın daha organize şeklini ve çoğu zaman da daha fazla katlı olanlarını oluşturmaktadır (Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992). Endüstri devriminin temelini oluşturan "seri üretim" kavramı, konut üretiminde de kendini "toplu konut" olarak göstermiştir (Köksal ve Akdemir, 1995). Türkiye'deki "toplu konut" projelendirme, uygulama ve yapım sonrası yönetim ve işletme sorunlarının yaşandığı birkaç belirgin Toplu Konut sunum modelleri bulunmaktadır. Bunlar;

a) Kooperatif birlikleri ve bağlı kooperatiflere gerçekleştirilen toplu konut alanları,
b) Özel toplu konut yapım şirketlerinin gerçekleştirdiği toplu konut alanları,
c) Kamu Bankası niteliğindeki Emlak Bankası'nın geliştirdiği toplu konut ve yeni yerleşim alanları,
d)Toplu Konut İdaresi'nin geliştirdiği toplu konut ve yeni yerleşim alanları (Özel İhtisa Komisyonu, 1996).
e)Devletin gecekondu önleme bölgelerinde yaptırdığı konutlar,
f) Devletin afet bölgelerinde yaptırdığı konutlardır. (Özsoy, 1976)

Toplu konutlarda hedef kullanıcı kitlesi, kendi küçük tasarruflarıyla ve zorunlu olarak sosyal kurumların, devletin veya yine özel kurumların desteğiyle ancak konut edinebilecek birey veya ailelerden oluşmaktadır. Ekonomik gücü düşük olan, emekten başka bir sermayesi bulunmayan birey ve aile için çok sayıda konut üretiminin örgütlenmesini amaçlayan "toplu konut" kavramının tarihsel süreç içinde irdelenmesi yapıldığında, bu olgunun son iki yüzyılda dünyada ve Türkiye'de kentsel yerleşim karar ve planlarında belirleyici rol oynadığı görülmektedir (Tapan, 1996).

Günümüzde, özel yapım şirketlerinin kent dışında geliştirdiği toplu konut alanları çoğunlukla üst gelirli sosyal gruplara hitap etmektedir. Özelin yanısıra, toplu konut ve yeni yerleşim alanları üretimi ve pazarlamasında en etkin banka Emlak Bankasıdır. Emlak Bankası da son 10 yıl içinde konut üretimi ölçeğini ve standartlarını üst düzeylere çıkarmış ve genellikle üst gelir grubuna yönelik lüks konut üretimine ağırlık vermiştir. Bu konu da hizmet veren üçüncü kuruluş Toplu Konut İdaresidir. Orta ve orta-üst gelirli aileleri mülk-konut sahibi yapma politikası içinde büyük şehirlerde örnek nitelikte yeni yerleşim alanları gerçekleştirmektedir (Özel İhtisas Komisyonu, 1996). İlgili Bakanlık; gecekondu yapımını önleyebilmek ve şehirlerin anormal bir şekilde yayılmaları nedeniyle, ..., gecekondulaşma sorunu ile karşı karşıya bulunan şehir ve kasabalarda önleme bölgeleri tesis etmiştir. Belediye Meclisi Kararı ile önerilip Genel Müdürlükçe uygun görülen alanlar, gecekondu önleme bölgesi olarak onaylanmakta ve kamulaştırılmaktadır. Mesken Genel Müdürlüğü ise, hazırlanmış olan gecekondu önleme bölgelerinde kiralık ve mülk-konut olmak üzere sosyal konut veya halk konutu ve nüve konut inşa ettirmiştir (Özsoy, 1976). Zelzele, su baskını vb. gibi etkenler dolayısıyla eksilen konutların yerine yenilerin yapılması

gerekmektedir (Hasol, 1965). Devlet, afete uğrayan yurttaşlar için de konutlar üretmektedir. Bu uygulamalar, çoğunlukla toplu konut yapımı biçiminde yürütülmekte, yapım için de duruma göre evini yapana yardım, emanet ve ihale yöntemi kullanılmaktadır (Özsoy, 1976).

Toplu konutlarda bazı sosyal sorunlar görmek mümkündür. Çok katlı yapılar, çevreyle ve insan tabiatıyla uyum göstermemektedir. Devlet tarafından yapılan sosyal konutların bazı yerlerde halk tarafından kullanılmamasının da arkasında bu konutların halkın ihtiyacına ve kullanımına uygun olmaması yatmaktadır. Bu tür sosyal meskenlerin, özellikle köyden kente göç eden Türk insanının yapısına uygun olmadığı, bunların "kışla meskenler" olarak anıldığı belirtilmektedir (Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992). Toplu konutların ve apartmanların böylesine olumsuz görülen yanları dolayısı ile toplu konut yapımının niceliksel ve teknolojik yanına ağırlık veren yaklaşımlara karşı konut olgusunun diğer boyutlarına önem verilmesi gerektiğini savunan ilk tepkilerin, 1960'larda ortaya çıktığı görülmektedir. Bu yaklaşımların ortak özelliklerinden biri de, özellikle kullanıcı ile mimar arasındaki ilişkinin kopmasına yol açan ve konutu bir tüketim haline getiren kütlesel konut üretimine tepkidir (Özsoy, 1983). Giderek konut tasarımlarında kullanıcıların belirleyiciliği ortadan kalkmaktadır (Aksu, 1987). Hemen hepsi, kitlesel yoldan üretilen konut ve çevresinin, tek düzeliği ile kişisel beklentilerin çoğulluğuna cevap verememesinin kullanıcılar arasında hoşnutsuzluğa ve yabancılaşmaya yol açtığında birleşmektedir (Özsoy, 1983). Bunun nedeni ise, kullanıcıların bilinmemesidir. Konut yapımı müteahhit veya bazı kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülmektedir. Kullanıcı istekleri ortalama bir değer olarak alınmakta ve standartlaştırma yoluna gidilmektedir. Toplumsal gelişmenin doğal sonucu olan apartmanlaşma ve toplu konut türü binaların yapımında, kullanıcılar, kendilerine özgü isteklerini belirtemedikleri için, kullanım aşamasında tam olarak konutlardan beklediklerini bulamamaktadırlar (Aksu, 1987). Ancak, toplu konutlar, apartmanlardan farklı olarak, birer "yaşam çevresi" ve "toplu yerleşim yeri" olarak algılanmakta, konut blokları arasında yaratılan açık alanlar, bahçeler, oyun alanları, otoparklar, hizmet mekanları olarak geliştirilmektedir (Özmen, 1995).

-Lojmanlar :

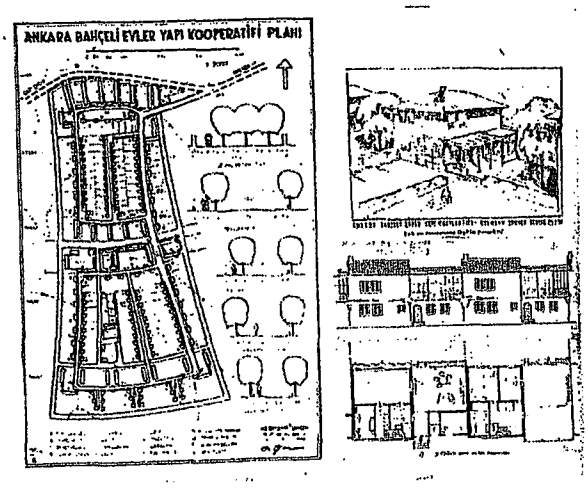
İkinci toplu-konut alternatifi olan lojman-konutlar ise devletçi sanayileşme politikalarının sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Bilgin, 1992). Özellikle 1930'lu ve 40'lı yılların ilk yarısında ülkedeki sanayileşme hamlesi yeni nüfus odaklarının oluşmasına neden olmuş, böylece sanayi yatırımlarının gerçekleştiği kentlerde mülk - konut ya da lojman - konut üretimi ağırlık kazanmaya başlamıştır (Tapan, 1996). Lojman-konutlar daha dengeli bir gelişmeyi gerçekleştirebilmek için orta büyüklükteki kentlerde kurulan ve tüketim ile ara malı üreten fabrikaların nitelikli personeli ve işçileri için devlet tarafından üretilmiş konutlardır. . Sümerbank' ın Ereğli, Karabük, Hereke ve İzmit fabrikaları için kendi İnşaat Fen Heyeti eliyle ürettiği konutlar, İngiltere'de 19. yy'ın sonunda Cadbury ve Lever-hulme gibi paternalist sanayilerce üretilen lojmanlarda olduğu gibi, geniş bahçeler aracılığıyla, sanayi işçisinin toprakla ve tarımla ilişkisini sürdürmesine göre kurulmuştur (Bilgin, 1992).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemine kadar, kamu personeline lojman teminine yönelik yatırımlar genellikle sektör içinde diğer yatırım projeleri ile birlikte (sağlık, eğitim, enerji vb. gibi yatırım projelerinin bir bölümü olarak) veya ihtiyaç duyulan yerlerde konut sektöründen ödenek sağlamak suretiyle ilgili Bakanlık bütçesinde yer almıştır. 1980'li yıllardan itibaren konut piyasasındaki kira baskısı dolayısıyla, kamulaştırma yolu ile de lojman edinme uygulamasına başlanılmıştır (Özel İhtisas Komisyonu, 1996).

-Kooperatifler :

Kooperatifler kar amacı gütmeyen konut sunum türleri arasındadır (Özel İhtisas Komisyonu, 1996). Tüketicileri mülk-konut edinmeleri için bir araya getiren örgütlenme tarzıdır (Bilgin, 1992).

Ülkemizde konut kooperatifçiliği yarım yüzyılı aşan bir geçmişe dayanmaktadır. Türkiye'de ilk konut kooperatifi 1934 yılında kurulmuştur (Özel İhtisas Komisyonu, 1996). Faaliyetlerini mülkiyetin bölüşümü esasına dayandıran kooperatiflerin 1950'lere kadar müstakil ev üretmesinin önemli bir nedeni de o yıllarda bağımsız mülkiyete konu olacak en küçük birimin arsa olmasıdır.

Şekil 3.32 Ankara – Bahçelievler (Bilgin, 1992)

1954'te Tapu Kanununun değişmesi ve 1966'da Kat Mülkiyet Kanununun yürürlüğe girmesi ile apartman biçiminde üretimin kooperatifler arasında da hızla yaygınlaşmaya başladığı bilinmektedir (Tapan, 1996; Özüekren, 1996). Toplam yasal konut üretimi içindeki payı %10'dur (Bilgin, 1992). Kamu kaynakları ile desteklenen en büyük kesim konut-yapı kooperatifleridir (Özel İhtisas Komisyonu, 1996). Türkiye'nin 60 yılı aşan konut kooperatifleri deneyimi, farklı bakış açılarından farklı dönemlere ayrılarak incelenebilir. Konut ve yakın çevresinin biçimlenmesindeki farklılıklar açısından kooperatif uygulamalarını üç farklı döneme ayırarak incelemek olanaklı görülmektedir. Birinci dönem bir veya iki konut biriminden oluşan evlerin toplam üretim içindeki payının göreli büyüklüğü ile ayırt edilmektedir. İkinci dönemde ayırt edici olan kooperatifler kanalı ile konut üretiminde bahçe-kent kavramı doğrultusunda yapılan müstakil, bahçeli evlerin yerini giderek artan oranda apartmanların almasıdır. Üçüncü dönem ise kooperatifler kanalı ile toplu konut yapımı çabalarına işaret etmektedir (Özüekren, 1996).

- 1980 sonrası / günümüz

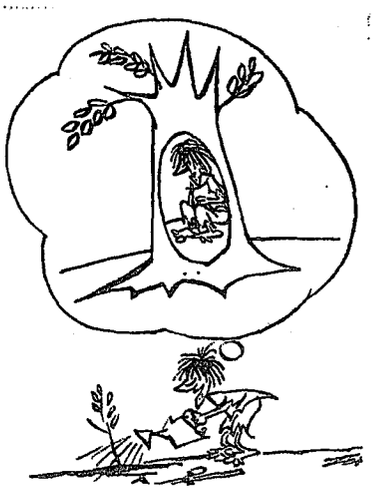
Henüz içinde yaşanılan dönem olması nedeni ile sonuçları tam olarak kestirilemeyen bir dönemdir (Bilgin, 1996). Ancak, bu dönemde kentsel nüfus oranı daha da artmıştır. 1950'de nüfusun %20'si kentlerde yaşarken, bu oran 1960'da %30'a, 1970'de %37'ye, 1980'de %45'e çıkmıştır (Bilgin, 1992).

Döneme yerleşme ve konut açısından damgasını vuran değişmeler, henüz evrensel değişimlerin uzantısı olmaktan çok, konut piyasasının geçirdiği içsel dönüşümle ilgilidir. Önceki dönemin sonunda ortaya çıkan önemli bir eğilim, her biri küçük üretim ölçeklerine dayanan tıkanmadır. Yap-satçı ve gecekondu üretiminin temposu giderek düşen kapasiteleri, yoğunlaşma bölgelerindeki talebi karşılamaktan uzaktır. Bu da gerek kamunun, gerek özel sektörün büyük ölçekli toplu konut girişimlerine ağırlık vermesine neden olmuştur (Bilgin, 1996).

Metalaşan konut üretimi nedeni ile, kullanım ve kültür değerleri ikinci plana itilmiş, değişim değerleri ağırlık kazanmıştır (Balamir, 1996b). Mekanın farklı kullanıcılar tarafından da kullanılacağı düşünüldüğü zaman öznel nitelikteki biçim isteklerinin denetlenmesi de zorunludur (Çelebi, 1994). Ülkemizin son 70 yılında 19. asır Batı apartman yapılarını taklit ederek inşa ettiğimiz konut stoku, bugün yarısı gecekondularda yaşayan şehir nüfusunun takriben ve yalnızca diğer yarısını barındıran çirkin, gayri sıhhi, havasız, pek çok yerde de güneşsiz yapılardır (Cansever, 1996).

3.5 Konut Sorunu

Konut sorunu nereden, kim tarafından, neresine, nasıl ve ne amaçla bakıldığına göre değişik biçimlerde tanımlanan ve yorumlanan, dolayısıyla değişik çözümler önerilen karmaşık bir sorundur, ama, nereden, nasıl bakılırsa bakılsın; Türkiye'de konut sorunu, gelişmekte olan, nüfusu hızla artan ve hızlı bir kentleşme sürecine girmiş olan ülkelerin hemen hepsinde olduğu gibi çözümü çok ivedi sorunların başında gelmektedir, gelmelidir(Çelik, 1970; Teymur ve Teymur, 1978). Bir toplumun düzenli ve başarılı olması büyük çapta bireylerinin tutumuna dayanır. Temel sayılan uygar yaşam gereklerini karşılayacak bir konutu olmayan, ailesini barındıramama kaygısıyla çırpınan bir kişi, ülkesinin kalkınmasına gerekli yardımı sağlayamaz(Güneli, 1981). Konut sorunu kavramsal boyutta, evrensel bir olgu olarak kabul görmesine karşın, sorun veya gereksinmeleri ortaya çıkaran faktörler ülkelere göre değişebilmektedir. Bu değişkenler, aynı ülkenin farklı bölgelerinde konutun oluşumunu belirlerken, mekana etkileri farklı boyutta olabilmektedir (Sami, 1995).

Şekil 3.33 (Mimarlık, 1978 - I)

Birinci Dünya Savaşı'na gelinceye kadar, devlet halkın konut gereksinmesiyle yakından ilgilenmemiştir. Ancak, Birinci ve İkinci Dünya savaşları arasında, Avrupa ülkelerinden birçoğunda, konut sorunlarının ülke ölçüsünde önem kazanması sonucunda, bunların çözümünde eylemli bir görev alınmıştır(Keleş, 1996). Türkiye'de ise konut sorunu ve konut sorununa bulunan çözümler bakımından kalkınma planlarında, farklı dönemler söz konusudur. 1923-1950 döneminde ülkedeki kentleşme hızının düşük olması nedeniyle, bireysel olarak üretilen konutlar genel olarak düşük hızda gelişen kentleşmenin konut gereksinimini karşılayabilmektedir. 1950-1965 yılları arası, tüm Türkiye'de kentleşme hızının yüzde altı düzeyine yükselmesi ile konut sorunu, iki yeni konut üretimi biçimi – gecekondu ve yap-satçılık ile kendini göstermektedir. Bu iki yeni konut biçimi büyük ölçüde kurumsallaşmaya başlamıştır. Bu dönem sonlarında, konut sorunu Devlet Planlama Teşkilatı tarafından (1963-1967) ilk defa devlet planlarında ele alınmaya başlamıştır (Özel İhtisas Komisyonu, 1996).

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, "konut sorunu" ve "soruna yaklaşım" başlığında konuyu ele almıştır. Planda, konut yapımının nitelik ve sayı bakımından ihtiyacı karşılamaktan uzak olduğuna değinilmekte ve bunun nedenleri şöyle sıralanmaktadır:

a) İnceleme ve araştırmaların yetersizliği ,

b) Standartların yokluğu ,

c) İyi düşünülmüş bir arsa, yapım, kira ve barındırma politikasının bulunmayışı,

d) Yatırımların çoklukla lüks konutlara yönelmesi ve bunu önleyici tedbirlerin alınmamasıdır (Güven, 1995).

Ancak, plan ihtiyacın yarısını bile karşılayamayan bir konut yapımı seviyesinden hareket etmekteydi. Konutun üretken bir yatırım sahası olmaması gerekçesi ile, üretken yatırımların engellenmemesi için genel yatırımların belirli bir oranından fazlasının konut yapımına tahsisinin önlenmesi öngörülmekteydi. Plan sürecinde açık kapanacağına daha da arttığından, konut ihtiyacının sayısal yönde baskısını, sınırlı yatırım oranları içinde karşılama isteği çok sayıda düşük maliyetli konut yapımının çözüm yolu olarak benimsenmesi sonucunu doğurmuştur (Öke, 1970). Lüks konut yapımının kısılması ve sağlık bakımından sakıncası olmayan en ucuz halk konutu tipinin seçilmesiyle daha çok sayıda konutun yapımını ve daha geniş bir kütlenin barındırılmasını sağlama (Güven, 1995) ilkesi belirlenmiş; ancak, toplumumuzun yapısal özelliklerine uymama başta gelmek üzere, çeşitli yönlerden hatalı ve yetersiz bulunan bu standartlar konut ile ilgili hemen hemen bütün çevrelerin reaksiyonu ile karşılaşarak kısa bir süre içersinde değiştirilmiştir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma döneminde (1968-1972) konut bölümünün başında kişilerin barınma ihtiyacına cevap veren konut, "toplum hayatının ekonomik ve sosyal bakımdan en önemli unsurlarından biridir" cümlesinin yer alışı, ilk bakışta çok farklı bir görüş açısı karşısında bulunulduğu zannını uyandırabilir. Fakat bu planın konut bölümü de esaslı bir incelemeye tabi tutulursa, gene büyük sayısal ihtiyaç ve sınırlı yatırım oranı kabullerinden hareket edildiği açık bir şekilde görülür. Nitekim ulaşılan sonuç, gene maliyetleri düşürerek, daha aşağı kalitede, çok sayıda konut birimi yapılmasından ibarettir (Öke, 1970).

Üçüncü Beş Yıllık Plan dönemi (1973-1977)' nde, konut ihtiyacının, öngörülen yerleşim dokusunda ve mevcut dokuda alınan hedef ve ilkelerde karşılanmasına ulaşılması ve gecekonduların ruh ve bedeni sağlığı koşullarını yerine getirecek standartta yapımlarını disiplin altına alması amaçlanmıştır (Özel İhtisas Komisyonu, 1996).

1978-1983 yıllarını kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde; nüfus artışından, ailelerin küçülme eğiliminden ve yenileme faktörü nedeniyle oluşan miktardan dolayı üç farklı kent konut gereksinmesi mevcuttur. Hedef olarak konut standart tanımlarını geliştirme, sosyal konut yapımı, kamu-lojman politikasının gözden geçirilmesi,

kira denetiminin yapılması, yerel yönetimlerin kooperatifleşmeye öncülük etmesinin sağlanması hedeflenmiştir (Özel İhtisas Komisyonu, 1996).

İkinci ve Üçüncü Beş Yıllık Plan dönemini de kapsayan 1965-1980 yıllarında genel olarak, hızlı kentleşme ile konut sorunu ve çözümlerinin kurumsallaşma ve ekonomik açıdan sınırlara ulaştığı yıllardır. Bu yıllarda, toplu konut bir çözüm olarak öngörülmekte ve kurumsallaşmaya başlamaktadır (Özel İhtisas Komisyonu, 1996). 1982 yılında yürürlüğe giren Anayasa ile ise, "devlet şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır. Ayrıca konut teşebbüslerini destekler" hükmü getirilmiştir (Peynircioğlu ve Üstünışık, 1996).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1985-1990); gittikçe büyüyen konut açığının süratle kapatılabilmesi ve her ailenin ihtiyaçlarına uygun sağlıklı bir konuta kavuşturulabilmesi için, konut inşaatında kullanışlı, ekonomik ve Türk halkının ihtiyacına ve yaşayış tarzına uygun projelerin teşvikine öncelik verilmesi amaçlanmıştır(Özel İhtisas Komisyonu, 1996).

Altıncı planda (1990-1994) kentleşme ve konut sorunlarına kısaca yer verilerek adeta sorunun geçiştirildiği izlenimi edinilmektedir (Güven, 1995). Konutun çevresi ile bir bütün teşkil ettiği dikkate alınarak konut tasarımı ve çevre niteliklerinin yükseltilmesine imkan sağlayacak mevzuatın geliştirilmesi ve konut sektörü yatırımlarının yerleşme hedefleri ile bir bütün halinde ele alınarak yönlendirilmesi hedeflenmiştir. İlke olarak, alt gelir gruplarına öncelik tanımak kaydıyla konutsuz kişiler için yapılan sosyal konutlara ağırlık verileceği ve konut büyüklüklerini düşürecek şekilde düzenleneceği belirtilmekte; önlem olarak konutların inşaat ve kullanımında tasarruf sağlamak amacıyla mahalli malzemeleri değerlendiren, iklim şartlarını dikkate alan, israfı azaltan proje teknolojileri teşvik etmenin hedefleneceği vurgulanmaktadır (Özel İhtisas Komisyonu, 1996).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ise, ruhsatlı konut sunumunun arttırılması en başta gelen hedef olmalıdır (Özel İhtisas Komisyonu, 1996). Oluşturulan kalkınma planlarına rağmen, ülkemizde konut açığının giderek büyüdüğü görülmektedir. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) döneminde konut gereksinmesi 418.793 birim olarak

saptanmış, buna karşın 348.420 birim konut üretilmiş; İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1968-1972) gereksinme 900.000 birim olarak saptanmış, 713.720 birim konut üretilmiş ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1973-1977) gereksinme 1.220.000 birim olarak saptanmış; 978.361 birim konut üretilmiş, böylece üç plan döneminde ortaya çıkan 498.871 birim üretim açığı kent çevrelerini saran gecekondu ile kapatılmıştır (Özsoy, 1983). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1996-2000) içinde ise demografik gelişme ve yenilenmeden kaynaklanacak konut ihtiyacı 2.540.000 olarak tahmin edilmektedir. Bu durum her yıl asgari 500.000 yeni konut inşaası gerektirmektedir (Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992; Peynircioğlu ve Üstünışık, 1996). Ayrıca, Türkiye şartlarına uygun konut yapım teknolojilerinin belirlenmesi için de gerekli çalışmalar yapılacaktır (Özel İhtisas Komisyonu, 1996).

Özetle, bugün yurdumuzda şiddetli bir konut ihtiyacı hissedilmektedir Hatta, bir ihtiyaç olmaktan çıkarak sosyal bir konu haline de gelmiştir (Hasol, 1965; Kazgan, 1965). Konunun çeşitli sebepleri vardır:

- Artan nüfusa konut sağlanması ,
- Şehirleşme,
- Kullanılmaz hale gelen konutların yenilenmesi,
- Afetler ve istimlâkler dolayısıyla yenilenecek konutlar,
- Mevcut gecekonduların ıslah ve tasfiyesi (Hasol, 1965)

Bunlara kısaca değinmek doğru olacaktır.

- Artan nüfusa konut sağlanması:

Türkiye'de ortalama doğum oranı binde 40'ın, ölüm oranı binde 14'ün üstündedir. Böylece ortalama nüfus artışı yılda %3 civarında olmaktadır (Hasol, 1965).

- Şehirleşme :

Nüfusun ve kırdan kente göçlerin sürekli arttığı ortamda kentlerin en büyük sorun alanlarından biri konut ve altyapı ihtiyacının giderilmesidir (Peynircioğlu ve Üstünışık, 1996). Düzensiz gelişen şehirleşme olayı, hızlı nüfus artışı ile birlikte sosyal ve ekonomik kalkınma yönünde büyük güçlükler yaratmaktadır (Hasol, 1965). Gecekondu sorununu da yaratan sebep şehirleşme hareketi ile şehirlere akın eden nüfusun konut edinebilecek güce

sahip olmamasıdır (Çelik, 1970). Gecekondularda yaşayan topluluklar büyük şehrin çok yakınında bulundukları halde, şehrin imkanlarından yararlanamamaktadırlar. Daha doğrusu şehrin belirli bir nüfus için planlanmış sınırlı imkanları, artan ihtiyaçları karşılayamamaktadırlar (Hasol, 1965).

- Kullanılmaz hale gelen konutların yenilenmesi:

Eskime nedeniyle kullanılmaz hale gelen binalar bu kapsama girmektedir. Ancak, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; "konut stokunda fiziksel eskime olmadan, eksilmeyi önlemek için imar planları değiştirilerek mevcut kent dokusuna yapılaşma yoğunluklarının arttırılmasından kaçınılmalıdır" uyarısı bulunmaktadır (1996).

- Afetler ve istimlakler dolayısıyla yenilenecek konutlar:

Doğal afetler dolayısıyla zarar gören ve yıkılan binalarla, istimlakler neticesi yıkılacak olan binaların yerine yenilerinin yapılması veya bu eksiklerin bir şekilde telafi edilmesi zorunluluğu vardır.

- Mevcut gecekonduların ıslah ve tasfiyesi:

Gelişmiş ülkelerin "slum"ları ile az gelişmiş ülkelerin gecekonduları arasında sosyo-ekonomik bir çok farklılaşma olduğu halde ortak yönleri her iki halde de problemlerin çözümlenmemiş olmasıdır (Çelik, 1970). Konut bunalımını çözmek üzere kentlerin yörelerinde pıtrak gibi yatakhane mahalleler bitmiştir (Laborit, 1992). Gerçekte gecekondular, şiddetli bir konutsuzluk sorununa en kestirme, en ucuz bir çözüm yolu olma yeteneğini göstermektedir (Turner, 1969; Çelik, 1970; Ginsburg, 1979). Bu problemi çözmek için iki yol vardır. Bunlar:

1) Gelir seviyesini mevcut konut piyasasından yararlanabilecek seviyeye ulaştırmak,
2) Mevcut gelir seviyesine göre bir konut piyasası yaratmaktır (Çelik, 1970).

Ülkenin ekonomik potansiyeline uygun olarak, nüfusun büyük bir bölümü için konut sağlamak, büyük sosyal etkili programlara öncelik verilmesi ile hazırlanan bir seri planlardır (Landaeta, 1994). Bu çözüm yollarının konut arzı ve konut talebi kavramları ile içiçe olduğu açıktır. Konut açığının birinci sebebini konut arzının yetersizliği teşkil etmektedir. Konut açığının ikinci ve esas sebebi ise; konu kapsamında buraya kadar

değinilen, konut talebinde özellikle 1950'lerden sonra görülen hızlı artıştır. Nüfusu hızla artan ve kentleşen Türkiye'de konut sorununun başlıca iki yönü bulunduğu gözlemlenir. Bunlardan ilki konut miktarıyla, diğeri de 1. bölümde değinildiği gibi, konut niteliğiyle ilgilidir (Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992).

TMMOB Mimarlar Odası, Habitat raporunda; konutlar ve çevre kalitesindeki sorunlara yönelmiştir. Konutların tasarımdan sorumlu mimarlar çevresi "imar haklarının plansız dağıtımı, konutun metalaşması ve kitlesel olarak üretilen kalıplaşmış, standart bir biçim almış olması ve yapılaşmaya genelde kazanç kapısı olarak yaklaşım, mimari hizmetler üzerinde de niteliksizleştirici, sıradanlaştırıcı baskılar yaratmaktadır. Konut planlaması ve tasarımı, büyük ölçüde basma kalıp tipolojilere; her tür konum ve çevrede yinelenen ve birkaç yüzeysel detaydan başka değişikliği olmayan standart birkaç plan üzerine dayanır hale gelmiştir" diyerek bu konunun nitelik boyutuna önem vermek gerekliliğini de vurgulamıştır (1996).

Konut sunumunda önemli artışların sağlanmasıyla birlikte, kalite sorunu böylece Türkiye'nin gündeminde önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Hem konutların, hem de yaşanan kentin fiziki çevresi kentte yaşayanların doyumunu sağlamamaktadır (Habitat II Kent Zirvesi, 1996). Bu yüzden projelerin yerel mimarinin içeriği ile uyum içinde en yüksek mimarlık ve kültür değerine sahip olacak şekilde farklı gelir düzeylerine mensup ailelerin ihtiyacına cevap vermesi ve toplumsal ayırımcılığa yol açmadan gerçekleşmesi sağlanmalıdır(Cansever, 1995). Çünkü, mevcut konutlarla ilgili meseleler çarpık yapılaşma ve düzensiz şehirleşme etkilerini gittikçe daha da arttırmaktadır. Buraya kadar değinildiği gibi, şehirler mimari olmayan, kalitesiz yapılmış gecekondu evleri ve gecekondu apartmanlarıyla dolmakta, çok katlı yoğun yapılaşma ile betonlaşma artmakta ve dolayısıyla şehirler çirkinleşerek estetik, rahatlık ve hatta sağlık bakımlarından insanca yaşanabilir yerler olmaktan hızla uzaklaşmaktadırlar (Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992). Halbuki yeşil alanı bol bir çevre, gürültüsüz sakin bir ortamda yaşamak arzusu bütün insanlarda olduğu gibi Türk insanında da hakimdir ve çok katlı yapılar ve betonlaşma doğayı tahrip ederken insanların tabiattan uzaklaşmasına yol açmaktadır.

3.6 Kentleşme

Kent bir insan ürünüdür ve bir toplumsal kümenin ürününü simgeleyen yerleşim yeri olarak kabul edilir (Laborıt, 1992; Onat, 1996). Kentin en temel özelliği tarım dışı etkinliklerin yapıldığı bir yerleşim oluşudur (Şenyapılı, 1978). Kentler, insanları ve insan gereksinimlerini barındıran mekanlar olmalıdır (Onur ve Habib, 1995). Kentin farklı niteliklerine Duby de değinmekte, "tüm tarih boyunca ne orada oturan insanların sayısı, ne de faaliyetleri tarafından değil de, hukuki statüsünün, toplumsallığın ve kültürün özel çizgileri tarafından karakterize edilmektedir" demektedir(Sarıbay, 1996). Dar anlamıyla kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması anlamında olan kentleşme, daha geniş tanımıyla, sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütleşme, işbölümü ve ihtisaslaşma yaratan insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi sürecidir (Özkalp, 1995).

Sanayileşmiş ülkelerin kentleşmesi ile, sanayileşmemiş ülkelerdeki ve özellikle Türkiye'deki kentleşmenin farklı nitelikleri vardır. Sanayileşmiş ülkelerde sanayinin kentlerde yarattığı çekim ve kırda serbest bıraktığı işgücü belirli bir denge yaratırken, sanayileşmemiş ülkelerde kırdan hızla itilen nüfusa kentler iş bulmakta zorluk çekmektedir (Güven, 1995). Ülkemiz, hem kentleşme hızı ve hem de nüfus artış oranı en yüksek ülkelerin başında yer almaktadır ve taşıdığı özelliklerle gelişmekte olan ülkelerin yapısal karakterini gösteren günümüz Türkiye'si, teknolojik gelişmenin getirdiği olgularla değişim sürecine girmiş bulunmaktadır (Arça, 1978). Bunun başlangıcı için önemli bir faktör; Marshall yardımının Türkiye'ye girmesiyle 1950'lerde ülkemiz tarihinde meydana gelen yapısal değişiklikler sonucu kırsal kesimde işgücünün açığa çıkması olmuştur (Sönmez, 1979). Ülkemizde, üç tip değişik kentleşme karakteri izlenmektedir:

1. Doğal nüfus artışı ile yoğunlaşarak büyümeler ile oluşan kentleşme (doğum oranlarının fazla oluşu nedeniyle) (Atabay, 1994)
2. Yerleşme dışından gelen yoğun göçler ile büyüme nedeniyle oluşan kentleşme (Kıray, 1965; Atabay, 1994; Habitat II Kent Zirvesi, 1996).
3. Gelişmekte olan ülkelere özgü yaygın kentleşme (Atabay, 1994).

Türkiye'de kentleşme sürecinin en önemli özelliği bu sürecin hızlı olması ve metropoliten kentlerin diğerlerine kıyasla daha hızlı büyümeleridir(Özkalp, 1995; Geray, 1996). Ancak, durum, sadece Türkiye'ye özgü değildir. Tarıma dayalı bir ekonomiden, tarım-dışı etkinliklerin de önem kazandığı bir ekonomi düzenine geçmekte olan toplumlarda, kent nüfusları hızla kalabalıklaşmaya başlamaktadır (Şenyapılı, 1978). Bu gelişimi nüfus tespitlerinden anlamak mümkündür. Ülkemizde yaşanan hızlı kentleşme 1950'li yıllardan sonra ülkemizin yerleşim modellerinde önemli bir değişikliğe yol açmıştır (Gökçe vd., 1993; Akkayan, 1996c). 1940 yılında Türkiye toplam nüfusunun % 24.4'ü kentte yaşamaktadır (Özkalp, 1995). 1950 yılında nüfusun %75'i kırda yaşarken, yirmi yıl sonra bu oran %61.2'ye düşmüştür. Kentlerde yaşayanların oranı ise, aynı süre içersinde %25'ten %38.8'e yükselmiştir . 1975 yılında ise kentlerde yaşayanların oranı %41.7'ye ulaşmıştır (Şenyapılı, 1978; Yıldırım, 1979; Bilgin, 1992). 1980 yılında 44.736.957 olan nüfusumuzun %43.9'u (19.645.007) kentte, %56.1'i (25.831.950) kırda yaşamaktadır. 1985 yılında ise, kentli nüfus kır nüfusunu aşmıştır (Özkalp, 1995). Nüfusun kır-kent dengesi neredeyse çeyrek yüzyıl öncesindeki oranlamanın tam tersi değerleri almak üzeredir (Şenyapılı, 1978).

Çizelge 3.2 Türkiye'de kentsel ve kırsal yerleşimlerdeki nüfus oranı 1927-1989 (%)

Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Yerleşimlerdeki Nüfus Oranı (1927-1989) (%)

	1927	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1970	1975	1980	1986	1989
Kentsel	16.4	16.6	18.0	18.3	18.5	22.1	26.3	35.7	41.7	43.9	48.5	52.3
Kırsal	83.6	83.4	82.0	81.7	81.5	77.9	73.7	64.3	58.3	56.1	51.5	47.7
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Çizelgeden izlenebilen oranların yıllara bağlı değişimine göre, 21. yüzyılın başlarında nüfusun beşte üçünün, yeni yüzyılın ilk çeyreğinde de her dört kişiden üçünün kentlerde yaşayacağı tahmin edilmektedir. Bu gelişmiş batı ülkelerinden farklı olarak demografik bir kentleşme sürecidir (Arça, 1978; Geray 1996). Milyonlar kentlere yığılmaktadır ve aslında şehirlerimizin bugün içine düştüğü durumun hiçbir şekilde nüfuslarının arttırılmasına imkan vermediği aşikardır (Şenyapılı, 1978; Ailenin Güçlendirilmesi ve Sosyal Güvenlik Politikaları Komisyonu, 1990; Cansever, 1996). Türkiye'de kentleşme oranı ile sanayileşme oranı arasındaki farkın çok fazla oluşu ve şehirleşmenin gerçek şehir

fonksiyonlarına ve sanayileşmeye dayalı olmaması (Arça, 1978; Ailenin Güçlendirilmesi ve Sosyal Güvenlik Politikaları Komisyonu, 1990) nedeniyle; kentleşme sanayinin ardından değil önünden gitmektedir; bu yüzden de "sahte", "çarpık", "sağlıksız", "dengesiz" diye nitelendirilen bir kentleşmedir (Sönmez, 1979; Ekinci, 1995; Güven, 1995; Geray 1996). Yani kentler denetimsiz gelişmektedirler ve aslında, bu deyimin bilimsel ve gerçek karşılığı, "plansız kentleşme"dir (Şenyapılı, 1974; Ekinci, 1995; Tönük ve Barkul, 1995). Böylece, kentleşmenin doğrudan doğruya ekonomik kalkınmayı etkileyen bir faktör niteliğinde de olduğu anlaşılmaktadır (Güven, 1995). Kentlerin teşekkülü ve geçirdikleri yapısal değişimler, en genelde üretim tarzındaki dönüşümlerce belirlenegelmiştir (Laçiner, 1996). Bu değişimlerin sonucunda, doğal olarak, kentleşme sürecinin derin sonuçları vardır. Şehirde oturmaya başlayan insanların hayatının niteliği değişmiştir. Örneğin, basit tarım toplumlarında aile içinde odaklaşan sosyalleşme süreci karmaşık kent hayatında çok sayıda kuruma dağılmıştır; işbölümü yaygınlaşmıştır, formel - hukuki bir sosyal kontrol sistemi vardır. Heterojen bir değerler yapısı hakimdir, farklı kültürden insanların bir arada yaşama zorunluluğu oluşmuştur (Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992; Özmen, 1995). Nüfus büyüklüğü ve yoğunluk diğer özellikleridir (Ertan, 1995). Nüfusun kentlerde hızla yığılmasına karşın, kentlerin bu gelenleri bütünleştirerek toplumsal ilişkiler ağı içinde kaynaştıramayışı toplumda sürekli eleştiri konusu olmuştur. Bu eleştiriler Türkçe'de, batı dillerinde görülmeyen bir biçimde kentleşme ve kentlileşme diye farklılaşmış iki kelimenin gelişmesine neden olmuştur. Kentleşme, daha öncede belirtildiği üzere özetle; sadece nüfusun belli noktalarda yığılmasını ifade ederken, kentlileşme kentte toplanan bu nüfusun kentli değerlere sahip birey hale gelmesini, kentin sunduğu fırsatlardan yararlanabilmesi ve kent yaşamıyla bütünleşmesini anlatmak için kullanılmaktadır (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü Raporu, 1996; Habitat II Kent Zirvesi, 1996).

Büyük bir kentleşme süreci yaşayan Türkiye'de konut talep ve sunumu yine ülkenin sosyal, ekonomik ve kültürel alt sistemleri koşutunda gerçekleşmiştir ve ne yazık ki, kamuoyunun kentlerin biçimlenişinde sözü yok denecek kadar azdır (Özsoy, 1983; Çakın, 1988; Tapan, 1996). İnsanın bir yere ve bunun ötesinde de bir "yer kimliği"ne ya da "burası" noktasına ihtiyacı vardır. Kendileme, yersel kimliğin oluşturulmasıyla gerçekleşir. "Burası" başka yere karşıt olarak vardır (Bilgin ve Göregenli, 1996). Ama, bunun aksine,

örneğin İstanbul'da izlenebilen ilk örnekler, genellikle batının yaşam biçimine uygun olarak tasarlanmıştır (Tapan, 1996). Diğer yandan da kırdan kentlere akan büyük yığınlar, öncelikle kentlerin fiziksel görünümünü bozmuşlardır. Göçenlerin barınma gereksinimini gidermek amacıyla, mülkiyetine aldırmaksızın, kente yakın çevredeki boş topraklara kondurdukları yalın konut yapıları, "gecekondular", kolayca gözlenebilen ilk ve somut değişim örnekleri olmuştur (Şenyapılı, 1978; Güven, 1995). Ancak, Rapoport(1977) bunlara, oralarda yaşayanlar açısından ele alarak değinmiş ve "varoşların, özgürlüğün ve kimliğin hünerini temsil ettiğini belirterek", "gerilimsiz doğal çevre özgürlüğünün idealini yansıtır" demiştir. Buna da neden olan, ne eğitim düzeyleri, ne mesleki birikimleri ne de gelir düzeyleridir. Anadolu'dan göç eden kütlenin kültürel birikimi ve bu birikimin sürekliliği kentlileşme olgusunu karmaşada bir düzene dönüştürmeyi başarmıştır (Turgut, 1995).

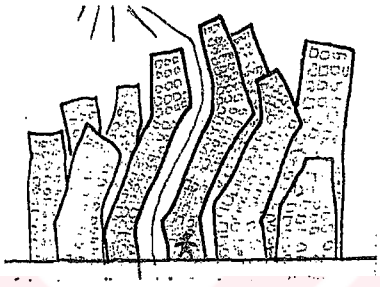
Gözardı edilmemesi gereken bir diğer konu, gecekondulardan önce de kentte barınma gereksiniminin yeterince karşılanmadığıdır. O zaman da, kentsel konut açığı vardır. Özellikle az ve orta gelirliler için barınma pahalıdır (Şenyapılı, 1978). Özetle, ülkemizde son bir asırdır, konut ve şehir inşa alanında tam bir israf hakim olmuş; şehirlerimiz kısmen harabeye, kısmen de düzensizlik ve kargaşa cehennemine dönmüş, halkımız ya gayri sıhhi gecekondularda ve evlerde ya da lüks, fakat gayri insani konut silolarında yaşamaya mahkum edilmişlerdir (Cansever, 1995).

Bugün büyük kentlere bakıldığında iki tip gelişme görülmektedir :

1) Mevcut kent yapısının düşey boyutta gelişmesi, nüfus yoğunlaşması,
2) Kentin yatay boyutta, dış alanlara doğru gelişmesi, bir yandan gecekondulaşma yoluyla gerçekleşmektedir (Gezen, 1976).

Türkiye'de kentler, 1970'li yılların ortalarına kadar yağ lekesi halinde büyümüşlerdir. Bu dönemde, yapı sunum biçimlerinin niteliği gereği, kentlerin büyümesi büyük ölçüde yapıların birer birer eklenmesiyle gerçekleşmektedir. Ayrıca, kent içi ulaşım hizmetlerinin örgütlenme biçimi kentin yapılaşmış kesiminden kopmaya olanak vermemektedir. Bu durumda kent yüksek yoğunluklu olarak ve yukarıda değinildiği gibi, bir yağ lekesi şeklinde büyümektedir (Habitat II. Kent Zirvesi, 1996). Kent merkezlerinde, tarihi yapı

stokunun yıkılıp yok edilmesi, tarihi evlerin yerlerine yapılanlarla birlikte yeni konutların şehirleri yoğunlaştırma süreci içerisinde tekrar tekrar yıkılıp yeniden yapılmaları sonucunda, 50-100 yıl ömrü olan yapılar, 70 senedir ancak 10~20'şer yıl kullanılabilmişlerdir (Gökaltun, 1993; Cansever, 1995; Habitat II. Kent Zirvesi, 1996; Keleş, 1996; Türkiye Ekonomik ve Sosyal Tarih ve Vakfı, 1996). Kent yenileme denilen bu olaylar sonucunda, yeşil alanların yok oluşu ve sosyal alt yapıların yetersiz kalışı gözlenmektedir (Habitat II. Kent Zirvesi, 1996; Keleş, 1996).

Şekil 3.34 Çarpık kentleşme (Gezen, 1976)

Bugünkü kentsel yapı, bozuk ve çürüyen nitelikleriyle yaşanabilirlik koşullarını yok etme sürecinde hızla ilerlemektedir (Ertan, 1995). Yeni yerleşim alanlarındaki "yaşanabilirliğin" genellikle gözardı edilen ölçütlerinden biri de "okunaklı" olmaktır. Bu yerleşmenin bir yandan kolay algılanabilir ve yönlenebilir bir örgüye, hafızalarda izi olan referanslar dizgesine sahip olması, öte yandan da bu dizge içindeki çeşitliliğe, farklılığa ve yenilenmeye açıklığı anlamına gelmektedir. Zaman içinde aşamalı olarak üretilmiş olan tarihsel dokuların kültürel olarak kendiliklerinden taşıdıkları "okunaklılık" özelliğinin yeni yerleşmelerde de tekrarlanması fiziki konfor kadar önem taşımaktadır. Okunaklılık kentin öğrenilmesini ve yaşamın her anında insanın kente göre konumunun kavranmasını kolaylaştırarak, yaşam kalitesini geliştirir (Habitat II. Kent Zirvesi, 1996).

İnsan yerleşmeleri konusunda Vancouver Bildirgesi ve eylem planında; yerleşme sorununun temelde bir insan hakkı olduğu belirtilmiştir. Birey ve topluluk düzeyinde, insanların temel ihtiyaçlarının ve bu arada yeterli konutu ile yaşanabilir, çekici ve etkin yerleşmeler ve gerekli hizmetlerin insan onuruna yaraşır bir biçimde sağlanması insan hakkı olarak ele alınmaktadır. Ama yerleşme sorununun çözümünde tarihi değerlerin korunması ve insanlığın bir mirası olarak görülen çevrenin tahrip edilmesinin engellenmesi üzerinde de durulmaktadır (Habitat II Kent Zirvesi, 1996). Kentsel mekanlar ile tarihsel

veya mimari önemi bulunan kültürel çevrelere yönelik talepleri yer, yöre ve zamana göre farklı ağırlıklar gösterilerek çoğaltılmıştır (Özerdim, 1995). İnsanoğlu varoluşundan bu yana oluşturduğu kültürle kentlerini yaratmıştır (Tönük ve Barkul, 1995). Bugün büyük şehirlerin en önemli sorunu yok olan şehir kültürü yerine toplumsal bütünlüğü sağlayacak yeni bir şehir kültürü ortaya koymaktır, çünkü, toplumsal ilerlemenin hızlandırılmasına en yatkın kültür şehirsel kültürdür. Oysa, bugünkü şehir kültürüne bakıldığı zaman, bu kültürün çok sıradan, şehirli olmanın ötesinde daha çok köy ile kasaba çizgisi arasında bir kültür olduğu görülür. Bugün Türkiye'nin en büyük metropolü olan İstanbul'da bile bir şehir kültüründen, bir yaşama tarzından söz etmek mümkün değildir (Kogan, 1977; Demiröz, 1996).

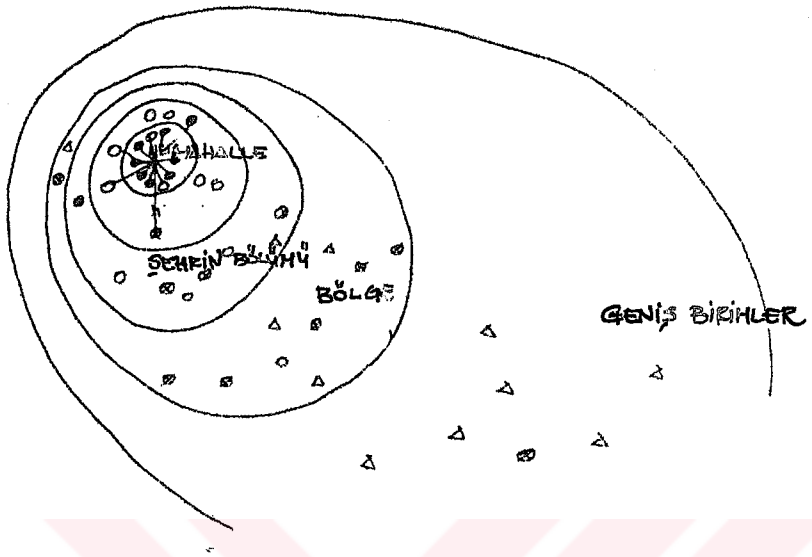
3.6.1 Eski kent dokusu

Eski kent mekanı olarak adlandırabileceğimiz tarihi kentlerin her birinin, kendine ait bir kişiliği ve kültürel kimliği vardır. Bu kişiliği ve kültürel kimliği de, geçmişten gelip günümüze ulaşmış olan kültürel, estetik nitelikteki mimari eserlerde görmek mümkündür (Subaşı, 1993). Kendi içinde tutarsızlıklar gösteren kültürel kimlik birey ve grupların yakın çevrelerindeki mimari ve mikro ölçekteki kentsel kimliğe olumsuz etkiler yaparken bir yandan da kültürel çatışmalar daha büyük ölçekte kentsel kimlikte çelişkilere neden olur. Burada karşımıza çıkan "kentsel kimlik" terimi ise, bir kentin, çevrenin doğal ve yapay elemanları ve sosyo-kültürel özellikleriyle tanımlanır (Hacıhasanoğlu, 1996). Kenti tanımlayan; onun öğelerini, bileşenlerini ortaya koyan (toplumun fiziksel sosyo-kültürel, ekonomik, teknolojik, dinsel, tarihsel algılanabilirlik, belirginlik, dokunabilirlik vb. gibi) özelliklerini tüm karakterlerinin yansıdığı, ortaya konduğu ve en önemlisi onu diğer kentlerden ayıran özelliklerin bileşenleridir (Sağsöz ve Zorlu, 1996). Kent kimliği, geçmişin korunması ile bugünkü kültürün yaşatılmasına bağlıdır. Kent kimliğini "geçmişten geleceğe" bir süreklilik olarak algılamak ve kavramak, kenti yaşamada ilk temel ilke ve önceliklerdir (Sahil, 1995). Kentsel ve mimari kimliğin zaman içinde değişmesi doğaldır. Ancak değişimin ölçüsü kentin genel karakterini büyük ölçüde değiştirmeye, yok etmeye başladığında önemli sorunların varlığından söz edilebilir. Bu durum kentsel ve mimari açıdan kimlik çatışması veya kimlik kaosu şeklinde sonuçlanabilir (Hacıhasanoğlu, 1996).

İnsan elinden çıkma yapılarla fiziki coğrafya arasında mükemmel bir uyumun sağlandığı Müslüman Türk şehirleri, adeta tabiatın bir parçası olarak doğup gelişmişlerdir (Ayvazoğlu, 1992). Geniş ölçeklerde, İslami şehirler değişen davranışlara göre bazen iç alanlara bazen de sahillere yerleşmişlerdir; ama, mesela Japon şehirlerinin bir dağın tepesine yerleştikleri görülmemiştir (Rapoport, 1977). Osmanlı şehrinin yayılması "yatay" bir yayılmadır. Dikey bir yayılma değildir. Yeşilliklerle kucaklaşan bir yapılaşma söz konusudur. Fiziksel dokunun işlevsel bölümlenmesi; çarşı ve yönetim merkezi, dini ve sosyal merkez ve konut alanları / mahalleler olarak gruplaşabilmektedir. Batı tarzı şehirlerde ise bu görülmez, bunlar genelde meydanların etrafında şekillenen ve dikey büyüyen şehirlerdir. Osmanlı şehrinin ana merkezi genellikle cami veya külliye niteliğindeki yapıdır (Demiröz, 1996). Gayrimüslim mahallelerinde ise bunların yerine kilise veya yahudilerin yaşadığı şehirlerde havra bulunur (Ocak, 1996). Hayat bunun etrafında şekillenmektedir. Tabii şehre ana rengini veren unsurlardan bir tanesi de çarşıdır. Çarşının etrafında ticari mekanların yanısıra imalata dayalı mekanlar oluşmaktadır. Bu ara merkeze bağlı olarak şehir oluşmaktadır (Demiröz, 1996).

Geleneksel yapı içinde mekansal olarak en küçük bölüm mahallelerdir (Aslanoğlu, 1998). Eski bir şehir, daima eski bir mahalleler topluluğu anlamına gelir (Alkan, 1992). Türk şehirlerindeki mahallelerde, zenginlerin konaklarıyla fakirlerin evlerinin aynı sokakta, hatta yanyana bulunabileceğini belirtmek gerekir. Konakların yahut fakir evlerinin çoğunlukta olduğu semtler de vardır (Ayvazoğlu, 1992). Her mahalle kendi heterojen cemaati ile belirlenmektedir (Aslanoğlu, 1998). Ancak, Müslüman Türk şehirlerinde, özellikle meskenler, meydan okuma tavrından uzak, mütevazı binalardır. Dışarıdan bakıldığında zenginlerin evlerini bile fakirlerinkinden ayırdetmek mümkün değildir ve Türk şehri hiçbir zaman insanlığa yakışmayacak şartlar taşıyan oturma semtleri olmamıştır (Ayvazoğlu, 1992). Eski kent dokularının; etno-kültürelliklerinin / yöreselliklerinin getirdiği çeşitliliklerle dolu olan ortamlara ilişkin fiziksel örüntülerin, kendine özgü olan farklılıkları barındırmasının yanısıra diğer yandan bu kültürel çeşitliliğin biçimsel ifadeleri, ait olduğu kültürün kendisine özgü düşünme/davranış kalıplarıyla oluştuğu bilinmektedir (Aksulu ve Aykut, 1996). Mahalle halindeki bu düzenleme, büyük ölçüde sosyal ve ekonomik dayanışma ihtiyacından kaynaklanmaktadır (Ayvazoğlu, 1992). Rapoport(1977)

da mahalle tanımında bunu vurgulamakta ve "mahalle, içiçe geçmiş sosyal grup ve konutların bir yaşam alanı olarak öneminin yansımasıdır" demektedir.

Şekil 3.35 Farklı nüfuslar için davranış ortamları (Rapoport, 1977)

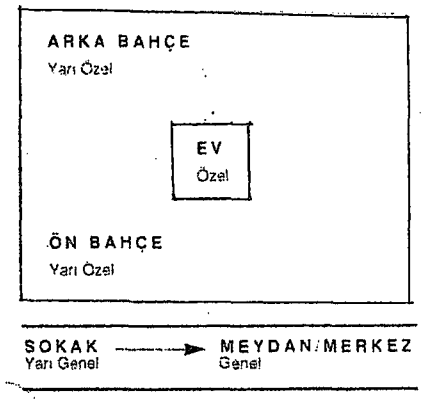
Osmanlı döneminde mahalleler sadece fiziki bir birim değildir, aynı zamanda Türk toplumunda cemaat kültürünün de temelini oluşturur (Ocak, 1996). Cemaat tipinde, toplumsal dayanışma ve bütünleşme eğilimi yüksektir. Şehirler, dini inanç, etnik yapı, zanaat ve meslekler temelinde gruplaşan insanların oturduğu mahallelere ayrılmakta ve böylece, mahalleler arasındaki sosyal dayanışma kimi zaman hemşehrilerinin dini kimlik aramalarını yansıtmaktadır(Karaören, 1992; Karatepe, 1996). Etnik mahalleler, yapılan zanaat türüne göre isimlenen mahalleler yer almaktadır (Aslanoğlu, 1998). Özetle, insanlar kendileri gibi, kendi beğeni ve ideallerindeki uygun çevreyi seçen insanlarla birlikte yaşamayı seçerler (Rapoport, 1977). Genel olarak mahallenin tanımlanması için üç ana öğe olduğu görülmektedir; sosyo-kültürel özellikler ve ölçütler; yer ve çeşitli hizmetlerin kullanılışı-bina ve çalışmalar ve üçüncü olarak fiziksel çevre ve onun sembolik anlamı. Sosyo-kültürel özellikler, bölgesel alanlar ve onların hizmetlerine bağlılıklarının önemini etkilemektedir ve bundan dolayı mahalle-sosyal alanın anlamı onlara bağlı olarak gelişir.

Farklı bölümlerde de ele alındığı gibi, Osmanlı evlerinin mimarisinde, birbirlerini tamamlayıcılık esası görülür, bir mahalledeki evlerin mimari tarzı, stili tümüyle birbirini tamamlayıcı bir nitelik arz etmektedir. Dolayısıyla estetik bütünlük önemli görülür (Yeni

Türkiye, 1996). Evler, bir veya iki katlı, bahçeler içersinde ve dışa kapalıdır (Demiröz, 1996). Yapılar alçak ve sıkışıktır (Aslanoğlu, 1998). Konut yükseklikleri hiçbir zaman orta boydaki bir ağaçtan fazla olmadığı için, yeşil öğeler tüm yerleşmeye egemendir (Divanlıoğlu vd., 1992). Bahçeler, evin mahremiyetini muhafaza edici niteliktedir. Çok farklı iklim şartlarında bile bu yapı değişmemiştir (Demiröz, 1996). Eski ev tarzı, hiç şüphesiz, kendi içinde dengeli, sarsılmaz ve çevresiyle tam bir ahenk içinde yaşama sahip insanların uzun yıllar boyunca geliştirdikleri bir hayat tarzı, eşyaya ve maddeye getirdikleri bir yorumdur. Evler, sokaklarla ilişkilidir. Sokak, plancı bir zihnin değil, genellikle topografyanın, zaruretlerin ve amme vicdanı denilen şeyin ortaklaşa şekil verdikleri bir "evler arası alan"dır (Alkan 1992). Topografyanın sağladığı olanakla da, kimse kimsenin önünü, görüşünü, güneşini, havasını kapatmaz (Bektaş, 1991). Sokakla evin içiçeliği, çocuklar için daima "göz mesafesinde" ve emin bir oyun alanı oluşturmaktadır. Böylece ev-sokak ve mahalle-sokak ilişkisinin amorfluğu yüzünden bir organizma bütünlüğü gösterebilmektedir (Alkan, 1992).

Konut-bahçe-sokak/meydan bağlamında, özel mekanda kamusal mekana geçişte bir derecelenme, bir yumuşak ara yüz oluşumu söz konusudur (Çevik, 1995). Ev, bahçe ve sokak en fazla dört farklı mekansal zona sahip olabilir, bunlar :

- Özel,
- Yarı özel,
- Yarı genel,
- Genel mekanlardır (Turgut vd., 1995).

Şekil 3.36 Mekansal zonlar (Turgut vd., 1995)

Özel mekanlar, kullanıcıların kontrolünde olan kişice sahiplenmiş, kamudan arınmış mekanlardır. Kamusal mekanlar ise herkese açık, herkesin tartışmasız bir biçimde girebilme haklarının olduğu mekanlardır. Geçiş mekanları, yarı özel ve yarı kamusal mekanlar olarak açıklanmaktadır. Yarı özel mekanlar, konuta ait bir mekan parçası olup, dışardan görülebilir ve gözlenebilirler. Burada kişiler tarafından sahiplenmiş, görsel olarak dışa açık, ev sahibi tarafından gözlenebilir, kontrollü bir mekana geçmek söz konusudur. Yarı kamusal mekanlar bir grup insan için benzer rolü oynayan, herkese açık mekan parçalarıdır. Orada oturan ev sahipleri tarafından kontrol edilebilirler. Yabancılar bu mekana girerse tanınırlar. Kullanıcılar için ortak olma özelliği taşıyan bu mekanlar "savunabilir mekanlar" olarak tanımlanmaktadır (Çevik ve Özer, 1995).

"Komşuluk ünitesi", insani ölçülerdeki bu tip yerleşimlerde önemli, gözönünde bulundurulan bir konudur (Yücel, 1977). Komşuluk ve geliştiği, gerçekleştiği bölgeler, mekanlar olarak iletişim mekanı ve yarı özelden öteye orada oturanlar ve komşular için yarı kamusal veya ortak özel alan anlamı taşımaktadırlar (Çevik ve Özen, 1995). Yarı özel ve yarı genel mekanların kentlileşme ile birlikte birey/toplum diyalektiğindeki değişiklikle bu alanların işlev ve anlam değiştirdiği gözlenmektedir(Turgut vd., 1995). Behsh(1993) de bu değişime Arap toplumundan örnek vererek "konutun içe yönelik bakış tarzından dışarıya yönelik bakış tarzına olan, Arap toplumundaki aile yaşamının değişim sisteminde, kamu ve özel alan arasındaki açık fark üzerindeki önemi ile, çok büyük bir düzensizliğe sebep oldu" demiştir. Giderek, geçiş zonlarındaki işlevler ana zonlara geçmiş ve işlevlerini kaybeden ara zonlar ortadan kalkmıştır. Aile yapısındaki değişiklikler iç ve dış mekan ilişkilerine yansımış, bireysel mahremiyet artarken, kamusal toplumsal mahremiyet azalmaya başlamıştır. Bu düzen özel ve genel mekanlar ayırımını belirgin hale getirmiş ve bu iki ortamın arayüzü olan bina kabuğu bu kesin ayırımı yerine getirecek yönde biçimlenmiştir. Ara zon niteliği taşıyan merdiven evi ön bahçe yerini almıştır (Turgut vd., 1995).

Bugün büyük kentlerimizin ulaştığı yoğunluk, eski kent dokusunun ve parselasyonunun olduğu gibi kullanılarak aynı arsalarda yapılan çok katlı konut blokları ve yeşilin son ağacına dek yok edilmesi nedeni ile bir çok konutun doğrudan güneş ışığı bile alamadığı entegre birimler sisteminde yaşamak zorunluluğu oluşmuştur (Divanlıoğlu vd., 1992).

Binaların birbirleriyle uzaklıkları genelde güneşi kesmeme şeklinde alınıp, şemalar geliştirilebilir. Diğer yanda, açık ve yeşil alanlar yaratırken, yüksek bloklar, insan ölçeği ile ilişkisiz mekanlar yaratma, kent siluetini bozma gibi olumsuz bir durum yaratılabilir. Gruplanmış binalarda, parçalı mekanlar, kat yükseklikleri ve farklı iç planlarda, yatay da ve düşeyde canlı ve çevreye uyumlu mekan dizileri oluşturulabilir (Türel, 1993).

Burada yoğunluğun önemi karşımıza çıkmaktadır. Yoğunluk, Bayazıt' ın (1970) belirttiği gibi kompleks bir takım faktörlerin ifadesi olup burada çeşitli kuvvetler rol oynar. Bunlar;

1) Sağlık faktörleri
   a) Temiz su,
   b) Hijyen ve atıklar,
   c) Işık, güneş ışığı, hava, sükunet,
   d) Konut içindeki yaşama mekanı
2) Sosyal faktörler,
   a) Özel açık mekan,
   b) Mahremiyet,
   c) Emniyet,
   d) Toplumsal olanaklardan faydalanma,
   e) İstenen toplum oranlarını sağlamak (çeşitli oranlarda aile büyüklük ve tipleri için konut tipleri)
   f) Topluma ve kişiye ait alanlar arasında dengedir.

Bütün bunlar gözönüne alındığında, yeni şehirlerde iskan alanları bir, iki veya üç katlı, bahçesi olan evlerden oluşan, gerek inşaat ve gerekse şehir işletme döneminde insanların, mahallelinin katılımını azamileştiren geleneksel model tekrar hayata geçirilmelidir (Cansever, 1996). Çünkü; tarihsel yerleşmelerin her biri, yıkıp yok etmeden önce üzerinde düşünülüp, ölçerek, gözlemle, diğer yöntemlerle inceleyerek ders alınabilecek, çok değerli mimari, planlama ve çevre düzenlemeye örnek olabilecek hazinelerdir (Sağsöz ve Zorlu, 1996). Bu faydalardan bazıları:

- Yoğunluğun ve kat adedinin azalması ile; yerleşme bölgesinin gürültü seviyesinin düşmesi,
- Az katlı, düşük yoğunluklu bahçeli konutların bahçelerinin sebze, meyve ve çiçek yetiştirmeye elverişli olması ve bazı eylemlerin dışarıda yapılmasına imkan tanıması,
- Mahremiyetin daha kolay sağlanmasıdır.

3.7 Göç

Göç, kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere, tamamen veya geçici bir süre için bir iskan ünitesinden (şehir-köy vb.), diğerine yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayıdır (Akkayan, 1996a). Bu demografik süreç, insanların bir coğrafi bölgeden diğer bir bölgeye olan hareketliliğini ifade eden göç olgusudur (Özkalp, 1995). Göçün nedenleri ile ilgili çalışmalar yapan Numelin, içgüdüsel bir hareket etme eğiliminin insanoğlunda varolduğunu kabul etmektedir. Göç ve değişme genellikle birbirini izleyen olaylardır (Akkayan, 1996b). Göç olgusu nüfusun yapısını kısa zamanda etkileme şansına sahiptir. Göçün hacmiyle paralel olarak değişmenin gerçekleşmesi ve sürati belirir. Göç nüfus yapısında kalitatif (okur , yazarlık, tahsil, iş, meslek bilgisi, medeni hal kompozisyonu vb. gibi) ve kantitatif (nüfus azalması veya artması gibi) değişmeler yapar (Akkayan, 1996a).

3.7.1 Göç oluşumu ve etkenleri

Göç, batı dünyasında endüstri devrimi ile hızlanmıştır (Akkayan, 1996b). Temel olarak üç şekilde gerçekleşmektedir:

1. Hane reisi ya da bekar erkek kente kendi başına gelmekte, kente yerleştikten ve belirli bir "düzen" kurduktan sonra karısını ve varsa çocuklarını yanına alarak göç sürecini tamamlamaktadır.
2. Eşi ve çocukları ile kente yerleşmektedir.
3. Geniş bir aile tümden kente yerleşmektedir (Şen, 1996).

Göç edenlerin, geldikleri yer ile de ilişkileri üç aşamalı bir gelişim göstermektedir: Birinci aşama kente gidiş; daha sonra geldiği yer ile kent arasında gidiş-geliş süreci ve üçüncü aşamada ise kente temelli yerleşme süreci yer almaktadır. Bu çeşitlemeyi F. Braudel vd.(1995) şöyle anlatmaktadırlar: "... Başlangıçta erkekler yalnız başlarına gurbete giderler, memlekete para gönderirler, bu para ile ailelerini besleyecek, bir tarla satın alacak ya da ticaret yapmak için para biriktireceklerdir; dönmeye hazırdırlar ya da kafalarının içinde dönme düşleri kurarlar. Sonra, tüm umutlar suya düşünce, bu kez kadınlar gider ve

kopukluk kesinleşir. İyi ya da kötü koşullar altında belirli bir süre gurbetteki bu evlatlarının gönderdiği para ile yaşamını sürdüren köy, sonunda bütünüyle terk edilir" .

Şekil 3.37 Göçe neden olan faktörler (Özkalp, 1995)

Tüm bunlardan sonra, göçe ilişkin iki temel şey söylenebilir: Birincisi, göç ve göçmenlik sadece yerleşilen kenti belirleyen bir olgu değil, terk edilen yeri de belirleyen bir olgudur. Gerek göç edilen şehirde yeniden kurulan akrabalık ve hemşehrilik ilişkileri, gerekse göçülen yerle kurulan ekonomik ve kültürel ilişkiler iki yerleşim birimini birden etkileyen, dönüştüren bir süreç olarak işlemektedir (Şen, 1996). Hemşehrilik, göç etmeden fark edilen bir kimlik değildir. Göç edildikten sonra keşfedilmektedir. Kente değişik zamanlarda gelenleri, kente uyumda değişik düzeylerde başarı gösterenleri çapraz kesen bir gruptur (Tekeli, 1996a). Kentin "yeni sahipleri" kendi yerel kültürlerini büyük metropollere taşıyarak, giderek çeşitlenen bir kültürel coğrafya yaratırlar (Dinçer ve Enlil, 1996). Ancak, genellikle kültürel kimliklerin korunması gibi bir görüntü içinde sunulsa da bu bakımdan ciddi bir talepleri yoktur. Temelde kente gelenlerin kente uyumunda birbirinden destek talebinde bulunmasını kolaylaştıran bir gruplaşmadır (Tekeli, 1996a). İkincisi, göç tüm ilişkiler sistemini, ekonomik ve toplumsal bağların değişmesi, yeniden tanımlanması anlamına geldiği için, göçmenlik, sınıfsal, etnik ve kültürel kimliğin kurucu öğesi olarak da işlemektedir (Şen, 1996).

Göçün fayda veya zarara neden olan sonuçları bulunmaktadır.

a) Faydalıdır:

- Ekonomik imkanlarda nüfus arasındaki dengeyi sağlar.
- İnsanın kabiliyet ve ihtisaslarından en etkin biçimde faydalanmayı mümkün kılar.
- Kişinin sosyo-kültürel-ekonomik, psikolojik arzularını tatmine imkan verir.

b) Zararlı olabilir: Sağladığı yararlardan çok problemle dolu bir bünye kazandığı zaman olumsuz işleyen bir mekanizmaya dönüşür (Örneğin; mesken sıkıntısı, gecekondu problemi, altyapı yetersizliği, suçluluk, işsizlik vb. gibi) (Akkayan, 1996a)

3.7.2 Göç çeşitleri

Farklı türleri söz konusudur. Bunlar;

1. Dış göç – iç göç
2. Zorunlu ya da isteğe bağlı göç (Serbest ya da güdümlü göç)
3. Bireysel veya aile göçü
4. Kitle – grup göçü
5. a. Kır – kent
   b. Kent – kır
   c. Kent – kent
   d. Kır – kır
6. a. Kademesiz
   b. Kademeli
      -1 kademeli
      -2 kademeli
   c. Dönüşümlü
   d. Bunların diğer kombinasyonları
7. İşçi göçü

a. Mevsimlik göç
b. Mevsimlik olmayan geçici göç
c. Dönüşümlü göç
d. Sürekli göç
e. Daimi göç (Özkalp, 1995; Akkayan, 1996a; Çiçek ve Soydan 1996)

1. Dış Göç

Dışarıya gidiş anlamındadır. Türkiye, dışarıya değişik yollarla göç vermektedir. Buna karşılık çevresinde bulunan ülkelerdeki siyasal huzursuzluk dolayısıyla Müslüman ve Türk nüfusu göçü almaktadır(Habitat II. Kent Zirvesi, 1996). Diğer dış göç örneği ise dünyadan

verilebilir. Hem Amerika'nın hem de faşizmin uyguladığı kısıtlamaların, öte yandan 1930'lardaki ekonomik krizin etkisiyle göç hareketi yavaşlayıp, neredeyse durduktan sonra; savaşın ardından daha da şiddetli olarak, Kanada ve ABD'den çok İsviçre ve Almanya'ya yönelerek yeniden başlayan göç buna örnektir (Braudel vd., 1995).

- **İç Göç**

Türkiye'nin son 40 yılını belirleyen en önemli toplumsal olgu kırdan kente göç (iç göç) eylemidir. İkinci Dünya savaşını izleyen yıllarda, kentleşme hareketinin hızlanması ile başlayan göç yükselen hızlarda devam etmektedir (Karaören, 1992; Tezcan, 1995; Şen, 1996). Ülke içi göçlerde gözlenen ikinci yönelme olan kentler arası göçün payı 1980'li yıllardan sonra önemli ölçüde artmıştır. Ülke içi göçlerdeki bu yönelme ülkenin iş olanaklarının olmadığı yörelerinden iş olanaklarının göreli olarak daha çok olduğu gelişmiş bölgelerine ya da büyük kentlere olan göçtür (Ozankaya, 1982; GAP Belediyeler Birliği, 1996; Habitat II. Kent Zirvesi, 1996). Son on yıllık dönemde bu göç hareketlerine Doğu Anadolu'dan yaşam güvenliğinin bulunmayışı dolayısıyla olan göçler ile güvenlik dolayısıyla köy boşaltılmasının çıkardığı zorunlu nüfus yer değiştirmeleri de eklenmiştir... Son oniki yılda bu yolla yer değiştiren nüfus 300.000 civarındadır. Ayrıca yapılmakta olan barajlarda büyük sayılarda ailelerin yer değiştirmesine neden olmaktadır. 1975-1995 yılları arasında yapılan barajlar dolayısıyla 75.000 aile yer değiştirmiştir (Habitat II Kent Zirvesi, 1996). Köylerde sağlık, eğitim, eğlence ve sosyal imkanların yetersiz olması da göçler üzerinde etkin bir faktördür. Bunların yanında sel, deprem, toprak kayması, çığ gibi tabii afetler ile kan davası da göçlere neden olmuştur (Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992).

İç göçlerin sonucunda, yoğun kentleşme süreci içinde kent yaşam tarzının getirdiği yeni sosyal ilişkiler de ortaya çıkmaktadır (Sosyo-kültürel değişme ve gelişme komisyonu, 1990). Bu nüfusu belli kentlere yönelten koşulların değişmesinden çok, kentlerin birbirlerinden farklı nitel ve nicel değişimlere uğramasında aranmalıdır (Gökçe vd., 1993). Kentleşme olanakları kısıtlanan bu yerleşmelerden, iş alanı olan yakın kentlere doğal olmayan göç, aynı zamanda, sosyal bir zorunluluğa dönüşmektedir (Aksu, 1992) .

Göç olgusu iki tür faktörden etkilenir. Bunlardan birincisi itme faktörü, diğeri ise çekme faktörüdür(Arça, 1978; Özkalp, 1995; Şen, 1996).

- İtme faktörü (itici faktörler) : Kişinin içinde yaşadığı şartların elverişsizliği nedeniyle insanların eski yaşadıkları bölgeden ayrılmalarına itme ya da itici faktörü denilmektedir (Özkalp, 1995). İşsizlik ve gelir düşüklüğü göçlerin en önemli sebebini oluşturmaktadır. Ancak, Türkiye'deki kentleşme yalınç olarak sanayileşme ile özdeşleştirilemez. Büyük kentlere doğru görülen korkunç akın, kırsal alanlarda toprak üzerindeki nüfus baskısı, tarımın makineleşmesi, toprağın çok küçük parçalara bölünmesi, küçük kasabalardaki sınırlı iş olanakları, tarımdaki ve kasabalardaki düşük gelir düzeyi ve halkın gittikçe yükselen beklentileri gibi öğelerin bir sonucudur (Özsoy, 1983).

  Yaşanılan bir örnek olarak 1950 sonrasında ülkemizde görülen göç nedenleri verilebilir (Tezcan, 1995). Kentleşme konusunda değinildiği gibi, Amerika tarafından yapılan Marshall yardımı ile kırsal kesimdeki makineleşmenin çoğalması, toprak yetersizliği, açığa çıkan işgücünü, sanayileşmekte olan kentlere doğru itmiştir (Görgülü, 1995; İzgi, 1996).

- Çekme faktörü (çekici faktörler) : Kırsal kesimdeki itici faktörlerin karşıtları ise şehirlerde çekici faktörler olarak göçe sebep olmaktadır (Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992). Burada değişik yaşam standartları, daha iyi gelir elde etme olanağı, şehirlerin cazip sosyal olanakları insanların ilgisini çekmekte ve onları göçe zorlamaktadır (Özkalp, 1995). Yine örnek olarak, 1950'lerden itibaren iktisadi kalkınmanın ve sanayileşmesinin şehirlerde daha hızlı gerçekleşmesi ve yatırımların büyük şehirlere yönelmesi sonucunda şehirlerdeki iş imkanlarının artmasının göç hareketini hızlandırması verilebilir (Birlik Vakfı Proje Grubu, 1992). Kente göç ile modern sanayi ve iş örgütleri dışındaki basit hizmetlerde çalıştıkları halde köydeki gelirlerinin birkaç mislini elde edeceklerini bilmeleri de kırsal kesimi kente çeken diğer bir etkendir. Yapılan bir araştırmada, hane reislerinin bulundukları kente gelmelerinin en önemli nedeni olarak "iş bulabilmek için" seçeneği gösterilmektedir (Gökçe vd., 1993).

2. Zorunlu yada isteğe bağlı göç

Bu iki karşıt göç cinsine örnek Yugoslavya'dan verilebilir. Savaş yıllarını izleyen kısa zaman içinde yeni sosyalist rejim, kaynakları ve halkı mobilize etmek için bir organizasyonel yapı geliştirmiştir Başlangıçta geniş inşaat projelerinde çalışmak üzere büyük sayılarda işçi kitleleri getirilmiştir. Bu devreden sonra (1949'un sonu) hükümetin özel hayata doğrudan doğruya müdahalesi gerilemeye başladı ve köyü terk edip etmeme kararı kişisel tercihe bırakılmıştır

3. Bireysel veya aile göçü

Dünya çapında bir olgudur ve insanların gelişmiş yerlere olan hareketliliğini ifade eder. (Örneğin kırsal bölgeden, kentsel bölgeye olan göçler gibi) (Özkalp, 1995)

4. Kitle – grup göçü

İlkel çağlarda görülen göç olgusudur. Örnek olarak bir kabilenin bir coğrafi bölgeden, diğer bir bölgeye olan hareketliliğini ifade eden göç olgusudur (Özkalp, 1995).

5. Kır-kent,Kent-kır, Kent-kent, Kır-kır göçleri

Farklı özellikteki yerleşim bölgelerinden farklı özellikteki diğer yerleşim bölgelerine göçler görülmektedir. Örneğin; İstanbul'a 1985 sayımında 3.285.078 kişinin göç ettiği saptanmıştır. Göç edenler arasında Sivas (%77.3); Kastamonu (%57.7); Giresun (%51.6); Kars (%41.2) değerleri ile ilk sıraları almaktadır (Akkayan,1996 c)

6. İşçi göçü

Nancie Gonzales, bu konuyu karşılaştırmalı olarak incelemiştir. İşçi göçünü daha önce değinilen, beş tipe ayırmıştır:

1. Mevsimlik göç,
2. Mevsimlik olmayan geçici göç,

3. Dönüşümlü göç
4. Sürekli göç,
5. Daimi göç.

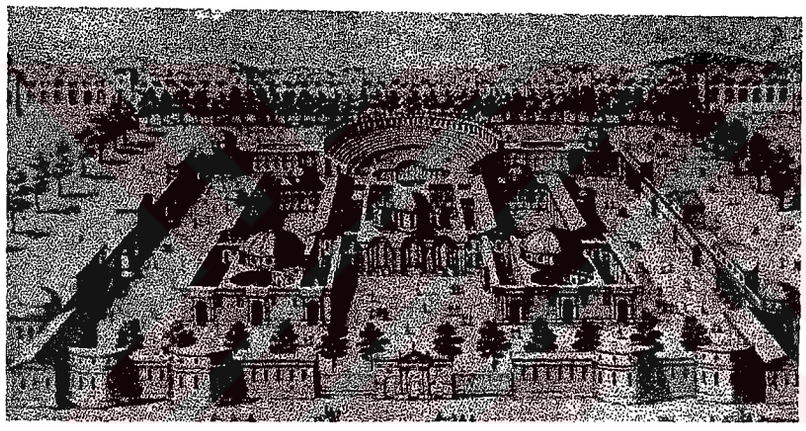
Örnek olarak Montserrat'lılar verilebilir. Montserrat, 1960'larda yaklaşık nüfusu 13.000 olan Doğu Karaib Adalarında küçük bir İngiliz Kolonisidir. Bu adaya Philbott, göçe yönelik toplum atfını yapmıştır. Çünkü "çıraklık sistemi" denilen bir kurumun 1838'de sona erişinden bu yana göç, adalılar için önemli bir sosyo-ekonomik faaliyet olmuştur. Her ne kadar Montserrat'lılar her türlü göçe katılmışlarsa da, eski göçler büyük oranda Gonzales'in tipolojisindeki "dönüşümlü" göçtür. Özellikle Curacaova Aruba'ya yapılan göçler belirli bir süre için yapılan, daimi olmayan göçlerdir. Büyük bir kısmı 15 yıl gibi belirli bir süre için olmuştur.

4. İZMİT; TARİHSEL GELİŞİMİ & SOSYO – EKONOMİK DURUMU & DOĞAL ve YAPAY ÇEVRE KARAKTERİ

4.1 Yerleşmenin Tarihsel Gelişimi

Kocaeli 'de prehistorik çağa ait bilimsel bir araştırma yapılmamıştır (İl Turizm Müdürlüğü,a). Bu yüzden M.Ö.12 yy. a kadar olan dönem karanlıktır. Karadeniz, Boğaz ve Marmara kıyıları üzerinde yer alan, büyük, bereketli ve hareketli bölgede, M.Ö.1200'lerde Balkanlar üzerinden Anadolu'ya gelen Ege Göç Kavimlerinin bir kolu olarak Bebrik (Bebris)'lerin yerleştiği, bölgeye Bebrisi yada Bebrikya denildiği ve M.Ö.650'ye değin burada varlığını sürdürdüğü anlaşılmaktadır (Öztüre, 1971, 1981; Yurt Ansiklopedisi, 1981). M.Ö.712'de Megaralılar kendilerine yurt bulmak için gelmiş ve bugünkü Başiskele mevkiinde "Astakos" ismi verilen şehri kurmuşlardır (İl Turizm Müdürlüğü, b; Yurt Ansiklopedisi, 1981; Özdemir 1993). Megaralıların direnişi sonucu Frigler İzmit'e denk düşen yörede uzun süre egemen olamamışlardır (Yurt ansiklopedisi, 1981).Ancak, bu hakimiyet te, M.Ö.695'ten başlayarak 625'e kadar süren Kimmer akınlarına dayanamayarak çökmüştür (Yurt Ansiklopedisi, 1981). Aynı dönemde kurulan Lidya Krallığı (M.Ö.680), Marmara Denizi ve İzmit Körfezine doğru genişlemeye başlamıştır (M.Ö.600). Ancak M.Ö.546'da Perslerin saldırısına uğrayan Lidya Devleti yıkılmıştır. Bundan sonra Astakos, Perslerin eline geçerek Pers ordusunun üslerinden biri olmuştur. Ancak gerek Atina ile Sparta, gerek Atina ile Persler arasında çıkan deniz ve kara savaşları sırasında, bu çatışmalardan yararlanan yöredeki Bitinler ve Bebrikler, özerk bir yönetim oluşturmuşlardır(M.Ö.405). M.Ö.334 yılında Büyük İskender'in Pers ordularını büyük bir bozguna uğratmasından sonra, Anadolu'nun siyasal yazgısı da değişmiştir. Bitinyalılar M.Ö.326'da bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Daha sonra M.Ö.3.yy. 'da, Nikomedes, eski koloni kenti Astakos'un karşısında yeni bir kent kurmuş ve Nikomedia adını vererek onu Bitinya'nın başkenti yapmıştır (Öztüre, 1981; Yurt Ansiklopedisi, 1981). III. Nicomedia zamanında ise, Bitinya, Roma egemenliğe girmiş (İl Turizm Müdürlüğü, b); Romalılar, Nicomedia yöresini Bitinya eyaleti içine almışlardır (Ramsay, 1960; Öztüre, 1981; Yurt Ansiklopedisi; 1981). Böylece Bitinya Krallığı, tarihe karışmıştır(M.Ö.74) (Öztüre, 1981). 323'te İmparator Konstantinus; Roma

İmparatorluğunun 22 yıl özerk başkentliğini, 20 yıl da Doğu bölgesi metropollüğünü yapan Nicomedia' dan bu sanını almış ve Bizantion' un yerine temelleri atılan Konstantinople geliştirmeyi kararlaştırmıştır (Ramsay, 1960; Öztüre, 1981; Yurt Ansiklopedisi; 1981). Teodosius'un Roma imparatorluğunu kesin bir şekilde (M.S.395 yılında) iki oğlu arasında paylaştırması ve dolayısıyla Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılmasından sonra Bizans egemenliğine geçmiştir (Öztüre, 1981; Yurt Ansiklopedisi, 1981; Tuğlacı, 1985). 1078 yılında Nicomedia'yı zaptederek kurduğu devletin merkezi yapan Kutalmış oğlu Süleyman Beyin yönetimine giren şehir, I. Haçlı seferi sırasında İmparator I. Aleksios Komnenos tarafından geri alınmıştır (1097), (Tuğlacı, 1985). Nikomedia uğradığı birçok istila ve saldırıya karşın, 1337'ye kadar Bizans'ın egemenliğinde kalmıştır (Yurt Ansiklopedisi,1981).

Şekil 4.1 Nicomedia'da Diocletianus tapınağı ile devlet sitesi (M.S. 290)
(Öztüre, 1981)

Orhan Gazi Devrinde, kimi kaynaklara göre 1326-1327 (Tuğlacı, 1985;İl Turizm Müdürlüğü; b), kimilerine göre 1337-1338 (Özdemir, 1993; Yurt Ansiklopedisi,1981), Evliya Çelebi'ye göre Hicri 831, Yüce'ye göre ise miladi 1362'de(Özdemir, 1993) Akçakoca bey tarafından Osmanlı İmparatorluğuna katılmıştır. İzmit, 1337 de fethedildikten sonra sancak olmuştur. İzmit sancağı, Osmanlı Devleti'nin birçok yerinden ileri durumda olmuştur (Çam, 1993). III. Murat devrinde Karadeniz'in Sakarya nehri ve Sapanca Gölü aracılığıyla İzmit körfezine bağlanması projesi başlatılmıştır (1591). Birinci Dünya Savaşı sırasında canlılığını yitiren İzmit, İngiliz ve Yunan Kuvvetleri tarafından 6 Temmuz 1920'de işgal edilmiş ve İzmit, Kurtuluş Savaşı sona ermeden 27/28 Haziran 1921'de geri alınmıştır (Öztüre, 1981; Tuğlacı, 1985).

Bu tarihten sonraki dönem, bu bölümdeki diğer alt başlıklarda detaylı olarak ele alınacaktır.

4.2 Yerleşimin Doğal Çevre Özellikleri

4.2.1 Genel konum

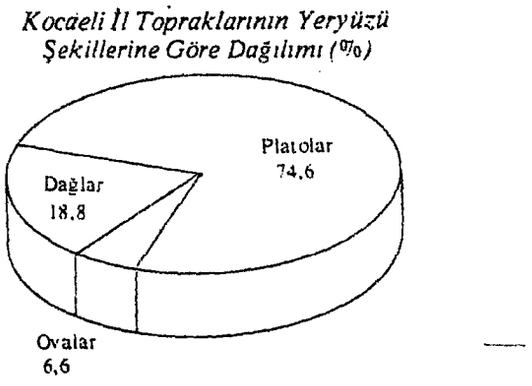
Marmara Bölgesi'nin doğusunda yer alan Kocaeli ili, Karadeniz ve Marmara denizlerine kıyısı olan illerimizdendir. Yüzölçümü 3626 km^2 dir ve ülkenin % 5'lik bölümünü kaplamaktadır. 29^0 22^1 ve 30^0 21^1 doğu boylamıyla, 40^0 31^1 ve 41^0 13^1 kuzey enlemleri arasında yer almaktadır.

Kocaeli ilinde nüfusu 10.000'i aşan yerleşmeler; İzmit, Gebze, Körfez, Gölcük, Darıca, Karamürsel, Değirmendere, Dilovası, Hereke ve Kandıra' dır (İl Turizm Müdürlüğü). Kocaeli de büyük akarsular yoktur. Başlıca sular arasında Gökdere, Baba deresi , Dil deresi ve Yalakdere örnek verilebilir. Kocaeli ili sınırları içindeki en önemli göl ise, doğu yarısı Sakarya ili sınırları içersinde kalan Sapanca gölüdür. Ayrıca küçük ve sığ bir göl olan Hersek gölü de il sınırları içersindedir.

4.2.2 Topoğrafik durum

Kocaeli 'de genel olarak arazi fazla eğimlidir. Ovalar ilde geniş alanlar kaplamamakta; il topraklarında % 6,6'lık bir pay almaktadır Kocaeli ve civarında her yer ayrı bir yüksekliktedir (Yurt Ansiklopedisi, 1981; Yılmaz ve Dursun, 1994). İzmit Körfezi'nin kuzeyindeki büyük kesimi, güneyden kuzeye doğru eğimli ve dalgalı bir yayla görünüşündedir. Bu yaylanın en yükse kesimi, güneyde İzmit Körfezi yakınındadır. Söz konusu kesimde, İzmit'in kuzeybatısında yer alan Çenedağı 645 m. yüksekliğindedir. Oysa ilin Karadeniz'e yakın kesimlerindeki hiçbir tepenin yüksekliği, 250 m.yi aşmaz. İlin, İzmit Körfezinin güneyindeki kesimleri, doğu-batı doğrultusunda uzanan Samanlı Dağlarıyla engebeleşmiştir (İl Turizm Müdürlüğü; Yurt Ansiklopedisi,1981). Samanlı dağlarının üzerindeki en yüksek nokta (1.606 m.),Kartepe (Keltepe) dir (Yurt Ansiklopedisi , 1981;

Yılmaz ve Dursun, 1994). Sözü edilen bu iki kesimi birbirinden ayıran İzmit Körfezinin doğuya doğru kara içindeki uzantısı üzerinde de, İzmit Ovası ve Sapanca Gölünün bulunduğu çukur alanlar dizisi sıralanır (İl Turizm Müdürlüğü, a).

Şekil 4.2 Kocaeli il topraklarının yeryüzü şekillerine göre dağılımı
(Yurt Ansiklopedisi,1981)

İlin kuzeyini oluşturan Kocaeli Yarımadası, jeolojik devirler boyunca birçok kez deniz suları altında kalmış, sonra tekrar kara durumuna gelmiştir. Bu sırada yarımada üzerine yerleşen akarsu ağı, çeşitli aşındırmalarla plato yüzeyini oluşturmuştur. İzmit Körfezi de çukur alanları denizin basması ile ortaya çıkmıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1981).

4.2.3 İklim

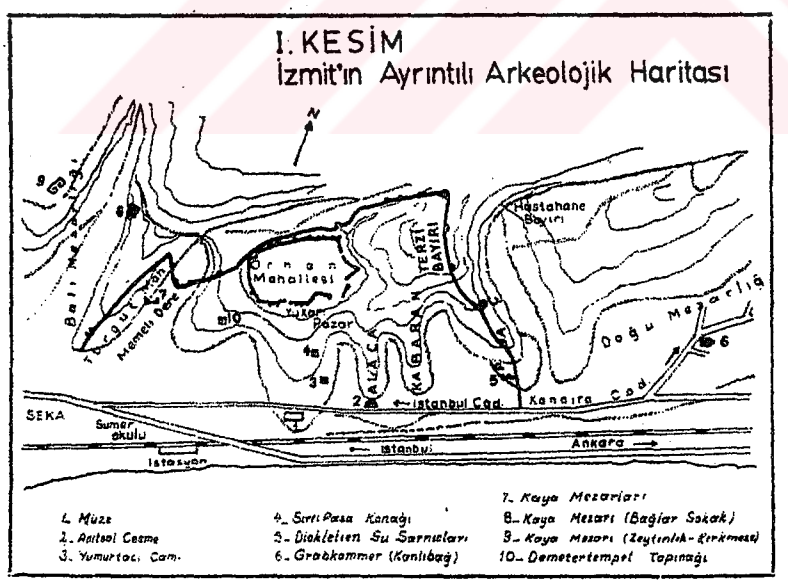
Kocaeli ilinde Karadeniz ile Akdeniz iklimleri arasında "geçiş iklimi" özelliğini taşıyan bir iklim tipi egemendir (Yurt Ansiklopedisi, 1981). Kocaeli'nin Karadeniz'e açık kesimlerinde kışlar daha soğuk geçer. Ama İzmit Körfezi kıyılarını kuzeyden sınırlayan dağların koruduğu kıyı kesiminde daha yumuşak bir iklim görülür (İl Turizm Müdürlüğü a, b). İlde yazları sıcak ve az yağışlı, kışlar ise yağışlı ve görece ılık geçmektedir. Kocaeli'nin kuzeyinde, Karadeniz kıyılarında yazlar oldukça serin geçtiği halde, ilin güney kesimleri bu dönemde sıcaktır. Yağış miktarı da kuzeyden güneye doğru inildikçe azalmaktadır. En soğuk aylar, Ocak ve Şubattır. En soğuk ay ortalaması 5.7 derece olarak tespit edilmiştir (Yurt Ansiklopedisi, 1981; İl Turizm Müdürlüğü, a). En sıcak geçen aylar ise, Temmuz ve Ağustostur (Yurt Ansiklopedisi, 1981). Tespit edilen en sıcak ay ortalaması 23.5 derecedir.

4.2.4 Bitki Örtüsü

Kocaeli, doğal bitki örtüsü bakımından zengin sayılabilecek bir ildir. Kocaeli İli'nin doğal bitki örtüsünde Karadeniz ve Akdeniz bitki topluluklarının içiçe geçtiği görülür. İzmit Körfezi kıyılarında kışın yapraklarını dökmeyen makiler, zeytin ağacı ve kızıl çam gibi Akdeniz'e özgü bitkiler görülürken, Kocaeli Yarımadası'nın kuzey kesimlerinde ve Samanlı Dağları'nın yüksek kesimlerinde Karadeniz kıyılarında rastlanan bitki toplulukları (Kayın ağacı, köknar gibi) yer alır(İl Turizm Müdürlüğü a, b; Yurt Ansiklopedisi, 1981; Yılmaz ve Dursun, 1994).

4.2.5 Turizm

Kocaeli ili ve çevresi, doğası, denizi ve konumu dolayısıyla çoğunlukla yerli olmak üzere, turist çekmektedir. Denize kıyılarının bulunması (örneğin; Karadeniz'e Kerpe, Kefken, Cebeci ve Marmara Denizine, Hereke, Değirmendere, Karamürsel vd.); göl kenarlarında mesire yerleri; Kartepe' nin dağ turizmi yönünden gelişmesi çekici yönleridir.

Şekil 4.3 İzmit'in ayrıntılı arkeolojik haritası (Öztüre, 1981)

Kocaeli ili, merkez ilçe İzmit'te bulunan tarihi ve turistik yerlerden bazıları ise;

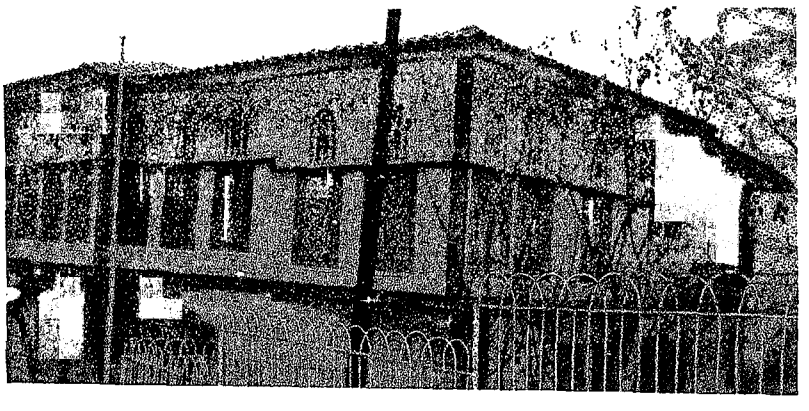
- İzmit Kalesi Şehir Surları (Roma-Bizans Dönemi) ,
- Sarnıç,

- Arızlı Yer altı Mezarlığı,
- Av köşkü (İzmit Müzesi), (Osmanlı Dönemi),
- Saat Kulesi (Osmanlı Dönemi),
- Atatürk Anıtı Cumhuriyet Dönemi,
- Çeşme Binası (M.S. II. yüzyıl) ,
- Nekrapol (Mezarlık) Bizans Dönemi,
- Pertev paşa (yeni cuma) camii (Osmanlı dönemi-Mimar Sinan eseri),

Şekil 4.4 Yeni Cuma Camii (İl Turizm Müdürlüğü, a)

- Orhan camii (Osmanlı dönemi),
- İmaret camii (Osmanlı dönemi),
- Dere camii (Osmanlı dönemi),
- Fevziye camii (Osmanlı dönemi),
- Baç camii (Osmanlı dönemi),
- Yukarı pazar hamamı (Osmanlı dönemi),
- Akçakoca camii (Osmanlı dönemi) ,
- Saatçi Ali Efendi konağı (1774 yılı yapımı bugün etnografya müzesidir), (Öztüre, 1981; Yılmaz ve Dursun, 1994; Yurt Ansiklopedisi; İl Turizm Müdürlüğü,a).

Şekil 4.5 Saatçi Ali Efendi Konağı

4.3 Sosyal Yapı

Kocaeli ili, Marmara Bölgesi'nin doğusunda yer almakta ve çeşitli ekonomik ve toplumsal işlevler açısından İstanbul Metropoliten alanının bir parçasını oluşturmaktadır. 1960'larda girdiği hızla sanayileşme süreciyle birlikte, önemli ölçüde göç alan ve hızla kentleşen ilde 1980 yılında 596. 899 kişi yaşarken, 1990 sayımında bu rakam 936. 163 kişiye çıkmıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1981; Eroğlu, 1995). Kocaeli ili göç alma konusunda hep ön sıralarda yer almıştır. Bunu yıllara göre hazırlayan çizelgelerden de izlemek mümkündür. Görüleceği üzere Türkiye'nin üç büyük ilinin hemen ardından gelmektedir.

Çizelge 4.1 Maksimum seviyede göç alan illerin göç alma yüzdeleri (Akkayan,1996)

TABLO:7 MAKSİMUM SEVİYEDE GÖÇ ALAN İLLERİN
GÖÇ ALMA % LERİ

İLLER	1950	1960	1970	1980	1990
İstanbul	40.0	50.8	60.2	59.6	61.0
Ankara	25.0	34.2	41.2	39.5	45.5
İzmir	17.1	24.2	33.1	37.9	42.7
Kocaeli	12.8	23.2	31.8	41.5	50.7

Çizelge 4.2 Türkiye'de toplam göç edenlerin, göç alan dört ile yönelme oranı (Akkayan,1996)

TABLO:8 TÜRKİYE'DE TOPLAM GÖÇ EDENLERİN
GÖÇ ALAN DÖRT İL'E YÖNELME ORANI

İLLER	1950	1960	1970	1980	1990
İstanbul	24.3	26.3	28.8	31.7	32.0
Ankara	11.7	13.8	14.3	13.2	10.9
İzmir	6.8	7.0	7.0	8.4	8.2
Kocaeli	3.3	2.0	2.0	2.8	3.4
DÖRT İL TOPLAM	46.1	49.2	52.1	56.1	54.5

Çizelgeler incelendiğinde, kentsel nüfusta büyük bir hareketlilik göz çarpmaktadır ve Kocaeli ili kentsel nüfus hareketliliği itibariyle % 0,1den fazla artan birinci grupta yer almaktadır(Dinçer, 1994).

Türkiye'de 1990 yılı itibariyle, göç alan illerin durumuna göre İstanbul'un(61) ardından, (50,7) ile göç alan iller arasında ikinci sırada olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.3 1990 Yılı itibariyle göç alan iller (Akkayan)

1990 GÖÇ ALAN İLLER					
TOPLAM		ERKEK		KADIN	
GENEL TOPLAM	24.1	GENEL TOPLAM	25.9	GENEL TOPLAM	22.1
1 01ADANA	24.7	1 01ADANA	25.6	1 01ADANA	23.7
2 02ADIYAMAN	5.3	2 02ADIYAMAN	5.8	2 02ADIYAMAN	4.9
3 03AKARAHISAR	6.3	3 03AKARAHISAR	7.0	3 03AKARAHISAR	5.6
4 04AGRI	8.0	4 04AGRI	10.6	4 04AGRI	5.3
5 05AMASYA	15.7	5 05AMASYA	17.2	5 05AMASTA	14.2
6 06ANKARA	45.5	6 06ANKARA	47.0	6 06ANKARA	45.3
7 07ANTALYA	25.8	7 07ANTALYA	28.9	7 07ANTALYA	22.5
8 08ARTVIN	9.6	8 08ARTVIN	11.7	8 08ARTVIN	7.6
9 09AYDIN	25.8	9 09AYDIN	27.4	9 09AYDIN	24.1
10 10BALIKESIR	16.1	10 10BALIKESIR	18.0	10 10BALIKESIR	14.2
11 11BILECIK	23.7	11 11BILECIK	26.6	11 11BILECIK	20.9
12 12BINGOL	8.8	12 12BINGOL	10.6	12 12BINGOL	7.1
13 13BITLIS	10.6	13 13BITLIS	11.4	13 13BITLIS	9.6
14 14BOLU	15.1	14 14BOLU	17.0	14 14BOLU	13.1
15 15BURDUR	13.1	15 15BURDUR	15.5	15 15BURDUR	10.5
16 16BURSA	30.0	16 16BURSA	31.2	16 16BURSA	28.7
17 17CANAKKALE	15.3	17 17CANAKKALE	19.3	17 17CANAKKALE	10.9
18 18CANKIRI	10.9	18 18CANKIRI	13.3	18 18CANKIRI	8.4
19 19CORUM	5.4	19 19CORUM	5.9	19 19CORUM	5.0
20 20DENIZLI	12.5	20 20DENIZLI	14.2	20 20DENIZLI	10.5
21 21DIYARBAKIR	13.4	21 21DIYARBAKIR	14.8	21 21DIYARBAKIR	11.9
22 22EDIRNE	19.2	22 22EDIRNE	23.5	22 22EDIRNE	14.6
23 23ELAZIG	14.5	23 23ELAZIG	15.8	23 23ELAZIG	13.2
24 24ERZINCAN	21.5	24 24ERZINCAN	25.5	24 24ERZINCAN	17.1
25 25ERZURUM	9.8	25 25ERZURUM	12.3	25 25ERZURUM	7.3
26 26ESKISEHIR	25.4	26 26ESKISEHIR	26.6	26 26ESKISEHIR	24.3
27 27GAZIANTEP	13.9	27 27GAZIANTEP	14.8	27 27GAZIANTEP	13.0
28 28GIRESUN	6.4	28 28GIRESUN	7.5	28 28GIRESUN	5.3
29 29GUMUSHANE	8.2	29 29GUMUSHANE	9.7	29 29GUMUSHANE	6.7
30 30HAKKARI	12.9	30 30HAKKARI	17.4	30 30HAKKARI	8.4
31 31HATAY	14.2	31 31HATAY	15.5	31 31HATAY	12.9
32 32ISPARTA	14.5	32 32ISPARTA	17.6	32 32ISPARTA	11.3
33 33ICEL	29.8	33 33ICEL	30.9	33 33ICEL	28.6
34 34ISTANBUL	61.0	34 34ISTANBUL	62.6	34 34ISTANBUL	59.3
35 35IZMIR	42.7	35 35IZMIR	44.6	35 35IZMIR	40.5
36 36KARS	8.1	36 36KARS	11.4	36 36KARS	4.9
37 37KASTAMONU	8.0	37 37KASTAMONU	9.4	37 37KASTAMONU	6.5
38 38KAYSERI	15.1	38 38KAYSERI	16.9	38 38KAYSERI	13.3
39 39KIRKLARELI	23.7	39 39KIRKLARELI	28.4	39 39KIRKLARELI	18.1
40 40KIRSEHIR	12.6	40 40KIRSEHIR	14.6	40 40KIRSEHIR	10.7
41 41KOCAELI	50.7	41 41KOCAELI	52.1	41 41KOCAELI	49.2
42 42KONYA	9.4	42 42KONYA	10.5	42 42KONYA	8.4
43 43KUTAHYA	10.5	43 43KUTAHYA	11.5	43 43KUTAHYA	9.0
44 44MALATYA	12.6	44 44MALATYA	14.7	44 44MALATYA	10.6
45 45MANISA	23.3	45 45MANISA	23.2	45 45MANISA	20.8
46 46K.MARAS	5.1	46 46K.MARAS	5.4	46 46K.MARAS	4.7
47 47MARDIN	7.5	47 47MARDIN	9.5	47 47MARDIN	5.5
48 48MUGLA	19.0	48 48MUGLA	22.9	48 48MUGLA	14.2
49 49MUS	8.1	49 49MUS	8.8	49 49MUS	7.5
50 50NEVSEHIR	11.9	50 50NEVSEHIR	13.8	50 50NEVSEHIR	10.1
51 51NIGDE	8.2	51 51NIGDE	8.9	51 51NIGDE	7.5
52 52ORDU	4.7	52 52ORDU	5.2	52 52ORDU	4.3
53 53RIZE	9.5	53 53RIZE	11.1	53 53RIZE	8.1
54 54SAKARYA	23.3	54 54SAKARYA	24.0	54 54SAKARYA	22.6
55 55SAMSUN	14.0	55 55SAMSUN	14.3	55 55SAMSUN	13.7
56 56SIIRT	8.0	56 56SIIRT	9.9	56 56SIIRT	6.1
57 57SINOP	7.6	57 57SINOP	8.7	57 57SINOP	6.7
58 58SIVAS	8.8	58 58SIVAS	10.8	58 58SIVAS	6.8
59 59TEKIRDAG	29.6	59 59TEKIRDAG	34.0	59 59TEKIRDAG	24.4
60 60TOKAT	7.2	60 60TOKAT	7.6	60 60TOKAT	6.8
61 61TRABZON	6.5	61 61TRABZON	7.3	61 61TRABZON	5.7
62 62TUNCELI	11.0	62 62TUNCELI	14.9	62 62TUNCELI	7.0
63 63SURFA	6.0	63 63SURFA	7.1	63 63SURFA	5.0
64 64USAK	13.1	64 64USAK	14.5	64 64USAK	11.8
65 65VAN	8.5	65 65VAN	10.0	65 65VAN	6.9
66 66YOZGAT	5.4	66 66YOZGAT	6.8	66 66YOZGAT	6.0
67 67ZONGULDAK	16.1	67 67ZONGULDAK	17.2	67 67ZONGULDAK	15.1
68 68AKSARAY	6.2	68 68AKSARAY	6.8	68 68AKSARAY	5.7
69 69BAYBURT	8.9	69 69BAYBURT	10.5	69 69BAYBURT	7.4
70 70KARAMAN	10.5	70 70KARAMAN	11.5	70 70KARAMAN	10.2
71 71KIRIKKALE	15.8	71 71KIRIKKALE	19.7	71 71KIRIKKALE	12.6
72 72BATMAN	19.0	72 72BATMAN	20.9	72 72BATMAN	17.6
73 73SIRNAK	11.3	73 73SIRNAK	15.8	73 73SIRNAK	6.9

Ülkemizde ilk hazırlanan Bölge Planı, Doğu Marmara Bölgesi Planıdır. Gelişmenin yavaşlatılması, ülke kalkınmasını yavaşlatabilir diye düşünülmüştür. İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Bursa, Balıkesir, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli ve Çanakkale'yi içine alan bu bölgede öncelik dört il'e verilmiştir. Planın yaptığı öneriler şu şekilde özetlenebilir:

a. Bölgede daha sık ve yoğun bir yerleşmeye gerek vardır. Daha düşük yoğunluk, su, enerji, kanalizasyon ve ulaşım gibi temel hizmetlerin mal oluşunu yükseltir.
b. 1960'ı izleyen 10-20 yıl içinde; İstanbul'un Avrupa yakasının değil, fakat Anadolu yakasının gelişmesine ağırlık verilmelidir.
c. İstanbul'dan 100-150 kilometre doğuda, İzmit - Adapazarı arasında, büyük bir endüstri bütününün geliştirilmesi özendirilmelidir. Bu öneri, kimi sanayi kuruluşlarının, özel yer seçimi gereksinmeleri nedenleri varsayımına dayandırılmıştır. Derince-İzmit-Adapazarı yakasını içine alan bir büyüme kuşağı da saptanmıştır (Keleş, 1996).

Türkiye'nin en önemli imalat sanayi merkezlerinden biri olan Kocaeli'nde, örneğin 1978'de Türkiye imalat sanayii gayri safi hasılasının yaklaşık % 10'u oluşmuştur(Yurt Ansiklopedisi, 1981).

Özel İhtisas Komisyonu tarafından hazırlanan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1996), Kocaeli ilinin 1986 itibariyle, iller arası kentsel haneye düşen gelirler karşılaştırmasında, birinci sırada yer aldığı görülmektedir. Bütün bu faktörlerin biraraya gelmesiyle Kocaeli ilinin Türkiye'de iller itibariyle en çok gelişmiş illerde dördüncü sırada yer aldığı görülmektedir.

Çizelge 4.4 En çok gelişmiş ve en az gelişmiş iller (1970-1991), (Keleş, 1996)

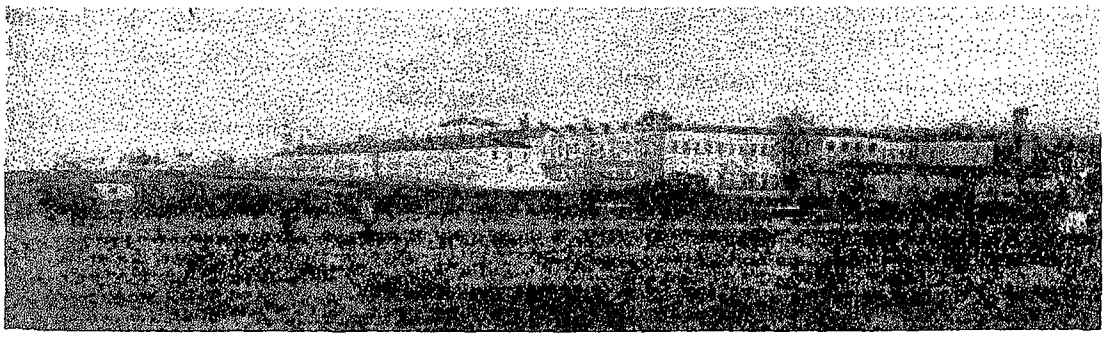
EN ÇOK GELİŞMİŞ İLLER	1991	1970
1. İstanbul	21.503	1. 250.6
2. Ankara	16.160	2. 204.8
3. İzmir	12.870	3. 166.3
4. Kocaeli	8.675	4. 154.3
5. Bursa	6.706	11. 105.4
EN AZ GELİŞMİŞ İLLER		
5. Bitlis	-5.987	11. 38.7
4. Ağrı	-6.124	5. 29.9
3. Bingöl	-6.232	4. 28.2
2. Şırnak	-6.500	
1. Muş	-6.596	9. 34.8

Kocaeli ili, okur-yazar oranı ve eğitim düzeyi yüksekliği ile de ülkemizde ön sıralardadır (Akkayan,1995-1996 b).

4.4 Ekonomik Yapı ve Sanayi

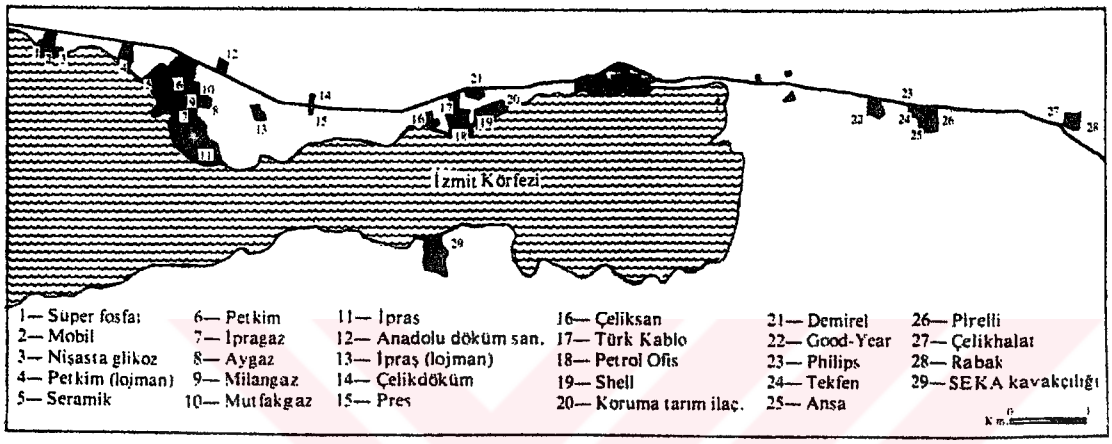
Ekonomik etkinliklerin de sanayinin payı günden güne artan Kocaeli ilinde, geleneksel tarım etkinlikleri arasında buğday tarımı birinci sırayı, tahıl türleri arasında ikinci sırayı mısır alır. Ayçiçeği, şekerpancarı, tütün de ekilir. Meyve bahçeleri ve üzüm bağları da sayılabilir (İli Turizm Müdürlüğü, a; Yurt Ansiklopedisi, 1981; Yılmaz ve Dursun, 1994). Hayvancılık pek ileri düzeyde değildir. Bunun asıl nedeni arazinin hayvancılığa elverişli olmamasıdır. İlin, coğrafi konumu, balıkçılık için, çok elverişlidir. Ancak, Kocaeli'nin bugün bir sanayi kenti olması sonucu oluşan deniz kirliliği, balıkların yaşamasını zorlaştırmaktadır (Yılmaz ve Dursun, 1994).

Önemli yer altı kaynakları yoktur. Ancak, bugün imalat sanayii, Kocaeli ekonomisinin en gelişmiş dalıdır. Bu gelişimin tarihine bakıldığında 1919 yılı civarlarında İzmit'teki en önemli sanayi kuruluşunun Çuhane fabrikası olduğu söylenebilir. Fabrika savaş sırasında Almanlar tarafından büyütülmüş ve tam kapasite ile çalıştırılmıştır. Aynı dönemlerde Osmanlı Devletinin üçüncü büyük merkezi olan İzmit Sancağının muhtelif yerlerinde 30 ipek fabrikası, 2.000 kadar dokumahane, orman ürünlerini işlemek için ise 200 civarında hızarhane ve atölye bulunmaktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1981; Çam, 1993).

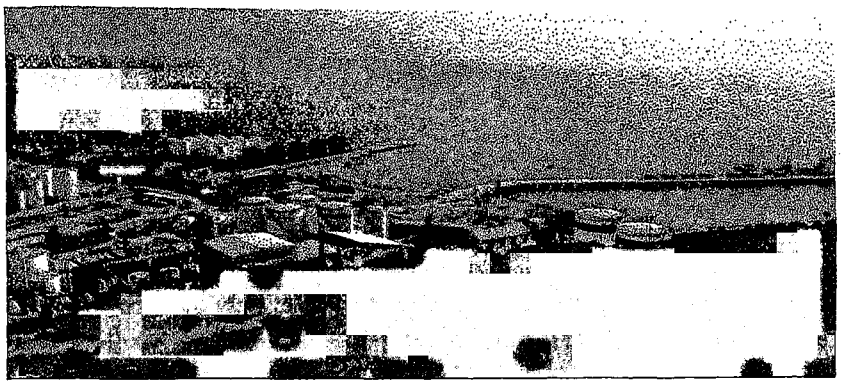
Şekil 4.6 İzmit çuhane fabrikası (Öztüre, 1981)

Cumhuriyet döneminde, Osmanlı döneminden kalma dokuma işletmeleri genişletilirken bir yandan da 1936 yılında ilde, Türkiye kağıt sanayinin en önemli ve ilk tesisi kurulmuştur: Seka; sonra bunu kimya, özellikle de petrol ürünleri ve petrokimya sanayiinin kurulması izlemiştir(Örneğin, 1941'de Petrol Ofisi kurulmuştur.). Ayrıca, imalat sanayiinde ara ve yatırım malları üretimi, eskiden beri önde gelmektedir (Yurt Ansiklopedisi, 1981).

Şekil 4.7 İzmit kenti sanayi sahaları (Yurt Ansiklopedisi, 1981)

Bugün Kocaeli, sanayi bölgesidir(Habitat II. Kent Zirvesi, 1996). İlde bulunan fabrikalardan bazıları, Seka, Klor-Alkali, Mannesman boru, Petkim, Tüpraş, Goodyear, Çelikhalat, Rabak, İgsaş, Pakmaya, Brisa, Kordsa ve Dusa, Çimento Fabrikaları, Hyundai otomobil fabrikasıdır. Ancak, fabrikaların yanısıra küçük sanayi ve bunlara bağlı yan sanayii sektörü de hayli gelişmiştir.

Şekil 4.8 Tüpraş (Satır, 1996)

Bugün sanayii sektörünün gelişmişliği dolayısıyla, nüfusun büyük bir kesimi bu işkollarında çalışmaktadır. 1990 yılında yapılan tespitlerde bu oranlar, sanayide çalışanlar için % 67.3, ziraatta çalışanlar için ise % 32.7 olarak tespit edilmiştir.

Şehirde hızla açılan alışveriş merkezleri ve hipermarketler de ticarete canlılık getirmiştir. Kültür merkezleri, sinemaları ve başta şehir tiyatrosu olmak üzere diğer tiyatro gösterileri gibi aktivitelerle de sosyal ve kültürel yaşam hareketlendirilmektedir.

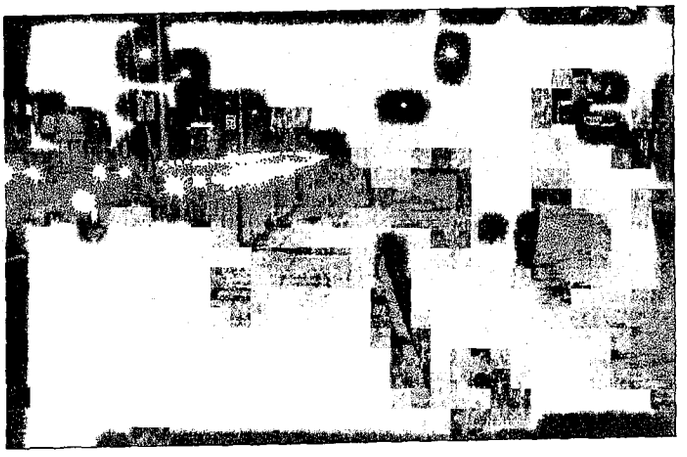
4.5 Kentsel ve Mimari Yapı

İlin merkezi olan İzmit, aynı adı taşıyan körfezin doğu ucuna yakın bir kıyı kentidir (İl Turizm Müdürlüğü,a). Hem Karadeniz'e hem de Marmara'ya kıyısı olan il alanının yükseltisi çok olmamakla birlikte, ilde düzlükler çok sınırlıdır ve eğim yer yer %40'ın üstüne çıkmaktadır. İlin topoğrafik yapısı, ulaşım güzergahları ve yerleşmeler için fazla seçenek tanımamaktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1981).

Şekil 4.9 Eski İzmit (Kemal Yüksel arşivi)

Kocaeli' den geçen ana ulaşım hattı olan karayolları İzmit'in kıyı şeridini izlemekte ve bölgeler arası bağlantıyı sağlamakta ve demiryolu da şehir merkezinin içinden geçmektedir. Ayrıca, sanayinin yerleştiği yer de bu doğrultular üzerindedir. Bütün bu sebeplerden dolayı şehrin yeri kendiliğinden oluşmuş ve seçme şansı fazlaca kalmamıştır. Çizgisel bir kent olan İzmit'te doğu ve batı uçlarındaki mahallelerin birbirleriyle ve kent merkeziyle ilişkileri önem kazanmaktadır. İlde, bu yöndeki tek eksen olan İstanbul, Ankara karayolu kent içi ulaşım hareketlerinin büyük bölümünü yüklenmektedir (Yurt Ansiklopedisi, 1981).

Şekil 4.10 Demiryolu

Kocaeli ekonomisinde 1960'larda başlayan yapısal değişim, ilde hızlı bir kentleşme sürecine yol açmıştır. İl dışından aldığı göçlerle de beslenen kentsel nüfusun ülke genelini çok aşan oranda büyümesi, buna karşılık kırsal nüfusta görülen görece yavaş artış, Kocaeli 'de kentsel nüfus oranının giderek büyümesine yol açmıştır(Yurt Ansiklopedisi, 1981). Örneğin, 1990 sayımının sonuçlarına göre Kocaeli ilinin nüfusunun 936.163 olduğu belirtilmekte ve buna göre km^2 ye 258 kişi düşmektedir. Kocaeli, İstanbul'dan (km^2 ye 1280 kişi) sonra nüfusun en yoğun olduğu ilimizdir (İl Turizm Müdürlüğü, a).

Özetle; Kocaeli ilindeki hızlı kentleşmenin bir sebebi sanayi iken, diğer sebebi de göçtür. 1965-1970 arasında, çok hızlı yaşanan kentleşme, 1975-1980 yılları arasında biraz yavaşlamıştır. İlin kentsel nüfusunun % 60'ını barındıran Merkez İlçede kentsel nüfus, kırsal nüfusu aşmaktadır (Bölüm 2.4 de değinilmiştir). Kocaeli'nin kentleşme hızı, Türkiye'nin ortalama kentleşme hızının daima daha üzerinde gelişmiştir. Merkez ilçe de, kentsel nüfus kırsal nüfusu aşmaktadır.

İzmit'in yerleşim yeri konusunda fazla yayılma şansı olmadığına ve nüfus yoğunluğunun da buna karşıt olarak fazlalığına değinilince, bunun doğal sonucunun konut açığı ve sorunu olacağı kaçınılmazdır.

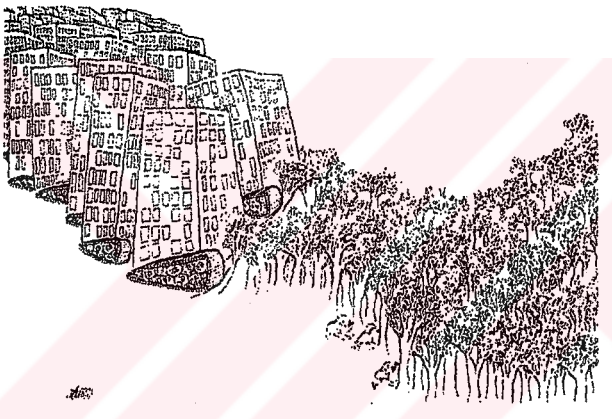
Nüfus yoğunluğunun fazlalığının nedenlerinden olan "göç" dolayısıyla da tez konusu seçilen kültür-konut etkileşiminin de mutlaka göz önünde bulundurulması, nitelikli yaşanabilir konutlar üretme açısından önem arz etmektedir.

Kocaeli ili, İzmit merkez ilçede varolan konut tipleri öncelikle iki ana grupta toplanabilir. Bunlar;

1. Eski kent dokusu
2. Günümüz kent dokusu

Bunlar da kendi içlerinde farklı uygulamalarla oluşmuştur.

a) Apartmanlar
b) Toplu konutlar
   - Emlak Bankası tarafından üretilen toplu konutlar
   - Belediyeler tarafından üretilen toplu konutlar
   - Kooperatifler
   - Lojmanlar
c) Evler
d) Gecekondular

Şekil 4.11 Konut sorunu (Gezen, 1976)

4.5.1 Eski kent dokusu

İzmit'te Osmanlı döneminin yaşama biçimi ve kültürel yapısıyla biçimlenmiş özgün bir konut mimarisi gelişmiştir. İklim ve doğal yapı yanında, deprem bölgesinde oluşu ve ormanlık bir alanda yer alması da konut mimarisini etkileyen başlıca öğelerdir (Yurt Ansiklopedisi, 1981).

XVII. yy. anlatımlarında İzmit, bayındır bir ticaret merkezi olarak gösterilmektedir. Evliya Çelebi kenti "mamur ve abadan bir şehri muazzam" diye tanımlamakta ve üç bin beş yüz mükellef, süslü, kat, kat, bağlı bahçeli mamur ve kırmızı kiremit örtülü evlerin varlığından söz etmektedir. Şehrin bütün evleri yüksek tepeler üzerine yapılmış olup, kıble tarafından

denize bakmaktadır. Sokakları baştan başa beyaz taş ile kaldırım döşelidir. Evler arkalarını dağlara yaslamıştır(Yurt Ansiklopedisi, 1981).

Şekil 4.12 İzmit'in tepeler üzeri yerleşimi (İzeyap)

İzmit'te Türk evi mimarlığı (1730-1754) yıllarını kapsayan I. Mahmut döneminde gelişmeye başlamıştır. Lale devri (1724-1730), mimariyi etkilemiş; bu dönemde şatafatlı, lüks yapılar boy göstermiştir.

Şekil 4.13 I. Mahmut dönemi evi (Öztüre, 1981)

Cephede gereksiz süslemeler, oymalar görülmektedir. III. Selim dönemi ile birlikte toplanan mimari kongrede, lüks ve şatafatlı yapılar yerine ekonomik yapıların yapılması kararı alındığı tespit edilmiştir.

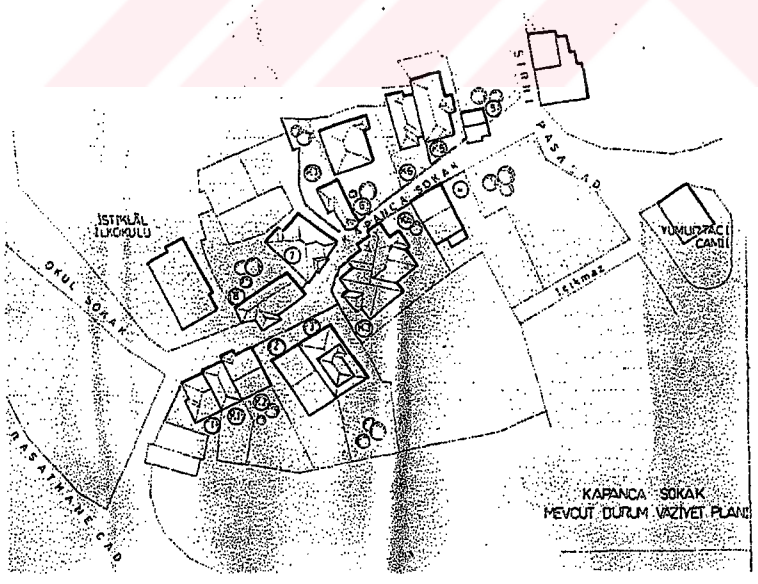
III. Selim sonrası (1808-1809), II. Mahmut, Abdülmecit ve Abdülaziz dönemlerinde yapılan Türk evleri, geleneksel Türk evi mimarlığının belirgin özelliklerini taşımaktadır. Zamana uygun yapım teknolojisi, kütle yapısı, kullanılan elemanlar açısından benzer özelliklere sahiptirler. Evler, zemin katta sokağa açılmazlar. Giriş, ön bahçenin sınırını tespit eden yüksekçe bir sağır duvarda açılan kapıdan yapılmaktadır. Evin esas katı, üst kattır. Esas kat, zemin katın üzerinden sokağa taşmakta ve pencerelerle sokağa açılmaktadır. Ancak İzmit'te, Geleneksel Türk Evinde görülen pencere kafesleri ve

panjurlara yer verilmemiştir. İstanbul evlerinde görülen Batı etkisinin yansıması olarak, üst katlardaki şeffaflıktan kaçınılmadığı anlaşılmaktadır.

Şekil 4.14 Bahçelerden sokağa taşan yeşillikler

Geleneksel Türk evinin belirgin özelliklerinden olan her evin kendine ait bahçesinin olması, İzmit evlerinde de görülmektedir. Ancak, sıra evlerde ön bahçe bırakılmamış, direkt olarak yola sınırlanmışlardır.

Şekil 4.15 İzmit-Kapanca sokak vaziyet planı

Geleneksel Türk mahallelerinde rastlanan çıkmaz sokak, İzmit yerleşiminde de vardır.

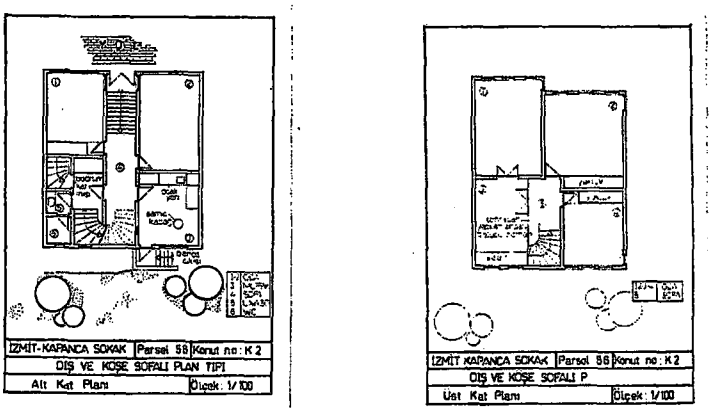
Şekil 4.16 Çıkmaz sokak

Evlerin plan tipleri, Geleneksel Türk Evi plan tipleri sınıflandırmasına uymaktadır. Evlerde simetri önemsenmemektedir. Odaların değişik fonksiyonlara cevap vermeleri cephelere de yansımaktadır. Evlerde yüklük, sedir, ocak, raf, gusülhane gibi olması gereken tüm öğeler bulunmaktadır.

Şekil 4.17 İzmit – Kapanca sokak cephe rölöveleri

Evler ahşap ve kerpiç dolgudan oluşan hımış sistemde yapılmıştır. Bodrum katlar kagirdir. Cepheler çoğunlukla ahşap kaplıdır. Binalara girişler, İzmit'in eğimli topografyası yüzünden, bazen dışarıdan bir merdivenle yapılmakta ve zemin kata ulaşmaktadır. Cephede çıkmaları destekleyen payandalarda mevcuttur (Şekil 4.28; 4.29).

Şekil 4.18 İzmit geleneksel Türk evi plan rölöveleri

1930'larda kenti gezen N. S. Örik dar ve dik yollardan, yüzyıldan eski evlerden, görülmeye değer eski yapılardan söz etmektedir. "Denizden, İzmit'in manzarası cidden güzel. Yüksek bir tepenin ta zirvesinden başlayarak deniz kıyılarına inen, çoğu bahçeli ve hemen hepsi ahşap evleriyle birazda Beykoz'u hatırlatmıyor değil" diyerek hem kentin güzelliğinden hem de aynı tarihlere atıfta bulunan binalardan söz etmektedir(Yurt Ansiklopedisi, 1981).

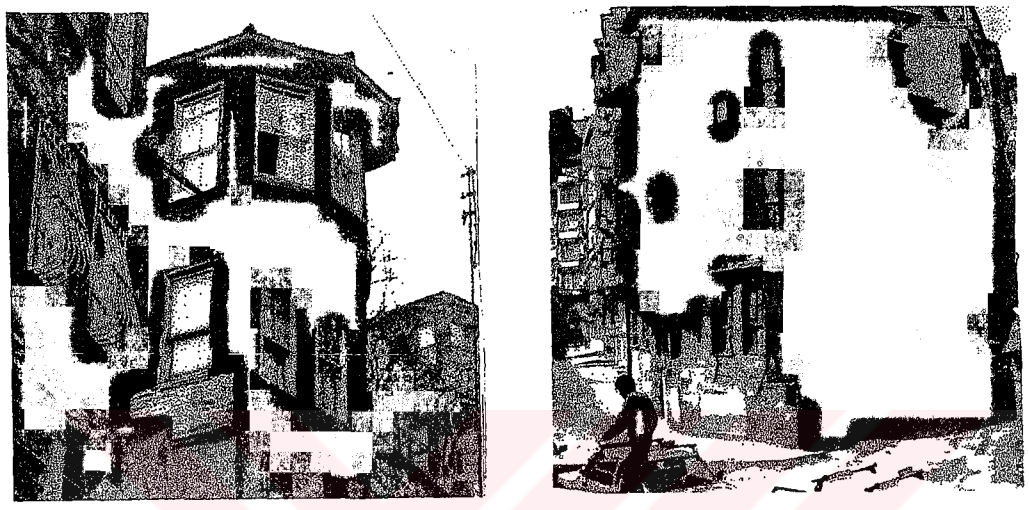
Şekil 4.19 Eğimli yerleşim, payandalı çıkma ve ahşap cephe kaplamalı konutlar

İzmit'te bugün, tarihi eser olarak kayıtlı 77 ev bulunmaktadır. Bunlar üzerinde yapılan çalışmada;

- 23 adetinin çıkmasız,
- 33 adetinin tek çıkmalı,
- 9 adetinin iki çıkmalı,

- 9 adetinin köşe parsel,
- 3 adetinin yıkılmış

olduğu tespit edilmiştir. Sayılardan görüldüğü üzere % 42.86 oranı ile tek çıkmalı tipler birinci sırada yer almaktadır. Bunlar genelde bahçe içinde, ayrık nizamlı, bağımsız tiplerdir.

Şekil 4.20 Tek çıkmalı ve köşe parsel konut tipleri

Köşe parseller daha büyüktürler. Orta sofalı büyük simetrik planlar, oval hacimler, simetrik büyük merdivenler, cephelerdeki şeffaflık ile kütlesel olarak farklılıklar göstermektedirler. S.H. Eldem' in belirttiği gibi (1984), İzmit'te 30-40 sene evvel mevcut olan büyük konak ve evlerin çoğu yıkılmıştır. 18. Yüzyıl ortalarından itibaren inşa edilen binalar, ikinci devir evleri olarak geçmektedir. Bugün ayakta kalan evler, genelde 19. yy. başlarında yapılmış evlerdir.

Geleneksel Türk Evlerinden oluşan çevrelerin bozulmasını önlemek amacıyla T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulunun, 3.7.1987 tarihli 3448 nolu kararı ile uygulanacak yapılanma koşulları belirlenmiştir ve bu değerleri yitirmemek için bazı restorasyon çalışmaları da yapılmıştır.

4.5.2 Günümüz kent dokusu

Bir sanayi kenti olan İzmit'te nüfusun büyük bölümünü sanayi işçileri oluşturur ve bunlar çoğu örgütlü olan ve orta gelir grubudurlar (Yurt Ansiklopedisi, 1981). Hakim aile yapısı

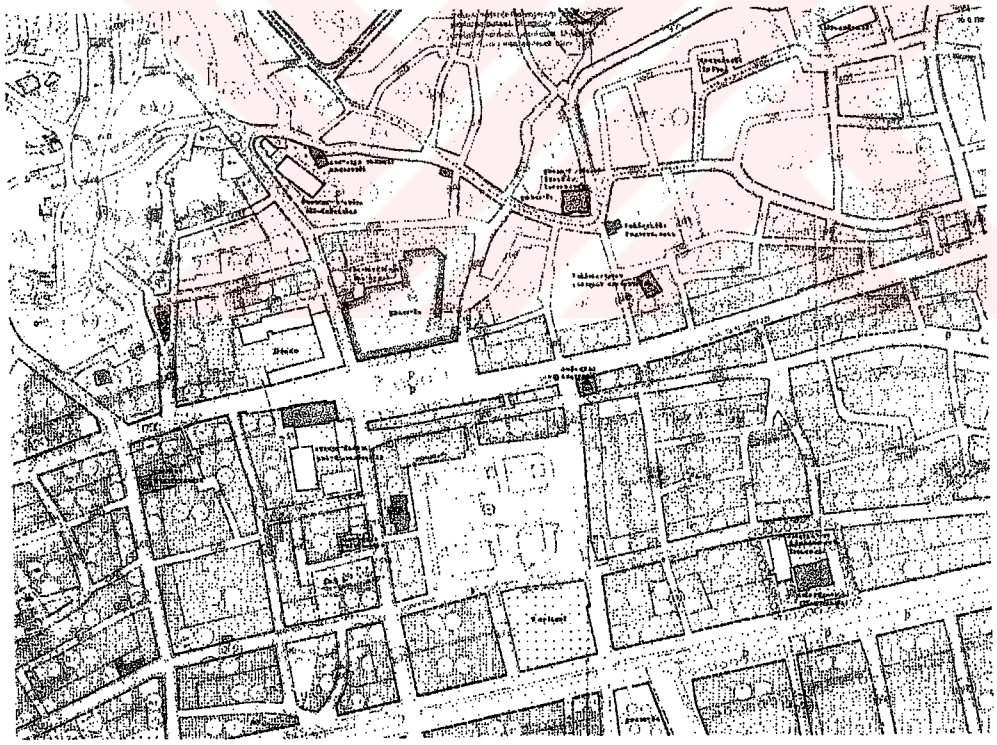
"çekirdek aile" dir. Örneğin, 1975 yılında dahi il nüfusunun % 84.4' ü çekirdek aileden oluşmaktaydı(Yurt Ansiklopedisi, 1981).

Kocaeli' de yaşayanları barındıran başlıca konut tipleri;

- Apartmanlar ve evler,
- Toplu konutlar ve
- Gecekondulardır.

- Tek apartmanlar

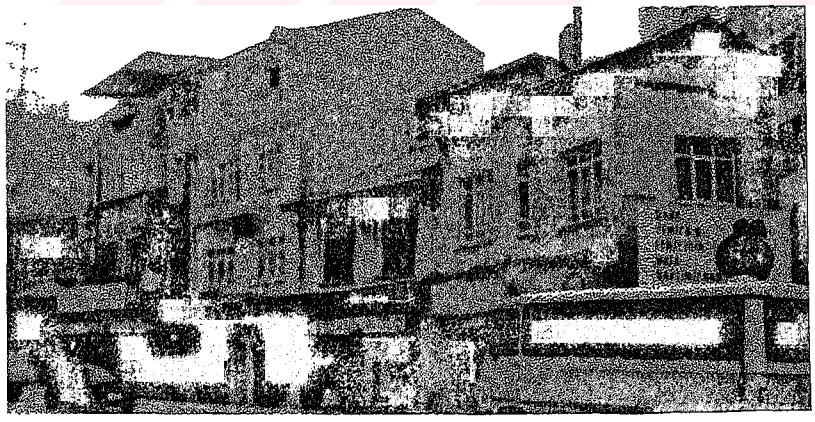
Kent içinde yaygın olan konut tipidir. İmar planında, kimi adalara 6, kimi adalara 7, kimi adalara ise 10 kat müsaadesi gibi farklılıklar olsa da, sonuçta uygulanan apartman konut olmaktadır.

Şekil 4.21 İzmit imar paftası – örnek I

İzmit'in yerleşimi dolayısıyla şehir içi ulaşım ciddi bir sorundur. Yerleşim alanlarının azlığı, çizgisel yapıda olması ve arsa fiyatlarının yüksekliği dolayısı ile çalışanların işlerine yakın yerde konut edinebilmeleri her zaman mümkün olmamaktadır. İzmit'te sanayi

işçilerinin en yoğun olduğu mahalleler Çenedağ , Dumlupınar, Sırrıpaşa, Yenidoğan, Kozluk, Turgut, Orhan, Cedit, Kadıköy ve Mehmet Ali paşa mahalleleridir. Ticaret ve küçük sanatlarla uğraşanların yerleşme eğilimi merkeze yakın olma yönündedir. Üst gelir grubunu oluşturan büyük tüccar Ömerağa, Hacıhasan, Tepecik ve Karabaş gibi merkez mahallelerinde, küçük esnaf ve tüccar ise merkezin kuzeyindeki yamaçlara doğru Veliahmet, Hacıhızır, Çukurbağ mahallelerinde yerleşmiştir. Kentin doğu ve batı ucunda, kıyıda yer alan Deniz ve Körfez mahalleri de ticarete uğraşanların yoğunlaştıklar alanlardır. Hizmetlerde çalışanların konutları ise Akçakoca, Ömerağa, Serdar ve Körfez mahallelerindedir. Bugünün kentinde, geleneksel yerleşimlerin aksine gelir durumuna göre yaşanılan yerler değişebilmektedir. Geleneksel Türk mahallerinde zenginle fakirin yanyana oturabildiğine değinilmiştir. İller Bankası bu konuda bir araştırma yapmıştır. Buna göre kişi başına gelir ve kiraların dağılımı yerleşim bölgelerine - seçilen mahallelere göre farklılık gösterir. Merkezi oluşturan Tepecik, Ömerağa ve Hacıhasan mahalleleri kişi başına gelirin en yüksek olduğu mahallelerdir. Kişi başına gelirin en düşük olduğu konut alanları ise, Derince ile İzmit Kenti'nin ana kütlesi arasında yer alan Yenimahalle ve Serdar mahalleleri ile kuzeydoğuda eğimli bir alanda kurulan Mehmetalipaşa mahallesidir (Yurt Ansiklopedisi, 1981). Gelir düzeyinin yüksek olduğu İzmit ili merkez bölümünde konut tipi apartmandır. Ancak gelir düzeyi geriledikçe ve mahalle değiştikçe konutlar ev tipine dönüşmektedir. Örneğin, Bekirdere, Mehmetalipaşa mahalleleri gibi.

Şekil 4.22 Az katlı evler

Şehirden tabiata doğru uzaklaştıkça da arazi fiyatları artmakta, lüks-konut olarak yine ev tipi konutlar üretilmektedir. Bunu gözardı etmemek gerekir.

Bugün için apartmanlara; ya "kat karşılığı", arazinin müteahhide verilmesiyle ya da bitmiş konut almak şeklinde sahip olunmaktadır. Kat karşılığı verildiğinde, İzmit içinde boş arazi pek kalmadığından, genelde üzerinde bulunan eski binanın yıkılıp, yerine yenisinin yapılması söz konusudur.

Bitmiş konut alma durumunda ise, kullanıcı parasal olanakları ölçüsünde kendi ihtiyaç ve isteklerine uyduğunu düşündüğü konutunu seçmektedir (Özsoy, 1978).

Gerçek şudur ki; genelde kullanıcı ile konutu tasarlayan ve uygulayan kişiler karşı karşıya gelememektedirler. Gelenekseldeki birebir konuşarak karar alma ilişkisinin ortadan kalktığı, mimara işverenin kullanıcı olmadığı tahmin edildiğinden bu durumun irdelenmesi de tez kapsamına alınmış ve bölüm 5'de sunulacak çalışma gerçekleştirilerek bu ve başka sorulara yanıt aranmıştır.

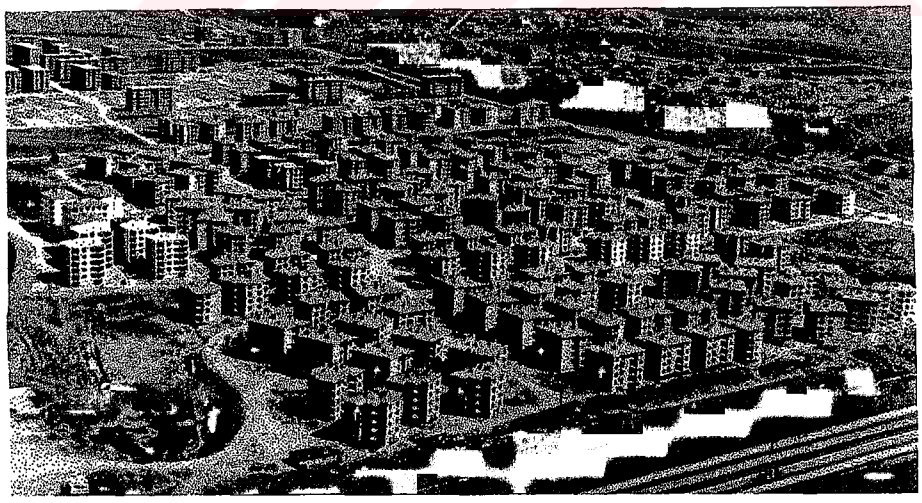
- Toplu konutlar

İzmit'te uygulanan toplu konutlar farklı sunum şekilleri ile gerçekleştirilmişlerdir ve halen de üretim sürmektedir. Bunlar;

- Belediyeler tarafından üretilen toplu konutlar,
- Emlak Bankası ve Toplu Konut İdaresi'nin yaptığı konutlar,
- Kooperatifler ve
- Lojmanlardır.

- Belediyeler tarafından üretilen toplu konutlar : İzmit'in göç alma konusunda ön sıralarda yer aldığı ve dolayısıyla bir konut sorunu yaşandığı belirtilmiştir. 1971-1977 döneminde İzmit Belediyesi, konut sorununa bir çözüm getirebilmek amacıyla 30.000 konut üretmeyi hedefleyen bir projeyi gündeme getirmiştir (Bulca, 1977; Çavdar, 1978; Yurt Ansiklopedisi,1981; Keleş, 1996). Bunu on yıl içinde gerçekleştirmeyi düşünmüşlerdir. Ancak, "Yeni Yerleşmeler Projesi" hiçbir zaman salt konut temin eden bir proje olarak görülmemiş, aynı zamanda sosyal örgütlenmenin bir parçası olarak yürütülmesi amaçlanmıştır (Bulca, 1977). Öncelikle, planlamayla birlikte, uygulamaya yönelik adımlar atılması, farklı talepleri karşılayabilecek esnek bir yaklaşım benimsenmesi ve konut

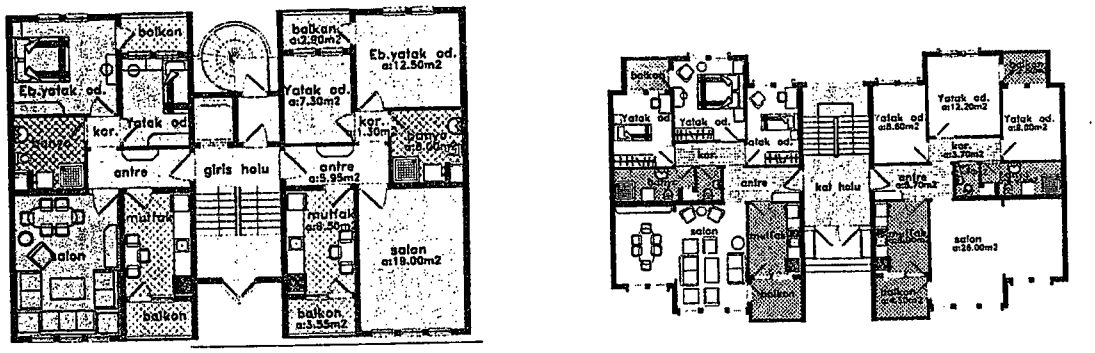
üretiminin teknik ve sosyal altyapı ile birlikte bir bütün olarak ele alınışı, projenin tutarlılığını ortaya koymaktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1981) Şöyle ki, İzmit projesinde bir katılım konusu vardır. Bu katılım kişinin kendi evinin planının çizilmesi ölçeğinden, giderek 150.000 nüfusu barındıracak olan yeni yerleşme alanındaki yönetime kadar uzanan çok boyutlu bir konudur. İlk başta bu herkese istediği ev ölçeğinde başlatılmış ve uygulanabilir olduğu görülmüştür (Bulca, 1977). Bunu yapmak için belediye kimi zaman elindeki topraklar üzerinde, kimi zaman büyük kamulaştırmalar ile yeni konut alanlarını iskana açmaya yönelmiştir. Bunlar içinde belediyelerin üretkenliğini de bir ilke olarak benimseyen İzmit Belediyesinin girişimleri önemle kaydedilmelidir. İzmit Belediyesinin girişimi, diğer kent yönetimlerine de örnek olmuş, yada olmak yolundadır (Adam vd., 1978). 1977 yılında, ilk dönemde üretilecek olan 1350 konutun sigortalılar için yapılanlarında, herkesin istediği plan çizilmiştir. 620'den fazla aile ile anket yapılmıştır. Ev için kullanım ihtiyaçlarına ilişkin bilgiler, İzmit'teki sosyal yapıya ilişkin, hane halkı ve işyeri ölçeğinde iki sosyal araştırmadan faydalanılmıştır (Bulca, 1977). Ancak, 1977'de yapılan belediye seçimleri sonucu yönetici kadro değişince proje bir süre durmuştur. Yeni kadro, üretimi tekrar başlatsa da, güven sarsılmış ve kooperatiflerden ayrılmalar başlamıştır. 1980 sonrasında ise, proje bütünüyle durmuştur (Yurt Ansiklopedisi, 1981) Daha sonra aynı yerlerde küçük kooperatifler aracılığı ile farklı konutlar yapılmıştır.

Şekil 4.23 Yeni yerleşmeler genel görünümü (Tanıtım broşüründen)

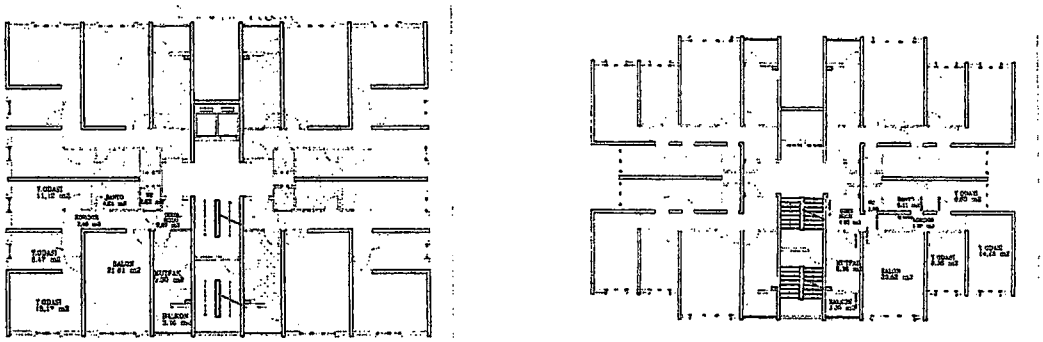
Bugün yine; İzmit Büyükşehir belediyesi ve Bekirpaşa Belediyesi'nin yaptırdığı konutların inşaatı sürmektedir. Bunlardan Büyükşehir belediyesinin yaptırdığı konutlar, Akarca

konutları olarak geçmektedir. İlk aşamalarda 2000 konut yapılmaktadır. 419.000 m^2 alan kaplamaktadır.

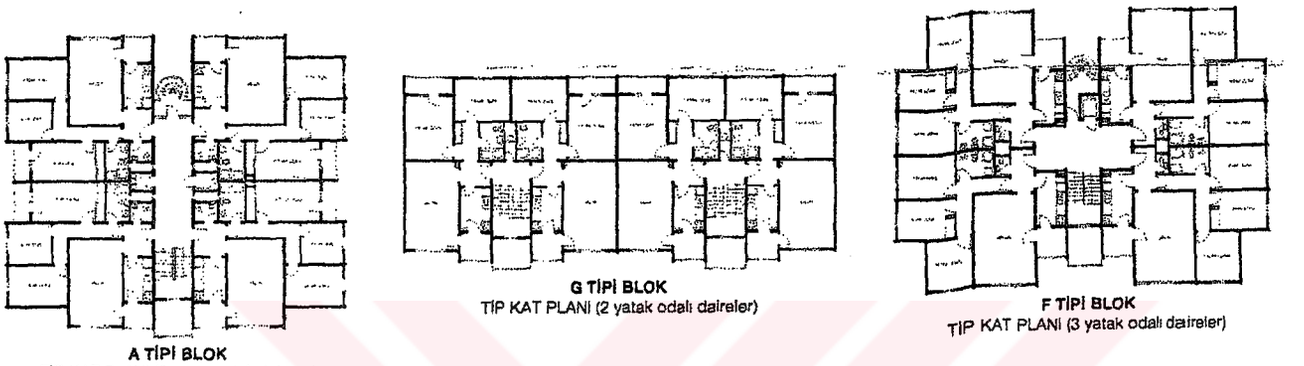
Şekil 4.24 İzmit Akarca konutları (A1- B1 tipi konutları)
(Yuvam İzmit-Akarca konut tanıtım broşürü)

Bekirpaşa Belediyesi de "Akçakoca evleri" adı altında konut üretimi gerçekleştirmektedir. 15 ve 10 katlı 2 tip blok, 1300 konuttan oluşmaktadır. 1300 konutun 96 tanesi dubleks dairedir (Bekirpaşa Belediyesi).

Şekil 4.25 Bekirpaşa Belediyesi Akçakoca konutları 10 – 15 katlı plan tipi
(Tanıtım broşürü)

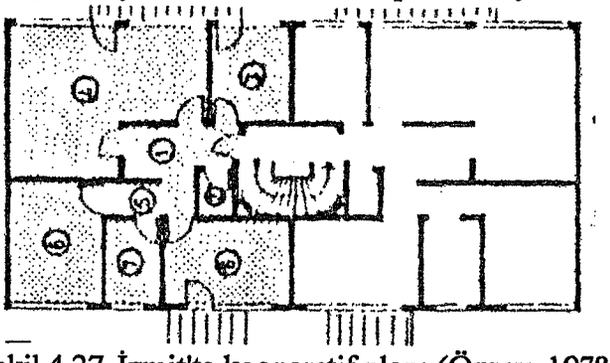
- Emlak Bankası ve Toplu Konut İdaresince üretilen konutlar : Bir başka konut sunum şeklidir. Yahyakaptan mahallesinde üretilen 5368 konutluk bir yerleşimdir. Farklı plan tiplerinde üretilmiştir. Son dönem satışı 1995 yılında gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla tamamen bitmiş ve oturulur durumdadır. Farklı plan tiplerinde ve 4, 5, 7, 8 kattan oluşan farklı yüksekliklerde konutlardır.

Şekil 4.26 Emlak Bankası ve toplu konut idaresince üretilen konutların (Yahya Kaptan) plan tipleri

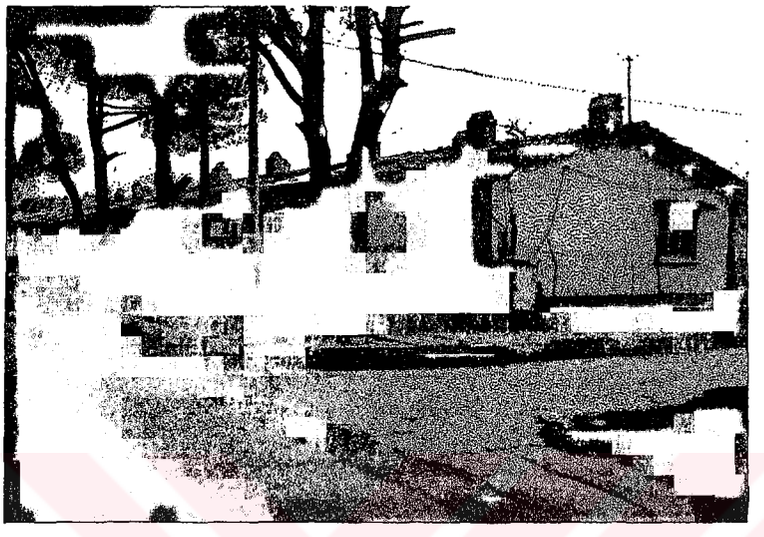
Toplu Konut İdaresi; Habitat II. Kent Zirvesinin de Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planında belirttiği gibi toplu konut fonunu etkili olarak kullanarak büyük sayılarda konut arzını gerçekleştirmiş ve kurumsallaştırmıştır (1996) .

- Kooperatifler : Konut kooperatiflerinin Türkiye'deki geçmişi 1930'lara kadar uzanır. Özsoy' un belirttiği üzere, 1978 yılında İzmit'teki kooperatif sayısı 113'tür (1978).

Şekil 4.27 İzmit'te kooperatif planı (Özsoy, 1978)

Seka işçi evleri de kooperatif yapım sistemine örnektir. Bugün, tezin kapsamı olan İzmit merkezi dahilinde kooperatif yapacak yer kalmadığından, artık merkez dışındaki arazilere, civar bölgelere kaymaktadırlar. Örneğin, Sopalı çiftliği mevkii hala daha bir kooperatif uygulama sahasıdır.

Şekil 4.28 Seka işçi evleri

- Lojman : İzmit'in sanayi kenti olması dolayısı ile birçok kurum ve kuruluşun personelinin kullanımına sunduğu lojmanları vardır. Bunlara örnek olarak; Seka kağıt fabrikasının lojmanları, Kavakçılık Enstitüsünün Lojmanları verilebilir. Bunlar, kendi arazileri içersinde düzenlenmişlerdir. Diğer bir lojman hizmeti de; tanımdan da anlaşılacağı üzere işyerinin arazisi içinde olmayan lojmanlardır. Bunlara da Vilayetin çalışanlarına ayırdığı şehir içersindeki bir apartmanın lojman hizmeti vermesi örnek gösterilebilir.

Şekil 4.29 Seka Lojmanları

- Gecekondu

Gerekli makamlardan izin almadan, çabucak yapılıp içine girilen ilkel barınak (Milliyet, 1989) olarak tanımlanan gecekondu, aynı zamanda toplumun sınıfsal yapısının kent mekanlarına yansıyan görüntüsüdür. Hızlı kentleşme, gelişmekte olan ülkelerde gecekondu yaratmıştır (Şahinler, 1996). Tüm ülkelerde ve tüm Türkiye'de olduğu gibi, 1960'larda başlayan sanayileşmeye paralel olarak yaşanan göç olayının bir sonucu olarak İzmit'te de kendini göstermiştir.

Kente gelen nüfus ilk aşamada hazine arsalarına ve kentin kuzeyindeki çok eğimli alanlara gecekondular yaparak yerleşmişlerdir. Ancak, İzmit'in topoğrafik yapısı nedeniyle yerleşime elverişli kentsel alanların son derece sınırlı olması dolayısıyla; gecekondu stoku ve gelişmesi diğer büyük kentlerimize oranla düşüktür (Özsoy, 1976; Yurt Ansiklopedisi 1981). Diğer bir neden de göçle gelenlerin kalifiye yada yarı kalifiye işçi oluşlarıdır. Özellikle bu olgu, işçilerin kooperatif ve diğer kanallardan daha çok yararlanmalarını sağlamıştır (Özsoy, 1976).

Nitekim, 1970'lerden sonra bir yandan özellikle kent merkezindeki mahallelerde yenilenme başlarken, kente yeni göç eden alım gücü düşük nüfus da çevredeki öbür yerleşmelere yönelmiştir. Böylelikle belediye sınırları dışında ikinci bir arsa pazarı oluşmuş ve düzensiz sağlıksız konut alanları ortaya çıkmıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1981). Gecekondu sayısı 1966 yılına kadar 5752 adet iken; 1974 yılında bu sayı toplam 8472 adet olmuştur (Özsoy, 1976).

Prof. Dr. Birsen Gökçe ve çalışma grubunun, 1990'lı yılların başında gerçekleştirdikleri gecekondularla ilgili çalışmalarda ise, İzmit bulundurduğu gecekondu sayısı bakımından II. grup (49.999-10.000) ta yer almıştır.

Çizelge 4.5 Gecekonduların Gruplara Göre Dağılımı (Gökçe vd., 1993)

Bu konut sorununa çözüm aramak maksadıyla belediye daha önce de değinilen Yeni Yerleşimler Projesine kalkışmıştır. Bugün ise durum değişiktir, gecekondu spekülasyon aracı haline gelmiştir. Kaçak yapılar, yüksek katlı ruhsatsız binalar gecekondu sınıfına girmektedirler ve bunlar gecekondu gerçeğine göz yumulması ve yasallaşması için çıkarılan kanunların sonucudurlar.

İzmit Buyükşehir Belediyesi ve Saraybahçe belediyesi, İmar ve Gecekondu Müdürleri ile yapılan görüşmelerde gecekondunun yok denecek kadar aza indiği görülmektedir. Verilen bilgilere göre; çoklukla hazine arazisine, belediye arsalarına ve başkalarının arazileri üzerine yapılmaktadırlar. Hisseli tapulu arazilere de yapıldığı görülmektedir. Örneğin, 10.000 m^2lik bir alanda 100 m^2lik yerleri varsa, arazinin tümünde hak iddia edilebilmektedir. Nedeni ise, böyle arazilerde henüz şuyulandırmanın tamamlanmamış olmasıdır, ancak, İzmit'te şuyulandırmanın tamamına yakını yapılmış ve böylece hazine ile belediye arazileri korunma altına alınmıştır . Son üç yıldır İzmit'te gecekondu yapımı tamamen yasaklanmış ve yapımı engellenmiştir.

1976 yılında çıkarılan yasa ile, hazine ve belediye arsaları üzerine ve belediye arsaları üzerine yapılmış gecekondulara tapu verilmesi öngörülmüştür. Mesela, Topçular mahallesinde mümkün olduğunca tapu verilmiştir. Ama bu uygulamada belli bir usul gözetilmediği için bir parselde birkaç tane bina vardır. Şahsi tapu almak için, bedelini ödemek yeterli olmaktadır. Yoğun olduğu bölgeler, Bekirdere, Mehmet Alipaşa, Cedit mahallesi, Yenidoğan, Kuruçeşme, Topçular ve Gültepe olmasına karşın bugün İzmit'in hemen hemen çoğu yerine, yukarıda da değinildiği gibi, şuyulandırma yapıldığından, artık sadece Gültepe ve Topçular mahallesinde gecekondu kalmıştır.

Şekil 4.30 İzmit'te gecekondu örneği

5. KOCAELİ İLİ – İZMİT MERKEZ İLÇE ÖRNEĞİNDE KÜLTÜRÜN, GÜNÜMÜZ KONUT TASARIMINA ETKİLERİNİN SAPTANMASI İÇİN UYGULANAN ARAŞTIRMA – ANALİZ ve YÖNTEMLER

5.1Amaç

Tezin amacı günümüz konut tasarımında tasarımcı - kullanıcı etkileşiminde kültür etkeninin irdelenmesidir. Bu bölüme kadar kültür, kültürün bileşenleri, konut ve gelişimi, İzmit gibi konu ile ilgili başlıklar literatürden araştırılmıştır. Buralardan elde edilen veriler ışığında uygulama çalışması yapılması uygun görülmüştür. Bu çalışma ile,

- Tasarımcıya ilişkin verileri,
- Kullanıcıya ilişkin verileri,
- Kullanılmakta olan konutlara ait verileri,
- Kullanıcı beklentilerine ilişkin verileri toplamak amaçlanmıştır.

- Tasarımcıya ilişkin veriler : Kişisel bilgilerin, tasarıma yönelik düşünce ve uygulamaların, örneklem alanı olarak belirlenen İzmit'e ilişkin bilgilerin ve literatür bölümünde üzerinde durulan Türk insanının kültür bileşenlerinden konuta en çok yansıyanları olan mahremiyet, kişisel alan, egemenlik sınırının irdelenmesi araştırılmış ve bunlara ait verilerin en sağlıklı biçimde elde edilmesine çalışılmıştır.

- Kullanıcıya ilişkin veriler : Kullanıcı özelliklerinin, sosyo-kültürel yapı ve ilişkilerinin, konutlara ilişkin bilgilerinin, çevresel özelliklerinin, konutta mahremiyetin, konut ve çevresi için beklenti, beğeni ve tercihlerinin saptanması amaçlanmıştır.

- Kullanılmakta olan konutlara ilişkin veriler : Elde edilebilmeleri için öncelikle evren içerisinden örneklem alanının belirlenmesi gerekmektedir. Sonraki aşamalar ise,

  -Örneklem içerisinde kalan konutların plan tespitlerinin yapılması, (Tasarımcısı ile görüşme ve mimari projelerin tesadüfi örnekleme metodu ile tespiti)

-Kullanıcıların olasılıklı örnekleme metodu ile tespiti ve anket/görüşme metodu ile verilerin elde edilmesi,

-Elde edilen planlardan fonksiyon şemaları tipolojisinin oluşturulması ve % olarak oranlama metodu ile kullanım sıklığının bulunması,

-Gözlem ve fotoğraflama gibi belgeleme teknikleri ile özelliklerinin doküman haline getirilmesi

-Kullanıcı beklentilerine ilişkin verilerin elde edilmesi amacıyla tasarımcı ve kullanıcı ile yapılacak olan görüşmeler için hazırlanan soru formlarında "beklentiler" başlığı yer almaktadır. Buradan elde edilecek cevap değerlendirmeleri hedeflenen verileri oluşturacaktır.

5.2 Yöntem

Bilimin amaçları tanımlama, açıklama, kestirme ve denetleme olarak karakterize edilmektedirler.

-Tanımlama, bilimin en temel etkinliği ve amacıdır. Kaç tane? Ne kadar? gibi.

-Açıklama, bir şeyin oluş nedenlerini vermeye çalışarak bir anlam duygusu sağlamaktadır. (Örneğin, kişilik nitelikleri, bağdaşan amaçlar gibi)

-Kestirme(çıkarsama), bir şeyin önceden olacağını söyleyebilmektir.

-Denetlemenin ise Miller(1996)' a göre, "açıklanabilen ve önceden tahmin edilebilen doğal fenomenler üzerinde denetim uygulanması" olduğu öne sürülmektedir. Sosyal ve davranışsal bilimlerde denetleme, önleme gibi tedbirler alınabileceği söylenmektedir.

5.2.1 Çevre – davranış araştırmalarında kullanılan yöntemler

Genel olarak çevre-davranış araştırmalarında kullanılabilen yöntemler farklı bakış açılarına göre sınıflandırılmaktadır. Bunlar;

- Zaman ile ilgili ayırım :
  - Dünü ve bugünü inceleme,
  - Geleceği önceden kestirme,
  - Her ikisinde kullanılabilecekler.

Saptamalar, davranış gözlemleri, belge taramaları, imge haritaları, frekans analizleri, fiziksel iz sürme ve morfoloji teknikleri dünü ve bugünü incelemede kullanılırlar. Geleceğe yönelik olanlar ise, para ve zaman bütçesi, oyunlar, simülasyonlar, taban haritalarına ek tekniklerdir. Anket ve görüşmeler her iki durum içinde geçerli olabilmektedir.

- Nitelik olarak teknikler :
  - Mevcut olanı saptamada,
  - Optimumları incelemede,
  - İdeali tanımlamada kullanılabilenler şeklinde üçe ayrılabilirler(Gür, 1996)

5.2.2 Veri toplamada kullanılan teknikler

İki ana başlık halinde gruplanmaktadırlar.

- Survey verilerinin toplanması :
  - Anketler, standart soru formları,
  - Doğrudan (yüzyüze) görüşmeler,
  - Telefonla görüşmeler olarak sınıflandırılabilir

- Görsel irdeleme / veri toplama :
  - Fiziksel izler, fotoğraflar, slaytlar,
  - Belgeler,
  - Davranış gözlemleridir (Karasar, 1991; Seyidoğlu, 1992; Gür, 1996; Miller, 1996)

5.2.3 Uygulama çalışmasında kullanılan yöntem ve teknikler

Tezin araştırma sürecinde, konu kapsamı ile ilgili dün ve bugünün irdelenmesi ile geleceğin saptanması; nitelik olarak ta mevcudun tespiti, idealin belirlenmesi hedeflenmektedir. Bunu sağlayabilmek için kullanılacak veri toplama tekniklerini ayrı başlıklar halinde vermek gerekmektedir.

5.2.3.1 Survey verilerinin toplanması

5.2.2 de değinilen tekniklerden araştırma için kullanılacak olanlar şunlardır :

- Görüşme..... Mimarlarla yapılacak görüşmeler
- Anket / Standart soru formu..... Konut kullanıcıları ve mimarlara uygulanacak soru formları

- **Görüşme :** Bir görüşmecinin sorular sorup, cevapları kaydettiği surveylerdir. Doğrudan görüşmeler büyük esneklik sağlarlar. Konuyu daha fazla açabilmek için yeni sorular sorabilme olanağı vardır(Seyidoğlu, 1992; Gür, 1996; Miller, 1996). Görüşmede elde edilmesi istenilen bilgiler, bir durumu açıklığa kavuşturmak, deneğin duygularının gücünü anlamak yada deneğin eğilimini saptamak gibi konularda olabilir. Görüşmede kullanılabilecek çeşitli tipte sorular bulunmaktadır. Bu sorulardan;

Birinci grup:
- İçeriksel sorular,
- Ek sorulardır.

İkinci grup:
- Devamı sağlayan sorular,
- Yansıtıcı sorular,
- Geçiş soruları,
- Durumu belirleyici sorular,
- Duygu derinliği ölçen sorular,
- Kişisel sorular,
- Koşut sorulardan oluşmaktadır(Gür, 1996)

- **Anket :** Bilgi alınacak kişilerin doğrudan doğruya okuyup cevaplandıracakları bir soru listesinin hazırlanması şeklinde yapılan çalışmalardır. Anket çalışmaları posta ile gönderilebileceği gibi, cevaplama bir görevli yardımıyla da yapılabilir, bu sırada yanıtları görevli kendisi anket kağıtlarına işaretler. Diğer bir yol ise, denekleri bir araya toplayarak anketi uygulamak ve soruların doğrudan uygulanmasını sağlamaktır (Seyidoğlu, 1992; Miller, 1996).

Soru kağıdı yöntemi kullanımında iyi düzenlenmiş bir soru kağıdı ile bir çok bilgi ve veri toplama şansına ulaşılabilecektir. Ancak bunun için soruların hazırlanması sırasında, soruların sıkıcı, anlaşılmaz ve yorucu olmamasına, soru sayısının ve anket süresinin uzunluğuna dikkat edilmesi gerekmektedir. Sorular hazırlanışlarına göre,

- Açık uçlu sorular,
- Kapalı uçlu sorular,
- İzleyen sorular,
- Döküm tablolu sorular olarak dört ana gruba ayrılmaktadırlar.

Açık uçlu sorularda yanıt olasılıkları belirlenemediğinden araştırmacı değerlendirme aşamasında cevapları gruplama için karar vermek zorundadır. Oysa kapalı uçlu soruların derlenmesi daha kolay ve değerlendirilmesi daha kolaydır. Değerlendirme sürecinde kodlandırma yapılabilir. İki tür kodlandırma vardır:

Nominal kodlandırmalar :
- Evet – hayır kodlandırması
- Birden fazla seçenekli yanıtlar

Ordinal kodlandırmalar :
- Bilgi almaya yönelik, (ne kadar? kaç tane? gibi)
- Rakam aralıkları şeklinde, (0-5, 6-10, 11-15 gibi)
- Değerlendirme şeklinde, (çok kötü, kötü, iyi, çok iyi gibi)
- Birbirlerine göre derecelendirme şeklinde, (en uygun olanları 1'den 3'e kadar sıralayınız gibi)
- Likert skalası şeklinde, (soru formunda bir çok sorunun benzer formda sorulabileceği, tablolar halinde)dir (Karasar, 1991; Seyidoğlu, 1992; Gür, 1996; Miller, 1996).

5.2.3.2 Görsel irdeleme ve verilerin toplanması

5.2.2 de değinildiği üzere üç farklı teknik kullanılarak uygulanacaktır. Bunlar :

- Fiziksel izlerin gözlenmesi,

- Belgelere dayalı gözlemler,
- Çevresel davranışın gözlenmesi olarak belirlenmiştir.

Bu nedenle, kullanılacak olan yöntem tekniklerinin ayrı başlıklar halinde incelenmesi doğru olacaktır.

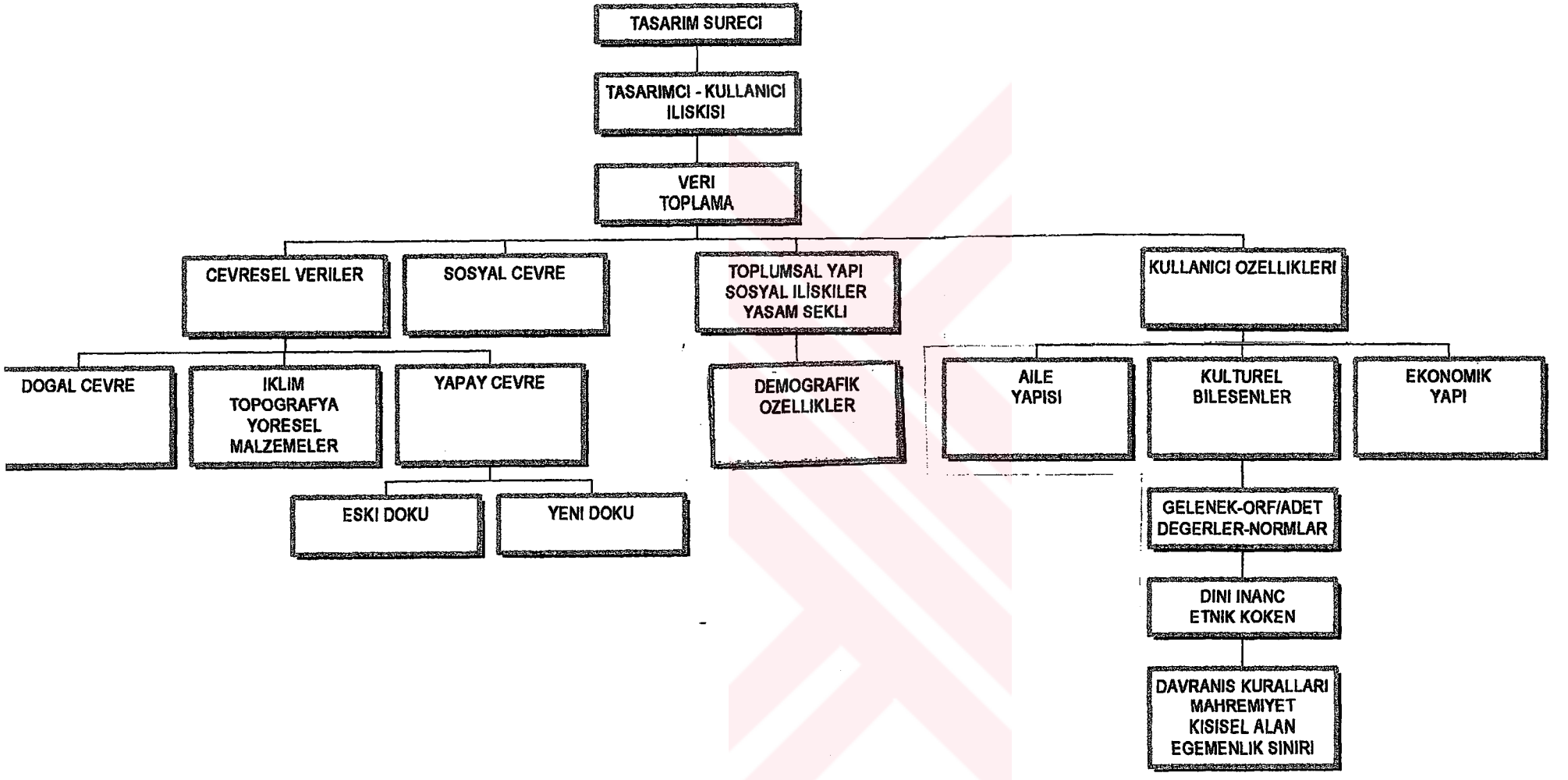
- **Fiziksel izlerin gözlenmesi :** Çevrede bulunan bazı ip uçları araştırmacıya, insanların orayı kullanımına yönelik bilgiler verebilir. Birçok iz çabuk kaybolmaz, bu nedenle araştırmacının söz konusu yere dönüp sistemli gözlem yapması olanaklıdır. Herhangi bir kağıt üzerine çizilen şekiller, fotoğraf ve slaytlar örnek olarak verilebilir.

- **Belgelere dayalı gözlemler :** Konu hakkında önceden yazılan veya toplanan belge, veri veya bilgilerin araştırmacı tarafından bulunması, incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Konu ile ilgili olmak koşulu ile mevcut her türlü kitap, makale, istatistik, tutanak, gazete yazısı, anı, plan, rapor, harita, resim, fotoğraf vb. araştırmanın kaynaklarını oluştururlar(Seyidoğlu, 1992; Gür, 1996).

- **Çevresel davranışın gözlenmesi :** Davranış gözlemi, insanların çevre ve konumlarını nasıl kullandıklarının sistematik bir biçimde izlenmesi demektir. Bu, anketi yanıtlayan deneği o süre zarfında izlemek olabileceği gibi, davranışı uzaktan görüşmeden izlemek şeklinde de olabilmektedir.

5.3 Araştırmanın Uygulanması

Tez kapsamında, Kocaeli ili İzmit merkez ilçede, konut tasarımı için kullanıcı-tasarımcı etkileşiminde kültür etkeninin irdelenmesi hedeflenmiştir. Burada elde edilen bulgular ve sonuçlar daha sonra diğer yerleşim alanlarında yapılacak konut tasarımlarına da ışık tutacaktır. Belirlenen yöntem ve teknikler kullanılarak yapılacak olan araştırmanın uygulaması ve stratejik gidişine yön veren "Konut tasarım sürecini etkileyen veriler ve yöntem şeması" şekil 5.1 de sunulmaktadır.

Şekil 5.1 Konut tasarım sürecini etkileyen veriler ve yöntem şeması

Konut tasarım sürecini etkileyen veriler şemasında görülebileceği üzere; ilk aşama tasarım sürecinin başlamasıdır. Bu sürecin başlangıcı ile birlikte tasarımcı-kullanıcı ilişkisi başlamakta ve veriler elde edilmeye çalışılmaktadır. İşveren-tasarımcı ve ardından üretici ilişkisi süreci böylece gelişmektedir (Üretim süreci tez kapsamının dışında bırakılmıştır).

- Tasarım süreci
- Tasarımcı-kullanıcı ilişkisi
- Veri toplama

Veri toplama aşaması iki ana faktörün, alt kollarıyla birlikte ele alınmasıyla gerçekleştirilmektedir. Bunlardan birincisi çevresel veriler, ikincisi ise kullanıcı özellikleridir.

-Çevresel veriler -Kullanıcı özellikleri

Bunların her ikisi ile de bağlantılı sosyal çevre, toplumsal yapı+sosyal ilişkiler ve yaşam şekli de yöntem şemasına eklenince aşağıdaki ilişki oluşmaktadır.

-Çevresel veriler -Sosyal çevre -Toplumsal yapı sosyal ilişkiler yaşam şekli -Kullanıcı özellikleri

Şemanın bir sonraki basamağında çevresel veriler ve kullanıcı özelliklerini oluşturan faktörler yer almaktadır.

- Çevresel veriler

-Doğal çevre -İklim/topoğrafya/yöresel malzemeler -Yapay malzemeler
- Eski doku -Yeni doku

Şemada görüldüğü üzere çevresel veriler doğal ve yapay çevre verileri olarak iki ana kola ayrılmaktadır. Tasarım sürecinde elde edilmesi ve mutlaka bilinmesi gerekli bilgiler arasında olduğu 17.Ağustos.1999'da yaşanan Marmara ve 12.Kasım.1999'da yaşanan Düzce depremlerinde ne yazık ki çok acı bir şekilde önemini belli etmiştir.

Çevresel verilerle aynı önemde olan kullanıcı özellikleri de irdelenerek, şemada ana başlıklar halinde yerini almıştır.

- Kullanıcı özellikleri

-Aile yapısı

- Kültürel bileşenler
- Gelenek-örf/adet
  Değerler-normlar
- Dini inanç-etnik köken
- Davranış kuralları
  Mahremiyet
  Kişisel alan
  Egemenlik sınırı

-Ekonomik yapı

Toplumsal yapı ile ilgili elde edilmesi ve tasarıma etki ettirilmesi önerilen diğer bir faktör de demografik özelliklerdir.

- Toplumsal yapı
- Demografik özellikler

Tasarım sürecinde, tasarımcının bu bilgileri elde edebilmesi ve bunlar doğrultusunda tasarımını oluşturabilmesi sonucunda kullanıcıya hitabeden konutlar yapılmış olacaktır. Tezin uygulamasında elde edilen bulgulardan olan, konutta kullanım sürecinde yapılan değişikliklerin de önüne geçilmiş olacaktır.

Şu ana kadar sıkça değinilen örneklem terimi, bütünün bir alt dizisini veya kısmını ifade eder; daha bilimsel terimlerle, örneklem incelenecek olan toplam evrenden seçilen bir alt dizi, gruptur. Bir evrenin örneklemi veya alt grubu ise, incelenmek için seçilen denek grubudur(Miller, 1996).Tez kapsamında; "çok aşamalı örneklem" teriminin ortaya koyduğu gibi bu işlemler, sonuçta, hane halkları ve diğer yandan da mimarlar belirlenene kadar bütünü kapsayan büyük alanlardan daha düşük ve daha az kapsayıcı örnekleme birimlerine doğru gelişmektedir

Buradan tez kapsamının, günümüz konut irdelenmesi ile ilgili bölümlerini çizelgeler halinde sunmamız mümkündür. Tez konusu kapsamında yapılan çalışmanın birinci basamağını tasarımcı-mimar örnekleminin belirlenmesi oluşturmaktadır. Bunun için çizelge 5.1 de görülen Kocaeli T.M.M.O.B. a kayıtlı, serbest çalışan ve özellikle belirlenen alan için tasarım yapan mimarlar seçilmiştir.

Çizelge 5.1Tez kapsamında, mimar örnekleminin belirlenmesi

Türkiye'deki Mimarlar	
Evren	Kocaeli İlinde TMMOB'a kayıtlı tüm mimarlar
Tanımlanmış bölge	Serbest faaliyet gösteren mimarlar
Örneklem	Tanımlanmış bölgedeki denek sayısının tümü ulaşılabilir olduğundan % 100 ü *

*Konut tasarımı için başka il ve ilçelerden mimarlar hizmet vermemekte; genelde İzmit'teki serbest mimarlar bu gibi işleri gerçekleştirmekte olduğundan; çok rahatlıkla mimarların % 100'ü denebilmektedir. Örneklem şartlarını sağlayan 44 mimarla görüşme yapılmıştır.

İkinci aşama ise, kullanıcıların belirlenmesidir.

Çizelge 5.2 Kullanıcı örnekleminin belirlenmesi

Evren	Kocaeli' de konut kullanıcıları
Tanımlanmış çevre	İzmit Merkez İlçe
Daha küçük bölgeler	İzmit'te bulunan mahalleler
Örneklemler	Mimarlardan tesadüfi ve tabakalı örnekleme yöntemi ile temin edilen planlara ait konutlar
	Komşuluklar
	Örneklem olarak seçilen binalarda yaşayan konut kullanıcılarından olasılıklı örnekleme yöntemi ile belirlenenler (2513 konut kullanıcısı)

Çizelge 5.2de, uygulama alanı olarak İzmit merkez ilçe seçilmiştir. Kullanıcı örneklemini belirleyebilmek için, çizelge 5.1deki şartları sağlayan mimarlardan tesadüfi örneklemenin, tabakalı örnekleme sistemi ile planlar temin edilmiştir. Bu planların ait olduğu konutlarda yaşayan kullanıcılardan olasılıklı örnekleme yöntemi ile tespit edilenler, örneklemi oluşturmuştur.

Çalışmanın amacı, uygulama alanlarının seçim nedenleri, genel tanımlar, tanımlanmış çevre ile örneklemler belirlendikten sonra uygulanan yöntemin ve verilerin toplanması aşamasının açıklanmasıdır.

Son çalışmalardan önce; İzmit'in bugünkü konut uygulamasını ve yöresel mimari kültürünü tanıyıp, tanımlayabilmek için; incelemelere Geleneksel Türk evlerinden başlanmıştır. Çünkü bilinmektedir ki; Geleneksel Türk evlerinin oluşumu kullanıcı ve ustanın karşılıklı konuşmasıyla oluşmuş, kullanıcı ile son derece uyumlu evlerdir. Aynı zamanda topoğrafik özelliklere, iklime uyumlu, insanların beklenti ve yaşam tarzlarına cevap veren konutlar olduğundan; bugünkü konutlarda gerek tasarım gerekse uygulama açısından faydalanılacak faktörlerin olup olmadığının irdelenmesi hedeflenmiştir. Buradan yola çıkarak, İzmit'te tarihi eser olarak kayıtlı 77 Konutun ada / Pafta / parsel numaralarına ulaşılmış; binalar yerlerinde tespit edilerek, cephe tipolojik inceleme ve sınıfları yapılmış; fotoğrafları çekilerek belgelenmişlerdir. Başta Kapanca sokaktaki evler olmak üzere , belli başlılarının rölöveleri çıkarılmıştır(Bölüm 5 ve Ek 1). Kapanca sokaktaki geleneksel evlerin kullanıcıları ile, konutların kullanımından memnuniyet ya da şikayetleri, bugünkü kullanıma uygunluğu konularında " yüzyüze görüşme " metoduyla görüşülüp, hazırlanan anket formuna yanıt alınmıştır. İzmit geleneksel evleri ile geleneksel Türk evi arasındaki yer belirlenip, aynı İzmit'te önceden yaşayanlar için yapılan evler nasıldı, nasıl konumlandırılmıştı? gibi sorulara da cevap aranmıştır. Elde edilen bilgilerden uygulama çalışması için hem mimar ve hem de kullanıcılara sorulacak soruların hazırlanmasında faydalanılmıştır.

5.3.1 Çalışmanın mimarlarla ilgili bölümü

Çalışmanın bu bölümü tez sahibi tarafından uygulanmıştır. Aşamaları maddeler halinde verilebilir.

1. Soruların hazırlanması, yazılması ve çoğaltılması

Tez kapsamında belirlenen konuda; mimarlarla ilgili, tezin önceki bölümlerinde elde edilmiş olan literatür çalışmalarından yola çıkılarak, soru formu hazırlanmıştır(Ek 5). Sorularda konu başlıkları; kişisel bilgiler, mesleki uygulama ve tasarım, örneklem alanı ile ilgili bilgiler, mahremiyet, egemenlik sınırı ve kişisel alana ait irdelemeler şeklindedir. Soruların sıkıcı, yorucu ve karışık olmamasına özen gösterilmiştir. Sorular, açık uçlu, kapalı uçlu ve izleyen soru tiplerinden oluşmuştur. Kapalı uçlu soruların cevap kodlanmaları "çoktan seçmeli ", " evet-hayır" , "birbirlerine göre derecelendirme" ve "rakam aralıkları kullanılması" tiplerinden oluşmaktadır (Arslan ve Ökten, 1994; Gür, 1996). Kapalı uçlu soruların derlenmesi ve değerlendirilmesi çok karmaşık olmamakla birlikte, açık uçlu sorularda yanıtların dökümü, birliğinin sağlanması gibi zorluklar da göz önüne alınmıştır. Sorulardan bazıları "birbirlerine göre derecelendirme" şeklinde kodlandırıldığı için, değerlendirme sürecinde toplamların %100' ü aşacağı baştan kabul edilmiştir. Ekte sunulan değerlendirme çizelgelerinde bu tip soruların değerlendirilmeleri altlarına dip not düşülerek yer almıştır.

2. Yüzyüze görüşme

Yüzyüze görüşme ortamını hazırlamak için yapılan ana çalışmalar iki aşamalıdır. Bunlar;

- TMMOB Mimarlar Odası İzmit temsilciliği başkanı ile görüşme,
- Örneklem olma şartını sağlayan mimarlar ile görüşme şeklindedir.

TMMOB Mimarlar Odasından alınan, odaya kayıtlı tüm mimarların listesi incelenerek tanımlanmış bölgeyi oluşturan "serbest mesleki faaliyet gösteren ve belirlenen örneklem için tasarım yapan mimarlar" listesini belirlenmiş ve bunlarla görüşme için gerekli ön çalışmalar yapılmıştır. Bunlar ise;

- Büro adres tespiti
- Yüzyüze ve/veya telefon aracılığı ile, Miller (1996)in "bilgi vererek rıza alma" şeklinde özetlediği gibi, randevu alarak görüşme ortamını hazırlamadır.

Bu işlemler gerçekleştirildikten sonra görüşme yapılacak mimarlar için isim, adres ve telefon listesi oluşturulmuştur.

3. Pilot çalışma yapılması

Ara aşamadır. Yüzyüze görüşmede sorulacak soruların nasıl işlediğini, eksik ve aksayan yönlerin olup olmadığını tespit etmek için birkaç mimarla deneme uygulaması (ön çalışma) yapma işlemidir. Anlaşılmayan, işlemeyen ve sıkıcı olan bölümler tespit edilip, düzeltilmiştir.

4. Pilot uygulamanın sonuçları doğrultusunda çalışma planı son kez incelenip, çoğaltılan soru formları ile ve ses kaydedici cihazla görüşmeye gitmek.

5. Soruların cevaplanması için randevu alınarak gidilmiştir. Ancak yine de iki farklı durumla karşılaşılmıştır.

- Yüzyüze görüşerek-konuşarak birlikte cevaplama : Bu süreçte cevaplar soru formuna işlenmiş yada istekleri doğrultusunda ses kaydedici cihazla kaydolunmuştur.
- Müsait olmadıkları ya da büroda olmadıkları için istekleri doğrultusunda, anket formu bırakılarak yanıtlanmaları sağlanan soru formları alınırken, yorum ve yanıtlarına yeniden değinilmiştir.

6. Kullanıcı deneklerini belirleyebilmek için; her mimardan soru formunun yanıtlanması ile birlikte,

- İzmit merkez ilçede bulunan,
- Tasarımı onlara ait,
- Şu anda bitmiş ve içinde yaşanılıyor olan,
- Farklı mahallelerde bulunan,
- Mümkün olduğunca farklı nitelik ve büyüklükte,

ortalama beş adet normal kat planı ile yerini belirtir vaziyet planı ve imar durumu bilgileri alınmıştır. Beş adet plan tespiti ortalama seçilmiştir. Daha azı mimarın uyguladığı ortalama plan şemasını çözebilmek için yetersiz bir rakamdır. Daha fazlası ise istenildiği zaman engelle karşılaşılmıştır. Bunlar :

- Planları bulamama endişesi,

- Planların çoğunluğunun müşteriye verilmiş olduğu mazereti,
- Arşivin düzenli olmadığı,
- Projelerinin sınanacağı ve eleştirileceği endişesi,
- Yasal bir takım uygulama aksaklıklarının çıkabileceği düşüncesi,
- Kopyası alınacak projelerin geri götürülmemesi fikridir.

Bütün bu endişeler; çalışma konusu ve gerekliliğin anlatılması ile giderilerek, ortalama beş adet plan tüm mimarlardan temin edilmiştir. Proje seçimi, tesadüfi örneklemenin bir diğer şekli olan tabakalı örneklemeye girmektedir. Bu şartları sağlayan çok sayıda plan olduğu zaman ise seçim, bu planların içinden tesadüfi örnekleme yoluyla seçilmiştir (Seyidoğlu, 1992'den uyarlama). İzmit'te bulunan toplu konutlar da, büyük bir kesimin konut ihtiyacına cevap vermektedirler. Planları elde edilebildiğinden ve plan fonksiyon şeması olarak tek apartmanlardan farklılık göstermediklerinden, uygulama kapsamına dahil edilmişlerdir.

7. Gözlem Yoluyla Veri Toplama

Görüşme sırasında, büroda mimarın çalışma stilini, müşteri ile ilişkisini gözlemlemek yolu ile de bazı bilgilere ve yorumlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

5.3.2 Çalışmanın kullanıcılarla ile ilgili bölümü

Şartları sağlayan konutlar tespit edildikten sonra, çalışmanın kullanıcılarla ilgili uygulama bölümü tez sahibi ve gönüllü anketörlerce yürütülmüştür. 125 anketör, 2513 konut kullanıcısı ile bu çalışmayı gerçekleştirmişlerdir. Çalışmanın işleyişi aşamalar halinde verilebilir.

1. Soruların anket formu halinde hazırlanması

Öncelikle yüzyüze görüşmeyi tercih etmek ve uygulamak şartıyla, eğer konut kullanıcısı hiçbir şekilde görüşmeye razı edilemezse, anket formunu kendileri cevaplamak üzere bırakılmak suretiyle hazırlanmıştır; ancak, konut kullanıcılarının tamamına yakını ile yüzyüze görüşme sağlanmış, çok az sayıda kullanıcı için soru formunun eve bırakılması yoluna gidilmiştir.

Sorular; açık uçlu, kapalı uçlu, izleyen ve döküm tablolu sorulardan oluşmuştur. Kapalı uçlu sorularda evet/hayır, çoktan seçmeli, "ne kadar?" gibi sorularla bilgi almaya yönelik, kötü/iyi/çok iyi gibi değerlendirmeler şeklinde, birbirlerine göre derecelendirme biçiminde ve Likert skalası yöntemleri ile cevaplarda kodlandırma yapılarak değerlendirme daha kolay hale dönüştürülmeye çalışılmıştır. Birbirlerine göre derecelendirme yada birden çok seçeneği tercih etme şanslarının bulunduğu sorularda, frekans dağılımı yöntemi ile yapılan değerlendirme sürecinde yanıt %değerleri toplamının %100ü aşacağı kabulü ile çalışmaya başlanmıştır. Değerlendirme sürecinde açık uçlu sorularda yorum ve karar verme sürecinin yaşanacağı da çalışmanın başında yapılan bir diğer kabul olmuştur. İzleyen soru tipinin kullanımı ile, kullanıcıyı ilgilendirmeyen konularda gereksiz zaman kaybı ortadan kaldırılmış, döküm tablolu sorularda koordinat sistemi formundan yararlanıldığı için yanıtların kodlandırılması ve değerlendirilmesinde çok büyük kolaylıklar yaşanmıştır. Soruların sıkıcı, yorucu ve anlaşılmaz olmamasına dikkat edilmiş; sürenin ve soru adetinin gereksiz fazlalıkta olmaması hedeflenmiştir. Soru formunun tam metni Ek-6 da sunulmaktadır. Konu başlıkları şu şekilde özetlenebilir:

- Genel bilgiler(Kişisel, demografik vb.),
- Yaşanılan konuta ilişkin bilgiler,
- Konut ve çevre ile ilgili genel değerlendirme,
- Mahremiyet/kişisel alan ve egemenlik sınırına ilişkin bilgiler,
- Sosyal ilişkiler,
- Çevresel özellikler,
- Beklentilerdir.

2. Pilot çalışma yapılması

Soruların işleyip işlemediği, test uygulama aracılığı ile denenmiş, ufak tefek aksaklıklar da bu arada giderilmiştir.

3. Mimarlardan alınan projelerin mahallelere göre sınıflandırılması, Ada-Pafta-Parsel numaralarının belirlenmesi.

4. Geniş kapsamlı oluşu nedeni ile bu çalışmada anketör(görüşmeci) gereksinimi olduğundan, anketörlerin belirlenmesi.

Anketörler, üniversite öğrencileri arasından; bu işe uygun ve gönüllü olanlardan seçilmişlerdir. Düzgün konuşabilen, kendini ve amacını doğru bir şekilde ifade edebilen, temiz giyimli bay ve bayan öğrenciler tüm engelleri önceden önleyebilmek düşüncesi ile bir bay bir bayan olarak genelde ikili gruplar halinde bir araya getirilmişlerdir. Böylece görüşmeye gittikleri evlerde cinsiyet nedeniyle reddedilme durumları baştan ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. 125 anketör görev almıştır. Süre ve yorgunluk, bıkkınlık vermemesi açısından her anketöre ± 20 hane ve kullanıcısı ile görüşme görevi verilmiştir. Önceden yapılmış çalışmalardaki tecrübelerden ve hazırladıkları yönergelerden yola çıkılarak bir anket yönergesi hazırlayıp, anketörlere uymaları gereken kurallar maddeler halinde anlatılmış ve karşılıklı tartışma ve uygulamalarla ne yapılacağının iyice anlaşılması sağlanmıştır. Araştırma ve veri toplama metotları hakkında bilgi vererek, çalışmanın hangi aşamasında görev aldıkları açıklanmıştır. Bu aşamadan sonra; yüzyüze görüşmede soracakları sorular tek tek ve madde madde her bir şık detaylıca anlatılmak, cevapların nasıl işaretleneceği, yazılacağı belirtilmek şartıyla bilgilendirilmişlerdir.

5. Mimarlardan elde edilen ve mahallelere göre gruplandırılan projeler, en az ikili olan anketör gruplarına çalışacakları mahalle, harita üzerinden gösterilerek, tanıtılarak ve gerekli bilgiler verilerek dağıtılmıştır. Organizasyonda aksaklık olmaması için görev listeleri oluşturulmuş anketörlerin telefon ve adreslerinin alınması da ihmal edilmemiştir. Bu arada, çalışmanın niteliğini, bilimsel amaçlı olduğunu belirtir görevlendirme belgeleri hazırlanarak, anketörlere dağıtılmıştır. Böylece görüşmeye gidilecek konutlarda izin ve tanıtım belgesi olarak kullanılması hedeflenen bu belgeler, konut kullanıcılarını ikna konusunda da fayda sağlamıştır.

6. Anketörlerin görev yerleri belirlendikten ve görüşme ile ilgili bilgisel donanım verildikten sonra, belli olan ada-pafta-parsel numaralarından binaları bulmaları hedeflenmiştir. Bunun için öncelikle, araştırma alanı olan İzmit merkez ilçede yer alan, Büyükşehir, Bekirpaşa ve Saraybahçe Belediyelerine başvuruda bulunulmuştur; gerekli ve yeterli bilgilere ulaşılmadığı takdirde de mahalle muhtarlıklarına danışılmıştır.

Birbirinin aynı uygulanmış, birden fazla bina ve blok bulunduğu durumlarda, seçim için genelde "küme örneklemesi" yöntemi kullanılarak uygulama yapılmıştır(Arslan ve Ökten,

1994). Burada, hanelerin kümelenmesinden oluşan "bloklar" seçilerek, seçim işi kolaylaştırılmış ve seçilen bloğun tümüyle veya hemen hepsiyle görüşüldüğünden bir haneden ötekine gitmek için gereken zaman da kısaltılmıştır.

Kullanıcı örneklemini seçmek için "olasılıklı örnekleme" tekniği uygulanmıştır. Çünkü, olasılıklı örnekleme tekniklerinde görüşülecek kişiler(örneğe girecek terimler), araştırmacı tarafından daha alana çıkılmadan önce seçilmektedir. Alana çıkan anketör yalnız ve yalnız orası ile görüşmek zorundadır. O nedenle, görüşülecek kişi/kişilerin bulunmaması halinde tekrar gidip o kişileri / haneyi araması gerekmiştir (Arslan ve Ökten, 1994).

7. Binalar bulunduktan sonra, kullanıcılarla anında görüşme yada randevulaşma yoluyla başka bir zamanda görüşme sağlanmıştır. Yüzyüze görüşmeye ikna edilemeyen az sayıdaki haneye ise, kendileri yanıtlamaları için anket formu bırakılmış, belirlenen tarihte alınmıştır. Görüşmeler genelde istekli ve gönüllü gerçekleşmiştir. Görüşmeden kaçılmasının nedenlerinden başlıcaları : O anda;

- Görüşmeye müsait olmamaları,
- Zamanlarının olmaması,
- Eşlerden birinin (genelde bayanlar için eşlerinin evde olmaması, ve onların nasıl karşılar düşüncesi taşımaları),
- Evin kullanıcılarından yeterli olanlarının o anda evde olmaması (evin çocuğunun yada bir başka misafir aile üyesinin evde olması) ,
- Bu çalışmalar sonucu elde edilecek verilerin hiçbir şeyi değiştirmeyeceğine inanan, ümitsiz bir tavırda olmaları gibi nedenlerdir.

8. Gözlem yoluyla veri toplama

Anketörler, görüşmeye gittikleri evlerde binanın, konutun, kullanıcının-görüştükleri kişinin ve görüşmenin durumunu gözlemleyerek, kendilerinin yanıtlaması gereken görüşmeci-anketör formunu yanıtlamışlar ve ayrıca bu konuları ve sorun çıkan sorular yada olumlu geçen yönleri varsa bir rapor halinde sunmuşlardır.

Elde edilen verilerin değerlendirilmesi yöntemine ilişkin diğer bilgiler değerlendirme çizelgeleri bölümünde verilecektir.

5.3.2.1 Karşılaşılan zorluklar

Çalışma sırasında, görüşmeye giden görevlilerin karşılaştıkları birtakım zorluklar olmuştur. Bunlar maddeler halinde özetlenebilir.

- Adres bulmada yaşanılan zorluk. Belediyelerin her zaman yeterli bilgiyi verememesi / vermemesi veya ulaşamaması,
- Kimi pafta numaraları değiştiğinden binaların yerlerini bulmada zorlanmak,
- Evin hanımlarının, eşleri olmadan cevap vermekten kaçınmaları nedeni ile eşleri ile görüşmek için hafta sonunu beklemek zorunda kalmak,
- Randevu alıp, aynı konuta birkaç kez gitme gerekliliği ,
- Hırsızlık korkusuyla güvensiz davranmak,
- Görüşmecileri, satıcı zannetmek ve amaç dinlemeksizin reddetme eğilimi göstermek,
- Başlangıçta biraz yadırganması,
- Sadece, evin küçük çocuklarının, hastalarının, yapacak işlerinin olmasını mazeret göstererek görüşmeden kaçınmak,
- Yasal herhangi bir sorunla karışlaşmak endişesiyle cevap vermeye çekinmek,
- Mahremiyet, yatak odaları, banyo ve kişisel bilgiler ile ilgili sorulara cevap vermeye çekinmek (ki bu da tez kapsamında yer alan "mahremiyet" in Türk aile yapısında ne derece önemli olduğunun bir başka göstergesidir),
- Bazı konutların boş olması,
- Kullanıcıların bir bölümünün, görüşmecileri eve davet etmeyip, görüşmeyi kapıda ayaküstü yapmaları,
- Eğitimsiz insanların soruları, anlamlarını anlamamaları nedeniyle izah etme gerekliliğinin görüşme süresini uzatması,
- Çıkacak sonuçların kullanılacağına inanmamaktır.

5.3.2.2 Görüşmeler hakkında genel görüşler

Uygulama çalışmasında 5.3.2.1 de değinilen zorluklarla karşılaşma durumu, düşük oranlardadır. Genelde, görüşmeci/anketörlerin görüşü, görüşmelerin son derece verimli geçtiği doğrultusundadır. Kültürün başlıca yansımalarından olan "misafirperverlik" yine ön plana çıkmıştır. Kullanıcıların görüşlerinin alınması, değer verilmesi hoşa gitmiş ve sorular ilgiyle yanıtlanmıştır. Genelde sorular akıcı bulunmuş ve rahatlıkla yanıtlanmıştır. Zaman, hem sorular hazırlanırken hem de görüşme sırasında iyi ayarlanmış, sıkıcı uzunlukta sürmemiştir. Konutlarının, çalışma alanı örneklemine seçilmesi, mimarlarının bilinmesi, çalışmanın bilimsel amaçlı olması, görüşmecilerin görev belgelerinin bulunması ikna edici ve ilgi çekici olmuştur. Görüşmeci/anketör formunda ve hazırlanan gözlem raporlarında belirtilen sonuç yargıları çalışmanın verimli geçtiği, ciddi olarak yanıtlandığı doğrultusundadır.

5.4 Değerlendirme Çizelgeleri

Mimar ve kullanıcılarla gerçekleştirilen, görüşme ve anket çalışmalarının yanıtlarını "frekans dağılımı" yöntemi ile değerlendirebilmek için tablolar oluşturulmuştur. 5.2.2 ve 5.2.3 te değinildiği gibi farklı tipte sorular hazırlanmıştır. Sorular, açık uçlu olanlar hariç, 5.2.3.1 de söz edilen nominal ve ordinal kodlandırma çeşitlerine göre yanıtlandığından değerlendirme de zorluk çekilmemiştir. Açık uçlu sorulara verilen yanıtların değerlendirilmesinde, karar verme, yanıtları gruplama ve yine nominal / ordinal kodlandırmaların çeşitlerine göre gruplandırma biçimleri kullanılmıştır.

I - SOYADI	2-D. YERİ	3-M.OL.ÜNİ.	4-M.OL.YIL	5-İZMİTTE YAŞAMA S.	6-SERBEST ÇALIŞMA S.	7-İZMİTTE ÇALIŞMA S.

16-Evet ise;					17-İŞVEREN				18-		19-E ise;	20-		21-		22-	23-	24-					
A	B	C	D	diğer	A	B	C	D	E	H		E	H	E	H			A	B	C	D	E	DİĞER

Şekil 5.2 Mimarlarla gerçekleştirilen çalışmanın frekans dağılım tabloları - Örnek

YERİ							DOĞUM YILI 19.. - 19..							MEDENİ HALİ	
MAR.B	EGE B.	AKD.B.	KARAD.B.	İÇ.A.B.	DOĞU A.B.	G.D.A.B.	1920-30	31-40	41-50	51-60	61-70	71-80	81-90	E	B

							20-			21-ODALARLA İLGİLİ ŞİKAYETLER														22-DEPOLAMA		23-YEMEK YEME										
B	DİĞER	D	E	F	DİĞER	A	A	B	DİĞER	A	B	C	D	E	F	G	H	İ	J	DİĞER		GRUP1	GRUP2	A	B	C	DİĞER							

Şekil 5.3 Kullanıcılarla gerçekleştirilen çalışmanın frekans dağılım tabloları – Örnek

Mimar ve kullanıcılarla gerçekleştirilen uygulama çalışmalarında alınan yanıtlar tablolara aktarılarak, "frekans dağılımı" yöntemi ile gerekli sayımlar ve hesaplamalar yapıldıktan sonra, "Oranlama" yöntemi ile toplam ve toplam içersindeki yüzde oranları elde edilmiştir. Bunlar, değerlendirme çizelgeleri şeklinde, Ek 7 de sunulmaktadır. Ulaşılan sonuçların bundan sonra yapılacak çalışmalara veri oluşturması hedeflenmiştir.

Mimarlarla yapılan çalışmalarda, İzmit'te serbest mesleki faaliyet gösteren mimarların %100'ü(44/44) ile görüşme yapıldığından, veri değerlendirme çizelgelerinde bulunan sonuçlar, İzmit için tasarım yapan mimarların genel tavırlarını net bir şekilde göstermektedir.

Kullanıcılarla yapılan çalışmalarda; biyografik ve demografik özellikleri, aile ve kültürel yapıları, yaşadıkları doğal-yapay ve sosyal çevre, bina, konuta ilişkin memnuniyet, şikayet ve beklentileri irdelenmiştir. Bunu yaparken özellikle kullanıcıların kültür ve kültürel bileşenlerine yönelik kullanım farklılıkları perspektifinden bakılmaya özen gösterilmiş ve bundan sonraki tasarımlara veri oluşturabilecek bulgu ve sonuçlar elde edilmiştir.

5.4 Değerlendirme Sonucunda Elde Edilen Bulgular

Çalışma, belli bir yerleşim yerinde yaşayan insanların kültür yapılarının ve yaşanılan yerleşim yerinin yerleşik kültürünün, yaşadıkları konuta etkilerinin analizini amaçlamaktadır. Bu etki geleneksel Türk evi İzmit örneklerinin; bugünün kullanıcısının yaşadığı konutların plan ve plan şemalarının; kullanıcının istek, şikayet ve beklentilerinin

ve İzmit için konut tasarlayan mimarların mesleki tavırlarının irdelenmeleri ile elde edilmeye çalışılmıştır.

Geleneksel Türk Evinin; aile yapısı ve yaşam tarzlarına, örf-adetlerine uygunluğu; tamamen kullanıcı ve ustanın karşılıklı fikir alışverişi yoluyla oluşturduğu; esnek olabilme, büyüyebilme / küçülebilme özelliği; İslam dininin de etkisi ile mahremiyet özelliği ve bunun hem konut plan öğelerinde (komşuya pencere açılmaması, misafir odasının aile içi kullanılan bölüme karıştırılmaması gibi) ve hem de kent içersinde (sokak, çıkmaz sokak, bahçe gibi) kamusaldan özele kademeli geçişi sağlaması; konut içi tüm ölçülerin insan ve insanın kullanım boyutunda olması (örneğin, yatay raf öğesi yüksekliğinin insan elinin uzanabileceği mesafede olması ve sıkça kullanılan tüm donatıların bu mesafe altında yer alması); oda tefrişlerinin tamamen insan iletişimini sağlayacak biçim ve uzaklıklarda olması; pencere yüksekliklerinin dış görüşe engel olmayacak şekilde ve yine tefrişe uygun olarak gerçekleşmesi ve misafir ağırlanan baş odanın evin sokağa hakim köşesinde yer alması; yerleşim yerinin topoğrafik ve iklim özelliklerine de tamamen uygun gelişmesi özelliklerinin İzmit evlerinde de bulunduğu,araştırma çalışması sürecinde yapılan rölöve ve tespit çalışmalarından ve kullanıcıları ile gerçekleştirilen anket ve görüşmelerden bulgulanmıştır. Bu çalışma ile İzmit' te bulunan mimari yapının, yakın geçmişte kullanılan konut ve yapılaşma özelliklerinin, yerleşik kültürün tespit edilmesi hedeflenmiştir. Buradan yola çıkarak, günümüzde mimarların uyguladıkları ile kullanıcıların beklentileri ve yine her ikisi arasındaki fark ve eşlikler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

5.4.1 Mimarlarla yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular

Araştırmanın kurgusu, kullanılan yöntemler ve uyulması hedeflenen stratejiler anlatılmış ve gerekli tüm çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda elde edilen bulgular bu bölümde verilecektir.

Bulgular bölümünde yer alan verilerden bazıları, birbirlerine göre derecelendirme şeklinde kodlandırıldıklarından, oransal değerlendirmelerindeki sayısal verilerin toplamları %100 ü aşmaktadır. Araştırma uygulaması anlatımında bu konuya değinilmiş ve çalışma başında

kabul edildiği vurgulanmıştır; ayrıca Ek 7' de yer alan değerlendirme çizelgelerinden bu tip değerlendirilen konuların altına not düşülmüştür.

- Önemli bulgulardan biri mimarların %47.73 oranı ile İzmit ve %63.64 oranı ile de İzmit dahil Marmara bölgesi doğumlu ve dolayısıyla İzmit ve yöresini tanıma şanslarının daha fazla olduğudur. Mimarların mimarlık hizmet süreleri 1-35 yıl arası yaklaşık eşdeğerde bir dağılım göstermekte ve İzmit'te çalışma süresi 40 yılı bulan mimarlar dahi yer almaktadır (%6.82). Böylece, farklı kuşak mimarların birikimlerini İzmit konutlarına aktardıkları bir gerçektir.

- Mimarların büyük bir oranda(%95.45) tasarladıkları bina tipi konuttur. Dolayısıyla bu, konutun üzerinde ciddi bir şekilde durmak gerekliliğinin göstergesidir.

- Mimarların tasarımlarına kaynak olarak sırasıyla yerli ve yabancı tasarımcıların ürünlerinden(% 65.91); kendilerinin daha önceden yaptıkları tasarımlardan(%47.73) yararlandıkları ve o bölgede daha önceden yapılmış konutlar ile aynı sokak/cadde üzerindeki binaları inceledikleri(%20-21) görülmektedir.

- Tasarım yaparken göz önünde bulundurulması gereken faktörlerden en önemli ilk üçü;
  - mal sahibinin istekleri, % 59.09
  - mal sahibinin ekonomik düzeyi, % 54.55
  - kültür, gelenek, örf ve adetler %52.27 dir.

Buradan kullanıcı ile görüşmenin ve onların varlığının, kültürel yapılarının farkında olmanın mimarlarca da gözönünde bulundurulduğu anlaşılmaktadır.

- Bir başka bulgu ise; yerleşim yerleri arasındaki farklılıkların konut tasarımlarına da yansıması gerekliliği ve buradan hareketle İzmit için tasarlanacak konutların diğer illerden herhangi biri için tasarlanacak konuttan mutlaka farklı olması gerektiğidir(%70.45). Bu farklılıkları oluşturan başlıca faktörler ise; iklim, ekonomik yapı, coğrafi özellikler, sosyal ve toplumsal yapı, kültür-gelenek-örf-adetler, yöresel yapı karakteristiği ve deprem kuşağında bulunması olmak üzere genel dağılım içersinde büyük yüzde oranlarını

içermekte; sonra sanayi kenti olması, göç durumu gibi başlıklar altında yüzde oranı azalarak devam etmekte ve tez kapsamının varsayımlarını doğrulamaktadır.

- Göçle gelenlere tasarlanan konutlar ile İzmit' li kullanıcılara tasarlanan konut arasında fark olup olmaması konusundaki irdelemenin sonucunda :

  - evet, olmalı, % 56.82
  - hayır, olmamalı % 36.36

yanıtları ile yaklaşık bir paralellik gösterdiği ve ortalama bir plan tipi uygulandığı anlaşılmaktadır. "Evet, fark olmalı", diyenlerden bu farklılığın özellikle kültür-gelenek-örf ve adetten dolayı(% 52) olması gerektiği sonucu çıkmaktadır.

- İzmit'teki mevcut plan tipolojisinin incelendiği(% 86.36); bu incelemelerin de yaklaşık yüzdelerle geleneksel Türk evleri de dahil olmak üzere tümü olduğu görülmekte ve mimarların yaşadıkları, hizmet ürettikleri kenti tanıma gerekliliği bilinci içersinde oldukları anlaşılmaktadır.

- Konut tasarımı için mimarlara işi verenlerin yaklaşık ve büyük oranlarda arsa sahibi veya müteahhit olduğu(%65-70); kullanıcının hayli düşük bir oran ise (%20) ile arka planda kaldığı da bulgularla tespit edilmiştir. Literatür araştırmalarının da belirlediği gibi, kullanıcının genelde bilinmediği bu tasarımlarda, işveren(müteahhit/arsa sahibi) planlamaya etki ve yönlendirmelerde(%91) bulunmaktadır. Bu etki ve yönlendirmeler ise sırasıyla, en çok plan şeması olmak üzere, boyutlar, ekonomi, kültür ve mahremiyet konularında gittikçe azalan yüzdelerle devam etmektedir. Mimarlar, bu yönlendirmeleri (%61.36) "bilinçsizce yapılmış öneriler" olarak değerlendirmektedirler.

- Mimarların, tasarladıkları konutların inşası bittikten ve kullanım süreci başladıktan sonra inceleme, olumlu/olumsuz yönleri değerlendirme şanslarının varolduğu(%68.18); aslında doğru bir değerlendirme sayesinde planlamanın daha iyiye yönelebilme olanağının da bulunduğu görülmektedir.

- İzmit'te uygulanan minimum konut alanı 70 m^2'den başlamaktadır(%2.27); 80 m^2 ve 90 m^2 olan konutlara daha sık rastlanırken(%11.37), 100 m^2 konutlar en çok uygulanan tip

olarak karşımıza çıkmaktadır(%45.46). Konut alanları aralığında üst sınır 150 m^2 ile en fazla uygulanma oranını (%29.54) bulmaktadır. Fakat bu sınır şaşırtıcı bir biçimde 500 m^2 ye dahi çıkmaktadır(%4.54). Konutlar, genelde 3 oda + salon plan tipinde tasarlanmaktadırlar.
Uygulanan plan şemaları 5.4.1.1 de verilmektedir.

- Mimarlardan elde edilen verilerde, birbirlerine göre derecelendirme şeklinde alınan yanıtlardan, konut planı tasarımında en çok karşılaşılan aile tipinin çekirdek aile olduğu görülmüştür; ancak, geniş aile de sıralamada ikinci durumdadır.

- Geleneksel Türk evinde her bir odanın, ev niteliğinde olduğu; birden fazla görevi üstlendiği özelliğinden hareketle, günümüz konutunda özelleştirilmiş odalar yerine; aynı mekana birden fazla fonksiyon verilmesinin nasıl olacağı irdelenmiştir. Mimarlar, %59.10 oranı ile "verilmeli" demektedirler. Bunu sağlamak içinde çoğunlukla esnek/açık-uçlu plan tiplerini(%46.159 önermektedirler ki, bu da 3. bölümde detaylıca değinilen geleneksel Türk evinin kültür birikimi neticesi oluşmuş, belirgin özeliklerindendir.

- Konut tasarımında oda boyutlarını oluşturan belli başlı faktörler;

Tefriş	% 43.18
Arsa ve imar durumu verileri	% 38.64
Fonksiyon ve arazi durumu	% 29.55
İstekler ve ihtiyaçlar	% 20.46

Daha sonra azalan yüzde oranlarıyla, mimarların standartlaştırdıkları boyutlar gibi diğer faktörler gelmektedir.

- Kat yüksekliğinin belirlenmesinde etken faktörlerin başında, imar durumu ve yönetmelikler(%72.73) gelmekte ve arkasında standartlaştırılmış boyutlar(%22.73) yer almaktadır. Odaların her türlü boyut oluşumunda imar durumu verileri, imar yasa ve yönetmelikleri birinci derecede etken rol oynamaktadır.

- Arsanın gerek coğrafi gerekse imar durumu verileri konut tasarımına etki etmektedir. Odaların baktığı yönler ve manzara konut içi yerleşimlerinde önemlidir. Daha önce de

belirtildiği gibi, geleneksel Türk evlerinde de bu konu kural halinde uygulanmıştır. Örneğin, misafirin kabul edildiği baş odanın çevreye hakim bölümde yer almasının, günümüz konutlarında mimarlarca "salon" için sürdürüldüğü tespit edilmiştir. Şartlar elverdiği takdirde, arsanın mümkün olduğunca çevreye egemen olan, en işlek sokak, cadde, meydan gibi alanlara bakan yönüne konulmaktadır. Konut içersinde de hemen girişe yakın, yani özel alana misafiri sokmayacak, tam bir mahremiyet sağlayacak şekilde düzenlenmektedirler.

- Yatak odalarının mahremiyetinin Türk aile yapısı için önemi ise tartışılmazdır. Bu yüzden yatak odaları yine birinci sırada ve çok büyük yüzde ile neredeyse tek tip çözümle uygulanmaktadırlar. Bu çözüm ayrı bir hol üzerinde, arsanın mümkün olduğunca sessiz, sakin, diğer apartmanlarla/binalarla direkt ilişkisi olmayan bölümünde yer alması şeklinde uygulanmasıdır.

- Konutta gerçekleştirilen diğer bir eylem olan " yemek yeme" eylemini gerçekleştirmek üzere mimarların yönlendirdiği mekanlar;

Mutfak	% 77.27
Salon	% 63.64
Oturma Odası	% 29.55
Özel bir yemek odası ve balkon	% 2.27

- Mimarların yanıt ve yorumlarından balkonun öneminin yadsınamayacağı sonucu çıkmaktadır. Balkonlar, kent yerleşimleri içersinde konut alanlarının azlığı, m^2 küçüklüğü dolayısıyla da iyi değerlendirilmeleri gerekliliği sonucu doğru yerlerde ve yeterince yer almalıdırlar. Balkonların ilişkilendirilmesi gereken mekanlar;

Mutfak	% 86.36
Salon	% 72.73
Banyo	% 45.45
Yatak Odaları	% 34.10
Günlük Yaşam Odası	% 31.82
Yemek Odası	% 6.82

şeklinde sıralanmaktadır. Bu konunun önemli olmadığını vurgulayan bir tek mimar dahi çıkmamıştır.

- Konutlarda depolama alanlarının önemi tartışılmazdır; bunu gidermenin en doğru yolunun kiler(%50) olduğu belirtilmesine karşın planlamalarda yer almadığı görülmektedir. Kullanıcıların, konutları ile ilgili sonuçlar bölümünde de teyit edileceği gibi fazla eşyaların depolanması sorun olmaktadır. Mimarların bu konuda ikinci çözümleri olan dolap(%20.45), kullanıcılar tarafından da baş çözüm olarak kullanılmaktadır.

- Geleneksel Türk evinde yüklük içersinde, ya da sedir kapağı altında yer alan özel bölümlerde gerçekleştirilen yıkanma eylemi artık bu eylem için ayrılan özel hacimlerde, "banyolarda" yapılmaktadır. Mimarlarca banyo da bulunması gereken vitrifiye elemanları tercih edilen yüzde oranlarına göre büyükten küçüğe,

Klozet	%90.91
Lavabo	% 86.36
Küvet	% 68.18
Hem alaturka hem de alafranga tuvalet	%54.54
Alafranga tuvalet	%31.82
Alaturka tuvalet	% 6.82

- Ek donanımlar

Çamaşır makinesi	%81.82
Sabit dolap	% 61.36

- Tez kapsamında önemli başlıklardan birini oluşturduğu daha önce de belirtilen ve hep ön plana çıkarılan mahremiyete, mimarların bakış açısı direkt olarak öğrenilmek istenmiştir. "Önemlidir" yanıtı(%90.91) almak kullanıcıların bu konudaki istek, ihtiyaç ve beklentilerine cevap verme açısından memnun edici sayılmaktadır.

- Mahremiyeti sağlamada uygulanan çözümler, 5.4.1.1 de verilen günümüz konutlarında uygulanan plan şemaları ve ek 3 sunulan İzmit konut planlarından da görülebileceği gibi; mimarların belirttikleri ile tamamen çakışmaktadır. Mimarların mahremiyeti sağlamada uyguladıkları çözümler maddeler halinde verilebilir :

- Ek hol ile gece ve gündüz bölümlerini ayırarak, bölgelendirme yapmak (%65.91),
- İhtiyaç duyulan yerlere kapı ile örtü sağlamak,
- Tasarım sürecinde doğru çözümler bulmak,
- Gerekli yerlere bölücü eleman koymak,
- Komşu cephelere az pencere açmak,
- İzolasyon (örneğin, duvar ve döşemelerde % 75 oranında ses geçirimine karşı yalıtım ve özel detaylar uygulandığı belirtilmektedir),
- Balkonları yanyana getirmemek, gömme balkon yapmak,
- Ebeveyn banyosu oluşturmak,
- Perdeleme elemanları kullanmak şeklinde özetlenmektedir.

- Konutta mahrem olan mekanlar da yine kültürün etkisi altında, Türk halkına özel bir gruplama oluşturmaktadır ve sonucun çok net ve açık olduğu görülmektedir; bunlar;

Yatak odaları	% 93.18
Banyo	% 84.10
Mutfak	% 43.18

- Eski Türk yerleşimlerinde varolduğu belirtilen, kamusal, yarı kamusal, yarı özel ve özel mekan kademelenmesi, apartman konutlarda uygulama alanı bulamamıştır. Apartman kat hollerinde, yarı özel alan oluşturmaya yönelik, kullanıcıların karşılaşmalarını önlemenin gerekliliği konusunda, mimarların çoğu(%86.38) "gerekmez" yanıtı vermekte, sadece %4.54'ü gerektiğini vurgulamaktadır; bu yüzden, incelenen konut planlarından sadece birinde apartman daire girişinde bir ara sahanlık uygulamasına rastlanmıştır.

- Mahremiyet irdelemesine kamudan özele doğru devam edilerek; kapıya gelen yabancı kişinin görmesi engellenen ya da engellenmek istenen mekanların varolduğu (%70.46) bulgulanmıştır. Bu mekanlar;

Yatak odaları	% 50
Banyo	% 38.64
WC	% 34.10
Mutfak	% 9.10

Salon % 4.54

ve ardından da oturma odası ile hol ve antre gelmektedir.

- Eve gelen konukların görmesinin engellendiği yada engellenmek istendiği mekanların olması gerektiği kabul edilmektedir(%70.45). Bu mekanlar sırasıyla,

Yatak odaları	% 90.32
Banyo	% 77.42
Yatak holü	% 19.35
WC	% 6.45
Mutfak	% 3.26

- Pencerelerde mahremiyet sağlanması gerekli görülmektedir(%68.18), yöntem olarak ta pencere boyutları, yönü, konumu (açılı olması gibi), duvar aralıklarının ayarlanması, diğer binaların konumları dikkate alınarak ve perde gibi ek elemanlarla sağlanabileceği belirtilmektedir.

- Pencere boyutlarını oluşturmada mekan kullanım ve ölçüleri, ışık durumu, manzara, tefriş, ekonomi gibi faktörler etken rol oynamakta; ama yönetmelikler ve standartlaştırılmış ölçüler (örneğin, kiriş altı gibi) de ağırlıklı bir şekilde sıralamada yer almaktadırlar.

- Günümüzde, kullanıcıların konutlarıyla uyum sağlayabilmek için yaptıkları değişikliklerin başında balkonların çeşitli yöntemlerle kapatılarak ya konut içi kullanım alanına dahil edilmesi ya da ayrı bir kapalı mekan elde edilmesi gelmektedir. Mimarların çoğunluk görüşleri(%84.10), balkonun sonradan kapatılmaması doğrultusundadır. Kapatılmasına neden olarak ise, kullanıcıların depo gibi ilave mekan ihtiyacı, tozdan, kirden korunmak, daha rahat olabilmek ve balkon kültürünün olmamasının yanısıra, tasarımda olan çözümsüzlüklerin de rol oynadığı gösterilmektedir.

- Şehir içi parsellerinin gerek biçim, gerek boyut olarak her zaman kullanıcı isteklerine uygun tasarıma müsait olmadığı bilinmekte ve yine eklerde yer alan konut planlarından da görülmektedir. Özellikle alanın yeterli olmadığı bu gibi durumlarda, öncelikle vazgeçilebilecek mekanların mimarlar açısından sıralaması şöyledir:

Depo-kiler	% 72.73
Yemek odası	% 56.88
Çalışma odası	% 52.27
2.WC	% 47.73
Günlük yaşam odası	% 43.18
Balkon	% 13.64
Çocuk yatak odası	% 9.10
Giriş holü	% 4.54
Salon	% 4.54
Ebeveyn yatak odası	% 4.54

- Mimarların konut tasarımı ve kültür-konut etkileşimi konusundaki tavır ve düşüncelerini oluşturan bulgular ve sonuçlarda zaman zaman boyutsal oluşumlara ana etken olarak imar kanun ve yönetmelikleri ile karşılaşılmıştır; bu etki edişin olumsuz bir etki olduğu belirtilmektedir(%81.82).

5.4.1.1 Plan şemaları

Çalışma alanı olarak belirlenen İzmit için tasarlanmış, inşa edilmiş ve kullanılmakta olan planlar üzerinde yapılan çalışmalardan elde edilen veriler ve oluşturulan plan şemaları kullanım sıklığına göre iki ana grup halinde sınıflandırılmaktadır. Bunlar,

- Ana plan şemaları : Büyük oranlarda uygulanmış plan tipleridir.
- Diğer plan şemaları : Düşük oranlarda uygulanmış olan plan tiplerdir.

- **Ana plan şemaları**

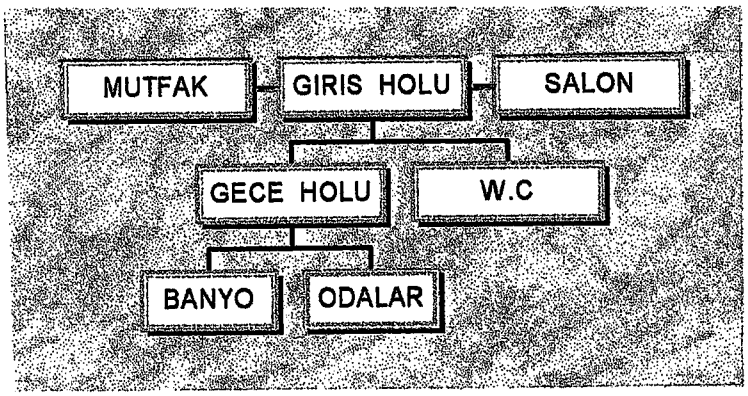
Ana plan şeması – 1 : En çok uygulanan plan şeması olma özelliğine sahiptir(%46.55). Farklı oda sayılarında ve hatta dubleks uygulamalarına rastlanmaktadır.

2 oda + salon	% 28.40
3 oda + salon	% 60.49

4 oda + salon % 4.94

5 oda + salon % 6.17 oranlarındadır.

Farklı oda sayılarına sahip plan şemaları içinde yer alan, ancak dubleks olan konutlar ise, % 17.28'lik bir pay kaplamaktadır.

Şekil 5.4 Ana plan şeması - 1

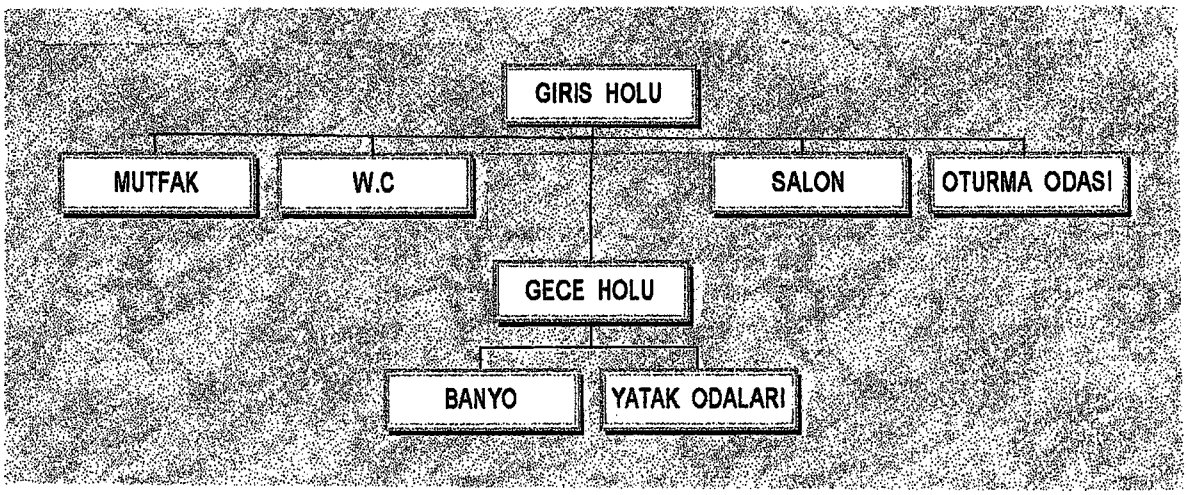
- Ana plan şeması – 2 : % 44.83 oranı ile ikinci en çok uygulanan plan şeması tipidir. Bu tipin de kendi içinde farklı oda sayıları ile çeşitlendiği ve dubleks olarak uygulandığı görülmektedir.

2 oda + salon % 6.41

3 oda + salon % 84.62

4 oda + salon % 8.97 oranlarındadır.

Farklı oda sayılarında olup da dubleks olarak uygulanan plan tipleri oranı % 2.56'dır.

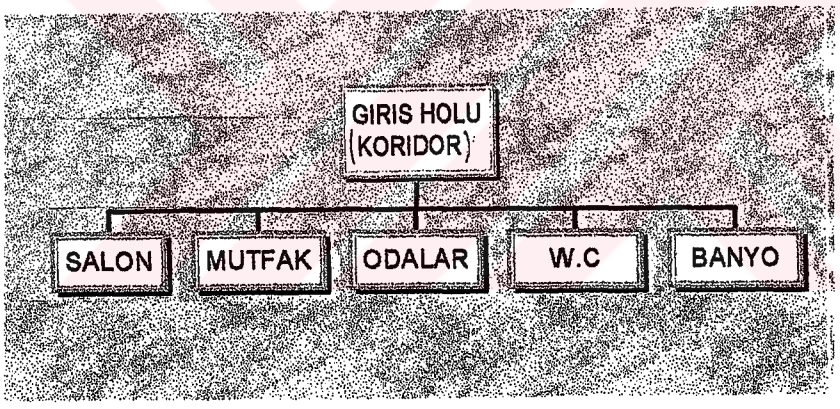
Şekil 5.5 Ana plan şeması – 2

- **Diğer plan şemaları**

Az oranda da olsa uygulanan farklı tip plan şemalarına rastlanıldığından, bilgi aktarımı gerekmektedir.

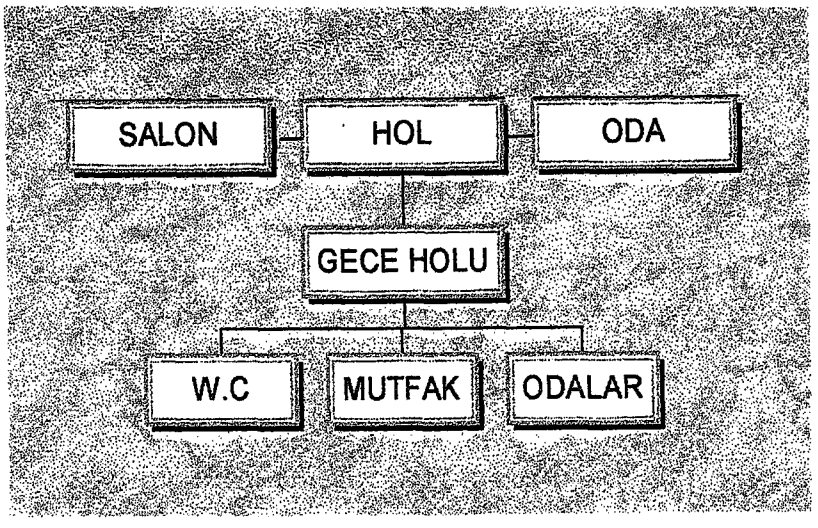
- Diğer plan şemaları –1 : Genel değerlendirmede uygulama oranı % 5.17'dir. Farklı oda sayılarına göre tip içi dağılımda oranlar;

2 oda + salon	% 44.45
3 oda + salon	% 33.33
4 oda + salon	% 22.22'dir.

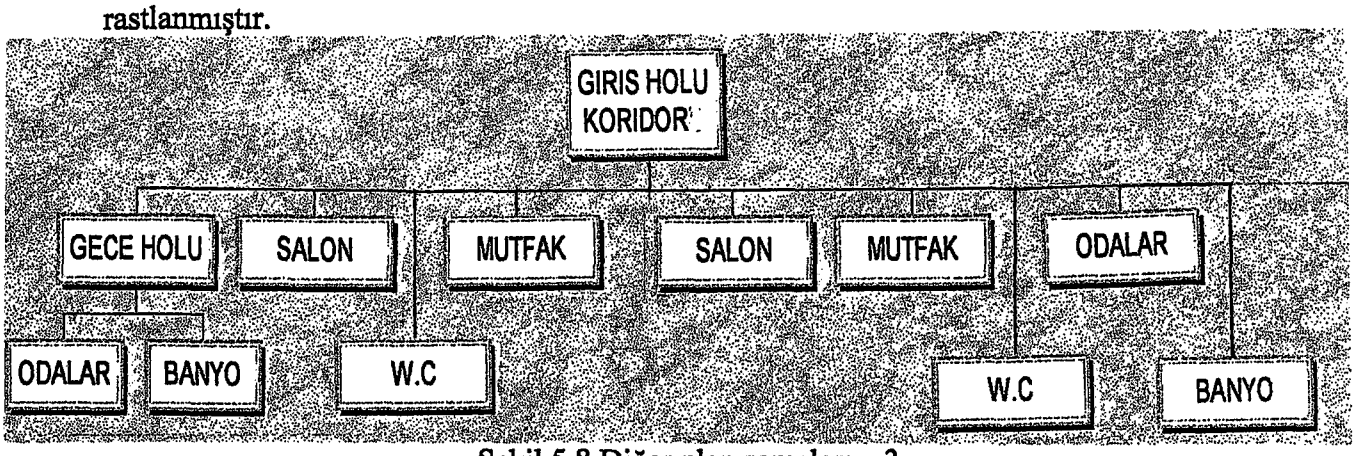
Şekil 5.6 Diğer plan şemaları – 1

- Diğer plan şemaları -2 : % 1.15'lik oranda uygulanmıştır. Farklı oda sayılarında olanları ve dubleks uygulaması bulunmaktadır.

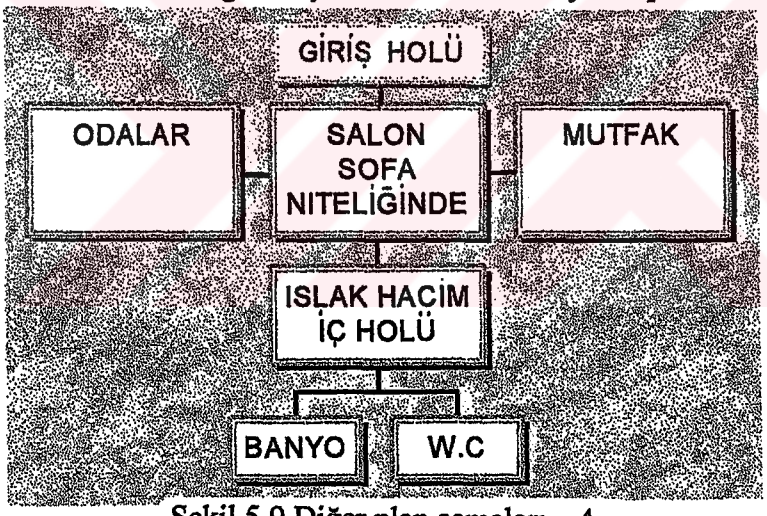
5.7 şemaları - 2

- Diğer plan şemaları -3 : % 1.15 oranında rastlanılmış plan tipidir. Bir tane dubleks örneğe rastlanmıştır.

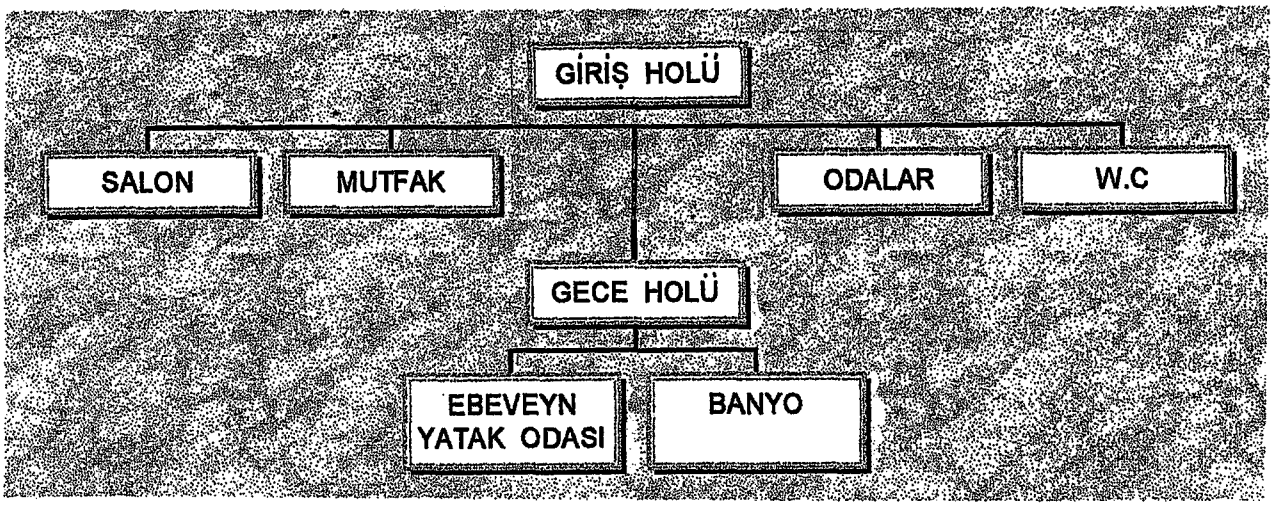
Şekil 5.8 Diğer plan şemaları – 3

- Diğer plan şemaları -4 : Genel dağılım içersinde % 0.57' lik yer kaplamaktadır.

Şekil 5.9 Diğer plan şemaları – 4

- Diğer plan şemaları - 5 : % 0.57 ile çok az sayıda rastlanılmış plan tipidir.

5.4.2 Kullanıcılarla yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular

Konut kullanıcıları ile yapılan anket çalışması sonucunda elde edilen bulgular, Ek 6 da sunulan soru formunda yer alan konu başlıkları sıralamasında verilmektedir. Mimarlarla yapılan çalışmada da kullanıldığı gibi, sorulardan bazıları birbirlerine göre derecelendirme tekniği ile kodlandırıldıklarından, oransal değerlendirmelerinde %değerleri toplamları %100ü aşmaktadır. Çalışma kapsamında, anket uygulanan kişilerin % 45.09'unun evin hanımı, % 38.20'sinin evin beyi, diğerlerinin ise ailenin fertlerinden olduğu ortaya konmuştur.

- Biyografik ve demografik özelliklere ilişkin bulgular

- Konut kullanıcılarının % 92.04'ünün aile, %7.96'sının ise bekar kullanıcı olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu önemli bir veri olmakta ve konut tasarımlarında farklı tip kullanıcıların düşünülmesi gerektiğini belirtmektedir.

- Konut kullanıcı sayılarının bilinmesi tasarım için gereklidir. Aşağıda verilen oranlardan da anlaşılacağı üzere 3 – 4 kişilik aileler çoğunluktadır, ancak % 0.12 değeri ile de olsa 9 kişilik ailenin varlığı dikkat çekici görülmektedir.

3 kişi	% 28.30
4 kişi	% 26.54
2 kişi	% 19.02
5 kişi	% 14. 23

Çizelge 5.3 den görüleceği üzere, %35.49 gibi büyük orandaki nüfusun İzmit ve Marmara bölgesi dışından olması çok önemli bir bulgudur, literatür çalışması sürecinde de vurgulanan büyük oranda göç aldığının açık bir göstergesi olmaktadır.

Çizelge 5.3 Görüşülen kişinin doğum yeri

mit /e geler	İzmit	Marmara Bölgesi (İzmit Dışı)	Ege Bölgesi	Akdeniz Bölgesi	Karadeniz Bölgesi	İç Anadolu Bölgesi	Doğu Anadolu Bölgesi	Güney Doğu Anadolu Bölgesi	Yurt Dışı	Toplam
kişi luğu	1083	539	107	86	277	230	135	41	15	2513
%	43,08	21,43	4,27	3,41	11,04	9,14	5,39	1,64	0,6	%100

- Görüşülen kişilerin büyük çoğunluğunu 19-57 yaş grubu oluşturmaktadır(%85.80). Bunların % 78.95'inin evli, % 20.57'sinin bekar ve % 0.48'inin ise ölüm veya boşanma nedeni ile ayrılmış olduğu görülmektedir.

- Anket uygulanan kişilerin eğitim düzeyleri tespitlerinin % oranlarının büyükten küçüğe sıralaması;

Lise % 35.50
İlkokul % 27.92
Üniversite % 21.77
Ortaokul % 14.81 şeklindedir.

Bu bulgular İzmit'te yaşayanların eğitim düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir ki bu, 4. bölümde değinilen verilerle de doğrulanmaktadır.

- İzmit'in hızlı sanayileşme ve kentleşme sonucu, büyük oranda göç aldığından yine 4. bölümde bahsedilmekte ve istatistiki bilgilere yer verilmektedir. Kullanıcıların geldikleri yerler çizelge şeklinde verilebilir.

Çizelge 5.4 İzmit'e geliş yeri

İzmit	Marmara (izmit hariç)	Ege	Akdeniz	Karadeniz	İç Anadolu	Doğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Toplam
1083	378	108	96	377	244	159	68	2513
43,08	15,04	4,29	3,84	15,01	9,71	6,32	2,71	%100

- İzmit'e geliş nedenleri incelendiği zaman, sanayi kenti oluşunun etkilerinden "iş olanakları"nı(% 44.07) çekici güç olarak görmek mümkündür. Bu sebepler çizelgede gösterilmektedir.

Çizelge 5.5 İzmit'e geliş ve yaşama nedenleri

i	Büyül illere yakınlığı	Ulaşım kolaylığı	İklimi	İş olanakları	Eğitim olanakları	Akraba, dost ve hemşehrilerin bulunması	Rastlantısal olarak	Diğer	Toplam
	103	78	111	1108	299	362	142	310	2513
	4,09	3,1	4,44	44,07	11,91	14,4	5,64	12,35	100

- Yaşam çevresi ile ilgili bulgular

- Kullanıcıların şu anda bulundukları mahalle ve konutta oturma sürelerine bakıldığında,

1-5 yıl % 47.76
6-10 yıl % 17.62
11-15 yıl % 15.83

oranlarında dağılım gösterdiği görülmektedir. Diğer süreler yıl artışlarına ters oranla azalmaktadır. Mahalle ve konutların yerli kullanıcılarına da rastlanmıştır(%5.58). Yaşadıkları yerde bulunmaktan genelde memnun olup, İzmit'in diğer bir mahallesinde yaşamayı tercih etmemektedirler(%49.42). Şehir merkezinde yaşamak isteyenler ise, ikinci sırada yer almaktadır(%19.35). Merkezden sonraki tercihlerde, sessiz ve manzaralı bölgelerde yaşama isteğinin ön plana çıktığı görülmektedir. İnsanların yaşadıkları yerlerden memnun oluşları ve değiştirmek istememelerinin nedenlerinden önde geleni konut mülkiyetine sahip olmalarıdır(%68.51).

- Konut üretimi ile ilgili bulgular

- Konutların üretim şekilleri incelendiğinde, kooperatif organizasyonunun(%31.66) ardından müteahhit tarafından yapım(%28.36) gelmekte, elden alınmış (%23.19) yada kendilerinin yaptırmış oldukları durum ise (% 9.16) azalan oranlarda sıralamada yer almaktadır.

- Konut sahibi olan kullanıcılara yapım aşamasında, genelde, istek ve beklentilerinin sorulmadığı görülmüştür(%75.51). İstekleri sorulan kullanıcılar(%24.49) bu isteklerinin göz önüne alındığı belirtmektedirler.

- Bina çevresi, bina ve konut niteliklerinin sosyal ve fiziki özellikleri ile ilgili bulgular

- Kullanıcıların, konut seçerken gözönünde bulundurulması gerektiğini vurguladıkları özellikler, plan olarak kullanışlı olmak (% 65.98), alan olarak yeterlilik, muhitin iyi olması, işe ve/veya okula yakınlık, alışveriş merkezine yakınlık, iyi komşuluk ilişkileri, ulaşım kolaylığı, maliyet düşüklüğü, yeşil alan, park ve otopark bulunması şeklinde belirtilmekte, akraba, dost ve hemşehrilerin yakın olmasının da etken bir faktör olduğu görülmektedir.

- Bahçesi olan binalarda bu alanların genelde, yeşil alan(%39.59) yada otopark(%16.50) olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Kentsel mekan içersinde en çok ihtiyaç duyulan alanlar da kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Toplu konutların, tek apartmanlara oranla bahçe, otopark gibi imkanlar açısından şanslı oldukları da yapılan gözlemler sonucu rahatlıkla söylenebilmektedir.

- Binada bulunan ek donatılar incelendiğinde en çok kalorifer tesisatı görülmekte, sonra sırasıyla asansör, doğalgaz sistemi, kapıcı dairesi, dükkan - büro yada atölye, hidrofor sistemi, depolama hacmi şeklinde devam etmektedir.

- Kullanıcıların yaşadıkları muhitten memnun oldukları gibi, yaşadıkları konutlardan da genelde memnun oldukları görülmektedir. Memnuniyetlerinin sebebi olarak konut seçerken aradıkları nitelikleri konut ve çevresinde tatmin edebilmelerinin yanısıra, aslında en önemlisi konutun mülkiyetine sahip olmalarıdır. Binalardan memnun olunan özelliklerin başında, kültürün bileşenlerinden olan sosyal ilişki türü "komşuluk" (%22.86) başı çekmekte, tüm yönleriyle memnun olanlar ise (%18.39) ikinci sırada yer almaktadırlar. Muhit, kullanışlı olmak, konum, manzara gibi etkenler de önemli faktörlerdir. Karşıtı olarak; memnun olunmayan yönlerinin başında ise, binalarla içiçe konumda olmaları (%24.31) gelmektedir ki bu, Türk insanının kültürel geçmişinde ve

birikiminde oluşan yaşam tarzına tamamen zıttır. Diğer olumsuzluklar ise, malzeme ve işçiliğin kötü olması, bakım - onarım sorunlarının fazlalığı, binanın eksikliği, giriş, merdiven ve sahanlıkların kullanışsız olması, doğal ışık alamaması ile binanın çok katlı oluşu gibi yönleridir.

- Uygulanan konut tiplerinin genelde çok katlı oluşunun memnuniyetsizliklere neden olabileceği düşüncesi ile yapılan araştırmada, yaşanılan kattan şikayetlerin başında sokağın gürültüsünü hissetmek gelmektedir. Herhangi bir manzara veya açık alana bakmaması, merdiven çıkma ve eşya taşıma zorluğu, rutubet yada yeterince güneş ve hava almaması ile apartmanın gürültüsünün verdiği rahatsızlıklar da sıralamada yer almaktadırlar.

- Ancak; binanın kullanışlılık açısından büyük bir çoğunlukla(%92.59) çok iyi ve normal arasında değerlendirildiği önemli bir veridir.

- Konut içi fiziksel özellikler ile ilgili bulgular

SALON

İncelenen planlardan ve sonuçta oluşan plan şemalarından, giriş holü ile ilişkili mekanlardan başlıcasının salon olduğu görülmektedir. Bu bağlamda konut içi irdelemelerin başlangıç noktası olarak salon alınmıştır.

- Salonun öncelikle, çevreye egemen olacak şekilde köşeye yada yol-cadde-sokak gibi canlı, hareketli ortamlara bakıyor olmasının istenmesi(%77), hem mimarların eş düşüncede olmaları, hem de geleneksel Türk evinin "başoda" mantığının yaşam tarzı ile tamamen ilintili olarak sürüyor görülmesi demektir.

- Salonla ilgili şikayetlerin başlıcaları, boyut ve alan olarak yetersizliği, yada en ve boy arasında boyut dengesizliği, balkon ile ilişkili olmaması, konut içi konumu, sürekli güneş alıyor yada sürekli karanlık olması, pencere boyut ve yerleşimlerinin uygunsuzluğu şeklinde özetlenebilir.

- Kullanıcıların büyük bölümü (%77) salonun; geniş büyük pencere yüzeyli, pencerelerin yerden yüksekliğinin az ve iyi bir dış görüşe hakim olmasını istemekte ve dikdörtgen planlı, oturma ile yemek grubunu alacak büyüklükte bir mekan olması tercihini yapmaktadırlar(% 61).

YATAK ODALARI

- Mimarlarca kararı verilen, yatak içi odalarının konut içi konumlarının kullanıcı istekleri ile paralellik gösterdiği çalışma bulgularından görülmektedir.

- Odalar ile ilgili memnuniyetsizliklerin başlıcaları, boyut ve alan yetersizliği, sayı olarak yetersizliği, sabit dolap bulunmaması, baktıkları yön, pencere boyutlarının ve konumlarının kullanımı olumsuz etkilemesi, balkon ile ilişkisi yada ilişkisizliği gibi konulardır.

DEPOLAMA YERLERİ

- Kültürümüzde yeterince geniş konutlarda yaşamamız, yüklük ve dolap öğelerinin sıkça yer alması, günümüz konutlarında kullanıcılara bu imkanları fazlaca sunamamaktadır Kullanıcılar depolama ihtiyaçlarını dolap ve dolap üstüne kaldırarak çözmeye çalışmaktadırlar(%40.40). Özellikle, misafirlerin pek de sokulmadığı yatak odaları ve yatak altı, kapı arkası gibi göz önü olmayan yerlere koyuvermek geçici çözümler olmaktadır. Depolamada kullanılan mekanlar arasında, büyük bir yüzdeyi, kapatılan balkonlar almaktadır.

MUTFAK & YEMEK MEKANI

- Konutlarda; yemekler genelde mutfakta yenilmekte(%62.33); ardından oturma odası(%20.10) ve salon(%14.48) gelmektedir. Bu sıra kullanıcıların yemek eylemini gerçekleştirmek istedikleri mekanlar ile de yaklaşık bir paralellik göstermektedir.

- Yemek; genelde masa yada yemekten sonra kaldırılan masada yenmekte(%88.61); ancak yer sofrası da kullanılmaktadır(%11.32) .

- Mutfakla ilgili hissedilen rahatsızlıklar ise; boyut ve alan yetersizliği, kileri olmaması, dolapların yetersizliği, havalandırmanın yetersizliği, aydınlıktan ışık alıyor olması, balkon ile ilişkisinin bulunmaması, içersinde yemek yeme imkanının olmaması ve konut içindeki konumu olarak belirtilmektedir.

BANYO

- Banyoda, mimarlarla yapılan çalışmada tasarımda yer verdiklerini belirttikleri eleman ve donanımların, yaklaşık yüzdelerle konutta yer almaları; gerek binayı inşa edenin gerekse de kullanıcıların yapım ve kullanım sürecinde herhangi bir değişiklik yapmadığını göstermektedir. Banyoda varolan elemanlar sıralamasında,

Lavabo	% 93.75
Klozet	% 63.11
Küvet	% 34.06
Duş teknesi	% 29.21
Oturmalı küvet	% 22.12

oranlarında kullanılmışlardır. Hareketli donanımlardan olan çamaşır makinesi de en çok kullanılan eleman olma özelliği taşımaktadır(%82.69).

- Kullanıcılardan, vitrifiye elemanları ve hareketli donanımlar konusunda ihtiyaca uygun bir tercih yapmaları istenildiğinde, genelde "tümü" diyerek herhangi bir ayırım yapamamaktadırlar (%87). Ama, özellikle istenen ilave donanımlar, dolap, şofben ve yıkanma yerini perdeleyen kabindir.

- Banyolarla ilgili şikayetler, boyut/alan ve havalandırma yetersizliği, ebeveyn yatak odasının ayrı bir banyosunun olmaması ve konut içi konumlarının durumu olarak tespit edilmiştir.

- Çamaşır yıkama yerinin çoğunlukla banyo olduğu belirtilmekle birlikte(%93.26); mutfak, tuvalet, hol ve çamaşırhane gibi alternatif öneriler de bulgulanmıştır.

- Konutta yer alan tuvalet tipleri de eşdeğer bir dağılım göstermekte; hem alaturka hem de alafranga tuvaletin birlikte varlığı ise en yüksek değerde bulunmaktadır(%54.05). Kullanıcıların da tuvalet tipleri arasında fazla bir ayırım yapmadıkları, yine bu konuda yaklaşık yüzdeler içinde tercihlerde bulunmalarından anlaşılmaktadır.

BALKON

- Günümüz konutlarında çamaşırlar, büyük bir oranla balkonda kurutulmaktadır(%71.05). Konutların bahçelerinin olmaması ve binaların çok katlı olması nedeni ile bahçe olsa dahi çamaşır asmanın imkansızlığı açıktır. Bu yüzden çamaşırın bahçede kurutulmasına düşük oranda rastlanılmıştır(%7.65).

- Balkonun; oturma/dinlenme/seyir/yemek gibi eylemleri gerçekleştirmek(%71.18), çamaşır kurutmak (%71.05), doğrama ile kapatarak (%10.81) yada kapatmadan (%23.08) fazla eşyaları depolamak maksadıyla kullanıldığı görülmektedir. Balkonu odaya dahil etmek karşılaşılan uygulamalar arasındadır.

- Balkonların en çok mutfak, salon ve oturma odası ile ilişkilendirilmesi istenmektedir. Boyut, alan ve sayı olarak yetersizliği vurgulanmaktadır. Komşu binalarla yakın olduğu durumlarda memnuniyetsizlikler görülmektedir.

- Mekanların kullanımı ile ilgili bulgular

- Genelde aile, salon yada oturma odasında biraraya gelmektedir. Mutfak da ailenin toplandığı mekanlar arasındadır. Ailenin bir arada bulunduğu salon ve/veya oturma odasında gerçekleştirilen eylemlerin başında sohbet ve televizyon seyretme yer almaktadır. Bunları, misafir ağırlama ve yemek yeme eylemleri takip etmekte; ardından da yaklaşık eşdeğer oranlara sahip olan dikiş, nakış, ütü gibi işler ders veya işle ilgili çalışma, hobi faaliyetleri, ibadet,uyuma gibi eylemler gelmektedir.

- Kullanıcılar, aynı mekanın gün içinde farklı amaçlar için kullanımlarına; büyük bir oranla "hayır, kullanılmamalı" cevabı vermişlerdir(%83.45). Halbuki tıpkı geleneksel Türk evinde

olduğu gibi her odanın bir ev niteliğinde olduğu çok fonksiyonlu odaların, konut alanının azalmasına neden olabileceği ve bunun sonucunda konut sorunu çözümünün hız kazanabileceği açıktır.

- Konutlarda bugüne kadar, genelde herhangi bir değişiklik ve/veya ilave yapılmadığı görülmektedir(%83.45). Yapılan değişikliklerde(%16.55) ise, en çok karşılaşılanlar balkon kapatma, mutfak ve banyoda yapılan her türlü yenileme ve ilaveler, dolap yapımı, pencere değişimi, oda duvarlarını yıkarak genişletme, doğalgaz tesisatı gibi işlemlerdir. Herhangi bir değişiklik yapmayanlardan, konutlarında değişiklik yapmayı düşünenlerin başlıca istekleri, değişiklik yapanların uygulamaları ile aynıdır.

- Konutun genel değerlendirmesine bakıldığında; boyutsal olarak ister küçük ister büyük olsun, çok iyi ile normal arasında ve kullanışlı olarak nitelendirildiği görülmektedir (%96.02); çok kötü ve kötü diyenler ise düşük oranda kalmaktadırlar.

- Konut alanı yeterli olmadığı takdirde, öncelikle vazgeçilebilecek mekanlar, mimarların tasarım sürecinde vazgeçebilecekleri ile aynı olduğundan, bu konuda herhangi bir uyumsuzluk ve sorun yaşanmayacağı açıkça görülmektedir. Bu mekanların başlıcaları sırasıyla; 2. WC, depo-kiler, çalışma odası, giriş holü, yemek odası ve balkondur.

- Mahremiyetle ilgili bulgular

- Kullanıcılar, büyük bir oranla konutta mahremiyetin önemli olduğunu belirtmektedirler (%89.07). Mahremiyetin önemli olduğu mekanlar, yatak odaları, banyo tuvalet, mutfak oturma odası, salon ve giriş holü şeklinde sıralanmaktadır.

- Konutta mahremiyetin sağlanması sorunu büyük bir oranda yaşanmamaktadır (%72.25). Mahremiyetin sağlanması ile ilgili sorunları bulunan %27.75 oranındaki kullanıcı grubunun yaşadığı rahatsızlıklar sıralaması şöyledir : (Kullanıcılar, bu değerlendirmede de bazı diğer konularda olduğu gibi birden fazla konuya değinebilmişlerdir.)

Ebeveyn yatak odalarının çocuk odaları ile yanyana olması	% 74.89
Komşu binalarla yakınlık dolayısıyla yeterli korunma sağlanamaması	% 70.88

Ebeveyn yatak odasında ayrı bir banyo olmaması	% 66
Diğer binalarla yakınlık dolayısıyla balkonları kullanamama	% 55.38
Duvar ve döşemelerin ses geçirmesi	% 39.74
Odaların geçişinin salondan görülmesi	% 29.41
Evin girişinden, ev içinin korunmasızca görülmesi	% 22.96
Tuvalet girişinin göz önünde olması	% 18.37

- Konut kullanıcısı açısından, kapıya gelen yabancı kişi tarafından görülmesi istenmeyen mekanlar; yatak odaları, banyo, mutfak, WC, oturma odası, salon, kiler ve giriş holü sıralamasındadır.

- Konuk olan kişinin görmesinin istenmediği mekanlar ise sırasıyla; yatak odaları, banyo, WC, kiler, mutfak, oturma odası ve balkondur.

- Misafirler, genelde salon (%60.57) ve sonra da oturma odasında (%30.32) ağırlanmaktadırlar.

- Yatıya misafiri gelen kullanıcı oranları şöyledir :

Yatıya sık olarak misafir gelen hane	% 39.75
Yatıya sık olarak misafir gelmeyen hane	% 59.41

- Bu misafirler; oturma odasında(%43.81), salonda(%37.26), çocuk yatak odasında (%15.71) ve ebeveyn yatak odasında(%3.22) yatırmaktadırlar. Bu durumun rahat olup olmadığı ortalama orandadır(%50).

- Yatılı misafirleri ağırlamak konusunda kullandıkları mekanların, kullanışsız ve rahatsız bir çözüm olduğunu belirten kullanıcılar grubu, çözüm olarak ayrı bir oda yapımını göstermektedirler(%91). Küçük yüzde oranlarıyla da olsa; oturma odasının daha büyük yapılması(%5.30), kapısı olduğu takdirde salonun kullanılabileceği gibi önerilerde bulunmaktadır.

- Farklı cinsiyette çocukları olan aileler genelde çocuklarına ayrı odalar verebilmekte(%71.24); veremeyenler ise aynı odayı paylaştırmaktadırlar(28.76), ancak bu

durumun rahat olduğunu belirtmektedirler(% 60.42). Aile fertlerinden oturma odasını daimi olarak yatmak için kullananlarda bulunmaktadır (%20.93)

- Eve gelen konukların kullanımı da göz önüne alınmak kaydıyla, 2. tuvaletin gerekli olduğu belirtilmektedir(%82.25).

- Sosyal ilişkiler ile ilgili bulgular

- Aynı binada oturan diğer kullanıcılarla komşuluk ilişkilerinin,

çoğu ile iyi	% 60.56
azı ile iyi	% 27.73
hiçbiri ile iyi değil	% 2.28
komşular birbirlerini rahatsız etmekte	% 1.62

şeklinde değerlendirilmektedir.

- Komşuluk ilişkilerine verdikleri önem dolayısıyla, merdiven ve kat sahanlıklarında karşılaşmak olumlu görülmektedir(%64.23). Binanın dışında da yakın çevre ile komşuluk ilişkileri kurulmaktadır. Bu ilişkilerin değerlendirmesi :

çoğu ile iyi	% 48.64
az da olsa iyi	% 32.70
hiçbir ilişkisi yok	% 13.10

- Çevresel özellikler ilgili bulgular

- Kentin olanaklarının irdelenmesi çeşitli başlıklar halinde ele alınmıştır. Elde edilen verilerden, kültürel imkanlar / faaliyetler ve eğitim olanaklarının yeterlilik/yetersizlik oranının yaklaşık olarak eşit bulgulandığı söylenebilir.

- Alışveriş merkezleri(83.03), camiler(%80.56) yeterli bulunmuştur. Buna karşılık spor alanları çoğunlukla yetersiz bulunmaktadır(%68.92). Park-bahçe ve çocuk oyun alanları,

yeterlilik/yetersizlik bakımından eşit oranlarda değerlendirilmişlerdir. Otopark alanları ise yetersiz bulunmaktadır(%65.60).

- Beklentiler ile ilgili bulgular

- İzmit' li kullanıcılar, büyük bir oranla yeşil alanları geniş, bina ve kat sayısı az yerleşim yerlerinde yaşamak istemektedirler(%85.89).Geleneksel mahallelerden esinlenerek oluşturulacak bir yerleşim yeri ikinci sırada yer almakta(%9.23), üçüncü tercih olarak ta yüksek yoğunlukta, çok katlı yerleşim yeri gelmektedir(%4.88).

- Kullanıcıların oturmak istedikleri bina tipleri; çoğunlukla bağımsız, bahçeli iki katlı (%38.43); ardından bağımsız, bahçeli tek katlı ev tipindedir(%37.27). Daha sonra, bağımsız, bahçeli, üç katlı ev tipi yer almaktadır(%14.05). Ortak bahçeli, az katlı apartmanlar (%8.76) ve 5-10 katlı apartmanlar (%1.49)da tercih edilmektedir. Ortak bahçeli ve 10'dan fazla katlı apartman tipi konutları hiç isteyen olmamıştır.

Şekil 5.11 Sunulmak istenen konut tipi (Robert, 1996)

- Oturmak istenilen konut tipi plan şeması tercihlerinde, kullanıcıların birinci sırada bitmiş olarak alınabilecek salon ve üç odalı evi tercih ettikleri görülmekte(%44.47), ardından, ihtiyaca göre oda eklenerek büyüyebilen ev tipi yer almaktadır(%22.02). Üçüncü sırada ise, odaları ihtiyaca göre oluşturulacak bir ev istenmektedir(%16.64). Sonra da sırasıyla, odaları gerektiğinde birbiri ile birleştirebilen ev tipi(%9.70) ve bitmiş,salon ve iki odalı ev tipi(%7.17) gelmektedir.

- Gerçek ihtiyaca cevap verecek konut alan aralıkları çalışmasında en yüksek oran ile 120-129 m^2 yer almaktadır(%25.65). 150-159 m^2 arası alana sahip konut ise ikinci tercih olmuştur(%15.19) .

Şekil 5.12 Çelişki (Becker – Housing messages adlı kitaptan)

5.4.3 Görüşmeci/anketör değerlendirme formundan elde edilen bulgular

Görüşmeciler tarafından, görüşmeye gidilen bina ve konutlar ile ilgili bilgiler, anket sırasında yapılan gözlemler,anket hakkındaki görüşler gibi bilgiler ilgili formda (Ek 7) yanıtlanmıştır. Buradan elde edilen bilgiler şu şekilde özetlenebilir.

- Binalar çoğunlukla 5 katlıdır(%31.65). 6 katlı binalar(%16.76) ve 7 katlı binalar (%16.76) da takibeden oranlarda sıralamada yer almaktadır .

- Bir katta yer alan daire sayısı çoğunlukla 2 dir (%46.07). Bu da İzmit'te imarlı konut arsalarının boyutları hakkında fikir verebilmektedir. Diğerleri ise;

4 daire	% 19.30	
3 daire	% 16.57	
1 daire	% 14.55	olarak tespit edilmiştir.

5.4.4 Bulgularının değerlendirilmesi

Belirlenen alan içersinde, tasarımcı ve kullanıcılarla gerçekleştirilen bu çalışmada, anketörler de görev almışlardır. Bulguların tümü 5.4.1, 5.4.2, 5.4.3 ve Ek 8de sunulmuştur. Bu bölümde, kısa bir değerlendirmeye yer verilecektir.

İzmit'te görev yapan mimarlar genelde sadece bu ile hizmet vermektedirler. Başka ilde çalışan mimarlardan İzmit için konut tasarımı yapan pek olmamaktadır. Çoğunlukla tasarlanan bina tipi konuttur.

Serbest çalışan mimarların çoğu doğma büyüme İzmit'lidir. Bu yüzden, bölgeyi ve kullanıcıyı tanıma şansına sahiptirler. Ancak, günümüzde işveren kimliğinin değişmesi nedeniyle kullanıcı ile karşı karşıya gelmek mümkün olamamaktadır. Bunun sonucunda oluşan konutlarda kullanıcıyla uyumsuzluklar yaşanmakta ve bunları ortadan kaldırabilmek için değişiklikler yapılmaktadır. Konutta sonradan yapılan bu tip değişikliklerin ikinci nedeni de göçle gelen, farklı kültürel yapıya sahip kullanıcıların çokluğudur. Ancak, genelde iş olanaklarının fazlalığı nedeni ile burası tercih edilmektedir. Gelenler kalifiye eleman olup, maddi imkansızlıklar yaşamadıklarından, gecekonduya yönelmemektedirler. Bu yüzden, İzmit merkez ilçede gecekondu oranı düşüktür.

İzmit' te eğitim seviyesi oranı yüksektir. Konut kullanımında da bunun kültürel yansıması hissedilmektedir. İlde bulunan üniversitenin bu konuda olan katkısı da unutulmamalıdır.

Kullanıcılar genelde mülk sahibi olduklarından yaşadıkları çevreyi ve konutlarını sevmekte ve sahip çıkmaya çalışmaktadırlar. Değişiklikleri şartlar elverdiği oranda yapmaktadırlar; oysa kiracı olanlar, konutta hissettikleri rahatsızlıklara çözüm için müdahalede bulunmamaktadırlar.

Mimarlar açısından, kültürel bileşenlerden fiziki faktörlerin tasarıma etkisi büyük bir önem taşımakta, ancak, imar durumu ile imar kanun ve yönetmeliklerinin belirlediği sınırlar, tasarım esnekliğini olumsuz olarak etkilemektedirler. Sosyo-psikolojik faktörler, kullanıcı bilinmediğinden, işveren(müteahhit/arsa sahibi)in istekleri ve mimarın fikirleri

doğrultusunda tasarıma yansımaktadır. Bu, konut-kullanıcı uyumsuzluğuna sebep olan ana etkendir.

Konutta mahremiyetin sağlanması hem tasarımcı hem de kullanıcı için çok önemlidir. Bunu her mekanda hissetmek ve hissettirmek isteği önde gelmektedir. Özellikle yatak odalarının mahremiyeti tartışılmazdır. Tasarım sürecinde mahremiyetin dikkate alınmadığı yerlerde, kullanım sürecinde alınan bazı önlemlerle bu sağlanmaktadır.

Tasarımcı ve üretici tarafından en çok sunulan konut tipi 3 oda+salon, 100m2 olandır. Bu plan tipi kullanıcı tarafından da benimsenmektedir. Alanları büyük olan konutlar kullanıcı tarafından tercih edilmemekte ve beklentiler arasında geniş,lüks bir konut bulunmamaktadır. Bunun kullanıcı kitlesinin kimliği ve kültürel yapısı ile direk ilişkisi olduğu söylenebilir. Ancak sunulan konut tipi ile kullanıcı kimliği arasında gözden kaçan konu, bekar çalışan yada bekar öğrenci varlığıdır. İzmit' te bulunan bu kullanıcı tipleri de aynı konutlarda yaşamak zorunda kalmaktadırlar.

Mimarlar, esnek açık uçlu plan tipinin uygulanabileceğinden, böylece kullanıcıya hitabeden konut tiplerinin daha kolay oluşturulabileceğinden bahsetmektedirler. Bir odaya birden fazla fonksiyon vererek konut alanlarını azaltmanın, konut sorununa çözüm olabileceğine de değinmektedirler. Ancak kullanıcılar, özelleştirilmiş odaları tercih etmemektedirler. Konut tipi ile ilgili beklenti ve istekleri ise, bahçeli, az katlı yerleşimler doğrultusundadır. Bu da kültürün ve gelenekselliğin yansımasını yaşadıkları/yaşayacakları konutlarda görmek istemelerinin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Konut içi mekan düzenlemelerinde, her ne kadar karşı karşıya gelmeseler dahi, kullanıcı ve tasarımcı aynı fikirdedirler. Salon, geleneksel Türk evindeki "başoda"nın yerini almıştır. Eksikliği duyulan mekanlardan başlıcaları ise, depo/kiler, mutfak içi yemek yeme bölümü ve yine mutfakla ilişkili balkondur. Türk evindeki yüklük ve dolapların depo/kiler vazifesi gördüğü unutulmamalıdır.

Ek donatılardan (kalorifer, doğalgaz gibi), gerekli olanların hemen hepsinin araştırma yapılan konutlarda bulunduğu tespit edilmiştir; bu da rahat bir kullanım ve memnuniyet sağlamaktadır.

Türk insanının sosyal ilişkilerinde, önemli bir yer tutan "komşuluk ilişkisi", yine arzulanmakta ancak yeterince yaşanamamaktadır.

Mimar ve kullanıcılarla gerçekleştirilen bu çalışmanın uygulama bölümünün tez sahibi ve anketörlerce yürütüldüğü belirtilmiştir. Anketörlerin Meslek Yüksekokulu İnşaat bölümü öğrencileri olmaları, konutların gözlem yoluyla incelenmesi ve anlaşılmayan soruları gerektiğinde açabilme konusunda fayda sağlamıştır. Çalışma süreci, doğru bir organizasyonla verimli bir şekilde tamamlanmıştır.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

6.1 Sonuçlar

Tasarımda sadece yerleşmenin fiziksel özellikleri değil, mutlaka kullanıcıların sosyo-kültürel yapısı da ele alınmalıdır. Mimarlar yapacakları konut tasarımlarında iklim, topoğrafik yapı, doğal ve yapay çevre, birey ve toplum yapısı ile kültürel yapı farklılıklarından kaynaklanan kullanıcı özelliklerine yer vermelidirler. Ancak bunun için kullanıcıların bilinmesi gerekmektedir. Halbuki günümüzde konutların genelde bilinmeyen kullanıcı için yapıldığı bulgulanmıştır. Bu tip konutların, kullanıcıların gerek ihtiyaç ve gerekse de istek ve beklentilerine cevap vermedikleri açıktır. Günümüzde uygulanan konut plan şemalarının neredeyse tek tipleştiği, bulgular bölümünde verilen plan şemalarından da anlaşılabilir.

Genelde birbirinin aynı fonksiyon şemasında tasarlanan konutlar, farklı kullanıcı tiplerinin de ihtiyaçlarına cevap vermemektedirler. Günümüzde kullanıcı tipinin genel olarak çekirdek aileye dönüştüğü hem tezin uygulama çalışması bulgularında hem de yapılan benzer tip çalışmalarda belirtilmektedir. Ne var ki, yerleşim yerinin bazı özelliklerinden kaynaklanan farklı kullanıcı tipleri düşük oranlarda da olsa karşımıza çıkmaktadırlar. Eğer kent İzmit gibi sanayi kenti ise, bu sektörlerde çalışan bekar kullanıcı tipine hitabeden stüdyo tipi evler; yada eğitim kenti ise, öğrencilere hitabeden yurt-konutlara ihtiyaç duyulacaktır. Halbuki bütün bunların gözardı edildiği, 3 oda+1 salon yada 2 oda + 1 salon olan aynı fonksiyon şemalı konutlarda bütün kullanıcı tiplerinin yaşamaya zorlandığı görülmektedir.

Günümüzde, konut tasarlanırken kullanıcı bilinmediği için kültür faktörü de gözardı edilmektedir. Böylece inşa edilen konutlarda kullanım aşamasında kullanıcıların kendi kültürel özelliklerine uyabilecek değişiklikler yaptıkları görülmüştür. Sonradan yapılan değişikliklerin ne kadar yeterli olabileceği ise açıktır. Bu yüzden yöntem bölümünde şema halinde sunulan ve tezin diğer bölümlerinde literatür incelemeleri ile desteklenen tez konusu, uygulama çalışması ile de sınanarak doğruluğu ve uygulanabilirliği tespit edilmiştir. Gerek mimar ve gerekse de kullanıcılar, kültürün konut tasarımına etkisinin öneminde fikir birliğine varmaktadırlar.

Bundan sonraki konut tasarımlarında kültür etkeninin üzerinde biraz daha fazla durarak, yöntem şemasında da vurgulanan faktörlerin ele alınmasıyla kullanıcıya uygun konutların yapılabileceği ve çalışmanın bundan sonra bu konuda çalışacak kişilere yol gösterici olması istenmiştir.

6.2 Öneriler

Mimarların tasarladıkları plan tipolojileri içersinde en büyük payı, yine konutun aldığı günümüzde, yöresel farklılıklardan dolayı tasarımda da bazı farklılıklarının olması gerektiği daha önce de belirtilmiştir. Bu farkı oluşturmada önemli değişkenler; iklim ve topoğrafik yapı, doğal ve yapay (eski-yeni) çevre, birey ve toplum yapısı ve kültürel yapıdır. Göçle gelenlerin konutlarında, onların kültürel yapıları ele alınmalı; ancak o yöreye ait belirli, sabit veriler nedeni ile yeni yere uyum göstermeye yönelik bir geçiş sağlanmalıdır.

Mimarlar, mevcut kent dokusunu incelemeli ve kenti tanımaya çalışmalıdırlar. Tez örneklemindeki mimarların bunu gerçekleştirdikleri görülmektedir. Böylece; yöre kültürüne hakim olan mimarlar, tasarımlarında daha verimli sonuçlar elde edebilmektedirler.

Kullanıcının fazla ön planda olmadığı günümüzde işveren ve tasarımı yönlendiren kişi/kişiler, müteahhit yada arsa sahipleridir. Bilinmeyen kullanıcı ile işe başlamak ve bitirmek neticesinde; kullanım sürecinde konutta pek çok değişiklik yapıldığı ve yapılmak istendiği görülmektedir. Geleneksel Türk Evi'nde "konuşa konuşa", tamamen istek ve ihtiyaçlar doğrultusunda oluşan planlarda olduğu gibi, günümüzde de kullanıcıyı tasarım sürecinde tanıyabilmenin yollarını aramak gerekmektedir. Halbuki; bugün uygulanan plan şemaları incelendiğinde iki ana ve birbirine çok yakın plan şemasının varlığı dikkat çekmektedir. Hemen hemen tek tipleşmiş plan şemasının her kullanıcıya tam bir uyum sağlayamayacağı zaten açıktır.

Kullanıcı tipinin; günümüzde çekirdek aileye dönüştüğü sayısal olarak da görülmektedir. Ancak, sonuç bölümünde genel olarak bahsedildiği gibi, İzmit'in sanayi kenti oluşu ve üniversitesinin de bulunması nedeniyle bekar ve yalnız yaşayan kullanıcıların varlığı

gözardı edilmemelidir. Genelde uygulanan "3oda+1salon" plan şeması tipindeki konutu tek kişiye tahsis etmek; konut sorununun ciddi boyutlarda yaşandığı ülkemizde israf sayılacağından; tasarım sürecinde farklı sayıda kullanıcı-hane halkına yönelik planlamalara da yer verilmelidir.

Odaların fonksiyonu ve konut plan şeması içerisindeki yerleri ve baktıkları yön önemlidir. Mimarların ve kullanıcıların düşünceleri, salonun dış görüşe hakim ve hareketli alanlara bakması konusunda aynıdır. Kullanıcılar daha büyük pencere yüzeyleri olan ve dikdörtgen planlı salonlar istemekte ve evin özel alanlarının mahremiyeti açısından kapısı olmayan salonları tercih etmemektedirler.

Konutta mahremiyetin önemi hem mimar ve hem de kullanıcılar tarafından %90'ların üzerinde önemli bulunmuştur. Özellikle yatak odaları, banyo ve mutfağın hem kullanıcı ve hem de mimarlar tarafından mahrem alan olarak kabul edilmesi; yatak odaları ve banyoların uygulanan ana plan şemalarında ayrı bir hol üzerinde çözülmesinin doğruluğunu göstermektedir. Mahremiyet sağlayabilmek amacıyla balkonları yan yana getirmemek yada gömme balkon yapmak, ebeveyn banyosu oluşturmak, katlar ve duvarlar arası ses yalıtımı uygulamak, gerekli yerlere kapı koymak gibi diğer önlemler de hem mimarlarca uygulanan ve hem de kullanıcıların olmasını istediği çözümler olarak dikkate alınmalıdır.

Pencere boyutlarını oluşturmada; insan ölçüleri, manzara, ışık, tefriş gibi etkenlerin rol oynadığı ancak kanun-yönetmelik ve standartlaştırılmış ölçülerin etkilerinin ön planda geldiği anlaşılmaktadır. Mimarların, pencere çözümlerinde de mahremiyete dikkat ettikleri ve bunu; dişli, açılı veya duvar aralıklarının ayarlandığı pencereler tasarlamak; yakın yada yüz yüze konumlanan binalara pencere açmamaya çalışmak yada perdeleme elemanları kullanmak, pencere boyutlarını doğru seçmek gibi yöntemlerle sağladıkları görülmektedir.

Yemek, genelde mutfakta yenilmekte ve yenilmek istenmektedir. Alan olarak yeterli olmayan mutfaklarda, eğer balkonla ilişki varsa, mutlaka balkon kapatılarak elde edilen bu alan yemek mekanı haline dönüştürülmektedir. Ancak, bunun yanı sıra mutfakla ilişkili balkon bulunması da istendiğinden; bu önemli konunun planlama aşamasında çözülmesi ve

genel istek doğrultusunda ve şartlar elverdiği oranda "içinde yemek yenebilen, balkonla ilişkili" bir mutfağa yer verilmesi doğru olacaktır.

Balkonların; mutfağın yanı sıra salon ve oturma odası ile ilişkili olmasının hem kullanıcı, hem mimar görüşleri arasında ortak olduğu tespit edilmiştir. Çamaşır kurutma için de büyük bir oranla balkon kullanılmaktadır; ancak evde özellikle yeterli depolama alanı olmadığı taktirde, mimarların "olmamalı" dedikleri "balkon kapatma" eylemi gerçekleştirilmekte, kentsel siluet bundan zarar görmektedir; ve ne yazık ki kullanıcıların büyük çoğunlukla ve öncelikle yaptırdıkları veya yaptırmak istedikleri tadilat şeklidir. Bunun az da olsa önüne geçebilmek için, konut tasarımlarında mutlaka, fazla eşyaları bulundurmak için bir depo-kiler mekanı oluşturmak gerekmektedir. Bu konuda uygun yerlerde düzenlenecek sabit dolapların önemi de tartışılmazdır. Depolama ihtiyacı çözüldükten sonra, yeterli sayıda asıl fonksiyonunda kullanılacak "balkon"lara da tasarımda mutlaka yer verilmelidir

Şehir içi konut alanlarının biçimlerinin bazen doğru tasarımı engelleyecek; istenmeyen şeylerin yapılmasına neden olabilecek zorlamalara sebep olması; imar planlarının yapımı sürecinde biraz daha dikkatli olunması gerektiğini vurgulamaktadır.

İmar kanun ve yönetmeliklerinin; zaman zaman tasarım üzerinde oluşturduğu sınırlamalar ve yapılması zorunlu uygulamaların olumsuz bir etki oluşturduğu ve bütün kentleri birbirine benzettiği görülmekte ve ayrıca önlem alınması gerekmektedir.

Şehir içi konutlarında bahçe bulunmamakta ancak, toplu konut olarak düzenlenen alanlarda yeşil alan bulunmaktadır. Fakat bu alan, kültürümüzde yer aldığı şekilde, evin bir uzantısı olarak kullanılmamakta; ya yeşil alan olarak bırakılmakta yada otopark olarak kullanılmaktadır. Buradan hareketle, az da olsa var olan yeşil alanı tam olarak kullanabilmek için, kentte yaşanan otopark sorununun çözülmesi gerektiğini ortaya çıkarmaktadır.

Kullanıcılar, yeşil alanları geniş, bina ve kat sayısı az yerleşim yerlerinde yaşamayı istemektedirler. Oturmak istedikleri bina tipleri ise, bağımsız, bahçeli, bir, iki yada üç katlı olanlardır.

"3 oda + salon" plan tipini tercih edenlerin yanı sıra;büyük oranla mimarlarla paralel bir görüşte birleşen kullanıcıların görüş ve beklentileri "esnek plan tipi"nde yoğunlaşmaktadır. Daha önce de değinilen, gelişmeye, eklenmeye müsait, açık-uçluluk, geleneksel Türk evinin özelliğidir. Ayrıca odaların ihtiyaç doğrultusunda birleştirilebilmesi yada bölünebilmesi önerilerinin de, geçici süre kullanılacak mekanlar için kullanışlı çözümler oluşturacağı söylenebilir. Böylece, her tip kullanıcıya, her dönem cevap verebilecek konutlar elde edilmesi; fiziksel olarak eskimeden, fonksiyonel eskime dolayısıyla binaların yıkılmasının da önüne geçecektir.

Kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verecekleri konut alanı olarak genelde 120-159m^2 arasını belirtmeleri, mimarların da tasarımlarında en sık kullandıkları alan aralığının 100-150m^2 olması bu konuda tam bir çakışma sağlamaktadır; Ancak esnek plan uygulaması ile geleneksel Türk evindeki odaların birden fazla görev yüklenmesi uygulaması sağlanabilecek ve böylece ihtiyaç duyulan alan m^2leri azalabilecektir. Bu da daha az masraf, daha çok konut anlamına gelmektedir.

KAYNAKLAR

Abbasoğlu, H., (1996), "Anadolu'da Antik Çağda Konut", Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 395-404.

Acar, E. ve Adam, M., (1978), "Kapitalistleşme Sürecinde Gecekondu", Mimarlık Dergisi, 3:32-34.

Acar, E., (1996), "Anadolu'da Tarih Öncesi Çağlardan Tunç Çağı Sonuna Kadar Konut ve Yerleşme", Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 380-394.

Adam, M., Tekeli, İ. Ve Altaban, Ö., (1978), "Türkiye'de Arsa ve Konut Sorunlarına Eleştirel Bir Yaklaşım", Mimarlık Dergisi, 1:30-34.

Ailenin Güçlendirilmesi ve Sosyal Güvenlik Politikaları Komisyonu, (1990), Rapor, I. Aile Şurası, 17-20 Aralık 1990, Ankara, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.

Akın, C.T., (1996), "Mimarlık Toplum ve İletişim", VIII. Uluslararası Yapı ve Yaşam '96 Fuar ve Kongresi, 16-21 Nisan 1996, Bursa, 107-114.

Akın, N., (1996), "Osmanlı Döneminde Anadolu Konutuyla Balkan Konutu Arasındaki Ortaklıklar", Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 269-277.

Akıntürk, T., (1988), Temel Hukuk, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları,17, Eskişehir.

Akkayan, T., (1996a), 1995-1996 Dönemi Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü Ders Notları, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 5:1-11.

Akkayan, T., (1996b), 1995-1996 Dönemi, I. Yarıyıl Kent Antropolojisi Ders Notları, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Akkayan, T., (1996c), Mahallesiyle Muhtarlarıyla İstanbul, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 7:1-49.

Akkayan, T., (1996d), Seçilmiş Bazı Ülkeler ve Türkiye'de kentlerin Karşılaştırılması, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 3:1-12.

Akkayan, T., (1996e), Kentsel Türkiye'de Demografik Özellikler-Ders Notları, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2:1-23.

Aksoy, G., (1996), İnsan - Kültür ve Uygarlık, Avesta Yayınevi, İstanbul.

Aksu, A., (1987), 1950 – 1975 Dönemi Sosyal Yapı Değişiminin Konut Tasarımına Etkisi – Ankara Kavaklıdere Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Aksu, H., (1992), "Kent Sorunlarının Virüsleri", IV. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar ve Kongresi, 12-17 Mayıs 1992, Bursa, 389-403.

Aksulu, I. Ve Aykut, O., (1996), "Eski Kent Dokularında Çeşitlilik ve Yeni Kimlik Kavramı", VIII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar ve Kongresi, 16-21 Nisan 1996, Bursa, 249-255.

Akurgal, E., (1996), "Batı Anadolu' da Konut Yerleşme ve Kent Planlaması – M.Ö. 3000-30", Tarihten Günümüze Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 122-145.

Alkan, A.T., (1992), "Ev ve Ailenin Değişimi", Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 2:786-801.

Alp, A.V., (1995), "Çevre Psikolojisi", Yeni Türkiye Dergisi Çevre Özel Sayısı , 5: 537-539.

Alper, B., Kemaliye (Eğin) Yerleşme Dokusu ve Evleri Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Anzorena S.J., E.J., (1993), Housıng The Poor – The Asian Experience, Argentina.

Araz, A., (1992), "Geleneksel Türk Evi – Temel Tasarım İlişkisi", IV. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar veKongresi, 12-17 Mayıs 1992, Bursa, 100-112.

Arcan, E.F. ve Evci, F., (1992), Mimari Tasarıma Yaklaşım, 2K Yayınları, İstanbul.

Arça, N., (1978), Konut Değişiminde Sosyal ve Ekonomik Belirleyicileri Ölçümlendirilmesine İlişkin Bir Yöntem Araştırması, Doktora Tezi, İzmir.

Arslan, R. Ve Ökten, A., (1994), Araştırma Yöntemleri, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, 216, İstanbul.

Aslanoğlu, R., (1998), Kent Kimlik ve Küreselleşme, Asa Kitabevi, 11, Bursa.

Atabay, S., (1994), Şehir Tanımı ve Şehirleşme Oranı Saptanmasında Kullanılacak Kriterler Üzerine Bir Araştırma, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı İşliği, 291, İstanbul.

Aykut, İ., (1996), Yeni Türkiye Dergisi Habitat Özel Sayısı, Ankara.

Aytıs, S., (1991), "Yüksek Yapılarda Yaşam", III. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi, 14 –19 Mayıs 1991, Bursa, 65-86.

Aytuğ, A. ve Eryurtlu, N.F., (1996), "Kültürel Kimlik ve İletişimin Mimariye Etkisi", VIII: Uluslararası Yapı ve Yaşam'96 Fuar ve Kongresi, 16 – 21 Nisan 1996, Bursa, 207-215.

Ayvazoğlu, B., (1992), "İnsan Ev Çevre", Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, T.C.Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 2:770-785.

Baker, G., Design Strategies in Architecture an Approach to the Analysis of form.

Balamir, M., (1996a), "Türkiye'de Apartkentlerin Oluşumu Mülkiyet İlişkilerinin Dönüşümüne Dayalı Kentleşme", Tarihten Günümüze Anadolu' da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Balamir, M., (1996b), "Konut Sisteminin Bir Diğeri Küçük Hane Halkları", Tmmob Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 518-532. Dğerlerinin Konut Sorunları, E. M. Komut, (Der.),

Balkı, Ş., (1995), İzmit' te Zaman, İzmit Rotary Kulübü Yayınları, İzmit.

Batmaz, V. ve Aksoy, A., (1995), Türkiye' de Televizyon ve Aile, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 85, Ankara.

Batur, A., (1978), "Toplu Konutun Tarihsel Gelişimi ve İki Örnek", Mimarlık Dergisi, 3: 22-24.

Bauer, U., (1996), " Bir Umut Işığı : Viyana'da Kadınlardan Kadınlara Konut Projeleri", TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 100-109, Diğerlerinin Konut Sorunları, E. M. Komut, (Der.).

Bayazıt, N., (1970), "Az Katlı Yüksek Yoğunluklu Yapılar", Mimarlık Dergisi, 8: 54-58.

Bayhan, M., (1991), "Gelin Odası", Fotoğraflarla Aile, Aile Haftası/1991 Fotoğraf Yarışması T.C. Başbakanlık Aile Kurumu Yayınları, 26, Ankara, 55.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, (1996), Rapor, Yeni Türkiye Dergisi, Habitat Özel Sayısı : 41-42.

Bayraktar, N., (1988), Yeni Yerleşim Merkezleri Kurulmasında Etkin Sosyal Olgular ve Mekan İlişkileri, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bayraktar, N. ve Aksu, A., (1995), "Kültür Farklılığının Konut Tasarımında Veri Olarak Değerlendirilmesinin Gerekliliği", VII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 235-247.

Baytin, Ç., (1994), Tarihi Çevrelerde Yeni Yapı Olgusuna Bir Yaklaşım – İstanbul Örneğinde Bir Uygulama Modeli, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Baytin, Ç., (1996), "Tarihi Çevrelerde Yeni Yapı Olgusunda Çevre Kullanıcıları ile Mimar Arasında İletişimin Önemi", VIII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 16-21 Nisan 1996, Bursa, 63-77.

Becker, F. D., Housıng Messages, Published by Dowden Hutchingon&Ross, Inc. Stroudburg.

Behsh, M. B., (1993), Towards Housıng in Harmony with Place – Constancy and Change in the Traditional Syrian House from the Standpoint of Environmental Adaption, Teknologie Doctor Thesis, Lund University, Lund –Sweden.

Bekirpaşa Belediyesi, (1998), Akçakoca Evleri Tanıtım Broşürü, Kocaeli.

Bektaş, C., (1991a), Kuşadası Evleri, Yem Yayınları, İstanbul

Bektaş, C., (1991b), Şirinköy Evleri, Yem Yayınları, İstanbul.

Bektaş, C., (1991c), Babadağ Evleri, Yem yayınları, İstanbul.

Bektaş, C., (1992), Akşehir Evleri, Yem Yayınları, İstanbul.

Bilgin, İ., (1992), Konut Üretiminin Karşılaştırmalı Analizi, Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Eğitim ve Kültür Derneği Yayınları, 92.001, İstanbul.

Bilgin, İ., (1996), "Anadolu' da Modernleşme Sürecinde Konut ve Yerleşme", Tarihten Günümüze Anadolu' da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, 472-490.

Bilgin, N. ve Göregenli, M., (1996), "Kentsel Katılım ve Çoğulculuk", Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları, İstanbul, 49-63, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, F. Bayramoğlu Yıldırım, (Der.).

Birlik Vakfı Proje Grubu, (1992), Türk Ailesinin Yaşadığı Mekanlara / Konutlara İlişkin Eğilimler, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.

Braudel, F., (1995), Akdeniz Mekan ve Tarih, (Çev., N. Erkurt), Metis Yayınları, İstanbul.
Butına, G., (1992), "Yerel ve Bölgesel Kimliğin İnşaası", IV. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi, 12-17 Mayıs 1992, Bursa, 143-149.

Braudel, F., Arnaldez, Gaudemet, Solınas, Aymard ve Duby, Akdeniz İnsanlar ve Miras, (Çev., A. Derman), Metis Yayınları, İstanbul.

Broadbent, G., (1973), Design İn Architecture – Architecture And Human Sciences, John Wiley&Sons Ltd.

Bulca, A., "İzmit Yeni Yerleşmeler Projesi", Mimarlık Dergisi, 2: 60-62.

Burgaç, M., (1991), "Gelin Kınası", Fotoğraflarla Aile, Aile Haftası/1991 Fotoğraf Yarışması, T.C. Başbakanlık Aile Kurumu Yayınları, 26, Ankara, 58.

Cansever, T.,(1995), Habitat II Konferansı için Şehir ve Konut Üzerine Düşünceler, Hak-iş Yayınları, İstanbul.

Cansever, T., (1996), "Habitat II vesilesiyle İnsan Konut ve Şehirleşme", Yeni Türkiye Dergisi, Habitat Özel : 89-96.

Celkan, H. Y., (1992), "Türk Ailesinin Yeni Dönemlerde Ele Alınışı", Sosyo Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 71, Ankara, 1: 252-261.

Chant, S., (1996), Gender - Urban Development and Housing, Published by the United Nations Development Programme, New York – USA.

Clarke, S. ve Ginsburg, N., (1979), "Konutun Ekonomi Politiği – I", (Çev. H. Ertekin), Mimarlık Dergisi, 3: 20-23.

Colquhoun, I. ve Fauset, P. G., Housıng Design in Practıce, Longman Scientific & Technical.

Cordan, Ö., (1995), "Çağdaş Tasarımda Kültürel Etkiler", VII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 219-230.

Çağlar, N., (1993), "Kent Mekanının Yaşanılabilirliği", V. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar 6 Kongresi, 4 – 9 Mayıs 1993, Bursa, 239 – 254.

Çakın, Ş., (1988), Mimari Tasarım İnsan ve Çevre, Özal Matbaası, İstanbul.

Çam, Y., (1993), Milli Mücadelede İzmit Sancağı, İzmit Rotary Kulübü Yayınları, İzmit.

Çavdar, T., (1978), "Toplum Bilinçlenmesinde Araç Olarak Katılımsal Tasarım : Yenilikçi Yerleşmeler Projesi", Mimarlık Dergisi, 1: 55-60.

Çelebi, G., (1994), Mimari Biçimlendirmede Esneklik Sınırlarının Belirlenmesine İlişkin Kavramsal Bir Model, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çelebi, G., (1995), "Değişim Süreci ve Esneklik Bağlamında Yapı Sistemi", VII. Uluslar arası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 341-349.

Çelebi, N., (1991), "Genç Sosyalleşme Sosyal ve Kültürel yapı", T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 5/3, Ankara, 295-298, Aile Yazıları 3-Birey Kişilik ve Toplum,B. Dikeçligil ve A. Çiğdem, (Derl.).

Çelik, Pekin A., (1970a), "Sosyal Konutun Orijini : Komün Evleri", Mimarlık Dergisi, 8(82) : 41-46.

Çelik, Pekin A., (1970b), "Gecekondudan Sosyal Konuta Geçiş Üzerine Araştırma", Mimarlık Dergisi, 8 : 59-60.

Çetinor, B., (1975), "Eski Türk Konutlarından Örnekler", Mimarlık Dergisi, 2: 17-21.

Çevik, S. ve Özen, H., (1995), "Özel-Kamusal Mekan Olgusunun Geleneksel ve Günümüz Yaşama Çevrelerinde İncelenmesi", VII: Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 83-96.

Çiçek, C., (1990), "Raporlar – Görüşmeler – Kararlar", I. Aile Şurası, 17-20 Aralık 1990, Ankara, 5-7, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları

Çiçek, K. ve Soydan, A., (1996), Yeni Türkiye Dergisi, 103.

Çolak, G., (1991), "İşte Ailemiz", Fotoğraflarla Aile, Aile Haftası / 1991 Fotoğraf Yarışması, T.C. Başbakanlık Aile Kurumu Yayınları, 26, Ankara, 13.

Dandekar, H. C., (1996), "Kadın ve İskan – Geçmişteki Düşünceler – Gelecekteki Yönelimler", TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 33-51, Diğerlerinin Konut Sorunları, E. M. Komut, (Der.).

Dağgülü, İ. B., Dağgülü, M. ve Lomlu, E., (1992), "Konut İç Mekan Konusunda Esneklik ve Yeniden Düzenlenebilirlik Gereksinimi ve Taşıyıcı Sistem Seçimi", IV. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 12-17 Mayıs 1992, Bursa, 150-155.

Dalokay, V., (1977), "Yeni Kent Kültürü ve Kent Enstitüleri Üzerine", Mimarlık Dergisi, 2: 80.

Davis, K., (1996), "Dünyada Şehirleşmenin Orijini ve Gelişimi", İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 3: 34-40, Kent Antropolojisi Ders Notları, T. Akkayan (Der.).

Demirel, Ö., Gürbüz, A. ve Tuş, M., (1992), "Osmanlılarda Ailenin Demografik Yapısı", Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 97-161.

Demirkan, H., (1995), "Islak Mekanların Tasarımında Kültürel Değerlerin Rolü", VII. Uluslarası Yapı ve Yaşam Kongre & Fuarı, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 321-332.

Demiröz, Ş., (1996), "Şehircilik Anlayışındaki Düğüm Noktamız Kendi Medeniyetimizdir.", Yeni Türkiye Dergisi, Habitat Özel Sayısı, 8: 293-296.

Denich, B., (1996), "Yugoslavya' da Migrasyon (Göç) ve Network Kalıplasyonu", İstanbul Üniversitesi , İstanbul, 8: 1-14, Kent Antropolojisi Ders Notları , T. Akkayan (Der.).

Dinçer, İ., (1994), Türkiye' de Ekonomik Mekan Farklılaşmaları ve Planlama, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, 296, İstanbul.

Dinçer, İ. ve Enlil Merey Z., (1996), "Eski Kent Mekanlarının Yeni Sahipleri: Göçmenler ve Eski Kent Mekanlarının Yeniden Üretimi", TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 267-279, Diğerlerinin Konut Sorunları, E. M. Komut, (Der.).

Dinçer, Ö., (1996), Yeni Türkiye Dergisi – Habitat Özel, 5: 76.

Divanlıoğlu, H. D., Dağgülü, İ. Ve Dağgülü, M., (1992), "Geleneksel Trakya Evleri Örneğinde Geleneksel Mimarinin Doğaya ve Çevreye Saygılı Yaklaşımı", IV. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 12-17 Mayıs 1992, Bursa, 28-34.

Douglass, W. A., (1996), "Köylü Göçmenler Aktör mü – Faktör mü", İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 9: 1-14, Kent Antropolojisi Ders Notları, T. Akkayan (Der.).

Duru, R., (1996), "Göller Bölgesi'nde Neolitik Köyden Kasabaya Geçiş", Tarihten Günümüze Anadolu' da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 49-59.

Ekinci, O., (1995), "En Büyük Çevre Sorunu : Plansızlık", Yeni Türkiye Dergisi, Çevre Özel Sayısı, 5: 296-297.

Eldem, S. H., (1968), Türk Evi Plan Tipleri, İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Eldem, S. H., (1984), Türk Evi – Osmanlı Dönemi, Türkiye Anıt ve Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayınları, İstanbul, I.

Eldem, S. H., (1987), Türk Evi – Osmanlı Dönemi, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayınları, İstanbul, II.

Erdoğan, İ., (1991) İşletmelerde Davranış, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Erinç, S. M., (1995), Kültür Sanat, Çınar Yayınları, Eskişehir.

Erkan, N., (1995), Örgüt Kültürü ile Yöneticilerin Liderlik Tarzları İlişkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Erkanal, H., (1996), "Erken Tunç Çağında Batı Anadolu Sahil Kesiminde Kentleşme", Tarihten Günümüze Anadolu' da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 70-82.

Eroğlu, V., (1995), "Çevre ve Kentleşme – Çevre ile Uyumlu Şehirleşme", Yeni Türkiye Dergisi, Çevre Özel Sayısı, 5: 534-536.

Ertan, B., (1995), "Ekopolis Çevre ve Kent İlişkisi temelinde Yaşanabilir Kent İçin Düşünceler", Yeni Türkiye Dergisi, Çevre Özel Sayısı, 5: 545-547.

Ertürk, İ. K., (1995), "Geleneksel Japon Evinde Kültür Mekan İlişkileri ve Batılılaşma Evriminin getirdikleri", VII: Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 369-377.

Ertürk, S., Keleş, G. Ve Usta, A.,(1992), "Geleneksel Mutfak Mekanı ve Yemek Yeme Alışkanlığının Günümüz Konutlarındaki Mekansal Oluşuma Etkileri", IV. Uluslararası Yapı ve yaşam Fuar & Kongresi, 12-17 Mayıs 1992, Bursa, 176-186.

Eryılmaz, B., (1996), Yeni Türkiye Dergisi, Habitat Özel Sayısı, 179.

Esin, U., (1996), "Onbin yıl öncesinde Aşıklı: İç Anadolu' da Bir Yerleşim Modeli", Tarihten Günümüze Anadolu' da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 31-42.

Evci, F., (1992), "Geleneksel Konut Mimarimizin İşlevsel Reorganizasyonu", IV. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 12-17 Mayıs 1992, Bursa, 127-133.

Eyice, S., (1996), "Türkiye' de Bizans Dönemi Yerleşimi Hakkında Notlar", Tarihten Günümüze Anadolu' da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 206-220.

Eyüce, Ö. ve Gökmen, H., (1995), "Modernleşme Konut ve Kültür", VII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 231-234.

Faroqhi, S., (1992), "Şehir evinin Fiziki Şekli", (Çev. İ. Kalın), Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu yayınları, 71, Ankara, 3:1151-1178.

Fox, A. ve Murrell, R., (1989), Green Design – a Guide to the Environmental Impact of Buildıng Materials, Longman Group U.K. Limited Architecture and Technology Press, London – England.

Gap Belediyeler Birliği, (1996), "Gap Belediyeler Birliği Raporu", Yeni Türkiye Dergisi, Habitat Özel Sayısı: 39-40.

Geray, C., (1996), "Konut ve Arsa Politikalarına İlişkin Görüş ve Öneriler", Konut Kooperatifçiliği Dergisi, (71, 72, 73)

Gezen, G., (1976), "Kent Toprakları Yerleşme ve Planlama Sorunlar", Mimarlık Dergisi, 4: 37-43.

Gökaltun, E., (1993), "Korunması Gerekli Tarihi Konutlarda Meydana Gelen Değişimler",V. Uluslar arası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 4-9 Mayıs 1993, Bursa, 354-361.

Gökçe, B., Acar, F., Ayata, A., Kasapoğlu, A., Özer, İ. ve Uygun, H., (1993), Gecekondularda Ailelerarası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü, T.C. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayını, Ankara.

Görgülü, T., (1995), "İstanbul'da yaşanan Sosyo-kültürel Değişmeler ve Bunların Fizik Mekana Yansımaları", VII. Uluslar arası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 164-170.

Göyünç, N., (1996), "Osmanlı Belgelerinde Konut Terminolojisi", Tarihten Günümüze Anadolu' da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, 264-268.

Güler, A., (1992), "İlk Yazılı Türkçe Metinlerde Aile ve Unsurları", Sosyo,- Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1: 69-81.

Gültekin, A. T., "Mimari Kimlik Arayışının Toplum Kültürü ile İlişkisi ve Türkiye Örneklemesi", VIII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 16-21 Nisan 1996, Bursa, 227-235.

Güneli, Z., (1981), "Konut Sorununa Köklü Çözümler Aranırken", Mimarlık Dergisi, 3: 15-17.

Güneli, Z., Çetin, F. D., Kejanlı, D. T. Ve Oral, İ., (1996), "İnsan ve Toplum Bağlamında Mimarlık", VIII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 16-21 Nisan 1996, Bursa, 147-152.

Güngör, N., (1991), Kültür Eğitim Dil Üzerine Görüşleri ile Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1290-167, Ankara.

Gür, Öymen Ş., (1995), "Bölge Bazında Bir Ulusal İyileştirme Politikası", VII: Uluslar arası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 65-76.

Gür, Öymen Ş., vd., (1995), Doğu Karadeniz Bölgesinde İdeal Konut : Sosyo-kültürel Gereksinmelere Dayalı Olarak Belirlenen İdeal Kentsel ve Kırsal Konut Tipleri, K.T.Ü.

Gür, Öymen Ş., "Doğu Karadeniz Bölgesi Göçleri Araştırması", K.T.Ü.

Gür, Öymen Ş., (1996), Mekan Örgütlenmesi, Gür Yayıncılık, Trabzon

Güven, A. H., (1996), Yeni Türkiye Dergisi, Habitat Özel Sayısı – 8.

Güven, S., (1995), Türkiye' de Sosyal Planlama, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa.

Güvenç, B., (1991), İnsan ve Kültür, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Güvenç, B., (1995), Türk Kimliği, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Habitat II Kent Zirvesi, (1996), Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II- Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı, İstanbul.

Hacıhasanoğlu, O., (1986), Konut Mekanlarında Yoğunluk – Kalabalıklık – İlişkisinin Belirlenmesinde Kullanılabilecek Bir Yöntem, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Hacıhasanoğlu, O., (1996), "Kimlik Sorunu- Mimarlığın Evrensel ve Yerel Boyutları", VIII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 16-21 Nisan 1996, Bursa, 257-265.

Hasol, D., (1965), "Türkiye' de Konut Problemi", Mimarlık Dergisi, Aralık – 26: 5-6

Herdel, C., (1993), "Darmstadt: Mimaride Ekolojik Tasarım – 1. Mimaride Sosyal Değişiklikler" V. Uluslar arası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi , 4 – 9 Mayıs 1993, Bursa, 89-98.

Hodder, I., (1996), "Çatalhöyük : Orta Anadolu' da 9000 Yıllık Konut ve Yerleşme"(Çev. I. Kür), Tarihten Günümüze Anadolu' da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, 43-48.

İsvan, A., (1975), "Uygulamada Tarihi Çevrenin Korunması", Mimarlık Dergisi, 5: 24-25.

İzgi, U., (196), "Mimarlık ve Toplum İlişkisi", VIII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 16-21 Nisan 1996, Bursa, 55-61.

İzeyap, İzmit Evleri Yaşatma Projesi Tanıtım Broşürü.

Kağıtçıbaşı, Ç., (1990), Sosyo-kültürel Değişme ve Gelişme Komisyonu Raporu, I. Aile Şurası, 17-20 Aralık 1990, Ankara, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.

Kağıtçıbaşı, Ç., (1991), "Aile ve Kültürel Psikoloji", Aile Yazıları, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 3: 251-257.

Kantarcıoğlu, S., (1990), Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında Kültür, Kültür Bakanlığı Yayınları, 780-71, Ankara.

Karadayı, A. ve Sağsöz, Velioğlu A., (1996), "Kent Kimliğinde Değişim ve Gelişimin Etkisi ve Ortaya Çıkan Yeni Kimlik Anlayışı- Erzurum Örneği", VIII. Uluslar arası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 16-21 Nisan 1996, Bursa, 153-167.

Karaören, M., (1992), Endüstrileşme ve Altkentleşme Sürecinde Konut Üretimi, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, 92.003, İstanbul.

Karasar, N., (1991), Bilimsel Araştırma Yöntemi, Basım: N. Karasar, Ankara.

Karasar, N., (1995), Araştırmalarda Rapor Hazırlama, 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd., Ankara.

Karasözen, R., (1993), "Kültürel Değişim Süreci İçinde Türk Konutlarında Mahremiyet", V. Uluslar arası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 4-9 Mayıs 1993, Bursa, 19-23.

Karatepe, Ş., (1996), Yeni Türkiye Dergisi, Habitat Özel Sayısı, 8: 291.

Kasdan, L., (1996), "Migration and Anthropology-Introductıon", 1-5, Antropoloji Bölümü Kent Antropolojisi Ders Notları, T. Akkayan(Der.), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Kaya, İ. S., (1996), "Kırsal Yerleşim Kentleşme Sürecinde Yapılı Çevre Toplum İlişkisi – Bakırçay Yöresi Köy Araştırması", VIII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 16-21 Nisan 1996, Bursa, 183-193.

Kazgan, H., (1965), "Türkiye' de Mesken Politikası Üzerine Yorumlar", Mimarlık Dergisi, 2: 28-30.

Keleş, G.,(1993), "Türkiye' de Apartman Tipi Konutların Planlarındaki Değişimin Grafik Tekniklerle Analizi", V. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 4-9 Mayıs 1993, Bursa, 126-146.

Keleş, R., (1996), Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi, Ankara.

Kemerlioğlu, E., (1996), Toplumsal Tabakalaşma ve Hareketlilik, Saray Kitabevi, İzmir.

Kepsutlu, G., (1995), "Kültür - Kültürel Miras ve Eğitim", VII. Uluslar arası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 389-397.

Keskin, M. ve Akdemir, Z., (1992), "Anadolu Evleri", Arkitekt Yaşama Sanatı Dergisi, 6: 55-70.

Kıray, Belik M., (1965), "Modern Şehirlerin Gelişmesi ve Türkiye' ye Has Bazı Eğilimler", Mimarlık Dergisi, 7: 10-12.

Kızıl, F., (1978), Toplumsal Geleneklerin Konut İçi Mekan Tasarımlamasına Etkisi ve Toplumsal Geleneklerimizi Daha İyi Karşılayacak Konut İçi Fiziksel Çevre Koşullarının Belirlenmesi, Doktora Tezi, İDGSA yayınları, 81, İstanbul.

Kızılçelik, S., (1992), Sosyoloji Teorileri, Mimoza Yayınları, Konya.

Kocaeli İl Turizm Müdürlüğü, (a), Kocaeli Tanıtım Kitapçığı.

Kocaeli İl Turizm Müdürlüğü, (b), Kocaeli Tanıtım Broşürü.

Kogan, L., (1977), "Şehirleşme ve Şehirsel Kültür", Mimarlık Dergisi, 4: 13-15...

Köksal, A. ve Akdemir, Z., (1995), "1. Levent Yerleşiminde Fonksiyon Değişikliğinden Kaynaklanan Mekansal Değişimler", VII: Uluslararası Yapı ve Yaaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 171-181.

Krantzer, K. R., (1970), "Yeni Konut Biçimlerinden Örnekler" (Çev. V. Özek), Mimarlık Dergisi, 82: 47-53.

Kuban, D., (1975), "Kültürel Gelişmeler ve Tarihi Çevrenin Korunması", Mimarlık Dergisi, 5: 21-23.

Kuloğlu, N., (1991), "Geleneksel Sivil Mimari Örnekleri Üzerinde Kullanım Sorunları : Trabzon / Ortahisar Mahallesinde Bir Örnek Çalışma", III. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 14-19 Mayıs 1991, Bursa, 17-40.

Kuloğlu, N., (1996), "Kullanım Sürecinde Mimar Kullanıcı İletişimi",VIII. Uluslar arası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 16-21 Nisan 1996, Bursa, 139-145.

Kurt, İ., (1992), "Atasözlerinde Aile", Sosyo- Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 71, Ankara, 2: 626-649.

Kuloğlu, N., Asaoğlu, A., Özdemir, İ. ve Ural, S. E., (1995), "Konutta Depolama Gereksiniminin Sosyo-Kültürel Bağlamda İrdelenmesi", VII. Uluslar arası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 310-320.

Küçükerman, Ö., (1973), Anadolu' da Geleneksel Türk Evinde Mekan Organizasyonu Açısından Odalar, Türkiye Turing ve Otomobil KurumuYayını, İstanbul.

Küçükerman, Ö., (1991), Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını, İstanbul.

Küçükerman, Ö. ve Güner, Ş., (1995), Anadolu Mirasında Türk Evleri, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1777 / 117-9, Ankara.

Kümbetoğlu, B.,(1996), "Gecekonduda Kadın ve Yaşam Alanları", TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 90-99, Diğerlerinin Konut Sorunları, E. M. Komut(Der.).

Laborıt, H., (1992), İnsan ve Kent, (Çev. B. Onaran), Payel Yayınevi, İstanbul.

Laçiner, Ö., (1996), "Kentlerin Dönüşümü ve Yeni Kentlilik Bilinci", Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları, İstanbul, 63-73, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, F. Bayrmoğlu Yıldırım, (Der.).

Landaeta, G., (1994), Strategies for Low-İncome Housıng – a Comparative Study on Nicaragua, Mexico, Guatemala, Cuba, Panama, Costa Rica and El Salvador, Thesis, Department of Architecture and Development Studies School of Architecture – Lund Institute of Technology Lund University, Lund – Sweden.

Larsson, A., (1996), Modernisatıon of Traditional Tswana Housing, Lund University – Lund Centre for Habitat Studies, Lund – Sweden.

Malinowskı, B., (1990), İnsan ve Kültür – Bir Bilimsel Kültür Kuramı ve Öbür Denemeler, (Çev. M. F. Gümüş), V Yayınları, İstanbul.

Merter, F., (1990), 1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler Malatya Örneği, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Bilim Serisi : 2, Ankara.

Meşhur, M., (1995), "Çevreye Duyarlı Planlama", Yeni Türkiye Dergisi, Çevre Özel Sayısı, 5: 279-295.

Meydan Larousse, (1971), Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Ltd. Şti., İstanbul.

Milliyet Altın Türkçe Sözlük,(1989), Milliyet Yayınevi.

Miller, B. C., (1996), Aile Araştırma Yöntemleri (Çev., D.Köksal), T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.

Newman, O., (1973), Defensible Space – People and Design in theViolent City, Architectural Press, London – Great Britain.

Nişancıoğlu, Takmaz Ş.,(1996), "Kadınları Düşünen Konut Planlaması – Konut Tasarımı ve Çevre Kalitesi", TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 81-89, Diğerlerinin Konut Sorunları, E. M. Komut(der.).

Ocak, A., (1996), "XIII – XVI. Yy.larda Anadolu Şehirlerinde Dini-Sosyal Hayat", TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 73-101, Diğerlerinin Konut Sorunları, E. M. Komut(Der.).

Onat, Ü., (1996), "Kentte Yaşayan Kadınların Yaşadıkları Çevre – Konut Özellikleriyle Bireyler Arasındaki İlişkilerin Durumu", TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 160-169, Diğerlerinin Konut Sorunları, E. M. Komut(Der.).

Onur, Z. ve Habib, S., (1995), "Akdeniz Kültüründe Kent Mekanında Renk", VII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 29-46.

Oxford Genel Kültür Ansiklopedisi, (1988), Karacan Yayınları & Oxford Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Oxford Ansiklopedik Sözlük, (1990), Oxford University Press & Yılmaz Yayınları A.Ş., İstanbul.

Ozankaya, Ö., (1982), Toplumbilime Giriş, S Yayınları, Ankara.

Öke, A., (1970), "Türkiye' de Nüfus Planlamasının Konut İhtiyacına Etkisi", Mimarlık Dergisi, 82: 42-43.

Ökten, S., (1996), Yeni Türkiye Dergisi, Habitat Özel Sayısı, 8.

Özbay, F., (1996), "Evvler Kadınlar ve Ev Kadınları", TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 52-64, Diğerlerinin Konut Sorunları, E. M. Komut(Der.).

Özcan, Z., (1995), ""İç-batı ve Güney-batı Anadolu Geleneksel Mimarisinden Örneklerle Tarihsel Süreçte Kültürün Mekanı Biçimlendirmedeki Rolü", VII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 47-54.

Özdemir, E., (1993), Dünden Bugüne Karamürsel, Karamürsel Belediyesi Yayınları, Kocaeli.

Özdemir, İ. M., (1992), "Ülkemizde Yaşama Mekanı Donatılarının Genel Durumu – kullanıcılar ve Piyasa Analizi", IV. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 12-17 Mayıs 1992, Bursa, 156-175.

Özdoğan, M., (1996), "Kulübeden Konuta : Mimarlıkta İlkler", Tarihten Günümüze Anadolu' da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Özel İhtisas Komisyonu, (1996), Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Konut Raporu, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Yayın no: DPT : 2432 – ÖİK : 490.

Özen, H., (1995), "Mimari Tarz ve Teknoloji Kültürel Geleneklerin Ürünüdür ", VII. Uluslararası Yapı ve Yaaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 274-283.

Özer, B.,(1986), Yorumlar, Mimar Sinan Üniversitesi Yayını, İstanbul.

Özerdim, B., (1995), "Kültürel Çevre ve Türkiye' deki Koruma Çalışmaları Üzerine Düşünceler", VII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 402-410.

Özkalp, E., (1995), Sosyolojiye Giriş, Anadolu Üniversitesi Eğitim-Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, 87, Eskişehir.

Özmen, A., (1995), 1920 Sonrası Ankara' da Apartman Konut Gelişimi ve Sosyal Değişim ile Etkileşimi Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özsoy, A., (1976), Kooperatif Konutlarında Kullanıcı – Mimar İlişkisinin Davranış Farklarının Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özsoy, A., (1978), "Kooperatif Konutlarında Kullanıcı – Mimar İlişkisinin Değerlendirilmesi", İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yapı Araştırma Kurumu Bülteni, 1: 5-18.

Özsoy, A., (1983), Gecekondu Biçimlenme Süreci ve Etkenlerinin Analizi, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Öztüre, A., (1971), Brunga Yarımca Tarihi, Yarımca Belediyesi Yayınları, 1.

Öztüre, A., (1981), Nicomedia Yöresindeki Yeni Bulgularla İzmit Tarihi, Avni Öztüre Yayınları, İstanbul.

Özüekren, A. Ş., (1996), "Kooperatifler ve Konut Üretimi", Tarihten Günümüze Anadolu'da konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Pallasmaa, J., (1988), "Tradition & Modernity", The Architectural Review, Volume CLXXXIII No: 1095; 27-34.

Pıssarsky, M., (1978), "Bulgaristan Halk Cumhuriyeti' nde Konut Yapımı ve Kent Arazilerinin Kullanımı" (Çev. N. Fersan), Mimarlık Dergisi, 154: 18-19.

Peynircioğlu, N. ve Üstünışık, B., (1996), Yeni Türkiye Dergisi, Habitat Özel Sayısı

Philbott, S. B., (1996), "Göç Gönderen Toplumlar İçin Göçün Anlamı – Teorik Bazı Düşünceler",7:1-13, Antropoloji Bölümü – Kent Antropolojisi Ders Notları, T. Akkayan (Der.), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Ramsay, W. M., (1960), Anadolu' nun Tarihi Coğrafyası(Çev. M. Bektaş), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Rapoport, A., (1969), House Form and Culture, Prentice Hall , inc., Oxford, New York, Toronto, Sydney, Paris, Frankfurt.

Rapoport, A.,(1977), Human Aspects of Urban Form – Towards a Man – Environment Approach to Urban Form and Design, Pergamon Press, London.

Rapoport, A., History and Precedent in Environmental Design, Plenum Publishing Corporation, New York and London.

Ratnayake, S., (1994), "Culture and Housing in Sri Lanka", Beyond Housing – South Asian Regional Housing Conference, 13-17 June 1994, Colombo-Sri Lanka, 237-244.

Rheidt, K., (1996), "Kent mi - Köy mü? Orta ve Geç Bizans Anadolu' sunda Konut ve Yerleşme"(Çev. Z. Rona), Tarihten Günümüze Anadolu' da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, 221-233.

Robert, J., (1996), Trust People, Published Habitat International Coalition, Mexico City-Mexico.

Roberts, M., (1991), Living in a Man – made World – Gender Assumtions in Modern Housing Design, Routledge, London.

Sağdıç, Y., (1995), "Türk Toplumunda Kültürel Değer Olarak Yaşlılara Saygının İç Mekan Tasarımına Yansıma ve Gerekleri", VII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 291-299.

Sahil, S., (1995), "Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Kültürel ve Mekansal değişimin Başkent Ankara' dan Örneklenmesi", VII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 55-64.

Sahil, S. ve Kurt, S., (1996), "Mekanın Sosyal Karakterinin Apartman Daireleri ve Ankara Yüksel Caddesinde İncelenmesi", VIII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 16-21 Nisan 1996, Bursa, 125-138.

Sağsöz, Velioğlu A. ve Zorlu, T., (1996), "Kent Kimliği – Kimliksizliği ve Tasarımcının Rolü / Trabzon Kentinde Bir Araştırma", VIII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 16-21 Nisan 1996, Bursa, 169-182.

Sami, K.,(1996), "Diyarbakır' da Gap ve Kentsel Gelişmenin Konutlaşma Olgusu Üzerine Etkileri", VII: Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 16-21 Nisan 1996, Bursa, 205-217.

Saran, N., (1991), "Aile Hayatı ve Toplum", Aile Yazıları, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 3: 135-142.

Saran, N., "İstanbul' da Gecekondu Problemi", Türkiye Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi – Coğrafya Enstitüsü, 371-409.

Sarıbay, A. Y., (1996), "Kent : Modernleşme ile Postmodernleşme Arasındaki Köprü", Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları, İstanbul, 37-49, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, F. Bayramoğlu Yıldırım(Der.).

Sarıgöl, H. Ve Subaşı, Y., (1996), "Diyarbakır Geleneksel Konut Mimarisinde İletişim Mekanı Olarak Geçmişten Bugüne Eyvanlar", VIII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 16-21 Nisan 1996, Bursa, 115-124.

Satır, Ş., (1996b), İl Turizm Müdürlüğü İzmit Tanıtım Broşürü, 1996b.

Seyidoğlu, H., (1992), Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı, Güzem Yayınları, 5, İstanbul.

Schnieder, B., (1996), "Değişik Konut Talepleri – Almanya' daki Konut Tartışmalarında Ayrımcı ve Bütünleştirici Seçenekler", TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 479-487, Diğerlerinin Konut Sorunları, E. M. Komut(Der.).

Schnitgerhans, H., (1996), Kooperatiflerde Yaşamak, Baskı: Böer / Gutsche Pre Press&Print Pool, Yayınlayan: GdW, Köln.

Sgoutas, V. C., (1996), "Daha Az Eşit Olanlar İçin Konut", Tmmob Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 25-32, Diğerlerinin Konut Sorunları, E. M. Komut(Der.).

Sosyal Yapı Komisyonu, (1990), Rapor, I. Aile Şurası, 17-20 Aralık 1990; Ankara, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.

Sosyo-Kültürel Değişme ve Gelişme Komisyonu, (1990), Rapor, I. Aile Şurası, 17-20 Aralık 1990, Ankara, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.

Soysal, M., (1996), Tarihten Günümüze Anadolu' da Konut ve Yerleşmenin Öyküsü, Tarih Vakfi Yayınları, İstanbul.

Sönmez, B., (1979), "Konut Sorunu ve Yeni Yerleşmeler", Mimarlık Dergisi, 3: 11-12.

S.S. Yeni Yerleşmeler Toplu İşyeri Arsa ve Yapı Kooperatifi Broşürü.

Subaşı, Y., (1993), "Eski Diyarbakır Evleri", V. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 4-9 Mayıs 1993, Bursa, 10-13.

Subaşı, Y., (1995), "Mimarlıkta Değişen Parametreler ve Cephe Oluşumuna Etkileri", VII. Uluslar arası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 350-365.

Şahinler, D., (1996), "Bir Sosyal Planlama Konusu Olarak Gecekonduya Nasıl Yaklaşmalı", Yapı Dergisi, 177: 26-27.

Şen, M., (1996), "Güneydoğu Anadolu Göçmenleri – Konut ve Kentleşmede Yeni Örüntüler", TMMOB. Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 251-256, Diğerlerinin Konut Sorunları, E. M. Komut(Der.).

Şener, H., (1977), Geleneksel Konutların Onarım Yenileme Çalışmalarına İhtiyaçsal Değerlendirme Yolu ile Bir Yaklaşım, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.

Şenyapılı, Ö., (1978), Kentlileşen Köylüler, Milliyet Yayınları, 19, İstanbul.

Şenyapılı, Ö., (1974), "Kentleri Yeni Bir Anlayışla Ele Almalı", Mimarlık Dergisi, 6: 26-30.

Şenyapılı, T., (1996), "Yeni Sorunlar Eski Çözümler – Kentsel Mekanda Bir Gecekondu Yolculuğu", Tarihten Günümüze Anadolu' da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfi Yayınları, 345-354.

Tansuğ, S., (1992), "Türk Ev Mimarisinin Değişme ve Gelişme Çizgisi", Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 2: 756-769.

Tapan, M., (1996), "Toplu Konut ve Türkiye' deki Gelişimi",Tarihten Günümüze Anadolu' da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfi Yayınları, 366 - 379.

Taşkesenligil, İ.,(1996), "İnsan Yerleşiminde Konutun Önemi", Yeni Türkiye Dergisi, Habitat Özel Sayısı.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu, 1987), "Kapanca ve Çukurçeşme Sokakta Uygulanacak Yapılanma Koşulları-Karar", Toplantı no ve Tarihi : 58, 2.7.1987 – Karar no ve Tarihi : 3448, 3.7.1987, Ankara.

Tekeli, İ., (1996a), "Türkiye' de Çoğulculuk Arayışları ve Kent Yönetimi Üzerine", Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları, İstanbul, 15-29, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, F. Bayramoğlu Yıldırım(Der.)

Tekeli, İ., (1996b), Yeni Türkiye Dergisi, Habitat Özel Sayısı

Teymur, N.,(1996), "Diğer Olarak Konut", TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 3-24, Diğerlerinin Konut Sorunları, E. M. Komut(Der.).

Teymur, E. ve Teymur, N., (1978), "Konut Sorununun Kavranması Sorunu", Mimarlık Dergisi, 3: 19-21.

Tezcan, M., (1995), Toplumsal Değişme, Feryal Matbaası, Ankara.

TMMOB Mimarlar Odası, Habitat Raporu, Yeni Türkiye Dergisi, Habitat Özel sayısı, 8: 62.

Tönük,S. ve Barkul, Ö., (1995), "Kültürümüzün İzdüşümü Olan Kentlerimizde Halkımız, Yaşantımız, Mimarimiz", VII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 398-400.

Tuğlacı, P., (1985), Osmanlı Şehirleri, Milliyet Yayınları, İstanbul.

Turgay, C., (1991), "Biz Böylede Mutluyuz.", Aile Haftası / 1991 Fotoğraf Yarışması, Fotoğraflarla Aile, T.C. Başbakanlık Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 96.

Turgut, H., (1990), Kültür – Davranış – Mekan Etkileşiminin Saptanmasında Kullanılabilecek Bir Yöntem, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Turgut, H., Aksoy, M., Paker, N., İnceoğlu, A. ve Sağlamer, G., (1995), "Ev ve Sokak – Gecekondularda Ev-Sokak İlişkileri ve Kentlileşme", VII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 153-163.

Turinay, N., (1990), I. Aile Şurası, 17-20 Aralık 1990, T.C. Başbakanlık Aile Araştırması Kurumu Yayınları

Turner, J., (1969), "Konutla İlgili Sorunlar – Yöneticilerin Çözümleri ve Halkın Çözümleri" (Çev. A. Yücel), Mimarlık Dergisi, 3: 20-23.

Türel, G., (1993), "Kentsel Dış Mekan Değerlendirmesi ve Kentsel Mobilyaların Tasarımında Ölçütlerin Belirlenmesi", V. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 4-9 Mayıs 1993, Bursa, 223-238.

Türk Dil Kurumu, (1969), Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Türkdoğan, O., (1992), "Türk Ailesinin Genel Yapısı", Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 29-66.

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Tarih Vakfı, ve Hak-iş, (1996), Habitat Raporu, Yeni Türkiye Dergisi, Habitat Özel Sayısı, 8: 58.

Uluengin, N., (1995), "Sosyo Kültürel Değişmelerin Geleneksel Türk Evi Tasarımına Etkileri", VII. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 25-30 Nisan 1995, Bursa, 248-254.

United Nations Centre for Human Settlements (Habitat), (1996), An Urbanizing World – Global Report on Human Settlements, Published by Oxford University, England

Usta, A., (1993), "Anadolu Anıt Mezar Yapı Geleneğinde Orta Asya Etkileri", V. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuar & Kongresi, 4-9 Mayıs 1993, Bursa, 339-353.

Ünlü, A., (1986), Geleneksel Çevrelerde Tasarım Verilerinin Saptanması İçin Bir Model, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Wells, C., (1984), Sosyal Antropoloji Açısından İnsan ve Dünyası, (Çev. B. Güvenç), Remzi Kitabevi, İstanbul.

Williams, R.,(1993), Kültür, İmge Kitabevi, Ankara.

Yaşar, D., (1991), "Çadırda Yaşam", Aile Haftası / 1991 Fotoğraf Yarışması – Fotoğraflarla Aile, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 26, Ankara, 83.

Yeni Yerleşmeler Konut ve Çevre Tanıtım Broşürü

Yıldırım, S., Güvenç, K. ve Akın, E., (1996), "Göçmen ve Konut : Orası ile Burası Arasında Bir Yerde", TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 280-292, Diğerlerinin Konut Sorunları, E. M. Komut, (Der.).

Yıldırım, S., (1979), "Kent-Kentsel Olay-Kentsel Sorunlar-Sosyal Hareketler ve Yerel Yönetimler Üstüne Notlar", Mimarlık Dergisi, 2: 19-20.

Yılmaz, T. ve Dursun,Ş., (1994), Kocaeli – İlimiz – Bölgemiz & İlçelerimizi Tanıyalım, Tam Eğitim Yayınları, İstanbul.

Yurt Ansiklopedisi,(1981), Türkiye – İl İl – Dünü – Bugünü – Yarını, Anadolu Yayıncılık : 7

Yuvam İzmit Konut Koordinatörlüğü, (1996), T.C. İzmit Büyükşehir Belediyesi, Tanıtım Broşürü.

Yücel, A., (1977), Kentsel Konut Topluluklarının Tasarlanmasında Sosyal Sistem İçeriğinin Değerlendirilmesi – Bir Kuramsal Yaklaşım Denemesi, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

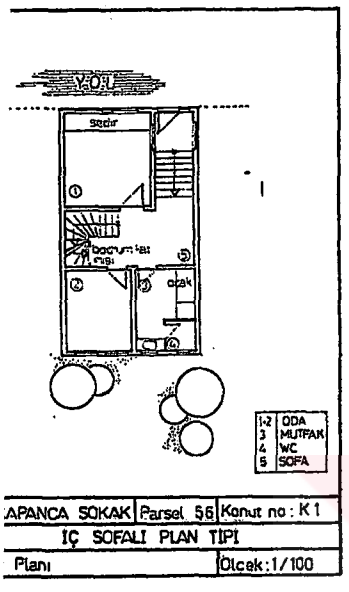
Yüksel, H., (1992), "Vakfiyelere Göre Osmanlı Toplumunda Aile", Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 71, Ankara, 468-503.

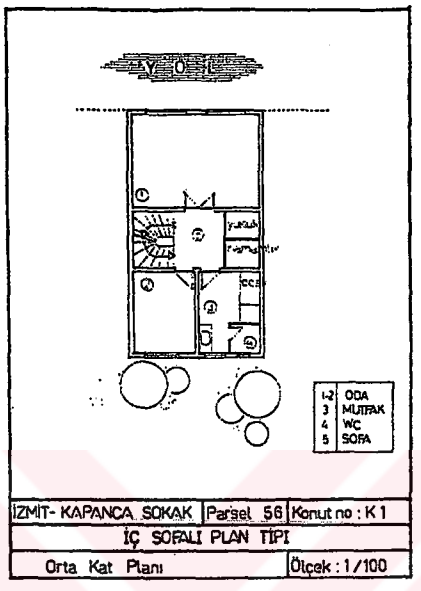
Yüksel, K., Fotoğraf Arşivi, No: 1025.

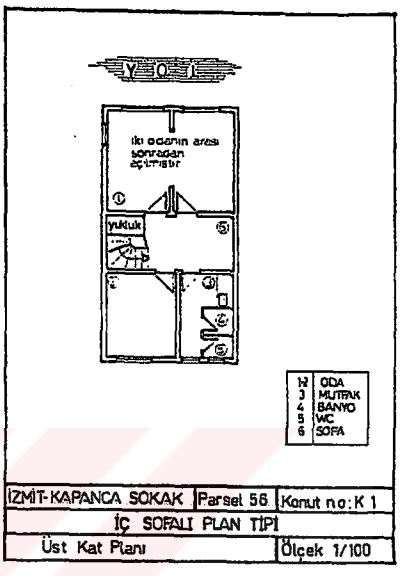
Zahle, K., (1996), "Kullanıcı Gözüyle Konut", TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 498-506, Diğerlerinin Konut Sorunları, E. M. Komut, (Der.).

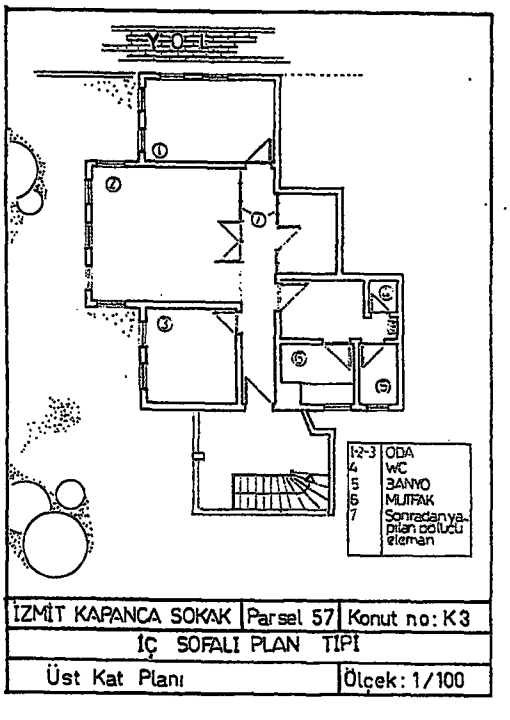
Zaim, K., (1991), "Fındık Harmanı", Aile Haftası / 1991 – Fotoğraf Yarışması, Fotoğraflarla Aile, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 26, Ankara, 47.

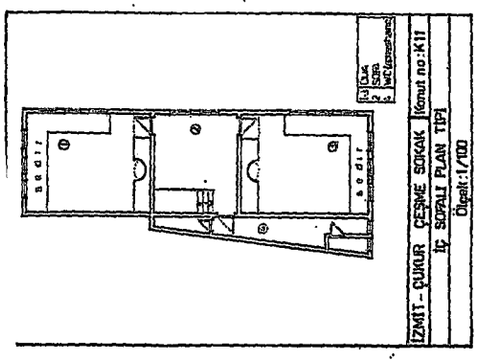
EK 1 İZMİT ESKİ KENT DOKUSUNA AİT PLAN ÖRNEKLERİ

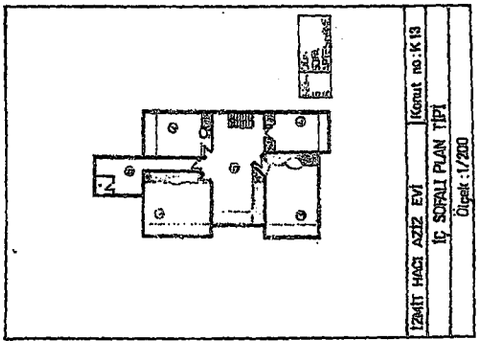

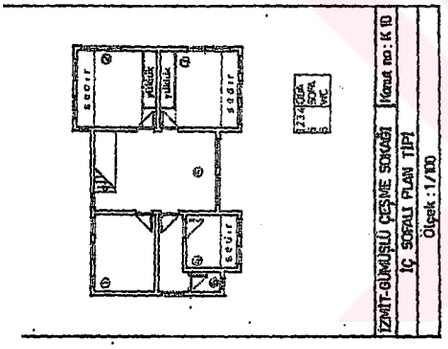

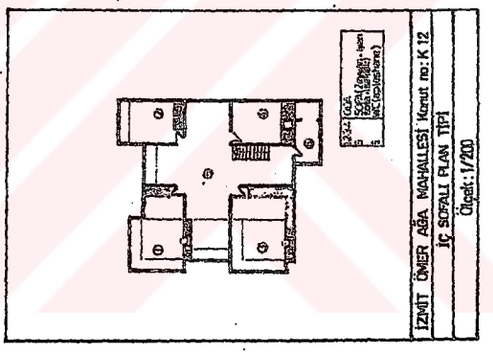

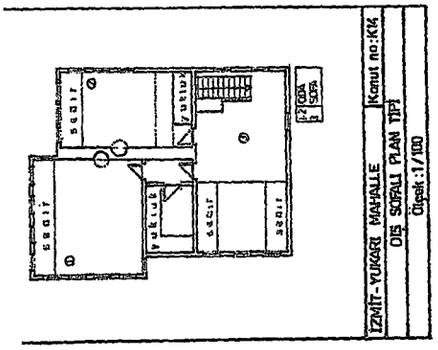

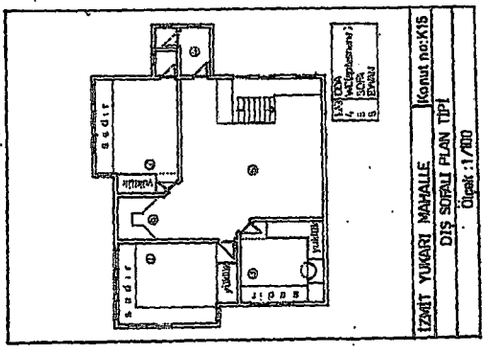

İZMİT - ÇUKUR ÇEŞME SOKAK | Konut no:K11
İÇ SOFALI PLAN TİPİ
Ölçek:1/100

İZMİT HACI AZİZ EVİ | Konut no:K13
İÇ SOFALI PLAN TİPİ
Ölçek:1/200

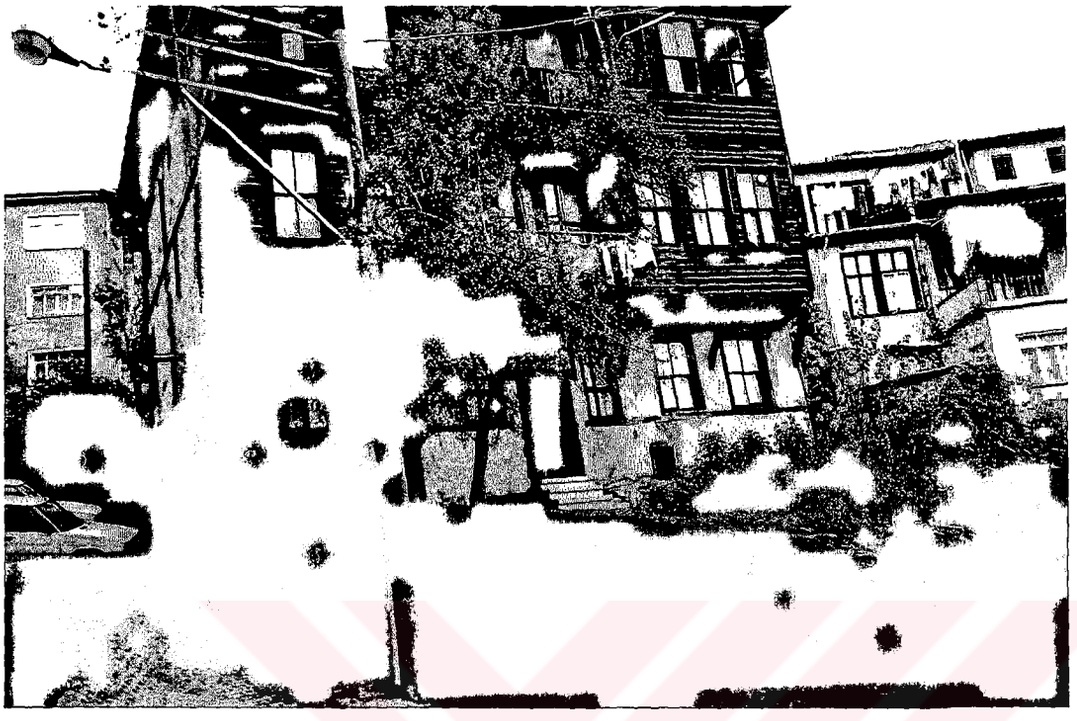

İZMİT-GÜMÜŞLÜ ÇEŞME SOKAĞI | Konut no:K 10
İÇ SOFALI PLAN TİPİ
Ölçek:1/100

İZMİT ÖMER ABA MAHALLESİ | Konut no:K 12
İÇ SOFALI PLAN TİPİ
Ölçek:1/200

İZMİT-YUKARI MAHALLE | Konut no:K14
DIŞ SOFALI PLAN TİPİ
Ölçek:1/100

İZMİT YUKARI MAHALLE | Konut no:K15
DIŞ SOFALI PLAN TİPİ
Ölçek:1/100

EK 2 İZMİT ESKİ KENT DOKUSUNA AİT FOTOĞRAF ÖRNEKLERİ

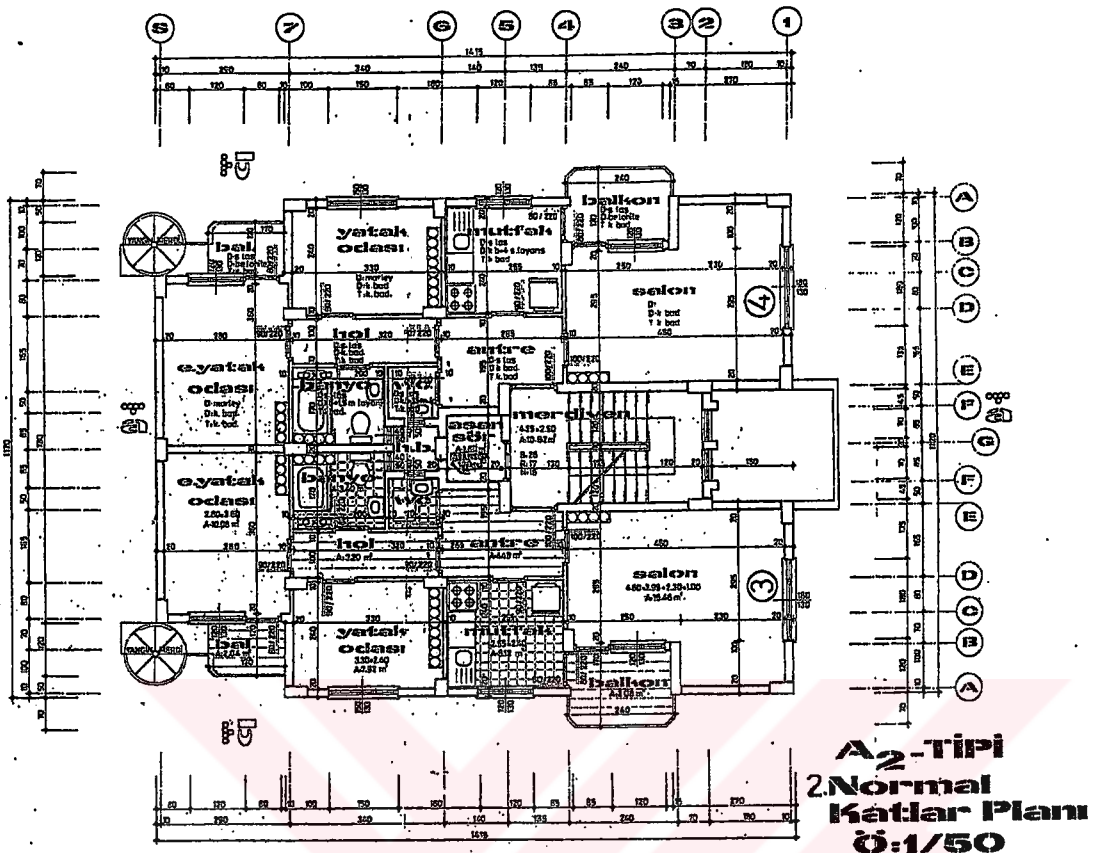
15	Çukurbağ Mahallesi	19N Ia/ 51	426	5

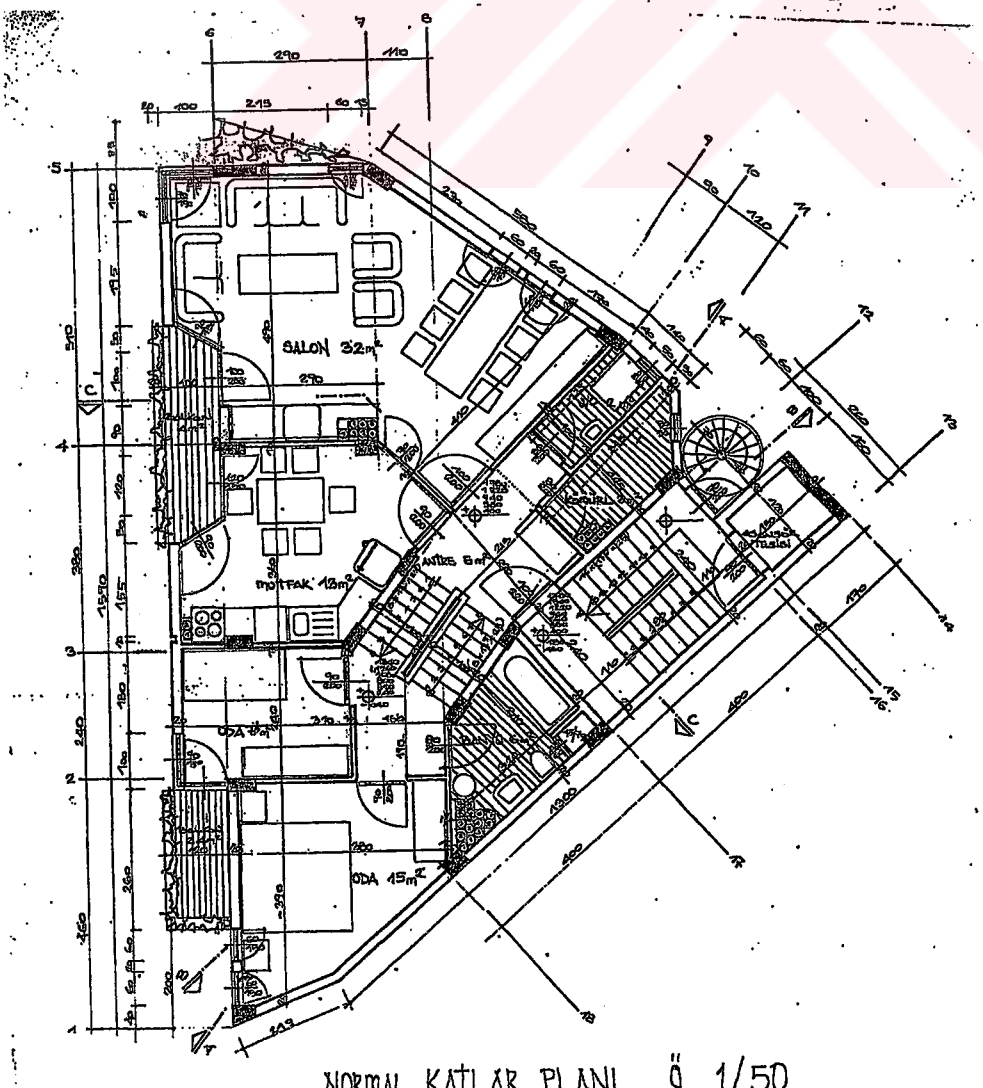

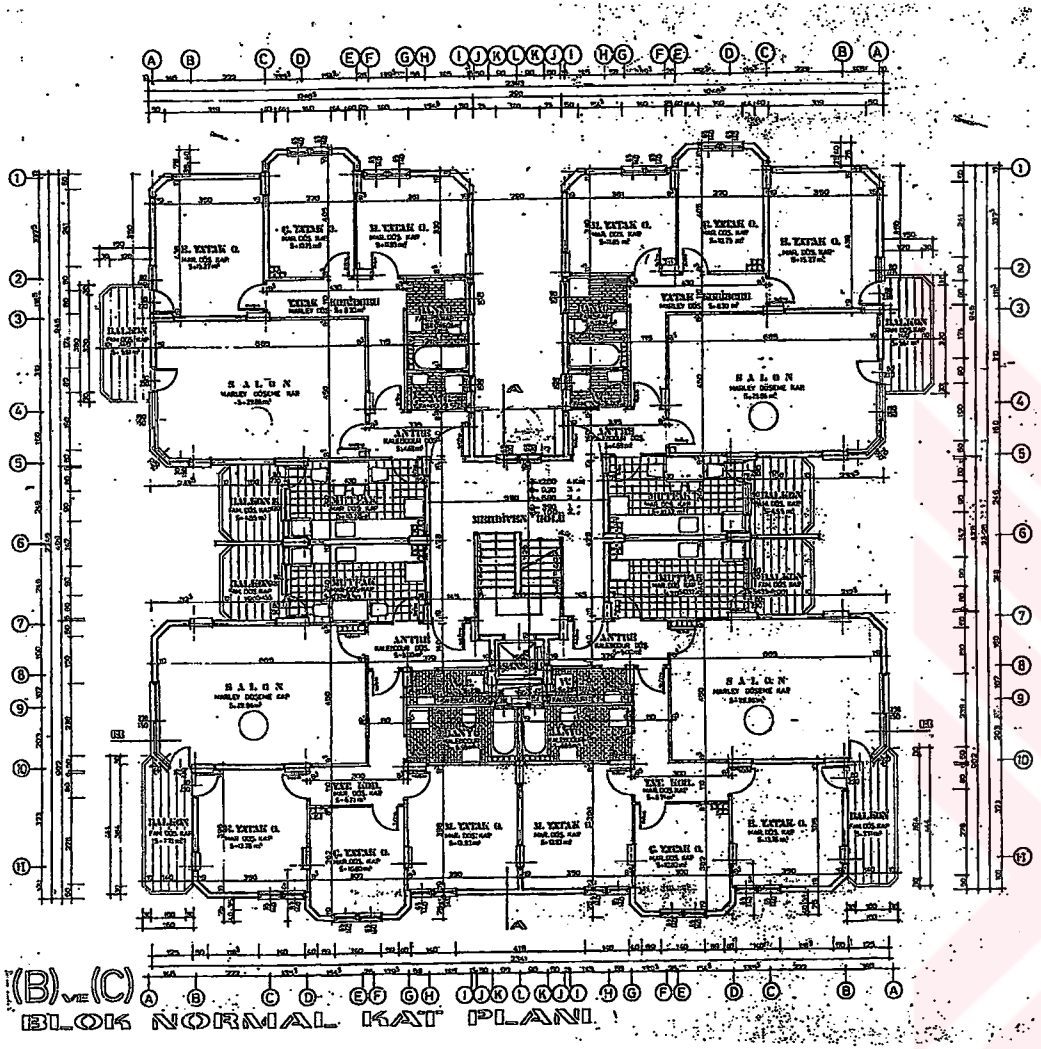

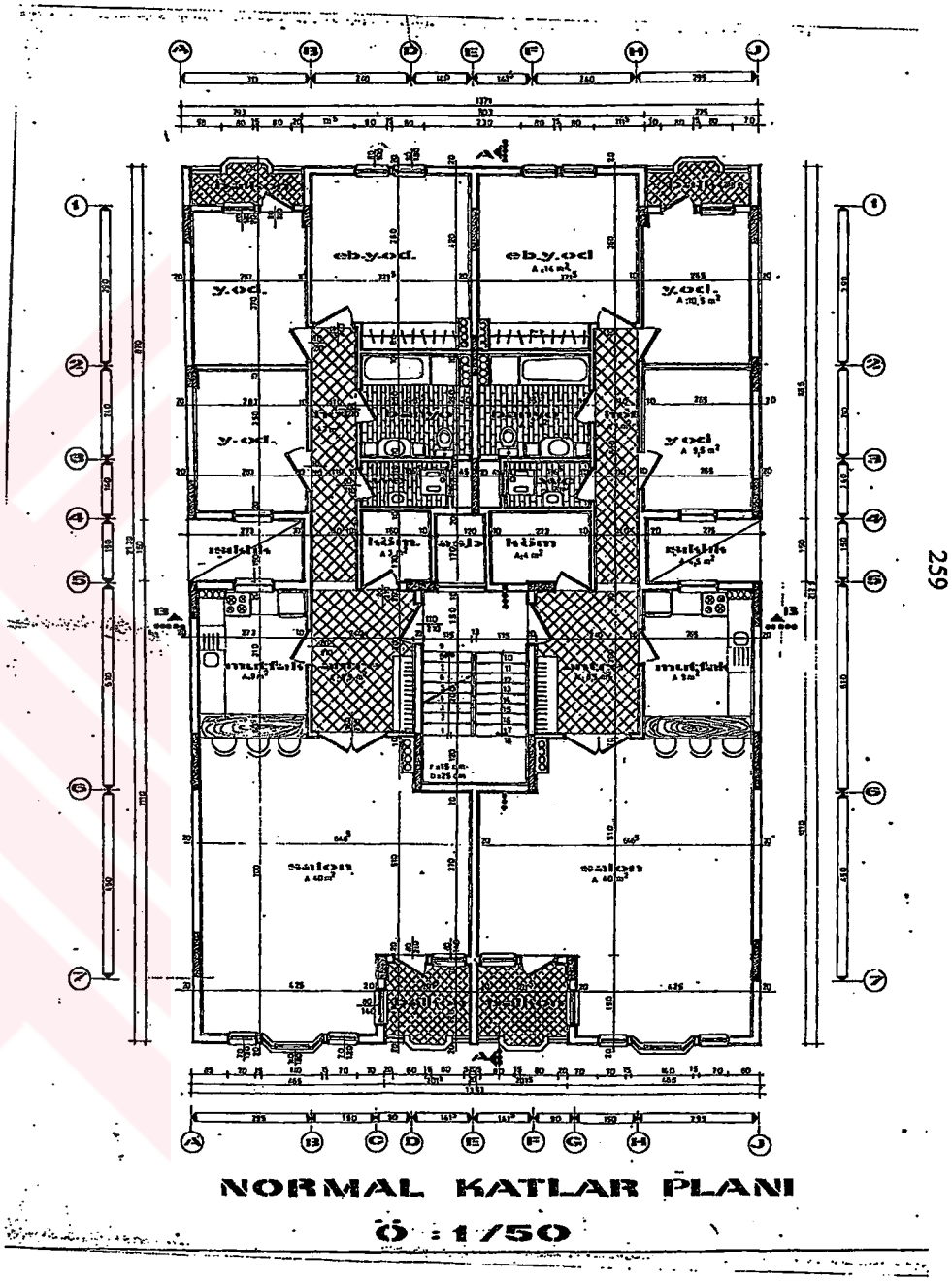
12	Veliahmet Mahallesi	19N Ia/28	356	7

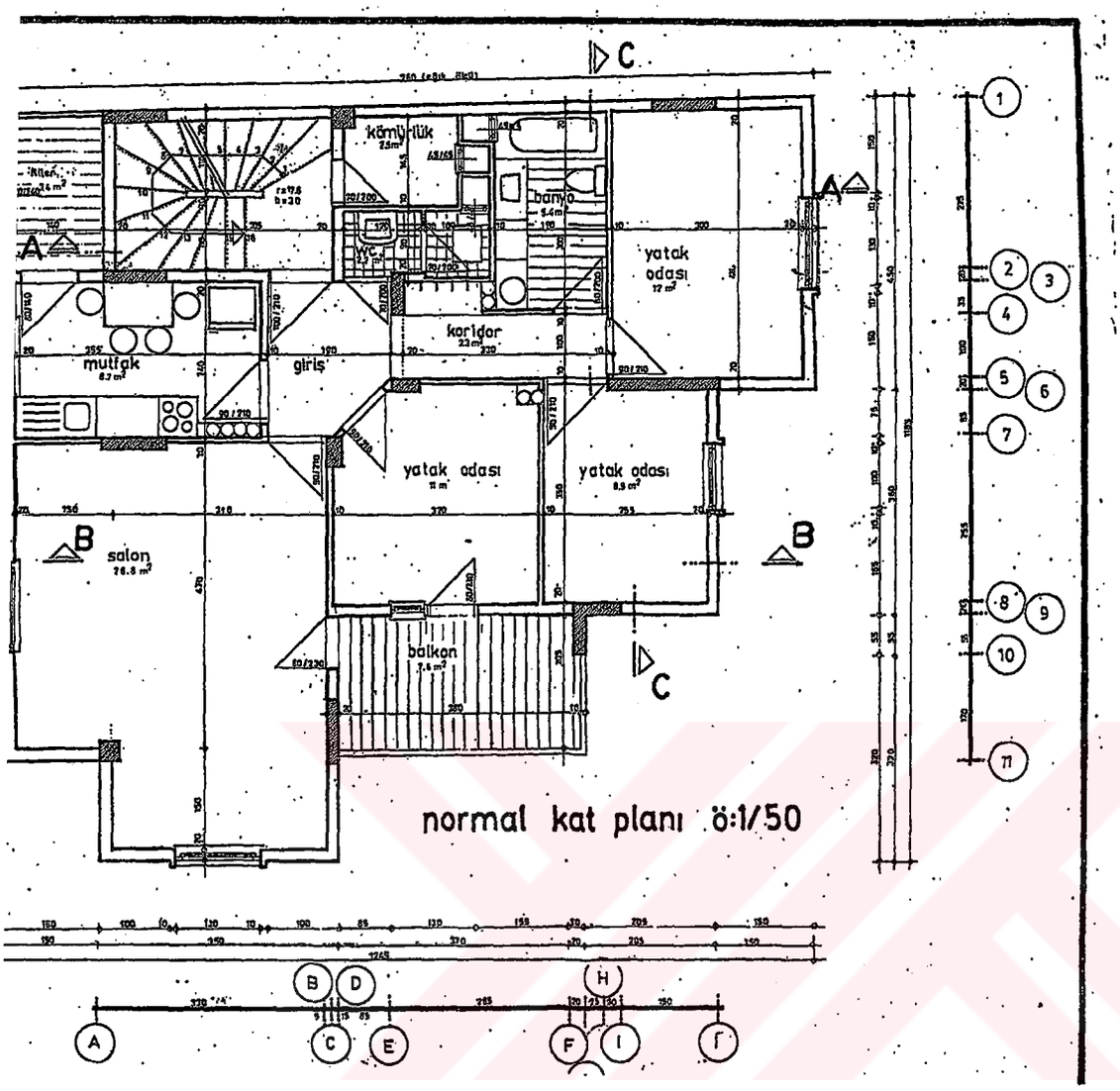
EK 3 İZMİT APARTMAN TİPİ KONUT PLAN ÖRNEKLERİ

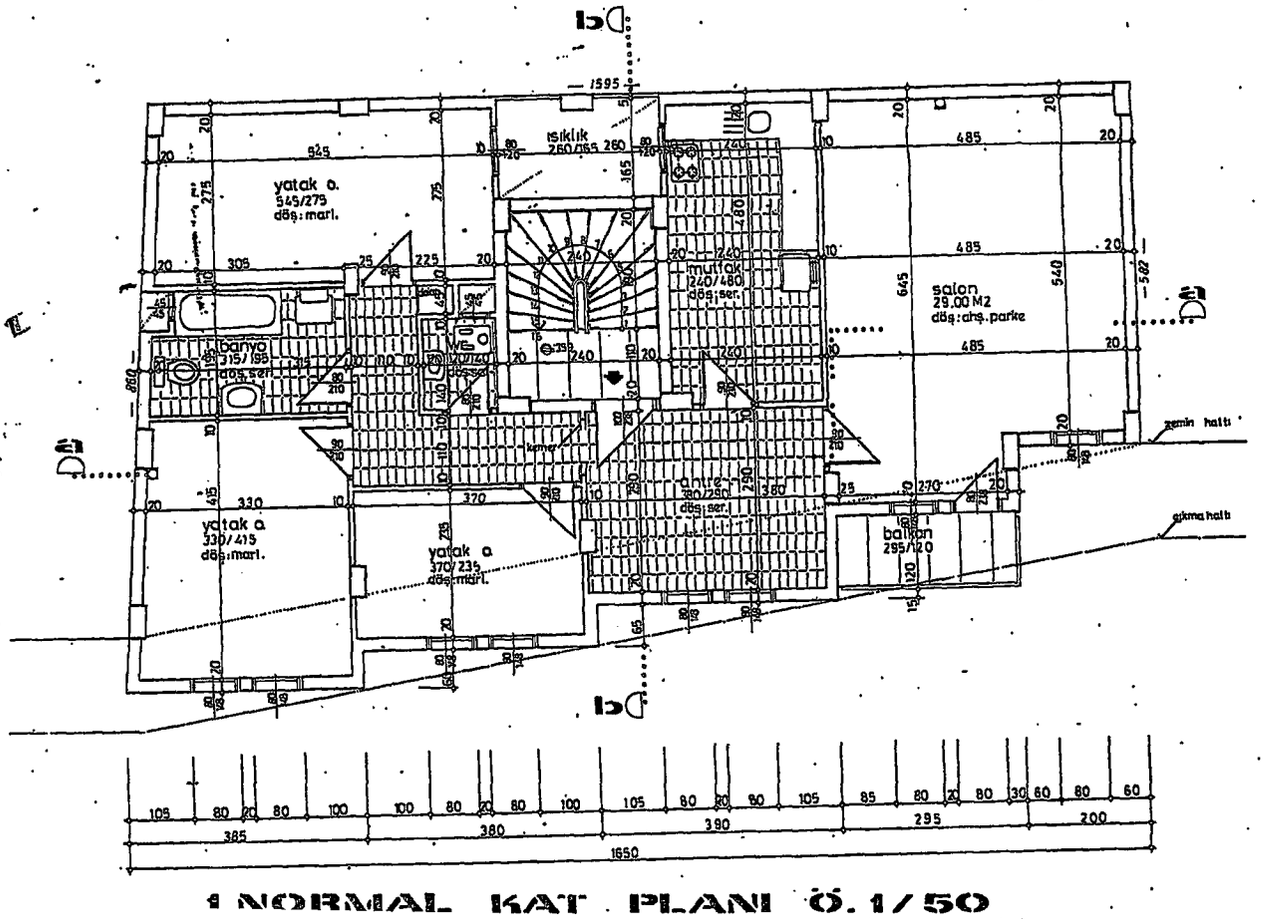

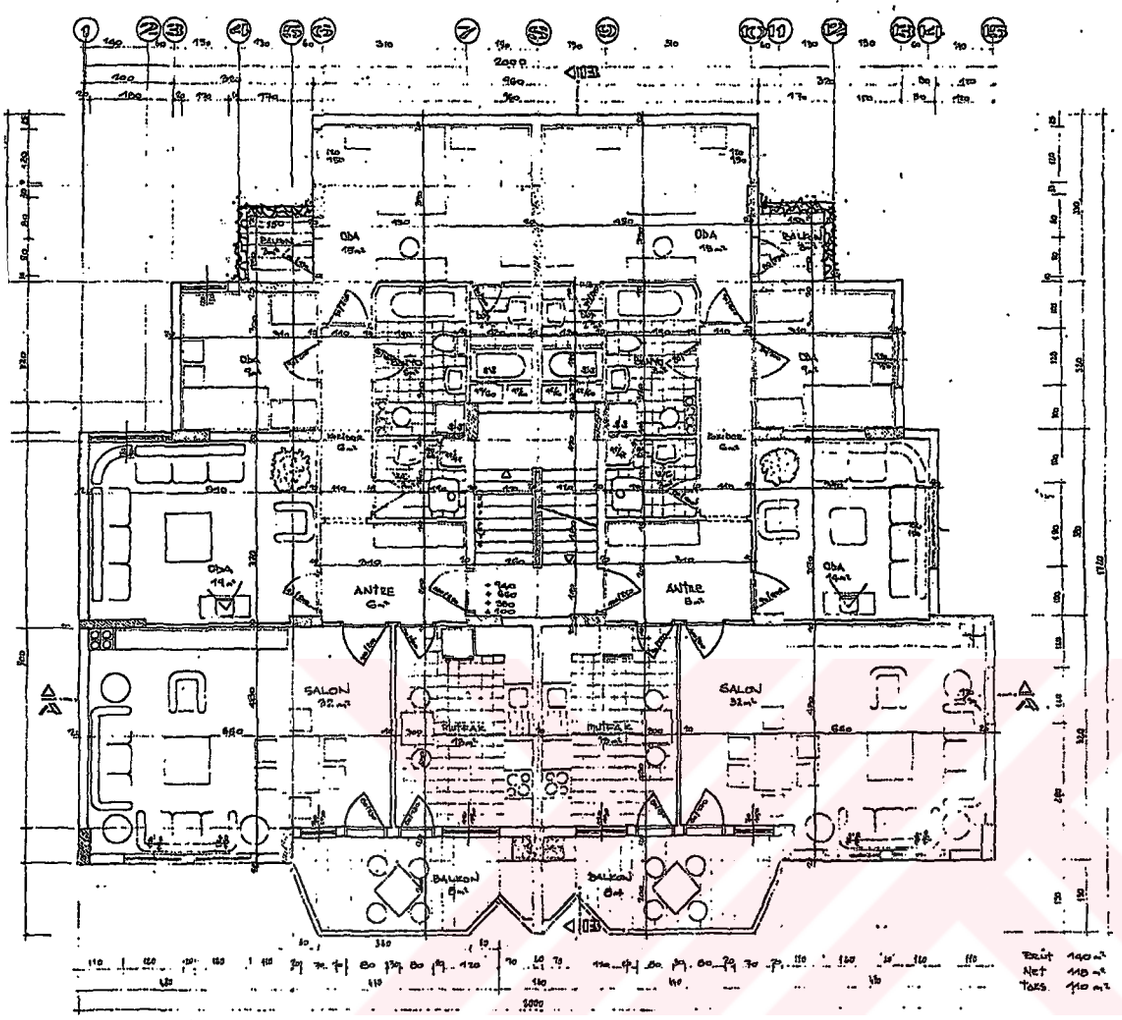

(B)-(C) BLOK NORMAL KAT PLANI

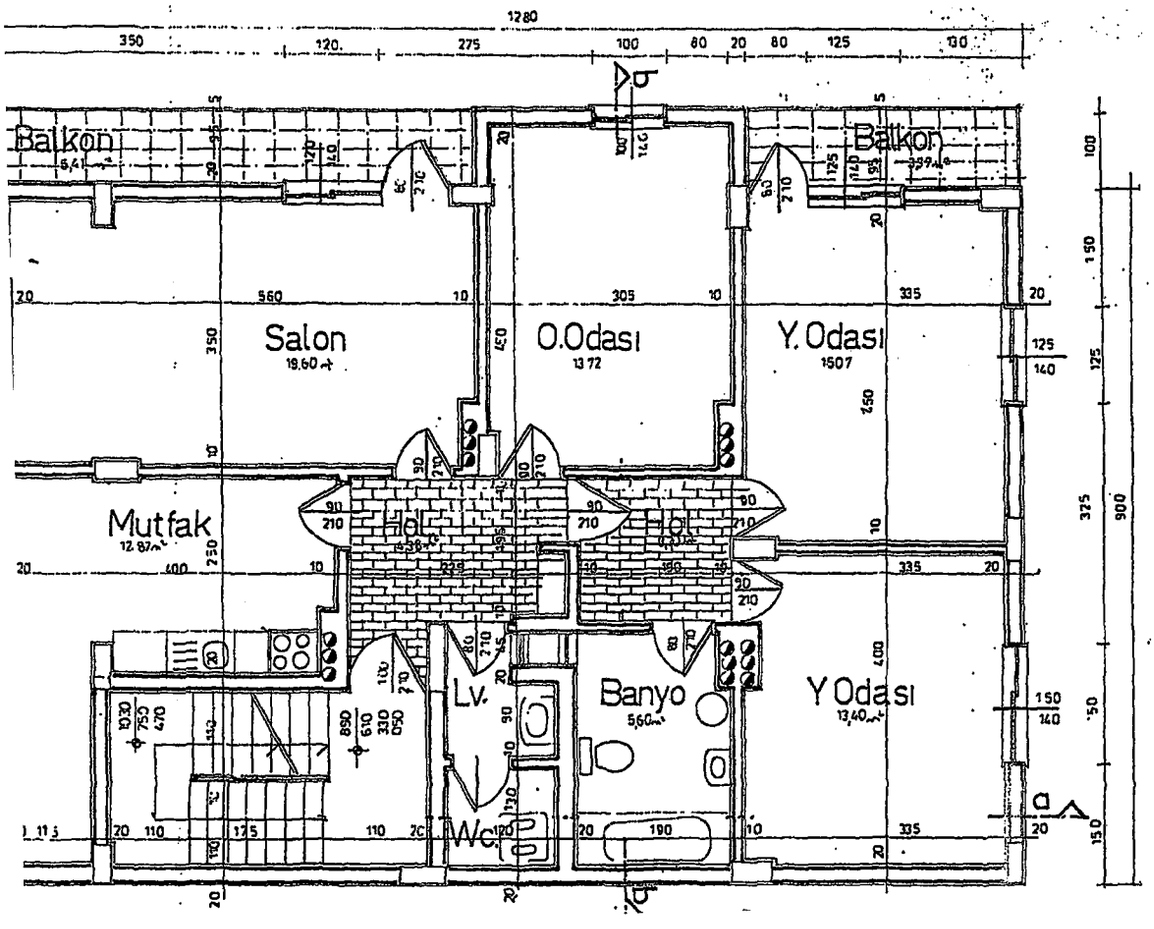

NORMAL KATLAR PLANI
0 : 1/50

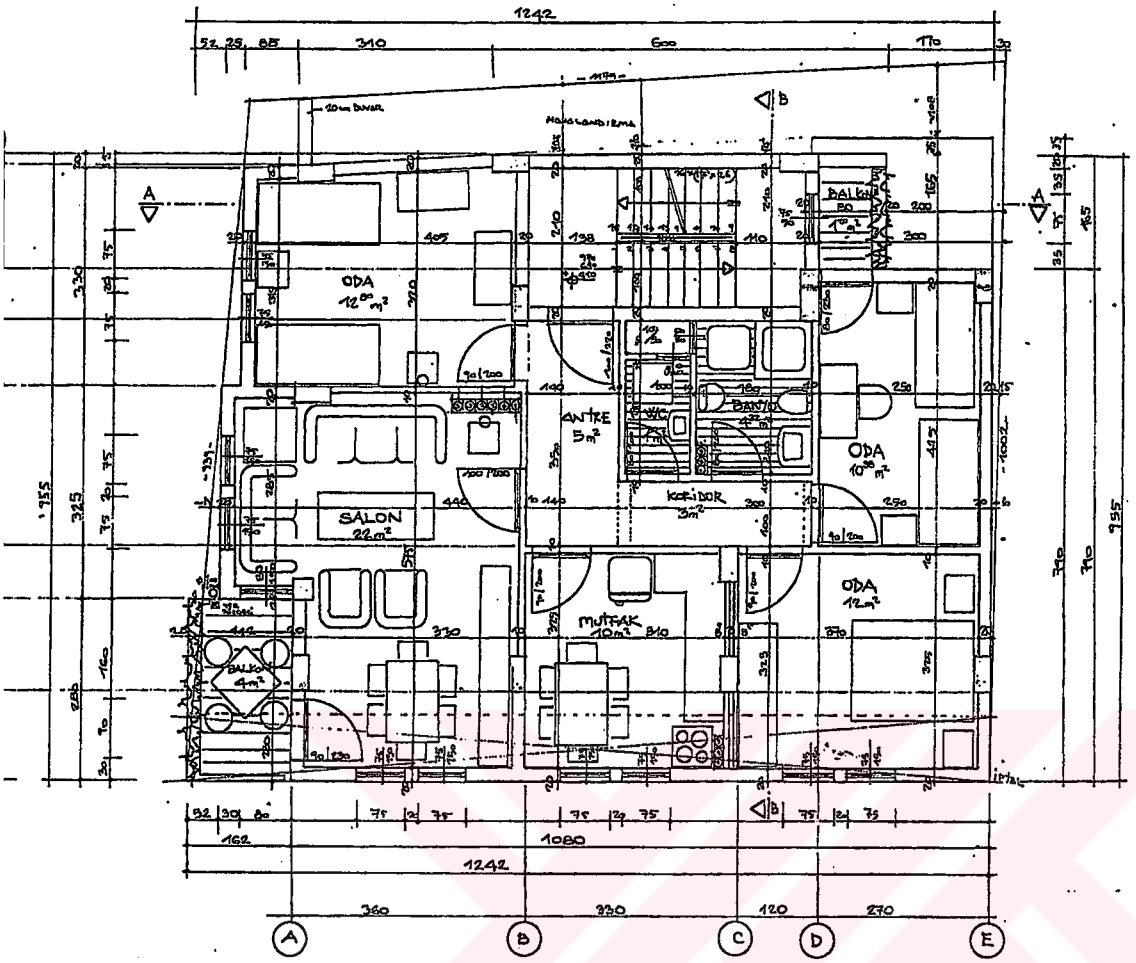

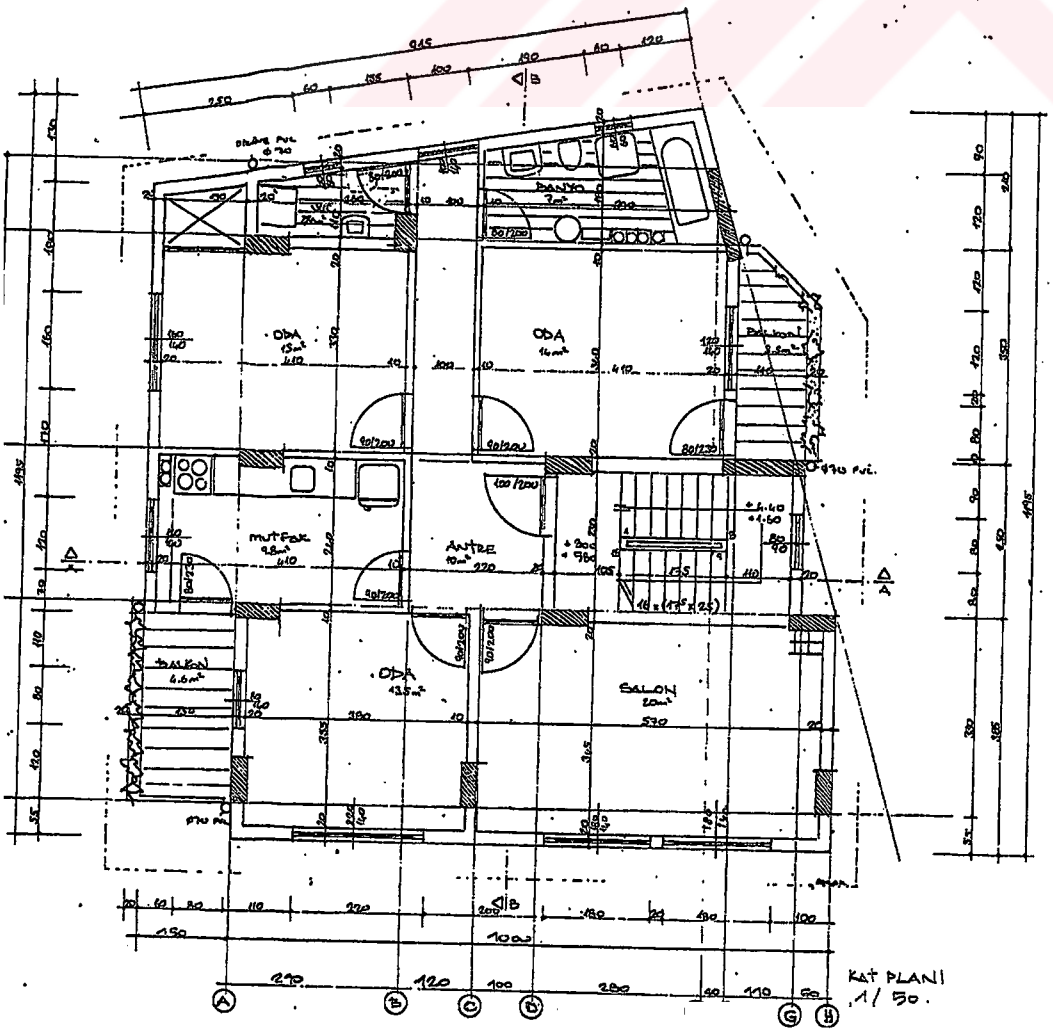

NORMAL KAT PLANI Ö. 1/50

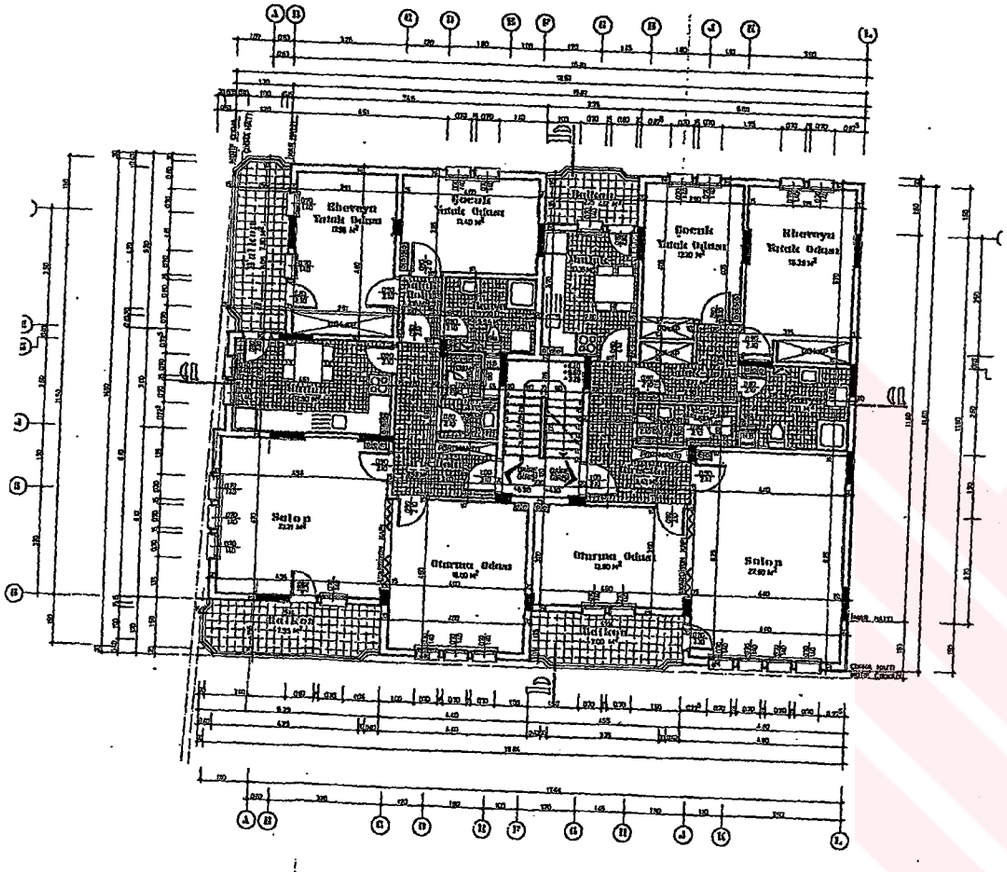

ANTRE
SALON
BALKON

Balkon
Balkon
Salon
19,60
O.Odası
13,72
Y.Odası
15,07
Mutfak
12,87
Hol
Hol
Lv.
Banyo
5,60
Y.Odası
13,40
Wc

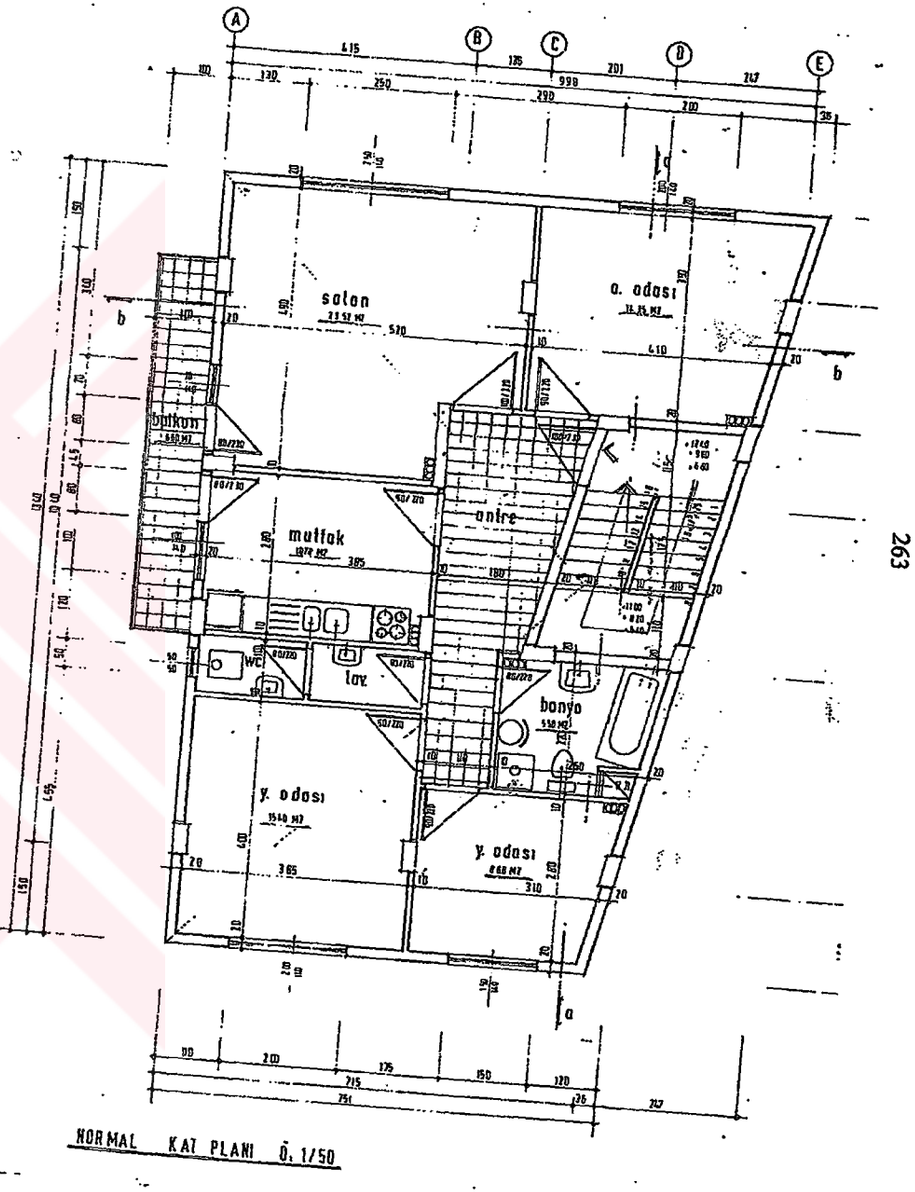

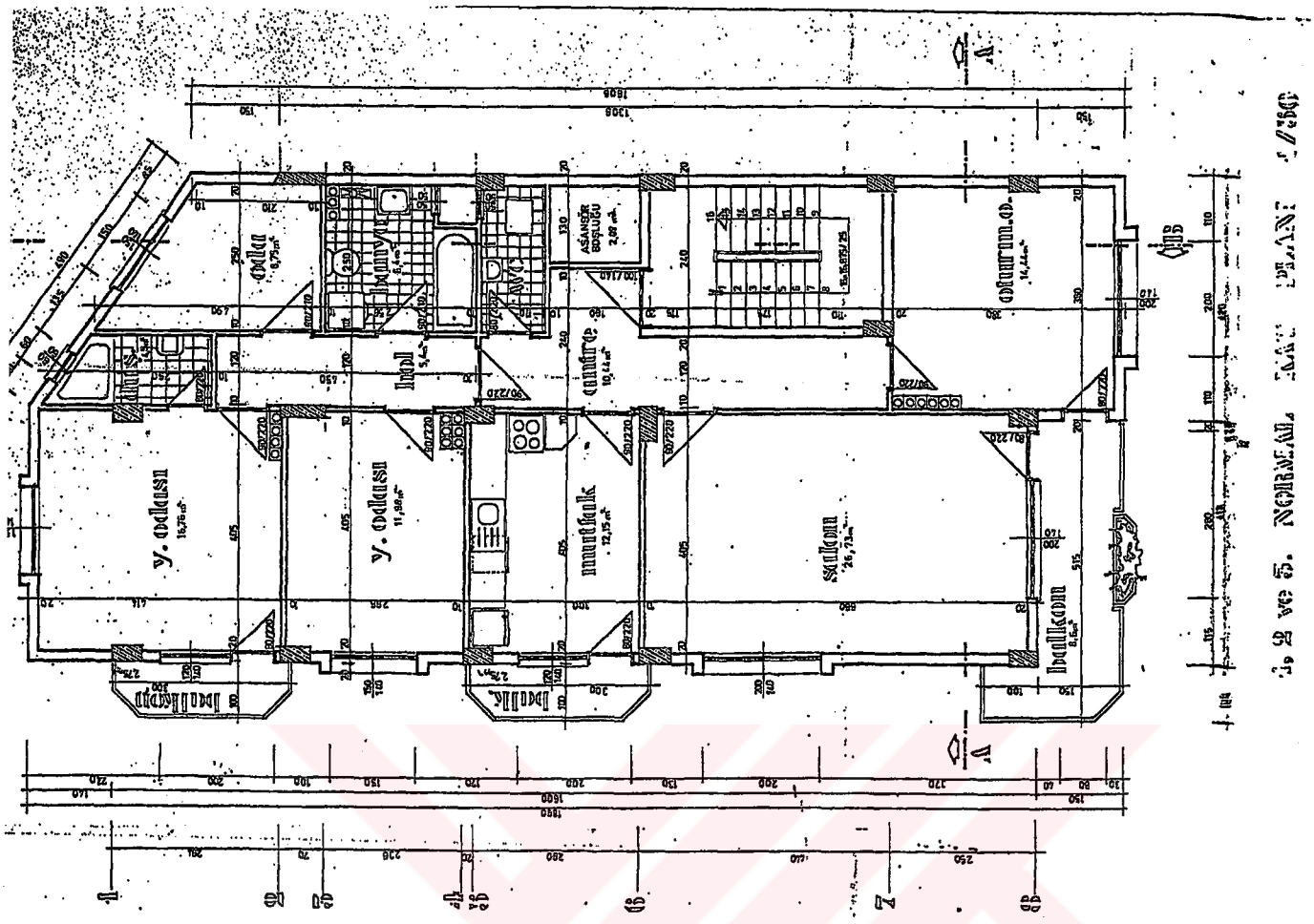
KAT PLANI
1/50.

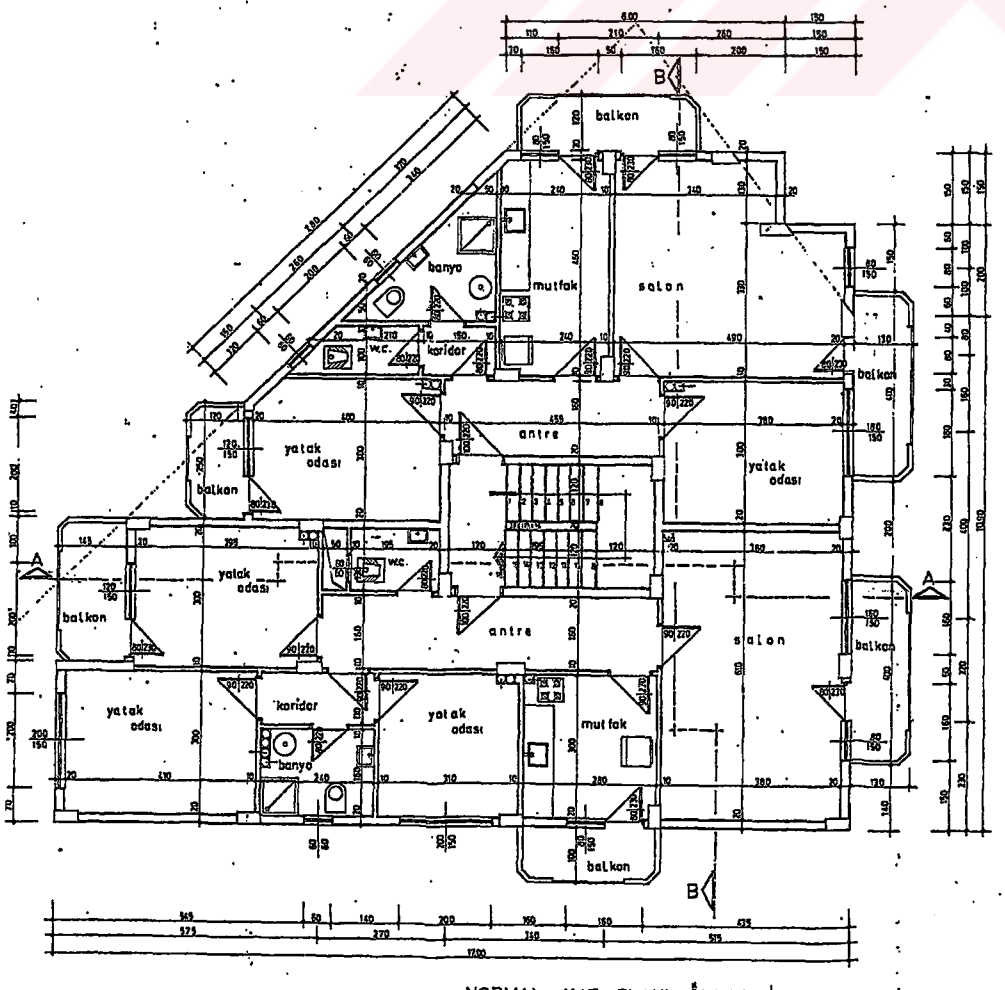

NORMAL KAT PLANI Ö=1/50

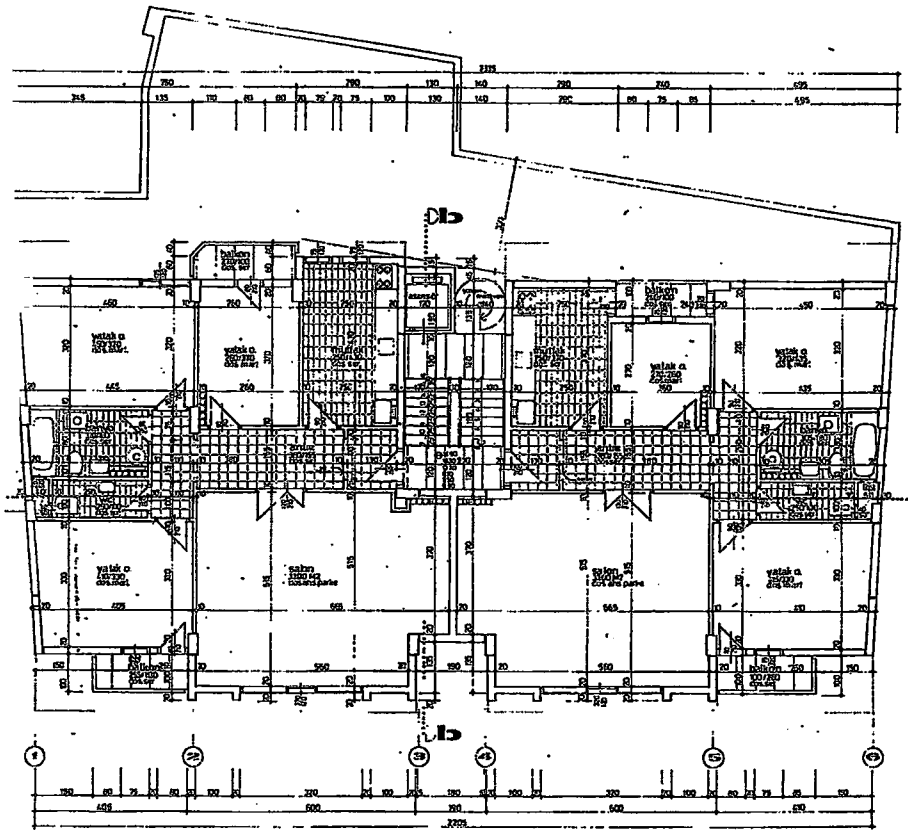

NORMAL KAT PLANI Ö. 1/50

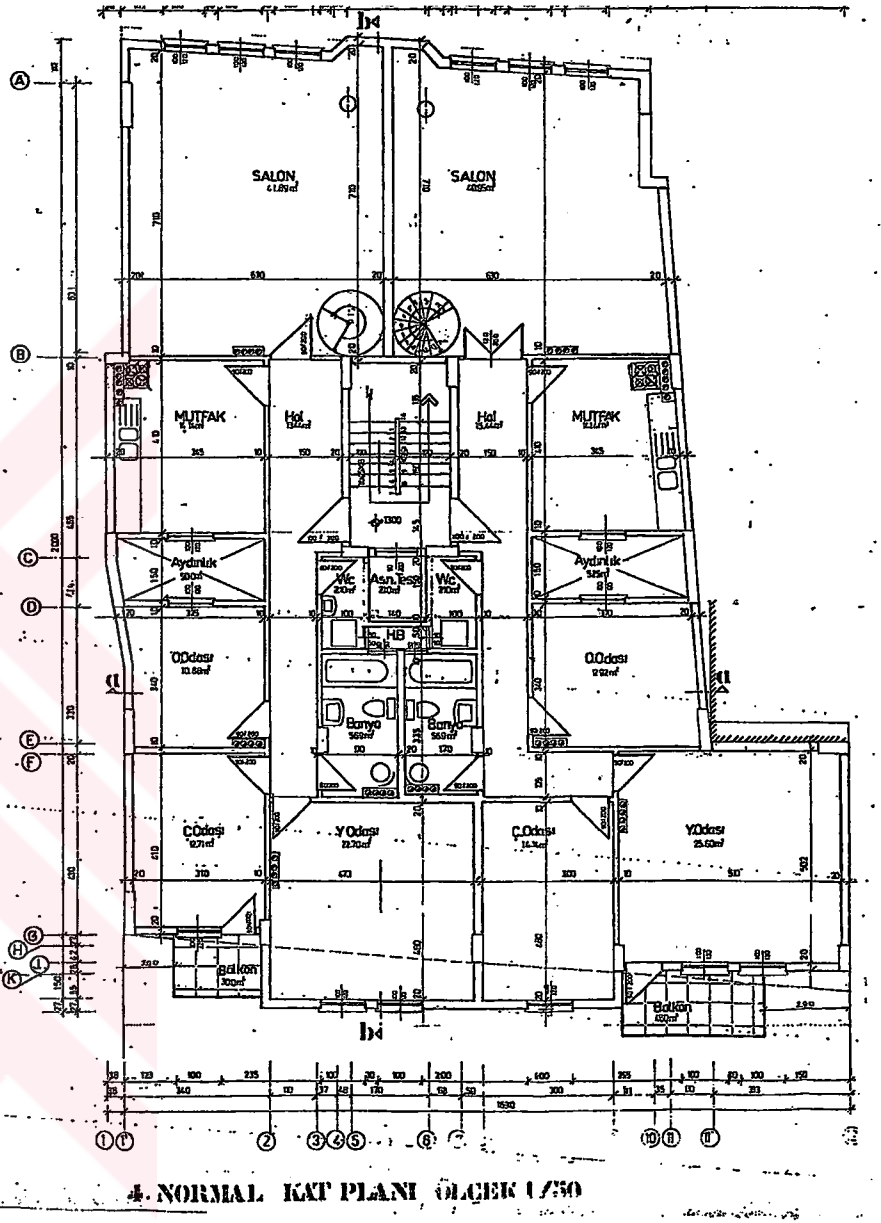

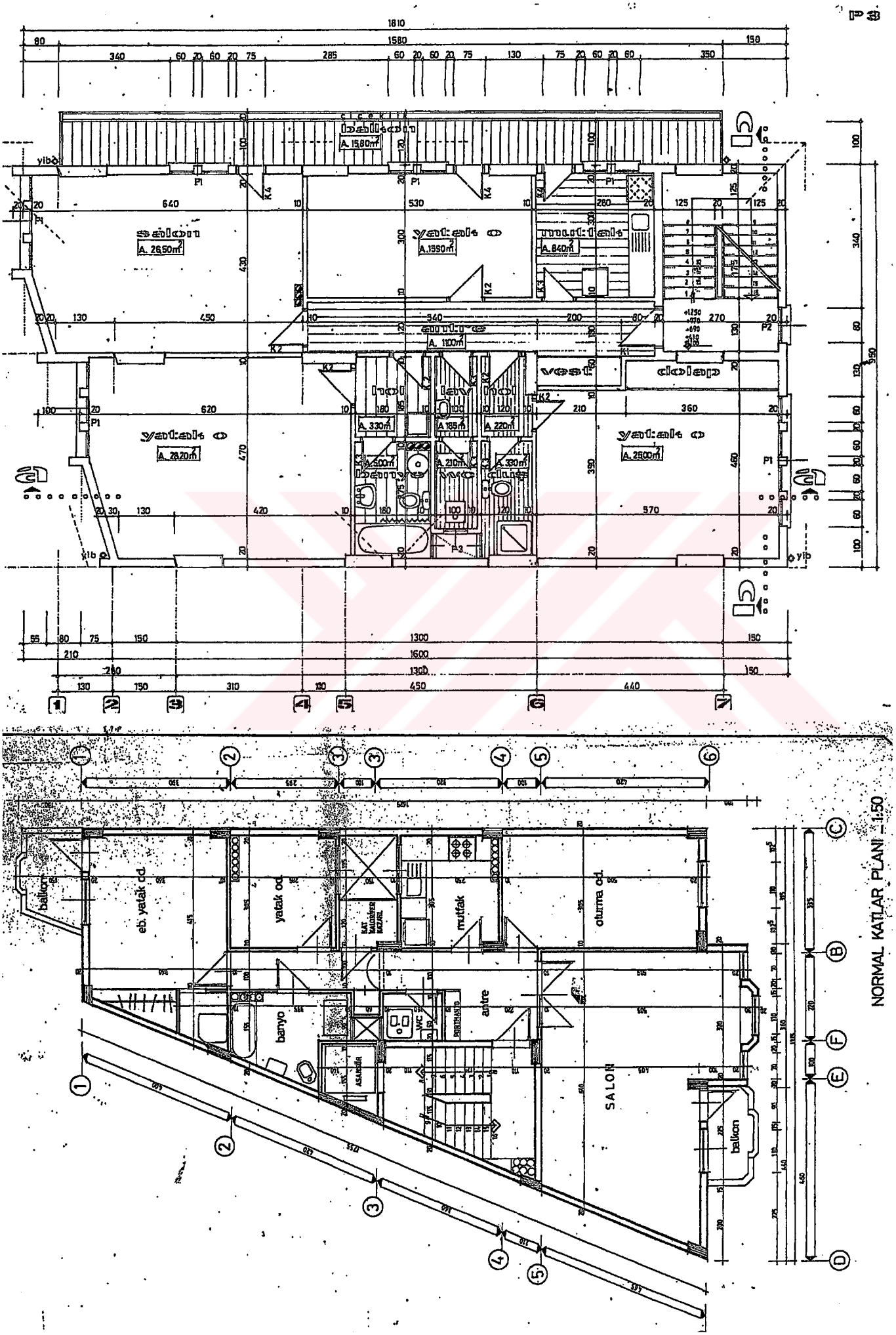
NORMAL KAT PLANI ÖLÇEK 1/50

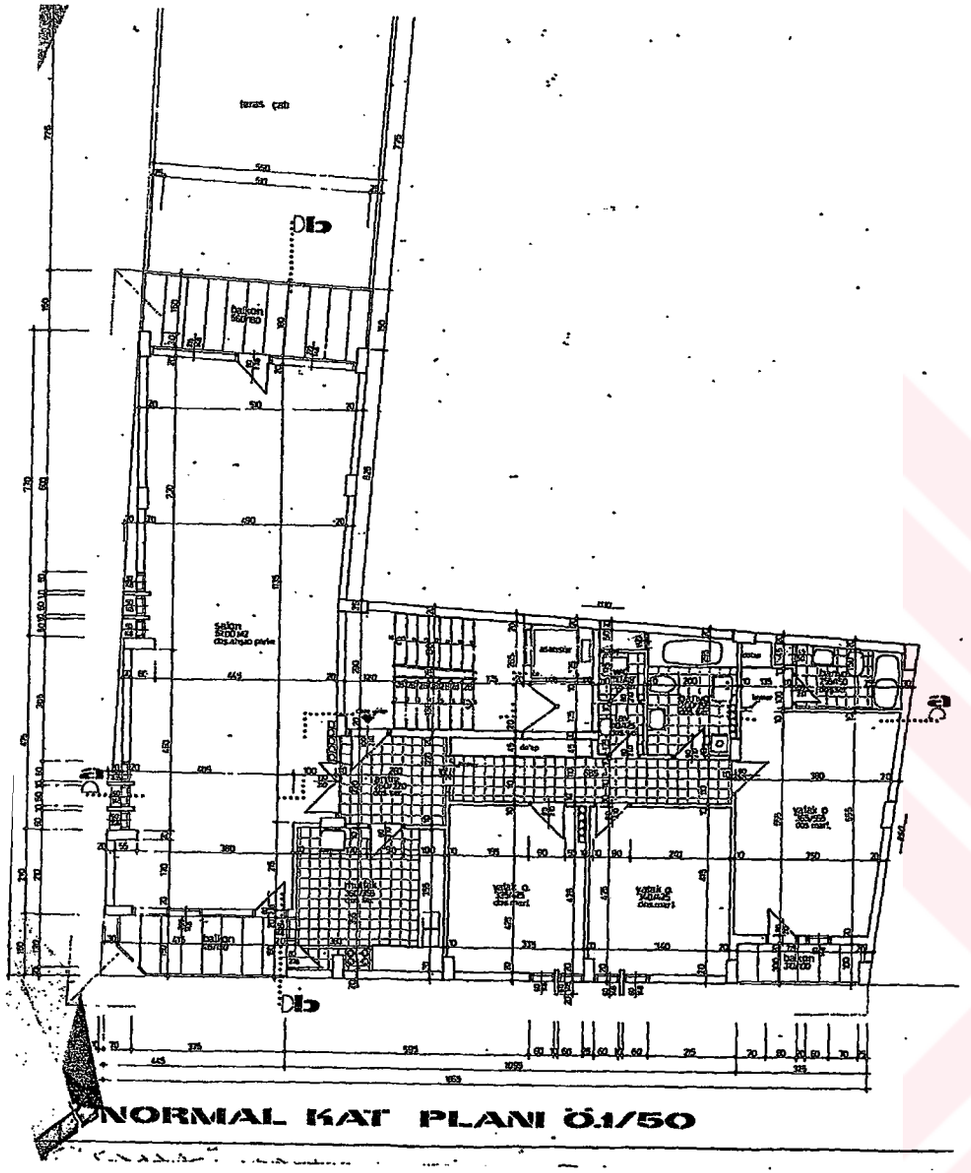

NORMAL KAT PLANI Ö.1/50

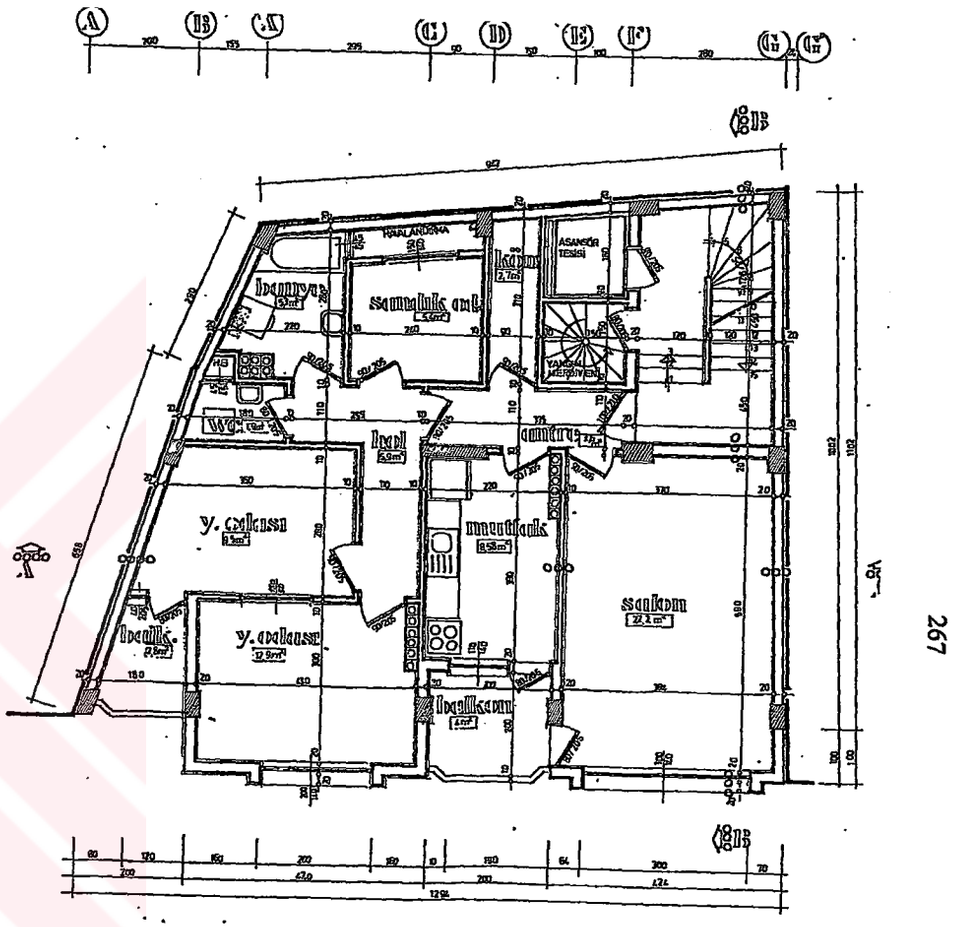

4. NORMAL KAT PLANI ÖLÇEK 1/50

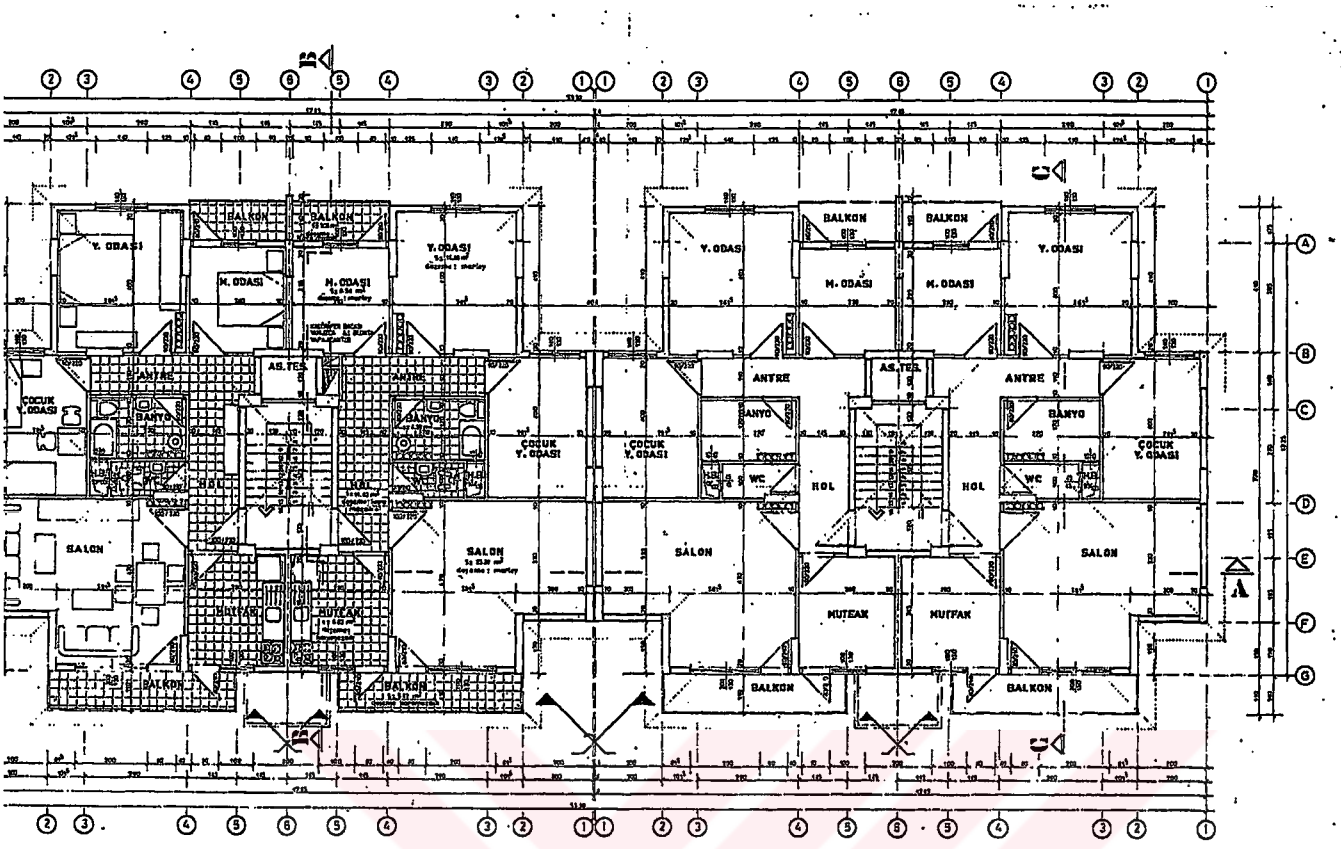

balkon
eb. yatak od.
yatak od.
mutfak
oturma od.
banyo
antre
WC
SALON
balkon
NORMAL KATLAR PLANI - 1.50

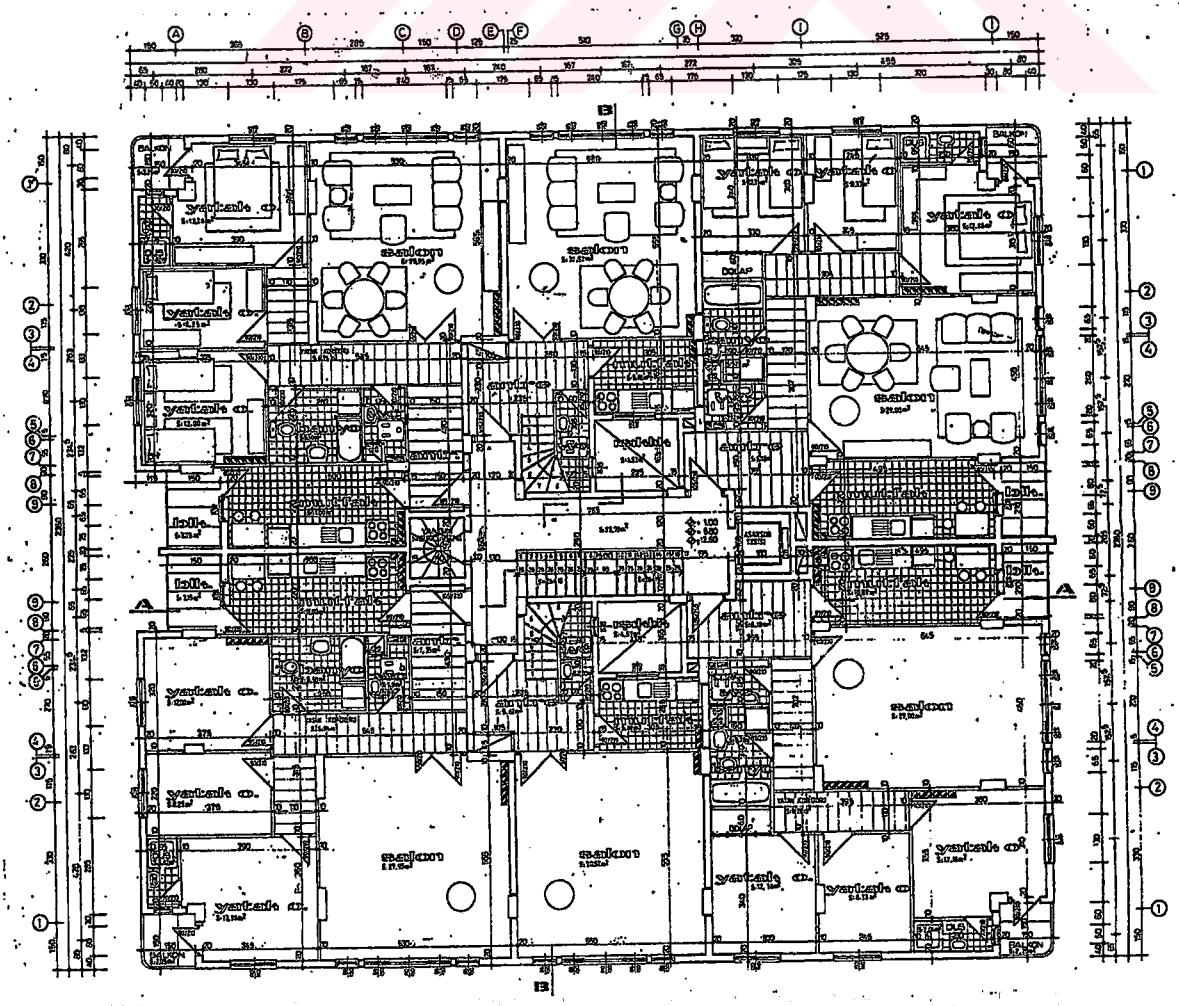
NORMAL KAT PLANI Ö.1/50

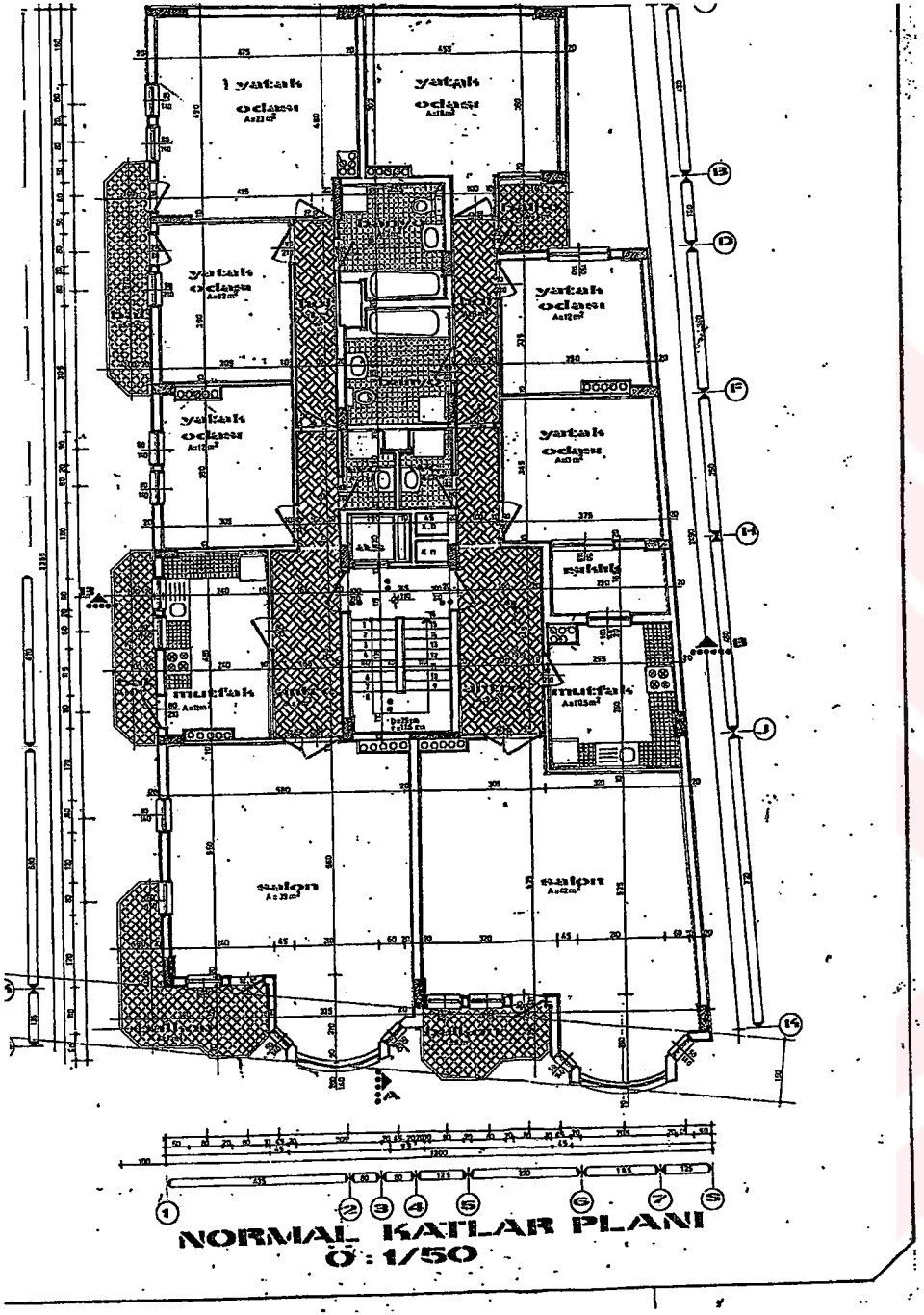

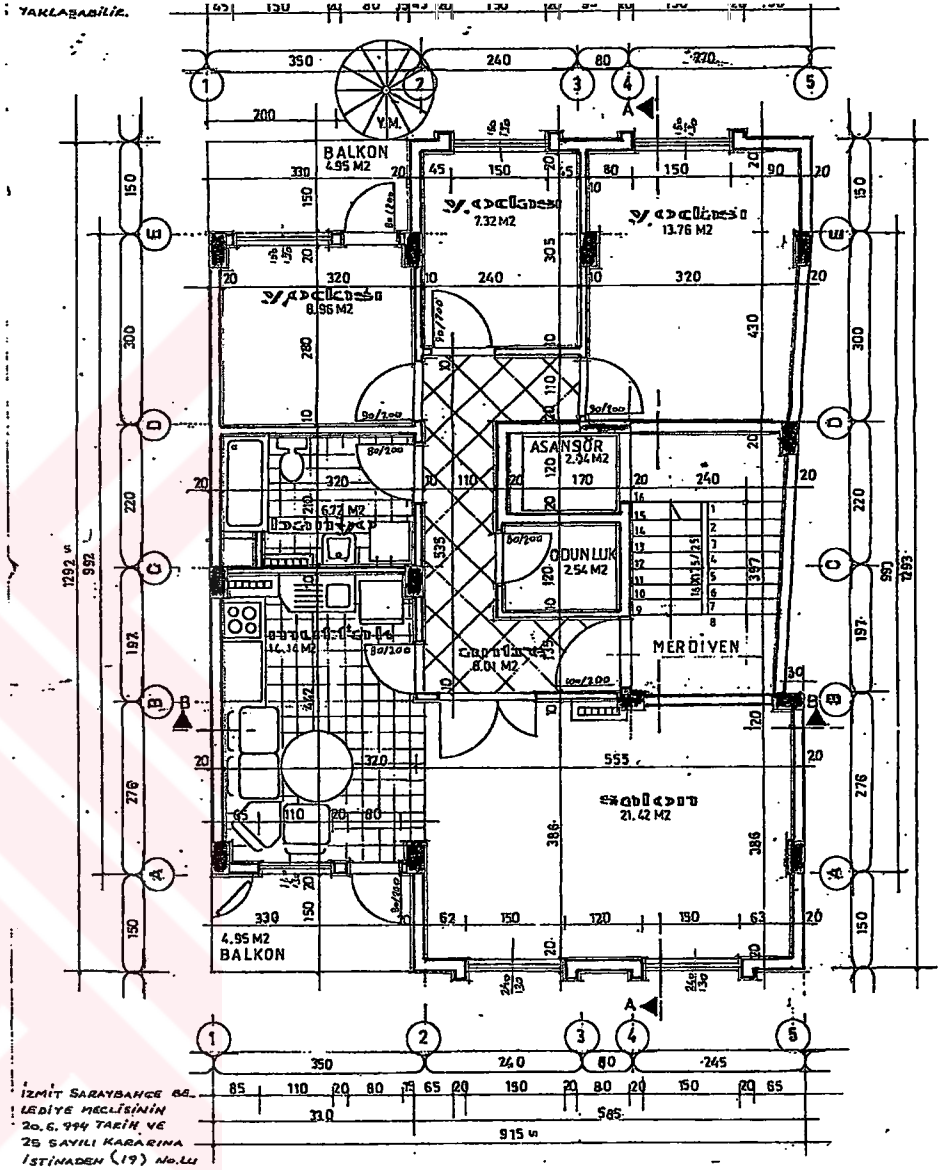
NORMAL KAT PLANI 1/50

BLOK ZEMİN ve NORMAL KAT MİMARİ PLANI ÖLÇEK 1/50

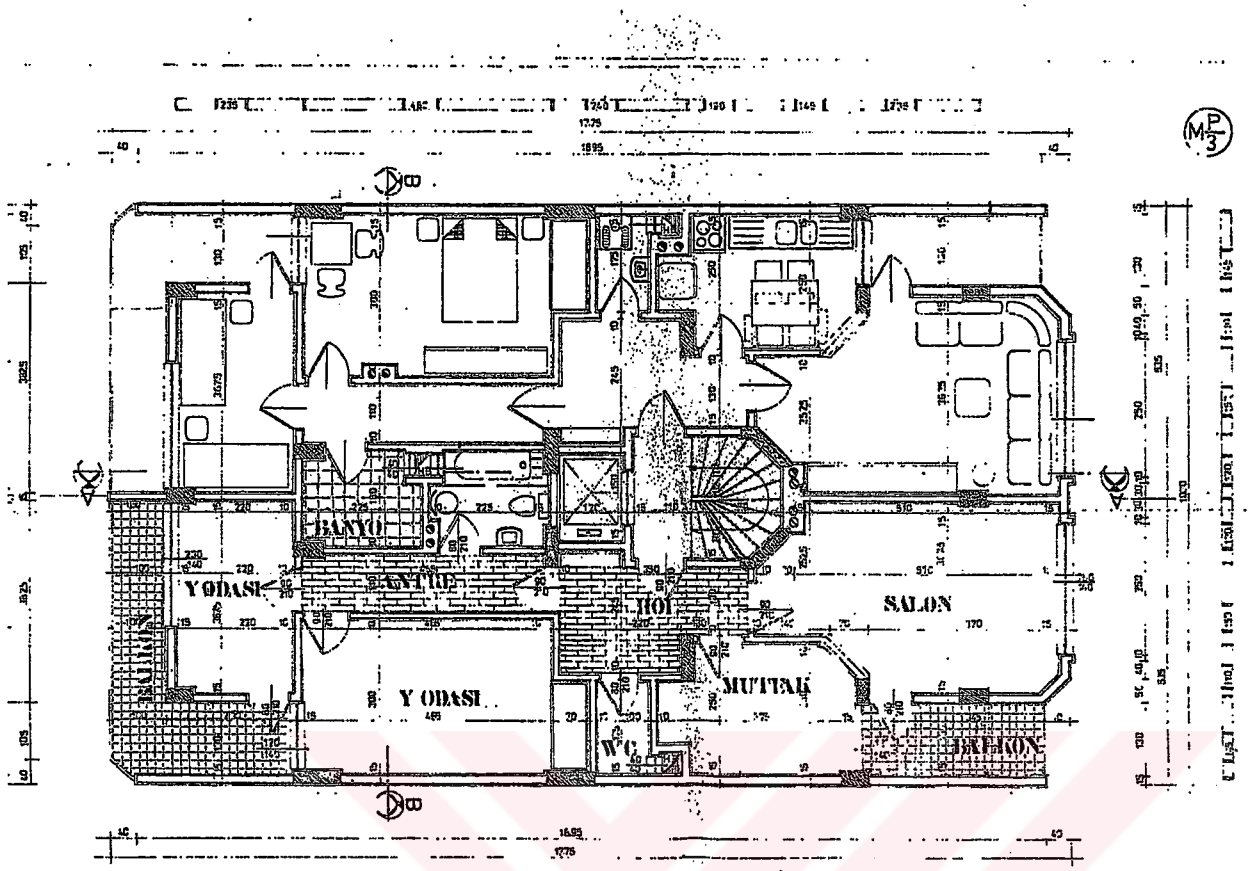

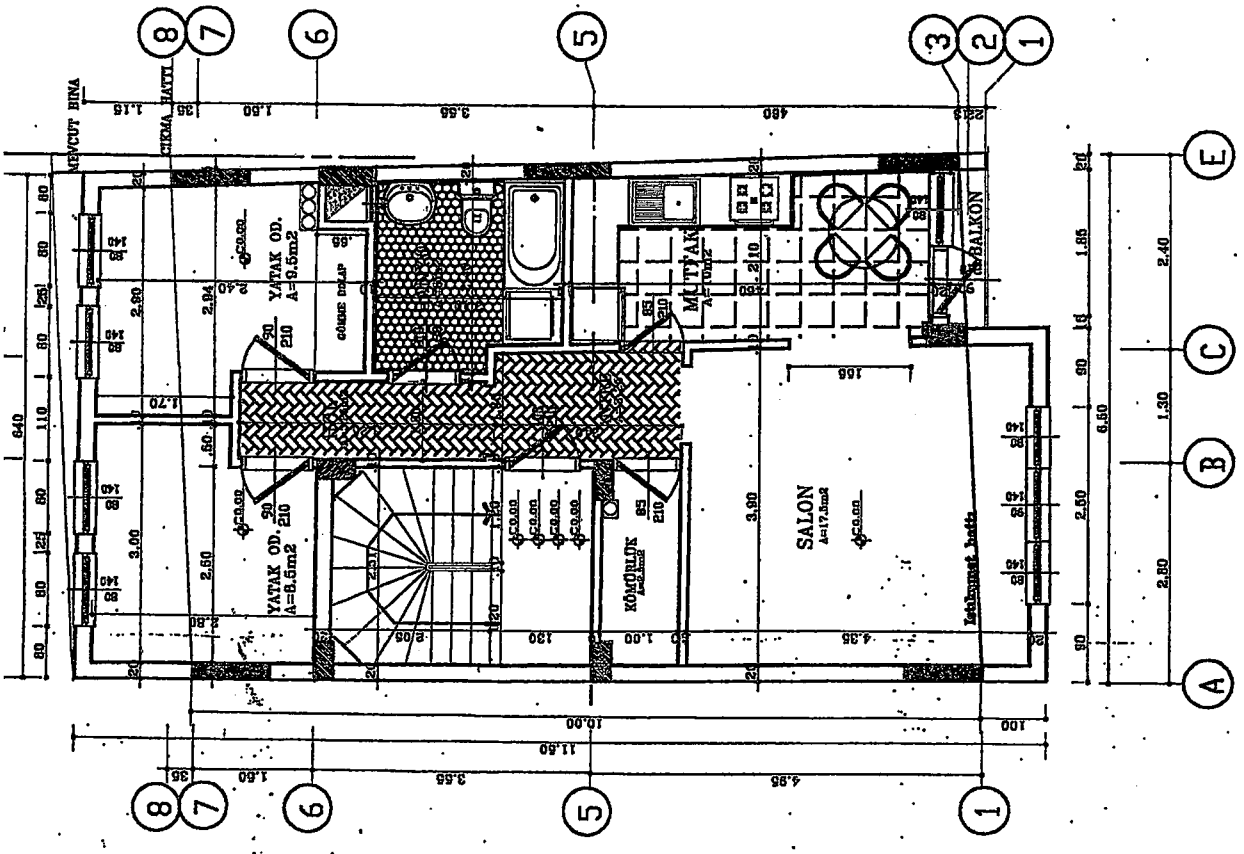

İZMİT SARAYBAHÇE 66. LEDİYE MECLİSİNİN 20.6.994 TARİH VE 25 SAYILI KARARINA İSTİNADEN (19) NO.LU PARSELDE KULLANILMAYAN ESKİ BİNA BULUNDUĞUNDAN, AÇIK ÇIKMA İPTALİ KALDIRILMIŞTIR.

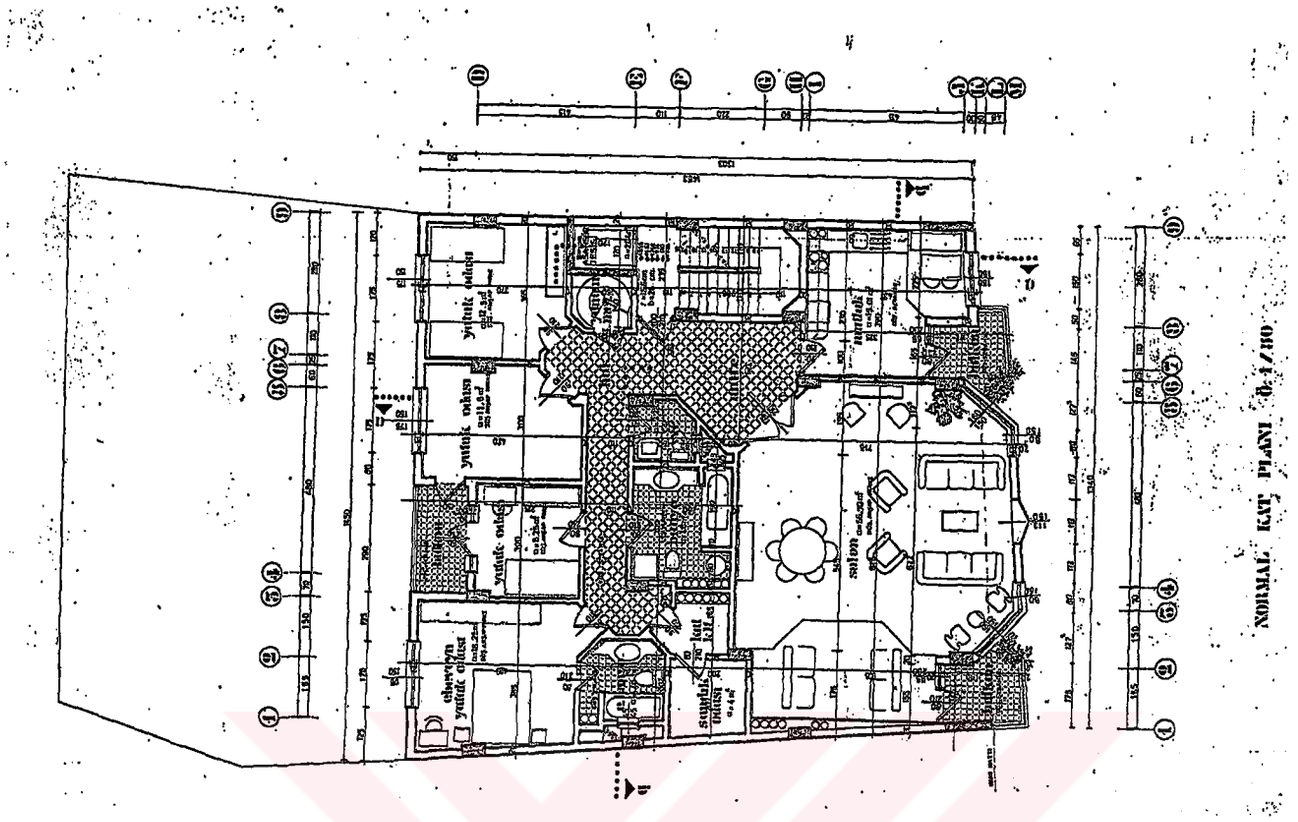
NORMAL KAT PLANI 1/50

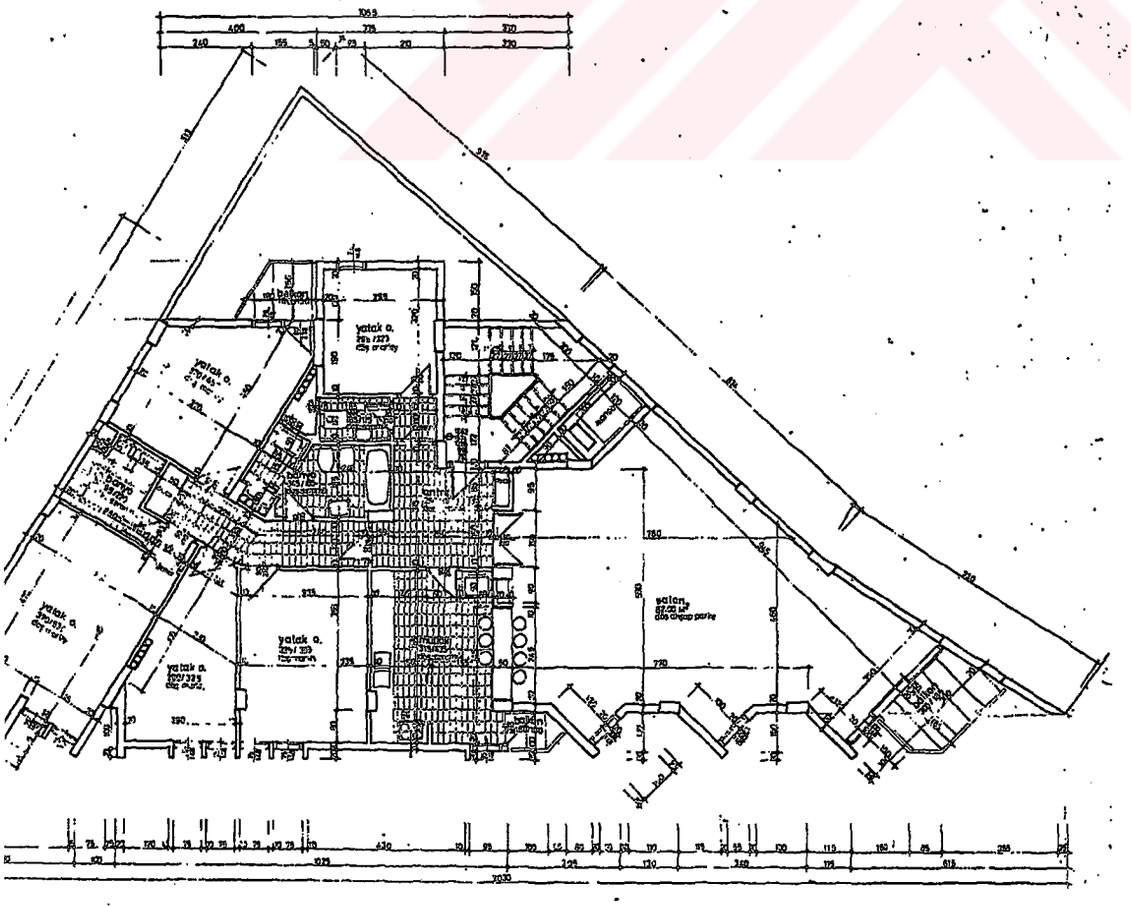
NORMAL KAT PLANI Ö:1-50

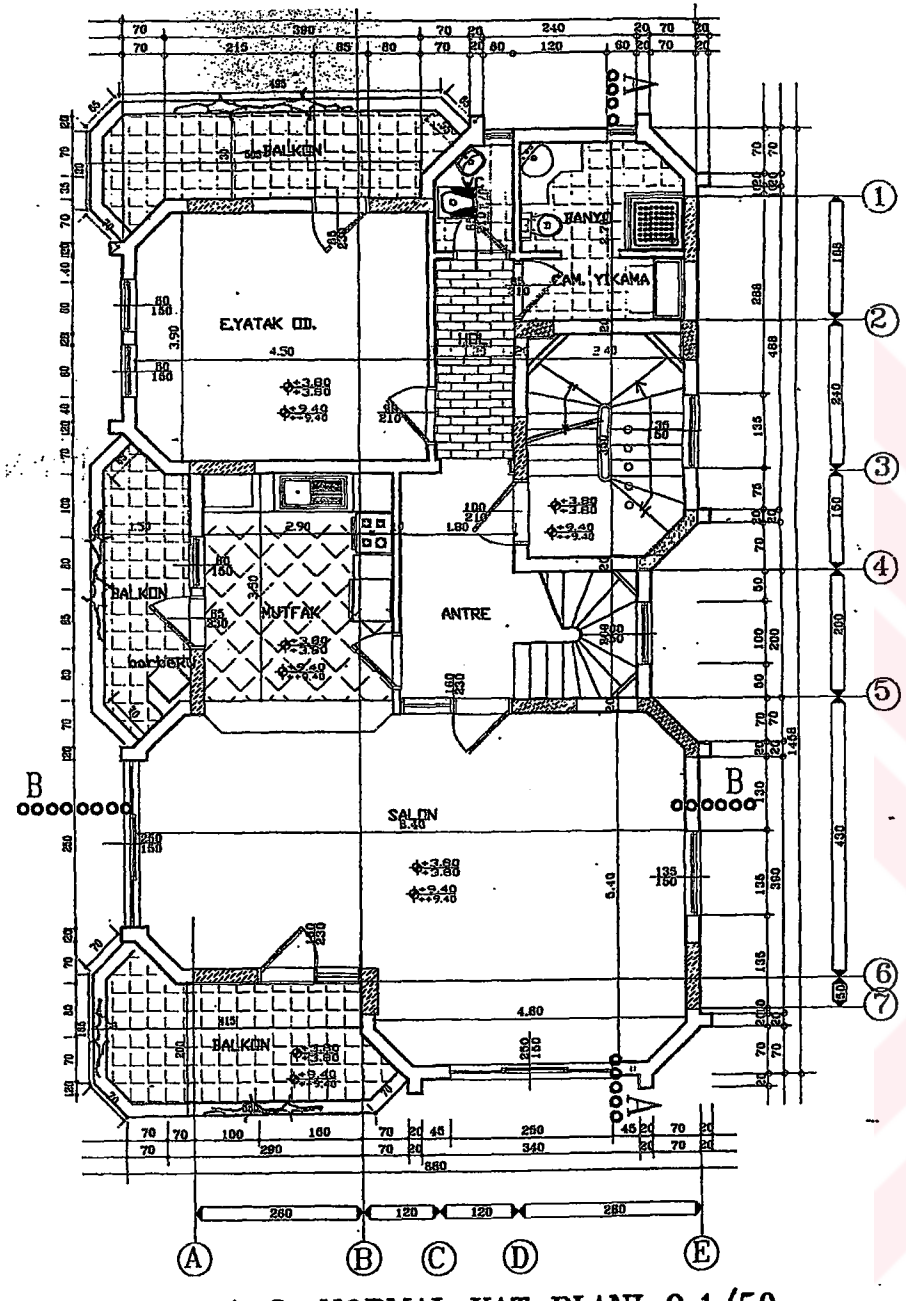
NORMAL KAT PLANI Ö:1/50

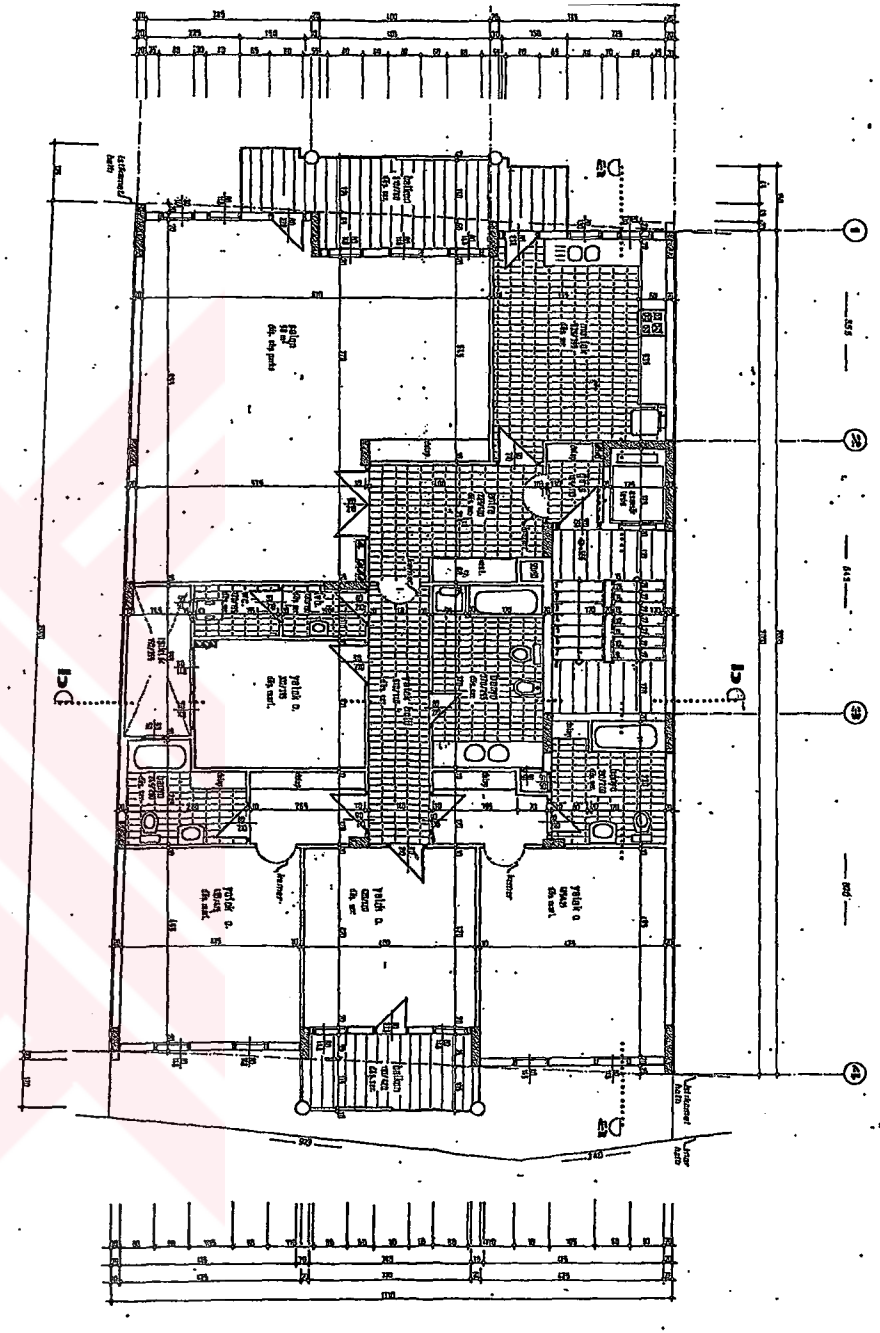
NORMAL KAT PLANI Ö. 1/50

NORMAL KAT PLANI Ö. 1/50

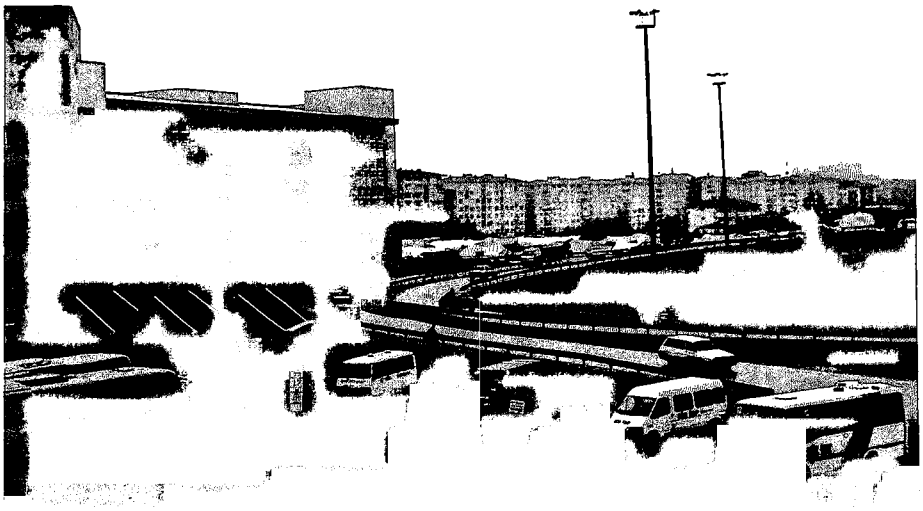
1-3. NORMAL KAT PLANI 0:1/50

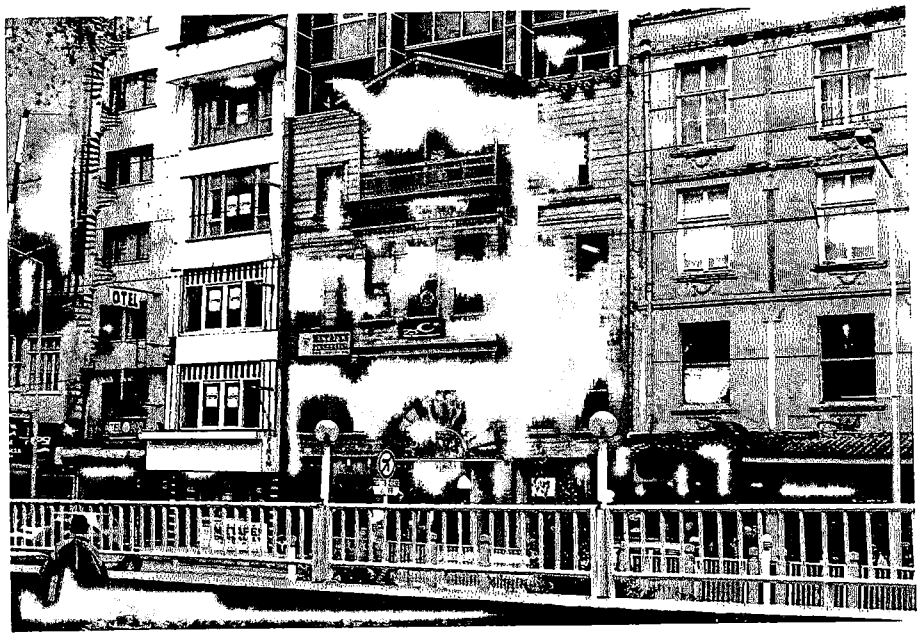

EK 4 GÜNÜMÜZ İZMİT' İNDEN FOTOĞRAF ÖRNEKLERİ

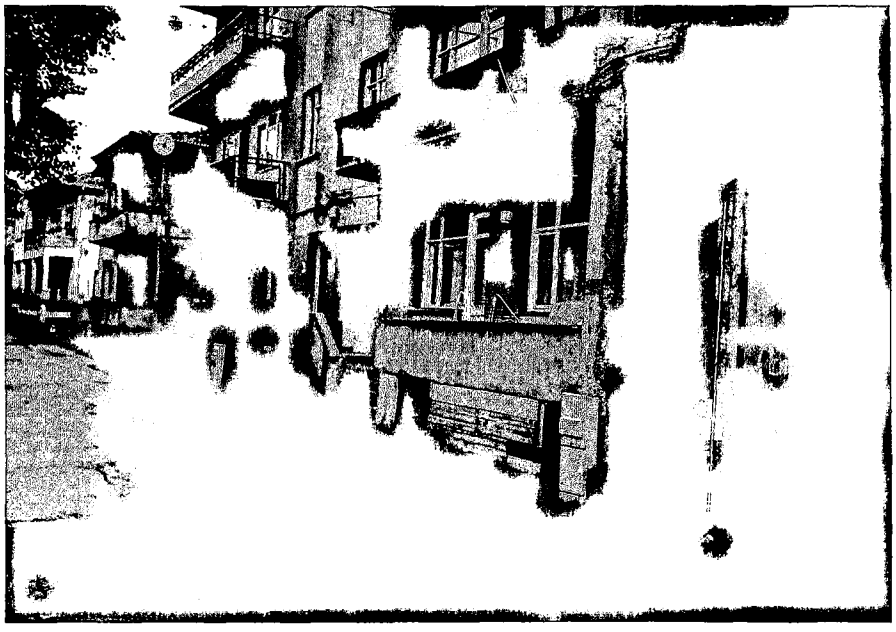

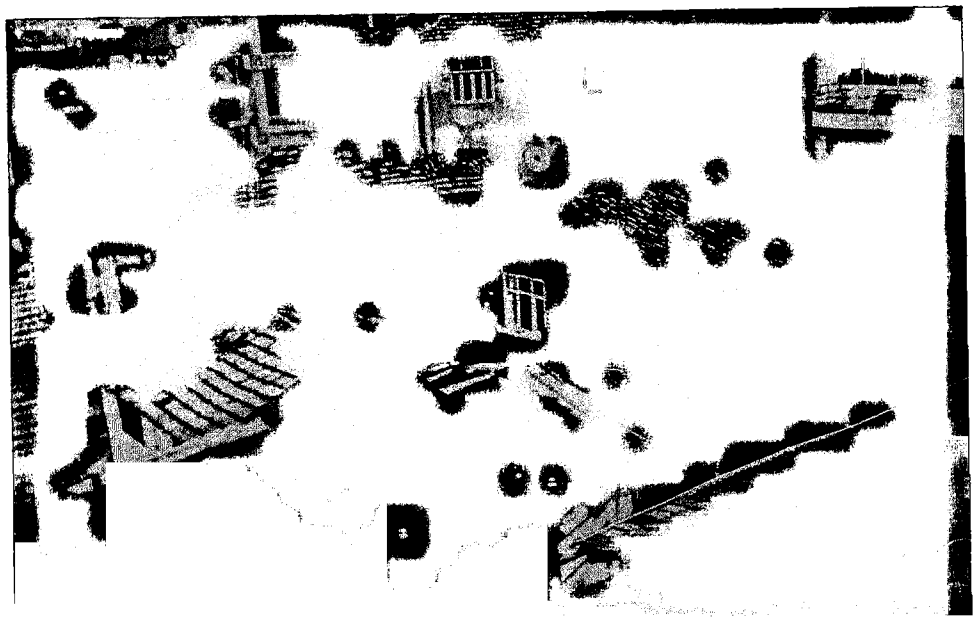

OTEL

ÖZEL BİLGİSAYAR KUR
YENİ DÖNEM KAYITLARIMIZ BAŞLA
TEL:331

EK 5

MİMARLAR İÇİN DÜZENLENEN ANKET FORMU

Kişisel bilgiler

1- Adınız-soyadınız

2- Doğum yeriniz?

3- Mezun olduğunuz üniversite-bölüm?

4- Mezun olduğunuz yıl?

5-Kaç yıldır İzmit'te yaşamaktasınız?

6- Kaç yıldır serbest çalışıyorsunuz?

7- Kaç yıldır İzmit'te çalışıyorsunuz?

Tasarıma yönelik sorular

8-Genelde tasarladığınız bina tipolojileri

a-konut b-diğer(lütfen yazınız.)

9-Tasarım yaparken hangi kaynaklardan faydalanırsınız?

a-Yerli ve yabancı tasarımcıların ürünleri

b-daha önce tarafınızdan yapılmış tasarımlar

c-O bölge de daha önce yapılmış binalar

d-Aynı sokak/cadde üzerindeki binalar

e-diğer(lütfen belirtiniz.):

10-Sizce, tasarım yaparken göz önünde bulundurulması gereken faktörlerden en önemli üç tanesini önemliden önemsize doğru sıralayınız.

a- Kültür ,gelenekler,örf-adetler

b- dinsel-etnik köken

c- aile strüktürü

d- Mal sahibinin istekleri

e- kullanıcıların eğitim düzeyi

f- Mal sahibinin ekonomik durumu

f- Yapı ekonomisi

g- göç

h- diğer(lütfen belirtiniz.):

İzmit'e ilişkin bilgiler

11-İzmit için tasarlanacak konut ile diğer illerden biri için tasarlanacak konut arasında fark olmalı mı?

Evet( ) Hayır( )

Evet ise;

12-Sizce, bu fark ne tür sebeplerden oluşmaktadır?

13-İzmit'e göçle gelenlerden oluşan nüfus için yapılan tasarımların mekan organizasyonu şemasında, İzmitli kullanıcılar için yapılan tasarımlardan farklılıklar olmakta mıdır?

Evet( ) Hayır( )

14-Evet ise;ne tür farklılıklar olmaktadır?

15-İzmit'teki mevcut konut plan tipolojisini incelediniz mi?

Evet( ) Hayır( )

16-Evet ise;

a- Geleneksel konutları

b- Tek apartmanları

c- Toplu konutları

d- Tümü

e- Diğer(Lütfen belirtiniz.):

17-Genelde işveren kimdir?

a- Kullanıcı

b- Arsa sahibi

c- Müteahhit

d- diğer (Lütfen belirtiniz.):

18-Tasarım sürecinde müşteri tarafından, konut organizasyon şemasına (mekan düzenine)yönelik istek ve yönlendirmeler oluyor mu?

Evet( ) Hayır( )

19- Evet ise; ne tür yönlendirmeler yapılmaktadır?

20-Sizce, bu yönlendirmeler, ne istediğini bilerek mi yapılmaktadır?

21-Tasarımını yaptığınız konutlar kullanılmaya başlandıktan sonra konutları tekrar inceleyip, şikayetleri değerlendirme olanağı bulabiliyor musunuz?

Evet( ) Hayır( )

22-Tasarladığınız konut alanları, genellikle hangi aralıklarda değişmektedir?

.....m2/.....m2

23-Genelde, tasarladığınız konutlardaki ortalama oda sayısı ne kadardır?

24-Genelde ne tür aileler için konut tasarlamaktasınız?

a- Tek kişi

b- Çekirdek aile

c- Geniş aile

d- Geçici geniş aile

e- Parçalanmış aile

f-Diğer(Lütfen belirtiniz.):

25-Sizce, aynı mekanın gün içinde farklı eylemler için kullanılması doğru mu?

Evet( ) Hayır( )

26-"Evet" ise; bunu sağlamak için ne tür çözümler üretmektesiniz?

27-Tasarımlarınızda oda boyutları nasıl ve neye göre oluşmaktadır?

28-Konut tasarımlarınızda, kat yüksekliklerini hangi ölçüde uygulamaktasınız? Bu ölçü neye göre oluşmaktadır?

29-Tasarımlarınızda, salon genelde konutun neresinde yer almaktadır?

a- Girişe yakın

b- Mümkün olduğunca, çevreye egemen olacak şekilde, köşeye

c- En işlek sokak-cadde-meydan-bulvar-parka bakacak şekilde

d- Arsanın sessiz, sakin bulunmaya müsait yerine

e- diğer(Lütfen belirtiniz.):

30- Yatak odalarını genelde konutun neresinde tasarlamaktasınız?

a- Yol-cadde-sokak üzerinde

b- Sessiz, sakin, diğer apartmanlarla/binalarla direkt ilişkisi olmayan yerde

c- Ayrı bir hol üzerinde

d- sofa düzeninde, bütün mekanlara aynı yerden dağılarak

e- diğer(Lütfen belirtiniz.):

31-Tasarımlarınızda kullanıcıları, yemek yeme eylemini nerede gerçekleştirecek şekilde yönlendiriyorsunuz?

a- Mutfak

b- Salon

c- Oturma/Günlük yaşam odası

d- Diğer(Lütfen belirtiniz.):

32-Sizce, balkonun konutun hangi mekanları ile ilişkilendirilmesi daha doğrudur?

a- Salon

b- Günlük yaşam odası

c- Yatak odaları

d- Yemek odası

e- Mutfak

f- Banyo

g- Önemli değil

33-Tasarım yaparken, konuttaki depolama ihtiyacını göz önünde bulunduruyor musunuz?Ne tür çözümler üretiyorsunuz?

34-Sizce,banyoda tasarımlarınızı yaptığınız kullanıcı kitlesinin yapısına uygun bulunması gereken vitrifiye elemanları ve ek donanımlar nelerdir?

a- Küvet

b- Oturmalı küvet

c- Duş teknesi

d- Jakuzi

e- Klozet

f- Lavabo

g- Çamaşır makinesi

h- Sabit dolap

i- diğer(Lütfen belirtiniz.)

35-Tasarımlarınızda hangi tip tuvalete yer vermektesiniz?

Mahremiyet

36-Konut tasarımında "mahremiyet" sizce önemli mi?

37-Bunu nasıl sağlıyorsunuz?

38-Sizce, konuttaki hangi mekanlar mahremdir?

a- Giriş holü

b- Salon

c- Yatak odaları

d- Mutfak

e- Tuvalet

f- Banyo

g- Diğer(Lütfen belirtiniz.):

39-Sizce, apartman tasarımlarında, kullanıcıların kat hollerinde direkt olarak karşılaşmamaları için herhangi bir önlem almak gerekir mi?

40-Tasarladığınız konutlarda, kapıya gelen yabancı kişinin görmesini engellediğiniz veya engellemek istediğiniz mekanlar var mı?

Evet( ) Hayır( )

41-"Evet" ise; bu mekanları belirtiniz.

42-Tasarımlarınızda,eve gelen konukların görmesini engellemeye çalıştığınız mekanlar var mı?

"Evet" ise; bu mekanları belirtiniz.

43-Pencereleri oluştururken gerek diğer konutlarla ilişkisi, mekandaki yeri gerekse de boyut açısından mahremiyeti göz önünde bulundurmakta mısınız? Ne tür çözümler uygulamaktasınız?

44-Pencere üst yüksekliği ve pencere parapet yüksekliklerini hangi ölçülerde uygulamaktasınız? Bu ölçüler hangi verilere dayanarak oluşmaktadır?

45-Duvar ve döşemelerde ses geçirimine karşı yalıtım/özel detay çözümleri uygulamakta mısınız?

Evet( ) Hayır( )

46-Konutlarda günümüzde sıkça rastlanan "balkonun sonradan kapatılması" işleminin yapılması nı nasıl karşılamaktasınız? Sizce, nedeni ne olabilir?

47-Tasarım sürecinde, eğer alan yeterli değilse, öncelikle vazgeçebileceğiniz ilk üç mekan hangileridir?

a- giriş holü

b- salon

c- günlük yaşam odası

d- Çalışma odası

e- yemek odası

f- ebeveyn yatak odası

g- çocuk yatak odası

h- mutfak

i- banyo

j- 2. W.C.

k- depo - kiler

l- balkon

m- hiçbiri

n- diğer(Lütfen belirtiniz.):

48- İmar Kanun ve Yönetmelikleri tasarımlarınızı nasıl etkilemektedir?

Teşekkürler

EK 6

KULLANICIYA YÖNELİK DÜZENLENEN ANKET FORMU

Genel bilgiler

Alledeki kişi sayısı	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Görüşülene yakınlık derecesi										
Doğum yeri										
Doğum yılı										
Medeni hali										
Eğitim durumu										
İşi ve mesleği										
Çalışılan yer										
Kaç yıldır bu işte çalışıldığı										
İzmit' e nereden geldiği										
Geliş tarihi										

2- İzmit'e geliş nedenlerinizi belirtiniz.
a- Diğer büyük illere yakın olması (Ülke içi konumu)
b- Ulaşım kolaylığı
c- İklimi
d- İş olanakları
e- Eğitim olanakları
f- Akraba-dost ve hemşehrilerin bulunması
g- Rastlantısal olarak
h- Diğer(Lütfen belirtiniz.):
3-Geldiğiniz yer ile bağlantılarınız halen devam etmekte mi?
Evet( ) Hayır( )
4-Şu anda bulunduğunuz yerde(mahalle ve konutta) ne kadar zamandır yaşamaktasınız?
5-İzmit içinde nerede oturmak isterdiniz ? Niçin?
6-Şu anda yaşadığınız konut,
a- Kendinizin
b- Kendinizin değil ama kira vermiyorsunuz.
c- Kiralık
d- Diğer(Lütfen belirtiniz.):
7-Eğer konut kendinizin ise;
a- Kendim yaptım/ yaptırdım.
b- Müteahhit yaptı/ yapmış.
c- Kooperatif organizasyonu içinde yapıldı/yapılmış.
d- Elden aldım.
e- Kimin yaptığını bilmiyorum.
f- Diğer(Lütfen belirtiniz.):
8-Tasarım ve yapım aşamasında istekleriniz soruldu mu?

Evet( ) Hayır( )

9-Evet ise;

Uygulama sırasında istekleriniz göz önüne alınıp gerçekleştirildi mi?

Evet( ) Hayır( )

10-Konut seçerken göz önünde bulundurduğunuz sizce önemli faktörler nelerdir?

a- Evin plan olarak kullanışlı olması
b- Evin alan olarak yeterli olması
c- Evin alan olarak ihtiyaca göre büyük olması
d- Konut maliyetinin düşük olması
e- Komşuluğun iyi olması
f- Akraba-dost-hemşehrilere yakınlığı
g- İşe yakınlığı
h- Okula yakınlığı
i- Alış-veriş merkezine yakınlığı
j- Çocuk oyun yeri bulunması
k- Yeşil alan + park bulunması
l- Otoparkın olması
m- Ulaşım kolaylığı
n- Muhitin iyi olması
o- Çevrede sosyo-kültürel donanımların bulunması
p- Diğer(Lütfen belirtiniz.):

11-Oturduğunuz binanın bahçesi varsa ,bu bahçe hangi maksatlarla kullanılmaktadır?

a- Yeşil alan
b- Sebze vs. ekip-biçme
c- Çocuk oyun alanı
d- Arkadaş toplantıları
e- Otopark
f- Diğer(Lütfen belirtiniz.):

12-Binanızda aşağıda belirtilenlerden hangileri vardır?

a- Dükkan-büro-atölye
b- Kapıcı dairesi
c- Garaj
d- Depolama hacmi
e- Kalorifer tesisatı
f- Doğal gaz sistemi
g- Hidrofor sistemi
h- Asansör
i- Çöp bacası
j- Uydu anteni
k- Tümü
l- Hiçbiri
m- Diğer(Lütfen belirtiniz.):

13-Binanızın memnun olduğunuz yönleri nelerdir?

14-Binanızın memnun olmadığınız yönleri nelerdir?
a- Diğer binalarla içiçe olması
b- Eski bir yapı olması
c- Malzeme ve işçiliğin kötü olması
d- Bakım ve onarım sorunlarının fazla olması
e- Binanın çok katlı olması
f- Binada çok fazla daire bulunması
g- Yeterli- kömürlük-odunluk-depo bulunmaması
h- Giriş, merdivenler ve kat sahanlıklarının kullanışsız olması
i- " " " " doğal ışık almaması
j- Tesisat sisteminin yetersiz olması
k- Diğer(Lütfen belirtiniz.):
15-Oturduğunuz kattan şikayetleriniz var mı? Varsa nelerdir?
a- Yeterince güneş almıyor.
b- Yeterince hava almıyor.
c- Rutubetli.
d- Herhangi bir manzaraya veya açık alana bakmıyor.
e- sokağın gürültüsü rahatsızlık veriyor.
f- Bahçe veya sokakla ilişkisi az.
g- Üst katlarda
h- Merdiven çıkmak ve eşya taşımak zor.
i- Alt katlarda.
j- apartmanın gürültüsü rahatsızlık veriyor.
k- Diğer(Lütfen belirtiniz.):
16-Binanızı kullanışlılık açısından değerlendiriniz.
a- Çok iyi.
b- İyi.
c- Normal.
d- Kötü.
e- Çok kötü.

Salon

17-Salon ile ilgili şikayetleriniz var mı ve varsa nelerdir?
a-Konut içindeki konumu
b-Boyut ve alan yetersizliği
c-En ve boy arasında boyut dengesizliği
d-Baktığı yön (sürekli güneş-sürekli karanlık)
e-Balkon ile ilişkili olmaması
f-Pencere konumu-boyutları
g-Diğer(Lütfen belirtiniz.):
18-Salonunuzun binanın hangi cephesinde yer almasını isterdiniz?
a- Yol-cadde-sokak üzerinde
b- Sessiz, sakin, diğer apartmanlarla direkt ilişkisi olmayan yerde
c- Mümkün olduğunca çevreye egemen olacak şekilde , köşeye
d- diğer(Lütfen belirtiniz.):

19-Salon sizce, aşağıdaki özelliklerden hangilerine sahip olmalı?(a-b-c ve d-e-f-g şıklarını ayrı değerlendiriniz.)
a- Geniş, büyük pencere yüzeyleri olan, pencerelerin yerden yüksekliği az, iyi bir dış görüşe hakim.
b- Dar, küçük pencereli ; salon içerisinin dışarıdan görünmeye karşı korunmuş olduğu ve dış görüşün önemli olmadığı
c- diğer(Lütfen belirtiniz.):

d- Dikdörtgen planlı, oturma ve yemek grubunu alacak büyüklükte
e- Kare planlı, oturma ve yemek grubunu alacak büyüklükte
f- Sadece oturma grubunu alacak büyüklükte
g- diğer(Lütfen belirtiniz.):

Odalar

20-Yatak odalarınızın binanın hangi cephesinde yer almasını istersiniz?
a- Yol-cadde-sokak üzerinde
b- Sessiz, sakin, diğer apartmanlarla direkt ilişkisi olmayan yerde.
c- diğer
21-Odalar ile ilgili şikayetleriniz var mı ve varsa nelerdir?
a- Sayı olarak yetersiz.
b- Konut içindeki konumları
c- Baktıkları yön
d- Boyut ve alan yetersizliği
e- Boyut ve alan olarak büyük olması
f- En ve boy boyutlarında oransızlık dolayısıyla kullanım zorluğu
g- Balkon ile ilişkili olmaması.
h- Balkon ile ilişkili olması.
i- Pencerelerin konumu ve boyutları dolayısıyla kullanım zorluğu
j- Sabit dolap bulunmaması
k- Diğer(Lütfen belirtiniz.):
22-Fazla eşyalarınızı nerede depolamaktasınız?(Yatak, yorgan, süpürge gibi)

Yemek yeme- mutfak

23-Genelde yemeği hangi mekanda yersiniz?
a-Mutfakta
b-Oturma odasında.
c-Salonda.
d-Diğer(Lütfen belirtiniz.):
24-Nerede yemek isterdiniz?
a- Mutfak
b- Oturma odası
c- Salon
d- Diğer(Lütfen belirtiniz.):

25-Mutfağınızla ilgili şikayetleriniz var mı? Varsa; nelerdir?

a- Konut içindeki konumu
b- Baktığı yön(Sürekli güneş-sürekli karanlık)
c- Boyut ve alan yetersizliği
d- Balkon ile ilişkili olmaması
e- Aydınlıktan ışık ve hava alıyor olması
f- Kileri olmaması
g- Havalandırmasının yeterli olmaması
h- Dolapların yetersiz olması
i- Yemek yeme imkanı olmaması
j- diğer(lütfen belirtiniz.):
26-Yemeğinizi aşağıdakilerden hangisi üzerinde yersiniz?
a- Masada
b- Yemekten sonra kaldırılan masada.
c- Yer sofrasında.
d- Diğer(Lütfen belirtiniz.):

Banyo-çamaşır

27-Banyonuzda varolan elemanlar ve donanımlar hangileridir?
a- Küvet
b- Oturmalı küvet
c- Duş teknesi
d- Klozet
e- Lavabo
f- Dolap
g- Çamaşır makinesi
h- Diğer(Lütfen belirtiniz.):
28-Sizce, bunlardan hangileri gereklidir?
29-Banyodan şikayetleriniz nelerdir?
a- Konut içindeki konumu
b- Boyut ve alan yetersizliği
c- Boyut ve alan olarak büyük olması
d- Aydınlıktan/Havalandırma bacasından ışık ve hava oluyor olması
e- Havalandırmasının yetersizliği
f- Ebeveyn yatak odasında ayrı bir banyo olmaması
g- diğer(lütfen belirtiniz):
30-Konutunuzda çamaşır genellikle nerede yıkanır?
a- Banyoda
b- Mutfakta
c- Tuvalette
d- diğer(Lütfen belirtiniz.):
31-Çamaşır makinesinin yeri sizce neresi olmalı?
a- Banyo
b- Mutfak
c- Tuvalet
d- Hol
e- diğer(Lütfen belirtiniz.):

32-Konutunuzda ne tip tuvalet vardır?
a- Alaturka
b- Alafranga
c- Her ikisi birlikte.
d- İki alafranga.
e- Diğer(Lütfen belirtiniz.):
33-Sizce, hangi tip tuvalet daha kullanışlıdır?
a- Alaturka
b- Alafranga
c- Fark etmez.
34-Konutunuzda çamaşırlar nerede kurutulmaktadır?
a- Bahçede
b- Balkonda
c- Evin içersinde
d- Diğer(Lütfen belirtiniz.):

Balkon

35-Balkonu/balkonlarınızı ne maksatla kullanmaktasınız?
a- Oturma-dinlenme-seyir
b- Yemek yeme
c- Çamaşır kurutma
d- Fazla eşyaları depolama
e- Doğrama vs. ile kapatarak oda olarak
f- Doğrama vs. ile kapatarak kiler /depo olarak.
g- Diğer(Lütfen belirtiniz.):
36-Sizce balkonların hangi hacimlerle ilişkili olması daha doğrudur?
a- Salon
b- Oturma odası
c- Yatak odaları
d- Mutfak
e- diğer(Lütfen belirtiniz.):
37-Balkonla ilgili şikayetleriniz var mı? Belirtiniz .
a- Konut içindeki konumu
b- Sayı olarak yetersiz
c- Boyut ve alan olarak yetersiz
d- Boyut ve alan olarak büyük
e- Komşu binalarla yakınlığı
f- Balkon bulunmaması
g- diğer(lütfen belirtiniz):

Genel değerlendirme

38-Genelde ailenin bir araya geldiği mekan hangisidir?
a- Salon
b- Oturma odası
c- Mutfak

d- diğer(Lütfen belirtiniz.):
39-Bu mekanı ne tür işler için kullanmaktasınız?
a- Sohbet
b- Misafir ağırlama
c- Televizyon seyretme
d- Dikiş,nakış, ütü vb. gibi işler yapmak
e- İşle ilgili çalışma- ders çalışma
f- İbadet
g- Hobi, oyun oynama
h- Yemek yeme
i- Uyuma
j- Diğer(Lütfen belirtiniz):

40-Sizce aynı mekanın gün içinde farklı amaçlar için kullanılması doğru mu?
Evet ( ) Hayır( )
41- "Evet" ise;hangi eylemleri hangi mekanlarda gerçekleştirmek sizce uygundur?
42-Konutunuzda bugüne kadar herhangi bir değişiklik ve ilave yaptınız mı?
Evet( ) Hayır( )
43- Evet ise; ne gibi değişiklikler yaptınız?
44-"Hayır" ise; yapmayı düşünüyor musunuz? Ne gibi ilave ve değişiklikler yaparsınız?
45-Konutunuzu boyutsal olarak kullanım açısından değerlendiriniz.
a- Küçük ama kullanışlı
b- Küçük ve kullanışsız
c- Büyük ve kullanışlı
d- Büyük ama kullanışsız
46-Konutunuzu kullanışlılık açısından genel olarak değerlendiriniz?
a- Çok iyi
b- İyi
c- Normal
d- Kötü
e- Çok kötü
47-Eğer konutunuzun alanı yeterli olmasaydı, öncelikle vazgeçebileceğiniz ilk üç mekan hangileridir?
a- Giriş holü
b- Salon
c- Oturma odası
d- Çalışma odası
e- Yemek odası
f- Ebeveyn yatak odası
g- Çocuk yatak odası
h- Mutfak
i- Banyo
j- 2. W.C.
k- Depo-kiler
l- Balkon
m- Hiçbiri
n- Diğer(Lütfen belirtiniz.):

Mahremiyet

48-Konutta mahremiyet sizce önemli mi?
Evet( ) Hayır( )
49-Hangi mekanlarda mahremiyet sizin için daha önemlidir?
a- Giriş holü
b- Salon
c- Oturma odası
d- Yatak odaları
e- Mutfak
f- Banyo
g- WC.
h- diğer(Lütfen belirtiniz.):
50-Konutunuzda mahremiyetin sağlanamaması ile ilgili şikayetleriniz var mı?
Evet ( ) Hayır( )
"Evet" ise hangileridir?
a- Komşu binalarla yakınlığı dolayısı ile pencerelerin yeterli koruma sağlayamaması
b- Diğer binalarla yakınlık dolayısı ile balkonu / balkonları rahat kullanamama
c- Evin girişinden ev içinin korunmasızca görünmesi
d- Odalara geçişin salondan görülmesi
e- Ebeveyn yatak odası ve çocuk yatak odalarının yanyana olması
f- Ebeveyn yatak odasında ayrı banyo olmaması
g- Tuvaletin banyoda olması
h- Bir tuvaletin yetersiz olması
i- Tuvalet girişinin göz önünde olması
j- Duvar ve döşemelerin ses geçirmesi
k- Diğer(Lütfen belirtiniz.):
51-Eğer varsa, yetişkin kız ve erkek çocuklarınız nerede yatarlar?
a- Aynı odada
b- Ayrı odada
52-Bu rahat mı?
Evet ( ) Hayır( )
53-Aile fertlerinizden oturma odanızı daimi olarak yatmak için kullanan var mı?
54-Kapıya gelen yabancı kişinin görmesini istemediğiniz mekanlar hangileridir?
a- Giriş holü
b- Salon
c- Mutfak
d- Oturma odası
e- Yatak odaları
f- Banyo
g- WC.
h- Kiler
i- diğer(Lütfen belirtiniz.):

55-Evinize konuk olarak gelen kişinin görmesini istemediğiniz mekanlar hangileridir?
a- Mutfak

b- Oturma odası
c- Yatak odaları
d- Banyo
e- WC.
f- Kiler
g- Balkon
h- diğer(Lütfen belirtiniz.):
56-Misafirleriniz hangi mekanda ağırlarsınız?
a- Salon
b- Oturma odası
c- diğer(Lütfen belirtiniz):
57-Sık sık yatıya misafir gelir mi?
Evet( ) Hayır( )
58-Yatılı misafirlerinizi nerede yatırırsınız?
a- Salon
b- Oturma odası
c- Çocuk yatak odası
d- Ebeveyn yatak odası
e- diğer(Lütfen belirtiniz.):
59-Bu durum rahat oluyor mu? Sizce nasıl olmalı?
60-Evinize gelen konukların kullanımı açısından 2. Tuvaletin olması konusunda ne düşünüyorsunuz?
a- olmalı
b- olmayabilir.
c- diğer(Lütfen belirtiniz.):

Sosyal ilişkiler

61-Aynı apartmandaki diğer daire sakinleri ile komşuluk ilişkileriniz nasıldır?
a- Çoğu ile iyidir.
b- Azı ile iyidir.
c- Hiçbiri ile iyi değildir.
d- Hiçbir ilişkim yoktur.
e- Komşular birbirini rahatsız etmektedir.
f- diğer(Lütfen belirtiniz.):
62-Apartman holünde diğer komşu/ komşularla karşılaşmak sizi nasıl etkilemektedir?
a- Olumsuz-Karşılaşmak istemem.
b- Olumlu
c- Önemli değil.
d- diğer(Lütfen belirtiniz.):
63-Oturduğunuz binanın dışında yakın çevre ile komşuluk ilişkileriniz nasıldır?
a- Çoğu ile iyidir.
b- Azı ile iyidir.
c- Hiçbiri ile iyi değildir.
d- Hiçbir ilişkim yoktur.

Çevresel özellikler

64 - Size göre; kentin sunduğu olanaklar yeterli midir ve kullanım sıklığınız nedir?

			Kullanım Sıklığı					
	yeterli	yetersiz	hergün	günaşırı	haftada bir	15'te bir	ayda bir	hiç
Kültür								
Eğitim								
Alışveriş merkezi								
Cami								
Spor alanları								
Park - bahçe								
Çocuk oyun alanları								
Otopark								
Diğer								
Hiçbiri								

Beklentiler

65-Nasıl bir çevrede yaşamak istersiniz?
a- Yeşil alanları geniş, bina ve kat sayısı az bir yerleşim yeri
b- Yüksek yoğunlukta, çok katlı bir yerleşim yeri
c- Geleneksel mahallelerden esinlenerek oluşturulan bir yerleşim
d- Diğer(Lütfen belirtiniz.):
66-Nasıl bir binada oturmak istersiniz?
a- bağımsız, bahçeli, tek katlı ev
b- bağımsız, bahçeli, iki katlı ev
c- bağımsız, bahçeli, üç katlı ev
d- ortak bahçeli, 3-5 katlı apartman
e- ortak bahçeli, 5-10 katlı apartman
f- ortak bahçeli, 10'dan fazla katlı apartman
g- diğer(Lütfen belirtiniz.):
67-Nasıl bir konutta yaşamak istersiniz?
a- Odaları istenildiği gibi bölünecek bir ev
b- İhtiyaca göre oda eklenerek büyüyebilecek bir ev
c- Odaları gerektiğinde birbiri ile birleştirilebilen bir ev
d- Bitmiş; salon + iki odalı bir ev
e- Bitmiş; salon + üç odalı bir ev
f- diğer(Lütfen belirtiniz.):
68-Gerçek ihtiyacınıza cevap verecek bir konut kaç m2 olmalıdır?

Teşekkürler

EK 7

GÖRÜŞMECİ (ANKETÖR FORMU)

MAHALLE ADI .....
SOKAK ADI .....
HANE NO .....

BİNANIN KAT ADEDİ.....
BİR KATTAKİ DAİRE SAYISI.....
TOPLAM DAİRE SAYISI .....

GÖRÜŞÜLEN DAİRE NO .....
GÖRÜŞÜLEN DAİRE KATI .....

GÖRÜŞMECİNİN ADI .....
GÖRÜŞMENİN SÜRESİ.....
GÖRÜŞMENİN TARİHİ.....

- Görüşme esnasında evde bulunan kişiler

( ) Görüşme yalnız yapıldı.
( ) Aile büyükleri vardı.
( ) Eşi vardı.
( ) Çocukları vardı.
( ) Hanede yaşayanların tümü vardı.
( ) Komşular vardı.
( ) Diğer (Lütfen belirtiniz:)

- Cevaplama durumu

( ) Görüşmeye isteyerek katıldı.
( ) Görüşme için ikna edildi.
( ) Görüşmeyi reddetti.

- Kesintiler

( ) Görüşme kesintisiz devam etti.
( ) Görüşme kesildi, tekrar devam etti.
( ) Görüşme kesildi ve tekrar devam etmedi.

- Görüşmecinin değerlendirmesi

( ) Tüm sorulara ciddi cevap verildi.
( ) Birçok soruya gayri ciddi cevap verildi.
( ) Bazı sorulara gayri ciddi cevaplar verildi. (Hangi sorular olduğunu belirtiniz:)

Notlar / Görüşler

EK 8

Görüşme Sonuç Çizelgeleri
Mimarlarla yapılan görüşme sonuç çizelgeleri

Çizelge .4. Bölgelere göre doğum yerleri

BÖLGE	İZMİT	MARMARA BÖLGESİ (İzmit hariç)	EGE	AKDENİZ	KARADENİZ	İÇ ANADOLU	DOĞU ANADOLU	G. DOĞU ANADOLU	YURT DIŞI	TOPLAM
ADET	21	7	-	1	7	4	1	1	2	44
%	47.73	15.91		2.27	15.91	9.10	2.27	2.27	4.54	%100

Çizelge .5 Mezun olunan üniversite

OKUL	İ.T.Ü.	Y.T.Ü	İ.D.G.S.A	TRAKYA	KADIKÖY MİM.	KONYA	IŞIK	İDMMA	YURT DIŞI	TOPLAM
ADET	17	4	9	5	1	1	1	3	3	44
%	38.63	9,1	20.46	11.36	2.27	2.27	2.27	6.82	6.82	%100

Çizelge .6 Mezuniyet yılı

YIL ARALAR	1960-65	1966-70	1971-75	1976-80	1981-85	1986-90	1991-95	1996-98	TOPLAM
ADET	4	3	5	8	4	8	10	2	44
%	9.1	6.82	11.36	18.18	9.1	18.18	22.72	4.54	%100

Çizelge .7 İzmit'te yaşama süresi

YIL ARALARI	0-5	6-10	11-15	16-20	21-25	26-30	31-35	36-40	41-45	46-50	51-55	56-60	61-65	TOPLAM
ADET		2	5	4	7	9	4	5		3	1	2	2	44
%		4.54	11.36	9.10	15.91	20.46	9.10	11.36		6.82	2.27	4.54	4.54	%100

ÇİZELGE .8 SERBEST ÇALIŞMA SÜRESİ

YIL ARALARI	0-5	6-10	11-15	16-20	21-25	26-30	31-35	TOPLAM
ADET	11	9	5	7	4	4	4	44
%	25	20.46	11.36	15.91	9.09	9.09	9.09	%100

ÇİZELGE .9 İZMİT'TE ÇALIŞMA SÜRESİ

YIL ARALIĞI	0-5	6-10	11-15	16-20	21-25	26-30	31-35	36-40	TOPLAM
ADET	11	8	6	6	6	2	2	3	44
%	25	18.18	13.64	13.64	13.64	4.54	4.54	6.82	%100

Çizelge 10 Genel Olarak Tasarlanan Bina Tipolojileri

	KONUT	DİĞER			
		BÜRO-İŞYER	FABRİKA	OTEL	TATİL KÖYÜ
ADET	42	12	4	2	1
%	95,45	27,27	9,1	4,54	2,27

*"Diğer" seçeneğine birden fazla yanıt verilebildiğinden dolayı yanıtlar toplamı 44'ün % ler toplamı % 100'ün üzerinde olacaktır.

ÇİZELGE .11 Tasarım Yaparken Faydalanılan Kaynaklar

SEÇENEK	Yeni ve Yaratıcı tasarımlarım ürünler	Daha önceden yaptıkları kendi tasarımı	O bölgede daha önceden yapılmış binalar	Aynı sokak cadde üzerindi binalar	Diğer			
					Deneyim	Hayal gücü	Müşteri ile görüşme	Katalog
YANIT SAYISI	29	21	8	9	1	1	1	1
%	65.73	47.73	18.18	20.46	2.27	2.27	2.27	2.27

* Birden fazla seçenek tercih imkanı olduğundan % toplamı. % 100'den fazla olacaktır.

Çizelge 12. Tasarım Yaparken Gözönünde Bulundurulması Gereken Faktörlerden En Önemli Üç Tanesi

SEÇENEKLER	Kültür gelenek, örf adetler	Dinsel etnik köken	Aile sürükürü	Mal sahibinin istekleri	Kullanıcıların eğitim düzeyi	Mal sahibinin ekonomik düzeyi	Yapı ekonomi	Göç	Diğer	
									Yazılar	İşlev
YANIT SAYISI	23	2	11	29	13	24	16	3	1	1
%	52.27	4.54	26	59.09	29.55	54.55	36.36	6.82	2.27	2.27

* Birden fazla seçenek tercihi imkanı vardır % ler toplamı % 100'ü aşmaktadır.

Çizelge 13. İzmit İçin Tasarlanacak Konut ile Diğer İllerden
Biri İçin Tasarlanacak Konut Arasında Fark Olup Olmayacağı

Seçenek	Evet olmalı	Hayır olmamalı	Toplam
Yanıt sayısı	31	13	44
%	70.46	29.56	% 100

Çizelge 14. Çizelge 13'de "Evet" yanıtı önşart kabul edilmek şartıyla, açık-uçlu oluşan öneriler

Öneri	Kültür gelenek örf adet	Aile yapısı	Yaşam tarzı	Etnik köken	Sosyal ve toplumsal yapı	Kullanıcı istekleri	Eğitim	Tarih	Yöresel kültür	Göç	Sanayi kenti oluşu	Ekonomik yapı	Fiziksel çevre	İklim
ÖNERİ SAYISI	6	1	1	1	6	2	1	2	1	3	4	8	4	12
%	19,35	3,23	3,23	3,23	19,35	6,45	3,23	6,45	3,23	9,68	12,90	25,81	12,90	38,71

Öneriler	Coğrafi özellikler (deniz, konum vs.)	Topografik özellikler	Deprem	Malzeme temini	Trafik	Şehre Özel yapı karakteristiği
ÖNERİ SAYISI	7	1	6	2	2	6
%	22,58	3,23	19,35	6,45	6,45	19,35

* Değerlendirme, Çizelge 6.13'deki 31 evet yanıtı
% 100 kabul edilmek suretiyle yapılmıştır.

Çizelge ' 15 Göçle gelenlere tasarlanan konutlar ile İzmit' li kullanıcılara tasarlanan konut arasında fark olup - olmayacağı

SEÇENEKLER	EVET OLMALI	HAYIR OLMAMALI	CEVAPSIZ	TOPLAM
YANIT SAYISI	25	16	3	44
%	56,82	36,36	6,82	% 100

ÇİZELGE ' 16. Çizelge ' 15'deki "Evet, olmalı" yanıtı önşart kabul edilmiştir.
Öneriler "açık-uçlu" soru tarzıyla oluşmuştur.

ÖNERİLER	Kültür gelenek örf-adet	Göç tesirleri	Alışkanlıklar	Ekonomik durum	Plan tipi farklılığı
ÖNERİ SAYISI	13	5	2	2	6
%	52	20	8	8	24

* Değerlendirme, çizelge 15'deki "25" evet yanıtı % 100 kabul edilerek yapılmıştır.

Çizelge 17 İzmit'teki mevcut plan tipolojisinin incelenmesi

SEÇENEKLER	Evet incelenmekte	Hayır inlenmemekte	Cevapsız	Toplam
Cevap Sayısı	38	2	4	44
%	86,36	4,54	9,10	% 100

Çizelge 18 İzmit'teki mevcut konut plan tipolojisinden incelenenlerin belirlenmesi
(Önşartı Çizelge 17'de evet olan yanıtlardır.)

SEÇENEKLER	Geleneksel konutlar	Tek apartmanlar	Toplu konutlar	Tümü	Diğer
Cevap Sayısı	13	10	14	20	
%	34,21	26,32	36,84	52,63	

* Değerlendirme Çizelge ' 17deki 38 Evet Yanıtı % 100 Kabul Edilerek Yapılmıştır.

Çizelge 19 İşverenin kim olduğunun tespiti

Seçenekler	Kullanıcı	Arsa Sahibi	Müteahhit	Diğer
	10	30	28	-
%	22,73	68,18	63,64	-

* Birden fazla seçenek tercih edilmiştir.
Bu nedenle toplam % 100'ü aşmaktadır.

Çizelge 20 Tasarım sürecinde, müşterinin planlamaya etki ve yönlendirmesi

	Evet olmakta	Hayır olmamakta	Cevapsız	Toplam
	40	3	1	44
%	90.91	6.82	2.27	% 100

Çizelge 21 (Çizelge 6.20'nin "evet" yanıtlarının dinşart olduğu çizelgedir.)
Yönlendirme kriterleri-seçenekler açık-uçlu yanıtlama sisteminden kendiliğinden çıkmıştır.

Seçenekler	Ekonomi	Plan şeması	Boyutlar	Kuruş	Mahremiyet	Özel istekler	Herşey için	Yaşam tarzı
	8	24	11	3	3	2	1	1
%*	20	60	27.5	7.5	7.5	5	2.5	2.5

* Değerlendirmede Çizelge 20'de görülen "Evet" yanıtının 40 kişi tarafından verilmesi
%100 olarak kabul edilmektedir.
** Kişilerin birden fazla olarak sorulabildiğinden
*% toplamları, %100'ü aşmaktadır.

Çizelge 22 Tasarım sürecinde, müşterinin yaptığı yönlendirmelerin bilinçli olup - olmadığı

	E	H	Cevapsız	Toplam
	12	27	5	44
%	27,27	61,36	11,37	% 100

Çizelge 23 Tasarımını kendilerinin yaptıkları konutları, kullanım sürecinde inceleme, aksaklıkları, şikayetleri veya olumlu yönleri değerlendirme olanağı olup olmadığı

Seçenekler	Evet	Hayır	Cevapsız	Toplam
Yanıt Sayısı	30	8	6	44
%	68,18	18,18	13,64	% 100

Çizelge 24 İzmit için tasarlanan konutların ortalama alan aralığının başlangıç m^2'leri

m^2	70	75	80	85	90	95	100	110	120	130	140	200	Cevapsız	Toplam
Uygulayım sayısı	1	1	5	1	5	-	20	1	3	1	1	1	4	44
%	2,27	2,27	11,365	2,27	11,365	-	45,46	2,27	6,82	2,27	2,27	2,27	9,1	% 100

Çizelge 25 İzmit için tasarlanan konut ortalama alan aralığının bitiş m^2'leri

m^2	120	130	140	150	160	170	180	190	200	250	300	500	Cevapsız	Toplam
	1	1	1	13	1	1	4	-	9	3	4	2	4	44
%	2,27	2,27	2,27	29,54	2,27	2,27	9,1		20,45	6,82	9,1	4,54	9,1	% 100

Çizelge 26 İzmit için tasarlanan konutların detaylı ortalama alan aralıkları (m^2)

m^2	70-100	80-150	85-200	90-300	85-250	100	100-120	100-150	140/150	100-200	100-300	200-250	100-500	Cevapsız	Toplam
Adet	2	2	7	1	2	1	1	12	1	6	3	1	2	3	44
%	4,545	4,545	15,91	2,27	4,545	2,27	2,27	27,27	2,27	13,65	6,82	2,27	4,545	6,82	% 100

Çizelge 27 İzmit için tasarlanan konutlarda mutfakların ondalık paydada toplanmış alan aralıkları (m^2)

m^2 aralıkları	70-100	101-200	201-300	301-400	401-500	Cevapsız	Toplam
Adet	1	31	6	1	2	3	44
%	2.27	70.46	13.64	2.27	4.54	6.82	% 100

** % Toplamların % 100'ün üzerinde olacağı kabul edilmiştir.

Çizelge 28 İzmit için tasarlanan konutlarda geniş tutulmuş alan aralıkları (m^2)

m^2 aralıkları	70-150	70-200	70-300	70-500	Cevapsız	
Adet	15*	32	39	41	3	
%	38.64	72.73	88.64	93.18	6.82	

* Alanlar, kesişen sınırlar halinde sınıflandırıldıklarından

** toplamlarının % 100'ün üzerinde olması kabul edilmiştir.

Çizelge 29 İzmit için tasarlanan konutlarda genelde uygulanan oda sayısı
(Çizelge'deki verilerde "+ salon" dur.)

Oda Sayısı	2	3	4	5
Uygulama Sayısı	1	38	8	1
%	2.27	86.36	18.18	2.27

* Mimarlar, tasarladıkları konutlarda uyguladıkları oda sayılarını tek bir rakamda sabitleyemeyecekleri için % toplamını, % 100'ün üzerinde olacağı ön kabüldür.

Çizelge 30 Konut tasarlanan ailelerin " Aile Yapıları"

Aile Tipi	Tek Kişi	Çekirdek Aile	Geniş Aile	Geçici Geniş Aile	Parçalanmış Aile	Diğer
Cevap Sayısı	-	33	18	3	1	-
%		75	40,91	6.82	2,27	-

* Bir mimar, hem çekirdek hem parçalanmış aileye tasarım yaptığını belirterek % toplamlarına % 100'ün üzerine çıkmasının kabul edilmesine zemin oluşturmuştur.

Çizelge 31 Aynı mekanın gün içinde farklı eylemler için kullanılmasının doğruluğunun sınanması

Seçenekler	Evet kullanılmalı	Hayır kullanılmamalı	Cevapsız	Toplam
Cevap sayısı	26	17	1	44
%	59.10	38.63	2.27	% 100

Çizelge 32 Aynı mekanın gün içinde farklı eylemler için kullanılmasını sağlamak amacıyla uygulanan çözümler

	Çok fonksiyonlu esnek plan çözümleri	Mekanları birbirine yakın yapmak	Bölücü elemanlar ile	Tefriş ile	İmar durumu	Cevapsız	Toplam
	12	3	3	3	2	3	26
%	46.15	11.54	11.54	11.54	7,69	11,54	% 100

* Önşart Çizelge . 31'deki "Evet" seçeneği burada önşarttır.
Bu yüzden % 100'ün karşılığı "26" evet'tir.

Çizelge : 34 Oda boyutlarını oluşturan veriler ve nedenler

Düşünceler	Tedrç	İhtiyaç	İstek	Arsa durumu	Fonksiyon	Arsa ve imar durumu verileri	Yasal sınırlamalar	Optimum boyut	Standartlaşmış boyutlar	Gelenek
Uygulama sayısı	19	4	9	13	13	17	2	2	1	1
%	43.18	9.1	20.46	29.55	29.55	38.64	4.54	4.54	2.27	2.27

* Mimarlar, açık-uçlu bu soruya birden fazla uygulama cevabı ile verildiklerinden
% toplamı % 100'ü aşmaktadır.

Çizelge : 34 Kat yüksekliği seçim nedenleri

Cevaplar	Eğim ve arsa boyutu	Kat yüksekliği	İmar durumu ve Yönetmelikleri	Standartlaşmış boyutlar	Diğer cevaplar
Uygulamada	2	1	32	10	1
%	4.54	2.27	72.73	22.73	2.27

* Boyut oluşum nedenleri "açık-uçlu" yöntemde hazırlanan soru nedeniyle,
tamamen mimarların söylemleri aynen alınmıştır.
** Mimarlar, birden fazla "oluşum nedeni" belirtebildiklerinden % toplamı, % 100'ü geçmektedir.

Çizelge 35 Salonun konut içindeki konumu

Seçenekler	Girişe yakın	Mümkün olduğunca çevreye egemen olacak şekilde köşeye	En işlek sokak, cadde meydan, bulvar parka bakacak şekilde	Arsanın sessiz sakin bulunmuşa inisnit verine	Diğer	
					Manzara	Güney
Tercih eden sayısı	26	25	23	-	3	1
%	59.1	56.82	52.27	-	6.82	2.27

* Birden fazla seçenek tercih imkanı olduğundan % toplamları % 100'ü aşmaktadır.

Çizelge 36 Yatak odalarının konut içindeki konumu

Seçenekler	Yol cadde sokak üzerinde	Sessiz, sakin diğer apartmanlarla binalarla direkt ilişkisi olmayan yerde	Aynı bir hol üzerinde	Sofa düzeninde mekanlara ayrı yerde dağılarak	Diğer Kuzey	İmar durumuna göre
Tercih eden sayısı	1	29	32	2	1	1
%	2.27	65.91	72.73	4.54	2.27	2.27

* Birden fazla seçenek tercih imkanı olduğundan % toplamları % 100'ü aşmaktadır.

Çizelge 37 Tasarımda, kullanıcıların yemek yeme eylemi için yönlendirildiği mekanlar

Seçenekler	Mutfak	Salon	Onunla günlük yaşam	Diğer		
				Özel oda	Balkon	Müşteri terası
Tercih eden sayısı	34	28	13	1	1	1
%	77.27	63.64	29.55	2.27	2.27	2.27

* Birden fazla seçenek tercih edilebileceğinden %'ler toplamı % 100'ü geçmektedir.

Çizelge 38 Balkonu, ilişkilendirilmesi doğru kabul edilen mekanlar

Seçenekler	Salon	Günlük yaşam odası	Yatak odaları	Yemek odası	Mutfak	Banyo	Önemli Değil
Tercih eden sayısı	32	14	15	3	38	2	-
%	72.73	31.82	34.1	6.82	86.36	45.45	-

* Birden fazla seçenek tercih edilebileceğinden % ler toplamı % 100'ü geçmektedir

Çizelg · 39 Konutsal depolama ihtiyacının giderildiği mekanlar

Tercihler	Kiler	Dolap	Depo	Oda	Bodrum	Antreye
Tercih eden sayısı	22	9	6	5	2	3
%	50	20.45	13.64	11.36	15.91	6.82

* Tercihler, eşik-soğu soru karşılığında tamamen mutfakına söylemleri sonucu ortaya çıkmıştır.

* Birden fazla alternatif (Artan örnekte olduğundan % toplamları, % 100'ü aşmaktadır.

Çizelg · 40 Tasarım yapılan hedef kullanıcı kitlesinin yapısına uygun olarak

Seçenekler	Küvet	Oturmalı Küvet	Duş Teknesi	Jakuzi	Klozet	Lavabo	Çamaşır Makinesi	Sabit Dolap	Diğer	Cevapsız
Tercih eden sayısı	36	7	17	6	40	38	36	27	1	2
%	68.18	15.91	15.91	13.64	90.91	86.36	81.82	61.36	2.27	4.54

Cizelge · 41. Tasarımda yer verilen tuvalet tipleri

Seçenekler	Alanında	Alafranga	Her ikisi	Cevapsız	Toplam
Tercih eden sayısı	3	14	24	3	44
%	6.82	31.82	54.54	6.82	% 100

cizelge · 42 Konut tasarımında mahremiyetin önemi

Seçenek	Önemli	Önemsiz	Cevapsız	Toplam
Tercih eden sayısı	40	3	1	44
%	90.91	6 82	2,27	% 100

Çizelge .43 Konutta mahremiyeti sağlama yolları

Çizelge önerileri	Ek hol ile gece gündüz bölümlerini ayırmak / bölgelendirme	Bölücü eleman	Balkonları yanyana getirmemek	Gömme balkon	Komşu cephere az pencere	Kapı	Ebeveyn banyosu	İzolasyon	Perdeleme elemanları	Tasarım sürecinde çözmek	Binanın konumu
Öneren sayısı	29	3	1	1	2	8	1	2	1	5	1
%	65,91	6.82	2.27	2,27	4.54	18.18	2.27	4.54	2.27	11.36	2.27

* Bir Mimar'dan birden fazla öneri gelebildiğinden % toplamları %100'ü aşmaktadır.

Çizelge . 44 Konutta mahrem olan mekanlar

Mekan isimleri	Giriş holü	Salon	Yatak odaları	Mutfak	Tuvalet	Banyo	Diğer
Seçenek sayısı	2	-	41	-	19	37	-
%	4.54	-	93.18	-	43,18	84,1	-

* Bir mimar birden fazla mekan belirleyebileceğinden % toplamı, % 100'ü aşmaktadır.

Çizelge .45 Apartman kat hollerinde, kullanıcıların direkt olarak karşılaşmaları (karşılaşmamaları için önlem gerekip gerekmediği)

Seçenekler	Gerekir	Gerekmez	Cevapsız	Toplam
Cevap sayısı	2	38	4	44
%	4,54	86,36	9,1	% 100

Çizelge 46 Tasarlanan konutlarda kapıya gelen yabancı kişinin görmesi engellenen veya engellenmek istenen mekanların olup olmadığı

Seçenek	Evet var	Hayır yok	Cevapsız	Toplam
Cevap sayısı	31	10	3	44
%	70,46	22,72	6,82	% 100

Çizelge 47 "Çizelge 46"da "Evet" denilmesi ön koşul olmak kaydıyla kapıya gelen yabancı kişinin görmesi engellenen veya engellenmek istenen mekanların olup olmadığı

Önerilen seçenekler	WC	Yatak odası	Banyo	Hol	Antre	Salon	Oturma odası	Mutfak	Mahrem mekanlar	Cevapsız
Öneri sayısı	15	22	17	1	1	2	1	4	4	5
%	34,1	50	38,64	2,27	2,27	4,54	2,27	9,10	9,10	11,36

* Açık-uçlu tipte hazırlanan soruya gelen cevap önerileridir.

Çizelge 48 Tasarımda; eve gelen konukların görmesinin engellendiği/engellenmeye çalışıldığı mekanlar olup olmadığı

Seçenekler	Evet var	Hayır yok	Cevapsız	Toplam
Cevap sayısı	31	4	9	44
%	70,45	9,10	20,45	% 100

Çizelge 50 Pencere'de mahremiyet sağlanmasının gözönünde bulundurulması

Seçenekler	Evet, gözönüne alınmakta	Hayır, önemli değil	Cevapsız	Toplam
Cevaplayan sayısı	30	6	8	44
%	68,18	13,64	18,18	% 100

Çizelge 49 Eve gelen konukların görmesinin engellendiği/engellenmeye çahşıldığı mekanlar

Mekan isimleri	Banyo	Yatak odası	Mutfak	WC	Yatak holü	Mahrem Mekanlar
Tercih eden sayısı	24	28	1	2	6	3
%	77,42	90,32	3,26	6,45	19,35	96,77

* Çizelge 48'de "Evet" demek bu çizelge için önkoşul olduğundan % 100 karşılığı kabul edilecek sayı "31"dir.
** Soru, açık-uçlu olduğundan seçenekler mimarların söylemlerinden oluşmuştur.
*** Birden fazla mekan önerilebileceğinden %'lerin toplamı % 100'ü aşmaktadır.

Çizelge 51 Pencere boyutlarını etkileyen faktörler ve pencerede mahremiyet sağlama çözümleri

Pencere ölçüsü	Diğer yapıların konumuna dikkat	Yön	İmar durumu ve arsa konumu	Mekan kullanım ölçüleri	Binanın cephesine göre	Manzara	Yalıtım	Perde ile mahremiyet	Duvar aralıkları ayarlamada yolu ile mahremiyet	Pencere konumu (açık yapılması) gibi mahremiyet	Tefriş	Işık	Parapet ölçüsünün ayarlanması
10	3	5	3	6	1	3	3	1	1	2	1	3	1
33,33	10	16,67	10	20	3,33	10	10	3,33	3,33	6,66	3,33	10	3,33

* Çizelge 50'de "evet" demek bu çizelge için önkoşuldur
** Açık-uçlu olan bu konuya birden fazla çözüm önerisi getirilebileceğinden % toplamları, % 100'ü aşacaktır.

Çizelge 52 Tasarımda pencere ve parapet yüksekliğinin oluşmasına etki eden faktörler

Yönetmelik	Çevre	Manzara	Mahremiyet	Kullanma	Teorübe	Kirişalh	Tefriş	Ergonomi ölçüler	Standartlaştırılm yük.sekliği	Kat durumu	İmar yalıtımı	Isı
4	1	3	1	1	1	23	1	3	10	1	2	1
9,10	2,27	6,82	2,27	2,27	2,27	52,27	2,27	6,82	22,73	2,27	4,54	2,27

* Açık-uçlu olarak sorulan bu konuya her mimar birden fazla yanıt verme hakkına sahip olduğundan % toplamları % 100'ü aşmaktadır.

Çizelge 53 Duvar ve döşemelerde ses geçirimine karşı yalıtım ve/veya özel detay çözümleri uygulanması

Seçenekler	Evet Uygulanmakta	Hayır Uygulanmamakta	Cevapsız	Toplam
Cevap sayısı	33	10	1	44
%	75	22,73	2,27	% 100

Çizelge . .54 Balkonun kullanıcılar tarafından sonradan kapatılması hakkında düşünceler

Seçenekler	Yapılmamalı	Olabilir	Cevapsız	Toplam
Cevap sayısı	37	6	1	44
%	84.1	13,63	2.27	% 100

Çizelge ! 55 Balkonun kapatılma nedenleri hakkında düşünceler

Fikirler	Mekan ihtiyacı (depocu)	Tasarımda çözüm Yetersizliği	Rahatlık	Toz, kir vs.den korunmak	Ne istediğini bilmeden yapmak	Balkon kültürü olmaması	Cevapsız	Toplam
Cevaplayan sayısı	10	3	1	3	1	1	25	44
%	22.73	6,82	2,27	6,82	2.27	2,27	56.82	% 100

Cevaplayanlar arasında % oran

Cevaplayanlar arasında %	52,63	15,79	5,26	15,79	5.26	5,26

Çizelge . 56 Tasarım sürecinde alan yeterli olmadığı takdirde vazgeçilebilecek öncelikle mekanlar

Seçenekler	Giriş holü	Salon	Günlük yaşam odası	Çalışma odası	Yemek odası	Ebeveyn yatak odası	Çocuk yatak odası	Mutfak	Banyo	2.WC	Depo-kiler	Balkon	Hiçbiri	Diğer
Cevap sayısı	2	2	19	23	25	2	4	-	-	21	32	6	-	-
%	4.54	4.54	43.18	52.27	56.82	4.54	9.1	-	-	47.73	72.73	13.64	-	-

* Ortalama üç seçenek işaretlenmesi istenildiğinden % toplamları % 100'ü aşmaktadır.

Çizelge . 57 İmar kanun ve yönetmeliklerin tasarıma etki edişi

Cevap seçenekleri	Olumsuz	Olumlu	Cevapsız	Toplam
Cevap sayısı	36	3	5	44
%	81,82	6,82	11,36	% 100

Kullanıcılarla yapılan görüşme sonuç çizelgeleri

MAHALLE	ÇALIŞAN HANE	GENEL TOPLAM İÇİNDE YÜZDESİ %
CEDİD	27	1.074
CUKURBAĞ	46	1.84
YAHYA KAPTAN	245	9.749
YENİ MAHALLE	213	8.475
CUMHURİYET	184	7.321
KADIKÖY	124	4,934
YENİ DOĞAN	92	3.66
MALİ PAŞA	68	2.705
HACI HASAN	82	3.263
KOZLUK	189	7,25
ZABİTAN	56	2.228
SERDAR	48	1.91
TEPECİK	35	1.392
AKÇAKOCA	47	1.87
KÖRFEZ	162	6,446
BEKİR PAŞA	69	2.745
ÖMER AĞA	30	1,193
GÜNDOĞDU	102	4.058
VELİ AHMET	42	1.671
SOPALI	183	7.354
KEMAL PAŞA	25	0.99
HACI HIZIR	30	1,193
ŞİRİNTEPE	66	2.626
GÜLTEPE	71	2.825
KURUÇEŞME	24	0,955
TOPÇULAR	37	1,472
ORHAN	10	0,397
KARABAŞ	206	8.187
	TOPLAM:2513	T. PLAN: %100

Çizelge . 59 Kullanıcı niteliği

Kullanıcı Niteliği	Aile	Bekar	Toplam
Sayı	2313	200	2513
%	92,04	7,96	%100

Çizelge . .60 Hane'deki kullanıcı kişi sayısı

Hane kullanıcı sayısı	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Toplam
	127	478	711	667	358	122	32	15	3		2513
	5,05	19,02	28,3	26,54	14,23	4,84	1,28	0,62	0,12		%100

Çizelge 61 Görüşülenin aile içi rolü

Görüşülen kimliği	Evin Hanımı	Evin Beyi	Çocuk(Genç olmak şartı ile)	Büyük Anne	Büyük Baba	Diğer	Toplam
Görüşülen sayısı	1133	960	305	6	4	105	2513
%	45,09	38,2	12,16	0,23	0,15	4,17	%100

Çizelge .62 Görüşülen kişinin doğum yeri

İzmit ve bölgeler	İzmit	Marmara Bölgesi (İzmit Dışı)	Ege Bölgesi	Akdeniz Bölgesi	Karadeniz Bölgesi	İç Anadolu Bölgesi	Doğu Anadolu Bölgesi	Güney Doğu Anadolu Bölgesi	Yurt Dışı	Toplam
Kaç kişi olduğu	1083	539	107	86	277	230	135	41	15	2513
%	43,08	21,43	4,27	3,41	11,04	9,14	5,39	1,64	0,6	%100

Çizelge 63 Görüşülen kişinin doğum yılı

Doğum yılı aralıkları	1920 - 30	1931-40	1941-50	1951-60	1961-70	1971-80	1981-90	Toplam
Doğan sayısı	97	171	398	686	609	464	88	2513
%	3,85	6,8	15,83	27,28	24,22	18,47	3,52	%100

Çizelge 64 Görüşülen kişilerin medeni durumları

Medeni durum	Evli	Bekar	Ayrılmış	Toplam
Sayı	1984	517	12	2513
%	78,95	20,57	0,48	100

Çizelge 65 Eğitim düzeyi

Eğitim düzeyi	İLKOKUL	ORTAOKUL	LİSE	ÜNİVERSİTE	TOPLAM
Kişi Sayısı	702	372	892	547	2513
%	27,92	14,81	35,5	21,77	100

Çizelge 66 İzmit'e geliş yeri

Bölge	İzmit	Marmara (izmit hariç)	Ege	Akdeniz	Karadeniz	İç Anadolu	Doğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Toplam
	1083	378	108	96	377	244	159	68	2513
%	43,08	15,04	4,29	3,84	15,01	9,71	6,32	2,71	%100

Çizelge 67 İzmit' e geliş ve yaşamaya devam ediş nedenleri

Nedenleri	Büyük illere yakınlığı	Ulaşım kolaylığı	İklimi	İş olanakları	Eğitim olanakları	Akraba, dost ve hemşehrilerin bulunması	Rastlantısal olarak	Diğer	Toplam
Sayı	103	78	111	1108	299	362	142	310	2513
%	4,09	3,1	4,44	44,07	11,91	14,4	5,64	12,35	100

Çizelge 68 Kullanıcıların geldikleri yer ile bağlantıları

Cevaplar	Evet,bağlantı devam ediyor	Hayır,bağlantı devam etmiyor	Toplam
Toplam cevap sayısı	1071	359	1430
%	74.87	25.13	%100

Çizelge .69 Şimdiki mahalle/konutta yaşama süresi

Yıl aralıkları	1 - 5	6 -10	11 - 15	16 - 20	21 - 25	26 - 30	O mahalle yerli	Toplam
	1200	443	398	155	91	86	140	2513
%	47.76	17.62	15.83	6, 17	3, 61	3, 43	5, 58	%100

Çizelge 70 İzmit içinde oturmak istenen yer

Mahalle adları	Aynı yer	Şirintepe mah.	Plaj yolu	Kuruçeşme	Merkez-bulvar	Yalıyı kapdan	Orduevi	60 evler	42evler	Topçular	Yeni mahalle	Fatih Mah.	Doğan Mah.
Seçen sayısı	1242	17	480	13	486	334	13	11	33	2	19	4	4
%	49,42	0,66	19,1	0,5	19,35	13,29	0,5	0,42	1,33	0,08	0,75	0,17	0,17

	Bekirpaşa/ M.Ali paşa	Yenidoğan	Yenikent	Kozluk	Namık Kemal	Civar kasabalar (Sahil veya yeşil)	Sessiz herhangi bir yer	Kirası ucuz	Sosyal-Kültürel aktivitelere yakın muhit	Farketmez	Hiçbir yer
	29	6	8	2	4	173	17		2	17	27
	1,16	0,25	0,33	0,08	0,17	6,89	0,66	0,08	0,08	0,66	1,08

Çizelge 71 Konutun mülkiyet durumu

Seçenekler	Kendilerinin	Kendilerinin değil ama kira vermiyor	Kiralık	Diğer	Toplam
Cevap sayısı	1722	70	719	2	2513
%	68,51	2,79	28.62	0.08	100

Çizelge 72 Konutun kullanıcılarının mülkiyetinde olmak şartıyla konutun üretim şekli üreticisi

Seçenekler	Kendisi yapmak yaptırmak	Müteahhit tafafından	Kooperatif organizasyonu	Elden alma	Kimin Yaptığı bilinmemekte		Diğer
Cevap sayısı	158	488	545	400	92		39
%	9,16	28,36	31,66	23,19	5,37		2,26

*Konutun.kullanıcılarının mülkiyetlerinde olması ön koşul olduğundan %100 olan rakam çizelge .71 den belli olan 1722'dir

Çizelge 73 konut kendilerinin olmak şartıyla yapım aşamasında isteklerin belirtilmesi durumu

Seçenekler	Evet istekler soruldu	Hayır istekler sorulmadı	Toplam
Cevap sayısı	422	1300	1722
%	24,49	75,51	%100

*Konutun kullanıcıların mülkiyetinde olması ön koşul olduğunda % olan rakam çizelgede 6.71'den 1722'dir.

zelge .74 Tasarım ve yapım aşamasında isteklerin sorulm durumunda gözönüne alınması durumu

Seçenekler	Evet gözönüne alındı	Hayır gözönüne alınmadı	Toplam
	407	15	422
%	96,45	3,55	%100

*Çizelge 73'de "evet;istekler göz önünde bulundurulduğu"şeklinde beyanda bulunmak bu değerlendirme için ön koşuldur.

Çizelge 75 Konut seçerken göz önünde bulundurulan önemli faktörler

Seçenekler	Plan olarak kullanışlı olmak	Alan olarak yeterlilik	Alan olarak büyük olması	Konut maliyeti düşüklüğü	İyi komşuluk ilişkisi	Akraba - dost hemşehri -yakınlığı	İşe yakınlık	Okula yakınlık
Seçen sayısı	1658	1264	741	926	984	550	1146	1084
%	65,98	50,3	29,49	36,85	39,16	21,89	45,6	43,14

*Kullanıcıların birden fazla seçenek tercih etme şansları olduğundan % toplamları % 100 aşmaktadır.

Alışveriş merkz. yakınlık	Çocuk oyun yeri bulunması	Yeşil a.-park bulunması	Oto park bulunması	Ulaşım kolaylığı	Muhitin iyi olması	çevrede sosyal kültürel	Diğer
989	612	840	582	971	1234	398	33
39,36	24,35	33,43	23,16	38,64	49,11	15,84	1,31

Çizelge 76 Oturulan binanın bahçesinin kullanım maksatları

Seçenekler	Yeşil alan	Sebze vs. ekip biçme	Çocuk oyun alanı	Arkadaş toplantıları	Otopark	Diğer	Toplam
						Yok	
Cevap sayısı	995	102	365	75	415	561	2513
%	39,59	4,09	14,51	3	16,5	22,31	%100

Çizelge 77 Binada var olan ek donatılar

Dükkan -Büro-Atölye	Kapıcı Dairesi	Garaj	Depolama hacmi	Kalorifer tesisatı	Doğalgaz sistemi	Hidrofor sistemi	Asansör	Çöp bacası	Uydu anteni	Tümü	Hiçbiri	Diğer
993	1018	417	756	1368	1073	859	1181	227	457	22	222	58
39,51	40,51	16,59	30,08	54,44	42,7	34,18	47	9,03	18,19	0,88	8,83	2,31

*Kullanıcıların birden fazla seçeneği kabul etme olanağı vardır.Bu nedenle % toplamları %100'ü aşmaktadır.

Çizelge 78 Binanın memnun olunan yönleri

	Manzara	Konum	Plan - Biçim	Sessiz-sakin olışı	Kullanışlı merdiven, Asansör,doğalgaz Kablolu-TV Uydu Anteni v.s.	Kullanışlı	Komşuluk	Düzenli	Mutlu	Ferah	Sağlamlık	Temizlik	Yeni oluşu
	178	267	168	179	193	281	575	7	297	70	4	60	32
%	7,1	10,61	6,69	7,11	7,67	11,17	22,86	0,28	11,83	2,8	0,14	2,38	1,26

Ulaşıla yakınlık	İşe yakınlık	Maliyet düşüklüğü	İşçilik	Müstakil konfüsine ait'bahçeli olışı	Ulaşım kolaylığı	İnşaa yapılması	Çevrede yeşil alan olması	Güvenlik	Sosyal tesliyat	Çocuk parkı	Sağlık kuruluşuna yakınlık	İçine olmaması	Büyük/ geniş olması
21	21	4	32	80	158	4	46	11	4	4	4	11	217
0,84	0,84	0,14	1,26	3,2	6,27	0,14	1,81	0,42	0,14	0,14	0,14	0,42	8,64

Alışveriş merkezine yakınlık	Merkeze yakınlık	Üst katlarda oluşu	Az katlı olması	Konfor-modern iyi malzeme yeni kalite iyi işçilik	Ses yalıtımı	Herşey	Memnun değil
31	129	4	31	63	4	462	91
1,25	5,15	0,14	1,25	2,51	0,14	18,39	3,62

Çizelge 79 Binanın memnun olunmayan yönleri

Seçenekler	Diğer binalarla içice olması	Eski bir yapı olması	Malzeme işçiliğinin kötü olması	Bakım ve onarım masraflarının fazla olması	Binanın çok katlı olması	Binada çok fazla daire bulunması	Yeterli konutluk - eşlonluk- depo bulunmaması	Giriş,merdivenler ve kat sahanlıklarının kullanışsız olması	Giriş,merdivenler ve kat sahanlıklarının doğal ışık olmaması	Tesisat sisteminin yetersiz oluşu	Diğer yok
Cevap sayısı	611	393	364	507	293	183	280	296	306	429	296
%	24,31	15,64	22,44	20,18	11,66	7,28	11,14	11,78	12,18	17,07	11,78

*Kullanıcıların birden fazla seçeneği,kabul etme olanağı vardır.Bu nedenle % toplamları %100'ü aşmaktadır.

Çizelge 80 Oturulan katın şikayetler

Seçenekler	Yetersiz Ulaşı olmaması	Yetersiz hava almaması	Rutubetli	Herhangi bir manzara veya açık alana bakmaması	Sokağın gürültüsü	Bahçe veya sokakla ilişkisinin az olması	Üst katlarda olması	Merdiven çıkmak ve eşya taşıma zorluğu	Alt katlarda olması	Apartmanın Gürültüsü	Diğer
Cevap sayısı	289	216	384	412	517	324	249	392	204	330	362
%	11,5	8,6	15,28	16,39	20,57	12,89	9,91	15,6	8,12	13,13	14,41

*Kullanıcıların birden fazla seçeneği,kabul etme olanağı vardır.Bu nedenle % toplamları %100'ü aşmaktadır

Çizelge . 81 Binanın kullanışlılık açısından değerlendirilmesidir.

Seçenekler	Çok iyi	iyi	Normal	Kötü	Çok kötü	Toplam
Cevap sayısı	384	988	954	91	96	2513
%	15,3	39,32	37,97	3,61	3,8	%100

Çizelge .82 Salon ile ilgili Şikayetler

Seçenekler	Kısmi ışık kısıtlılığı	Hoşvet ve alan yetersizliği	Isı ve boy arasında boşvet dengesizliği	Dekoratif yönden sıradan görünüş sıradan havasıdır	Balkon ile ilişkili olmaması	Pencere konumu ve boyutları	Diğer	Cevapsız	Toplam
Cevap sayısı	200	547	367	206	216	126	352	499	2513
%	7,96	21,77	14,6	8,2	8,6	5,01	14	19,86	%100

Çizelge . 83 Salonun;bina içersinde yer alması istenilen cephesi

Seçenekler	Yol- Cadde Bakan tarafında	Sessiz,sakin,diğer apartmanlarla direkt ilişkisi olmayan yerde	Alandan oldukça uzak Çevreye rahatça ulaşılabilir bir yerde	Diğer	Toplam
Cevap sayısı	1301	566	624	22	2513
%	51,77	22,52	24,83	0,88	%100

Çizelge 84 Salonun sahip olması gereken özellikleri(a)

Seçenek	Geniş büyük pencere yüzeyli yerden yüksekliği az; iyi bir dış görünüşe hakim	Dar,küçük pencereli,salonu dışardan görünmeye karşı korunmuş olduğu ve dış görünüşün önemli olmadığı	Diğer	Cevapsız	Toplam
Cevap sayısı	1934	392	25	162	2513
%	76,96	15,6	0,99	6,45	%100

Çizelge .85 Salonun sahip olması gereken özellikler (b)

Seçenekler	Dikdörtgen planlı,oturma ve yemek grubunu alacak büyüklükte	Kare planlı,oturma ve yemek grubunu alacak büyüklükte	Sadece oturma grubunu alacak büyüklükte	Diğer	Toplam
Cevap sayısı	1515	697	233	68	2513
%	60,27	27,72	9,29	2,72	%100

Çizelge · 86 Yatak odasının binanın içindeki konumu

Seçenekler	Yol-Caddeye bakan tarafta	Sessiz-sakin,diğer apartmanlara direkt ilişkisi olmayan yerde	Diğer	Toplam
Cevap sayısı	178	2316	19	2513
%	7,07	92,14	0,78	%100

Çizelge .87 Odalar ile ilgili (varsa) şikayetler

Seçenekler	Kışın soğuk, yazın sıcak	Kısmi yönlerde Işık sınırlı	Hol,odaların için	Hoşvet ve alan yetersizliği	Hoşvet ve alan olarak hoşvet olması	Isı ve boy değişkenine oranındaki dolayısıyla hoşvetsiz görünüm	Balkon ile ilişkili olmaması	Balkon ile ilişkili olması	Pencerelerin konumu ve boyutları dolayısıyla hoşvetsiz görünüm	Yatak dolap ilişkisizliği	Diğer şık
Toplam cevap	426	274	364	712	104	213	282	146	280	603	185
%	27,5	10,9	14,48	28,33	4,14	8,48	11,22	5,81	11,1	24,19	7,33

*Kullanıcılar en fazla iki seçeneği,cevaplarını olmadığı için dar.Bu nedenle % toplamları %'ni bulmamaktadır

Çizelge· 88 Fazla eşyaların depolandığı yerler

Mekan/yer adı	Tercih sayısı	%
Yatak odası	190	7,57
Çocuk Odası	61	2,43
Oda	414	16,49
Kapatılan balkon	272	10,81
Salon	7	0,27
Oturma odası	7	0,27
2. Tuvalet	4	0,14
Hol	7	0,27
Kömürlük / bodrum	122	4,87
Tavanarası / çatı	14	0,54
Boş daire	7	0,27
Kiler	98	3,92
Dolap/dolap üstü/yüklük	1015	40,4
Yatak altı	41	1,62
Mobilya içi	3	0,14
Fazla eşya bulundurmamak	61	2,43
Ortalık - kapı arkası v.s.	109	4,32
Sandık/kutu/koli içersinde	81	3,24
Toplam	2513	%100

Çizelge .89 Genelde yemek yenilen mekan

Seçenekler	Mutfak	Oturma odası	Salon	Diğer	Toplam
				Antre	
Cevap sayısı	1566	505	364	78	2513
%	62,33	20,1	14,48	3,09	%100

Çizelge .90 Yemek yenilmesi istenilen mekan

Seçenek	Mutfak	Oturma odası	Salon	Diğer	Toplam
Cevap sayısı	1698	446	262	107	2513
%	67,55	17,75	10,41	4,29	%100

Çizelge .91 Mutfakla ilgili (varsa) şikayetler

Konut içindeki konumu	Baktığı yan sürekli güneş sürekli karanlık	Boyut ve alan yetersizliği	Balkon ile ilişkili olmaması	Aydınlıktan ışık ve hava alıyor olması	Kileri olmaması	Havalandırmanın yeterli olmaması	Dolapların yetersiz olması	Yemek yeme imkanı olmaması	Diğer
185	307	930	413	200	856	466	543	543	107
7,36	12,22	37,01	16,44	7,96	34,06	18,54	21,61	14,09	4,26

Çizelge 92 Üzerinde yemek yenilen ev eşyası

Seçenekler	Masa	Yemekten sonra kaldırılan masa	Yer sofrası	Diğer	Toplam
Cevap sayısı	2099	128	284	2	2513
%	83,53	5,08	11,32	0,07	%100

Çizelge 93 Banyoda varolan elemanlar ve donanımlar

Seçenekler	Küvet	Oturmalı küvet	Duş teknesi	Klozet	Lavabo	Dolap	Çamaşır makinesi	Diğer
Cevap sayısı	856	556	734	1586	2356	1242	2078	79
%	34,06	22,12	29,21	63,11	93,75	49,42	82,69	3,14

*Kullanıcıların birden fazla seçeneği kabul etme hakları olduğu için; % toplamları %100'ü aşmaktadır.

Çizelge 94 Banyoda bulunması gereken eleman ve donanımlar

Seçenekler	Küvet	Oturmalı küvet	Duş teknesi	Klozet	Lavabo	Dolap	Çamaşır makinesi	Şofben	Duşa kabin	Tümü
Sayı	180	13	76	181	178	326	155	2164	583	2187
%	7,15	0,5	3,02	7,2	7,10	12,95	6,18	86,1	23,18	87,01

* Çok büyük bir çoğunluk tümü bulunmalı dediği için, diğer seçenekler az gibi görünsede, aslında "tümü" seçeneğinin de içerisinde yer almaktadırlar.
** Birden fazla seçenek seçme olasılığı bulunduğundan % toplamları, % 100'ü aşmaktadır.

Çizelge 95 Banyodan (eğer varsa) şikayetler.

Seçenekler	Konut içindeki konumu.	Boyut ve alan yetersizliği	Boyut ve Alan olarak büyük olması	Aydınlıktan/ havalandırma bacasından ışık ve hava alıyor olması	Havalandırmanın yetersizliği	Ebeveyn yatak odasında ayrı bir banyo olmaması	Diğer
Cevaplar	136	957	68	267	654	633	182
%	5,41	38,08	2,71	10,63	26,02	25,19	7,24

Çizelge 96 Çamaşır yıkama mekanı

Seçenek	Banyo	Mutfak	Tuvalet	Diğer (hol, çamaşırhane)	Toplam
Cevap sayısı	2344	81	19	69	2513
%	93,26	3,23	0,75	2,76	%100

Çizelge 97 Çamaşır makinesinin olması gerektiği yer

Seçenekler	Banyo	Mutfak	Tuvalet	Hol	Diğer	Toplam
Öneri sayısı	2184	149	15	127	38	2513
%	86,9	5,92	0,61	5,1	1,52	%100

Çizelge 98 Konutta var olan tuvalet tipleri

Seçenekler	Alaturka	Alafranga	Her ikisi birlikte	İki alafranga	Diğer	Toplam
Cevap sayısı	505	512	1358	133	5	2513
%	20,08	20,39	54,05	5,28	0,2	%100

Çizelge 99 Hangi tip tuvalet daha kullanışlıdır.

Seçenekler	Alaturka	Alafranga	Farketmez	Toplam
Cevap sayısı	820	816	877	2513
%	32,64	32,49	34,87	%100

Çizelge 100 Çamaşırların kurutulduğu mekan

Seçenekler	Bahçe	Balkon	Evin içerisinde	Diğer	Toplam
Cevap sayısı	192	1785	511	25	2513
%	7,65	71,05	20,32	0,98	%100

Çizelge 101 Balkon kullanım maksatları

Seçenek	Oturma-dinlenme- seyir	Yemek yeme	Çamaşır kurutma	Fazla eşyaların depolama	Doğrama v.s ile toplantı ve oda olarak	Doğrama v.s ile kapatarak işleri.depo olarak	Diğer
Cevap sayısı	1789	1990	1785	580	99	27	-
%	71,18	39,37	71,03	23,08	3,94	1,07	-

*Balkonlar birden fazla fonksiyon için kullanılabileceğinden,birden fazla seçenek tercih hakkı verilen kullanımlar dolayısıyla, *'li toplamları %100'ü aşmaktadır

Çizelge 102 Balkonların ilişkili olması gereken hacimler

Seçenek	Salon	Oturma odası	Yatak odası	Mutfak	Diğer
Tercih sayısı	1582	1336	540	1987	11
%	62,95	53,16	21,49	79,07	0,44

Konut planlamasında,birden fazla balkon olabileceğinden,kullanıcılara da birden fazla tercih hakkı verilmiştir.Dolayısıyla,'li(+) toplamları %100'ü aşmaktadır

Çizelge 103 Balkonla ilgili (eğer varsa) şikayetler

Seçenekler	Konut içi havasız	Sayı olarak yetersiz	Boyut olarak yetersiz	Konut hanesi yakınlık	Balkon bulunmaması	Diğer
Cevap sayısı	154	55*	69	36*	4*	105
%	%6,13	%2,19	%2,71	%1,43	%0,15	%4,18

*Aynı balkonun ilgilendiren birden fazla nedenlerle cevaplanması;
% 100 toplamları da %100'ü aşmaktadır

Çizelge 104 Genelde ailenin bir araya geldiği mekan

Seçenekler	Salon	Oturma odası	Mutfak	Diğer	Toplam
Cevap sayısı	1037	966	507	3	2513
%	41,26	38,45	20,16	0,13	%100

Çizelge 105 Ailenin bir araya geldiği mekanda eylemler

Seçenekler	Sohbet	Misafir ağırlama	Televizyon seyretme	Dikiş nakış örü gibi işler	İşle ilgili çalışma-ders çalışma
Cevap sayısı	2231	1643	2162	322	354
%	88,78	65,38	86,03	12,81	14,08

Çizelge 106 Aynı mekanın gün içinde farklı amaçlar için kullanımı

Seçenekler	Evet, kullanılmalı	Hayır, kullanılmamalı	Toplam
Cevap sayısı	416	2097	2513
%	16,55	83,45	%100

Çizelge 107 Konutta herhangi bir değişiklik ve/veya ilave yapılıp yapılmadığı hakkında

Seçenekler	Evet,yapılmadı	Hayır,yapılmadı	Toplam
Cevap sayısı	416	2097	2513
%	16.55	83.45	%100

Çizelge 108 Konutta yapılan değişikler

Yapılan değişiklikler	Toplam sayı	%
Balkon kapatma	198	7.87
Mutfak	108	4.28
Banyo (dolap, ilavesi ve/veya) diğer değişiklikler	115	4.56
Dolap ilavesi	69	2.76
Pencere değişimi	97	3.86
Giriş oda kapıları	17	0.69
Tesisat/doğalgaz	41	1.66
Kalorifer	14	0.55
Şömine	4	0.14
Oda duvarlarını kırarak mekan birleştirmek	28	1.11
Yer döşemeli	41	1.66
Boya/badana/duvar kağıdı	35	1.38
Genel tadilat	56	2.21
Herhangi bir değişiklik yapılmayanlar	1669	66.44
Toplam	2513	% 100

Çizelge 109 Konutta yapılması düşünülen değişiklikler

Balkon Kapatma	175	10.50
Mutfak	92	5.50
Banyo (dolap ilavesi ve/veya) diğer değişiklikler	63	3.75
Dolap ilavesi	83	5.00
Pencere değişimi	96	5.74
Giriş oda kapılar	13	0.75
Tesisat doğalgaz	21	1.25
Kolorifer	13	0.75
Oda duvarları kaldırılarak mekan genişletme	38	2.25
Yer döşemeleri	8	0.50
Kartonpiyer	8	0.50
Boya/badana/duvar kağıdı	29	1.75
Kat çıkıcı	4	0.25
Genel tadilat	4	0.25
Herhangi bir değişiklik yapmayı şimdilik düşünmeyenler	1022	61.26
Toplam	1669	% 100

* Çizelge 6.108'deki herhangi bir değişiklik yapılmayan konut sayısı. bu çizelge de % 100 olarak alınmıştır.

Çizelge 110 Konutun boyutsal olarak, kullanım açısından değerlendirilmesi

Seçenekler	Küçük ama kullanışlı	Küçük ve kullanışsız	Büyük ve kullanışlı	Büyük ama kullanışsız	Toplam
Cevap sayısı	981	255	1057	220	2513
%	39,04	Eki.14	42.04	Ağu.78	%100

Çizelge 111 Konutun kullanışlılık açısından genel değerlendirmesi

Seçenekler	Çok iyi	İyi	Normal	Kötü	Çok kötü	Toplam
Cevap sayısı	332	1163	919	78	21	2513
%	13.2	46,27	36.55	3,12	0,86	%100

Çizelge 112 Konut alanı yeterli olmadığı takdirde,öncelikle vazgeçilebilecek mekanlar

Seçenekler	Giriş holü	Salon	Oturma odası	Çalışma odası	Yemek odası	Ebeveyin ya odası	Çocuk. yatak odası	Mutfak	Banyo	2.WC	Depo-kiler	Balkon	Hiçbiri	Diğer
Tercih sayısı	667	105	242	674	515	136	220	106	149	943	707	429	450	-
%	26,54	4.18	9.63	26,82	20,49	5,41	8,75	4,22	5,93	37,53	28,13	17,07	17,91	-

* Ortalama üç tercih yapmaları istenmiştir.Bu yüzden % toplamları %100'ü aşmaktadır.

Cizelge 113 Konutta mahremiyetin önemi

Seçenekler	Evet önemli	Hayır önemsiz	Toplam
Cevap	2238	275	2513
sayısı	-	-	-
%	89,07	10,93	%100

Çizelge 114 Mahremiyetin önemli olduğu mekanlar

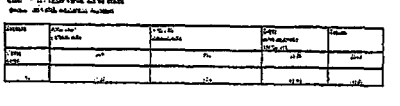
Giriş holü	Salon	Oturma odası	Yatak odaları	Mutfak	Banyo	WC	Diğer
70	135	212	2139	372	1162	982	-
2.79	5.37	8.44	85.12	14.8	46.24	39.08	-

* Anketörlerin gözlemlerinden belirttiklerine göre;bu soru yanıtlanırken dahi.kullanıcılar "mahremiyet"duygularını hissetmiş ve tercihlerini çekinerek yapmışlardır.
** Kullanıcılar.birden fazla seçenek belirtebilecekleri için dolayı,%toplamları %100'ü aşmaktadır.

Çizelge 115 Konutta mahremiyetin sağlanamaması ile ilgili şikayetler olup olmadığı hakkın

Seçenekler	Evet,var	Hayır,yok	Toplam
Cevap sayısı	697	1816	2513
%	27.75	72.25	%100

Çizelge 118 Kız ve erkek çocuğu olan ailelerin oda kullanım değerlendirmesi

Seçenek	Aynı odayı paylaşmakta	Ayrı odayı paylaşmakta	Toplam
Cevap Sayısı	384	950	1334
%	28.76	71.24	%100

Çizelge 119 "Çizelge 118" deki kız ve erkek çocuğu olan ailelerin çocukların oda kullanım şekli ön koşul olmak şartıyla;bu durumun rahatlığı

Seçenek	Evet, rahat	Hayır, rahatsız	Toplam
Cevap	806	528	1334
%	60.42	39,58	%100

Çizelge 120 Aile fertlerinden oturma odasını daima olarak yatmak için kullananların olup - olmadığı konusunun irdelenmesi

Seçenekler	Evet, var	Hayır, yok	Cevapsız	Toplam
Cevap sayısı	526	1674	313	2513
%	20,93	66,62	12,45	%100

Çizelge .121 Kapıya gelen yabancı kişi tarafından görülmesi istenmeyen mekanlar

Mekanlar	Giriş holü	Salon	Mutfak	Oturma odası	Yatak odaları	Banyo	WC	Kiler	Diğer Yok-Tümü
Tercih sayısı	143	399	871	554	2101	1291	797	223	-
%	5,69	15,88	34,66	22,05	83,61	51,37	31,72	8,87	-

*Kullanıcı için,birden fazla mekanın mahremiyeti olabileceği için %toplamları,%100'ü aşmaktadır.

Çizelge .122 Konuk olan kişi tarafından görülmesi istenmeyen mekanlar

Mekanlar	Mutfak	Oturma odası	Yatak odası	Banyo	WC	Kiler	Balkon	Diğer
Tercih sayısı	212	110	1840	700	285	278	24	-
%	8,44	4,38	73,22	27,86	11,34	11,36	0,96	-

*Kullanıcı için,birden fazla mekanın mahremiyeti olabileceği için %toplamları,%100'ü aşmaktadır.

Çizelge 123 Misafirlerin ağırlandığı mekanlar

Mekan	Salon	Oturma odası	Diğer	Cevapsız	Toplam
Tercih sayısı	1522	762	-	229	2513
%	60,57	30,32	-	9,11	% 100

Çizelge 124 Sık sık yatıya misafir gelip gelmediği durumu

Cevap seçenekleri	Evet, gelir	Hayır gelmez	Cevapsız	Toplam
Cevap sayısı	999	1493	21	2513
%	39,75	59,41	0,84	%100

Çizelge .125 Yatılı misafirlerin,yatırıldığı mekanlar

Mekanlar	Salon	Oturma odası	Çocuk yatak odası	Ebeveyn yatak odası	Diğer	Toplam
Tercih sayısı	936	1101	395	81	-	2513
%	37,26	43,81	15,71	3,22	-	%100

Çizelge 126 ; "Çizelge 125" deki misafirlerin yatırıldığı mekanlarla ilgili durumun rahat olup olmadığı konusu

	Evet, rahat	Hayır, rahatsız	Toplam
	1334	1179	2513
	53,08	46,92	%100

Çizelge 127 "Çizelge 126" daki irdeleme,ön koşul olmak şartıyla; nasıl olması gerektiği

Öneriler	Kapısı olan bir salonda yatırılabilir	Oturma odası büyük olmalı	Ayrı bir oda olmalı	Çocuk odasında yatırılabilir	Toplam
Öneren sayısı	23	133	22.87	70	2513
%	0,90	5,30	91	2,80	% 100

Çizelge 128 Eve gelen konukların kullanımı da gözönüne alınmayan kaydıyla 2. tuvaletin gerekliliği

Seçenekler	olmalı	olmayabilir	diğer	Toplam
Cevap sayısı	2067	406	40	2513
%	82,25	16,16	1,59	%100

Çizelge 129 Aynı apartmandaki diğer daire kullanıcıları ile komşuluk ilişkileri

Seçenekler	Çoğu ile iyidir	Azı ile iyidir	Hiç biri ile iyi değildir	Hiçbir ilişki yoktur	Komşular birbirini rahatsız etmektedir	diğer	Toplam
Cevap sayısı	1522	697	57	196	41	-	2513
%	60,56	27,73	2,28	7,81	1,62	-	%100

Çizelge 130 Apartman holünde diğer komşu/komşularlakarşılaşmanın kullanıcılara etkisi

Seçenekler	Olumsuz-Karşılaşmak istenmemesi durumu	Olumlu	Önemli değil	Diğer	Toplam
Cevap sayısı	124	1614	775	-	2513
%	4,93	64,23	30,84	-	%100

Çizelge 131 Binanın dışında yakın çevre ile komşuluk ilişkileri

Seçenekler	Çoğu ile iyidir	Azı ile iyidir	Hiçbiri ile iyi değildir.	Hiçbir ilişkim yoktur	Toplam
Cevap sayısı	1222	822	140	329	2513
%	48,64	32,7	5,56	13,1	%100

Çizelge 132 Kentin olanaklarından "kültür" ve "kültürel faaliyetler" inin irdelenmesi ve kullanım sıklığı

Seçenekler	yeterli	yetersiz	toplam	kullanım sıklığı						
				hergün	günaşırı	haftada bir	onbeş günde bir	Ayda bir	Hiç	Toplam
tercih sayısı	1018	1495	2513	121	131	483	377	637	764	2513
%	40,52	59,48	%100	4,82	5,22	19,22	15,01	25,35	30,38	%100

Çizelge 133 Kentte,eğitim imkanlarının irdelenmesi

Seçenekler	yeterli	yetersiz	toplam	kullanım sıklığı						Toplam
				hergün	günaşırı	haftada bir	onbeş günde bir	Ayda bir	Hiç	
tercih sayısı	1362	1151	2513	1083	148	186	141	164	791	2513
%	54,20	45,80	%100	43,10	5,90	7,40	5,60	6,53	31,47	%100

Çizelge 134 Alışveriş merkezlerinin yeterlilik durumu ve kullanım sıklığı

Seçenekler	yeterli	yetersiz	toplam	kullanım sıklığı						Toplam
				hergün	günaşırı	haftada bir	onbeş günde bir	Ayda bir	Hiç	
tercih sayısı	2087	426	2513	479	436	777	446	290	85	2513
%	83,03	16,97	%100	19,06	17,36	30,92	17,73	11,54	3,39	%100

Çizelge 135 Camilerin yeterlilik durumu ve kullanım sıklığı

Seçenekler	yeterli	yetersiz	toplam	kullanım sıklığı						Toplam
				hergün	günaşırı	haftada bir	onbeş günde bir	Ayda bir	Hiç	
Cevap sayısı	2024	489	2513	320	162	504	339	211	977	2513
%	80,56	19,44	%100	12,73	6,46	20,06	13,48	8,39	38,88	%100

Çizelge 136 Spor alanları yeterlilik durumu ve kullanım sıklığı

Seçenekler	yeterli	yetersiz	toplam	kullanım sıklığı						Toplam
				hergün	günaşırı	haftada bir	onbeş günde bir	Ayda bir	Hiç	
Cevap sayısı	781	1732	2513	164	141	447	269	261	1231	2513
%	31,08	68,92	%100	6,51	5,60	17,77	10,69	10,40	49,03	%100

Çizelge 137 Kentsel park-bahçelerin yeterlilik durumu ve kullanım sıklığı

Seçenekler	yeterli	yetersiz	toplam	kullanım sıklığı						Toplam
				hergün	günaşırı	haftada bir	onbeş günde bir	Ayda bir	Hiç	
Cevap sayısı	1163	1350	2513	284	282	589	298	255	805	2513
%	46,28	53,72	%100	11,28	11,23	23,44	11,85	10,15	32,05	%100

Çizelge 138 Çocuk oyun alanlarının yeterlilik durumu ve kullanım sıklığı

Seçenekler	yeterli	yetersiz	toplam	kullanım sıklığı						Toplam
				hergün	günaşırı	haftada bir	onbeş günde bir	Ayda bir	Hiç	
Cevap sayısı	1238	1275	2513	288	259	358	249	777	582	2513
%	49.26	50.74	%100	11.45	10.32	14.25	9.92	30.89	23.17	%100

Çizelge 139 Otopark alanlarının yeterlilik durumu ve kullanım sıklığı

Seçenekler	yeterli	yetersiz	toplam	kullanım sıklığı						Toplam
				hergün	günaşırı	haftada bir	onbeş günde bir	Ayda bir	Hiç	
Cevap sayısı	864	1649	2513	751	133	130	80	751	668	2513
%	34.38	65.62	%100	29.91	5.30	5.16	3.18	29.91	26.54	%100

Çizelge 140 Nasıl bir çevrede yaşamak istenildiği

Seçenekler	Yeşil alanları geniş,bina ve kitlesyısı az yerleşim yeri	Yüksek yoğunluklu çok katlı bir yerleşim yeri	Geleneksel mahallelerden esinlenerek oluşturulan bir yerleşim	Diğer	Toplam
Tercih sayısı	2159	123	232	-	2513
%	85.89	4.89	9.23	-	%100

Çizelge 141 Oturmak istenilen bina tipi

Seçenekler	Bağımsız bahçeli, beş katlı ev	Bağımsız, bahçeli, iki katlı ev	Bağımsız, bahçeli üç katlı ev	Ortak bahçeli 3-5 katlı apartman	Ortak bahçeli, 5 - 10 katlı apartman	Ortak bahçeli 10'dan fazla katlı apartman	Toplam
Tercih sayısı	937	966	353	220	37	-	2513
%	37.27	38.43	14.05	8.76	1.43	-	%100

Çizelge 142 Oturmak istenilen konut tipi

Seçenekler	Odaları istenildiği gibi bölünecek bir ev	İhtiyaca ihtiyaca göre oda eklenerek büyüyebilecek bir ev	Odaları gerektiğinde birbiri ile birleştirilebilen ev	Bitmiş salon - iki odalı bir ev	Bitmiş salon- üç odalı bir ev	diğer	Toplam
Tercih sayısı	418	553	244	180	1118	-	2513
%	16.64	22.02	9,7	7.17	44.47	-	%100

Çizelge 143 Gerçek ihtiyaca cevap verecek konut alanları(m2)

Seçenekler	80-	90-	100-	110-	120-	130-	140-
	89	99	109	119	129	139	149
Tercih sayısı	7	15	267	108	645	348	257
%	0.29	0.58	10.61	4.29	25.65	13.85	10.21

150-	160-	170-	180-	190-	200-	Toplam
159	169	179	189	199		
381	118	125	92	6	144	2513
15.19	4.69	4.98	3.68	0.24	5.74	%100

Çizelge 144 Bina kat sayıları

Kat sayısı	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Toplam
Bina sayısı	30	100	148	342	795	465	421	167	29	15	1	2513
%	1. 19	3. 99	5. 85	13.62	31.65	18.50	16.76	6. 66	1. 15	0.59	0.04	%100

Çizelge 145 Kattaki daire sayısı

Kattaki daire sayısı	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Toplam
Toplam sayı	366	1158	416	485	35	52	-	1	-	2513
%	14.55	46.07	16.57	19.30	1, 41	2, 07	-	0.044	-	%100

Çizelge 146 Cevaplama durumu

Cevaplama durumu	Görüşmeye istekli katılım	İkna edilerek	Toplam	Reddedenler	
sayı	2001	524	2525	12	
%	79.23	20.73	%100	-	

Çizelge ".147 Binadaki toplam daire sayısı

Daire sayısı	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
İzmit' teki											
sayı	37	91	86	69	52	96	16	272	26	430	79
%											
	1, 46	3. 64	3. 43	2, 74	2, 06	3. 82	0, 64	10, 81	1. 03	17, 11	3. 13

Daire sayısı	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
İzmit'teki											
sayı	201	6	180	91	23	21	46	3	155	60	29
%											
	8. 02	0, 26	7, 17	3. 64	0. 90	0. 82	1. 84	0, 10	6, 18	2. 40	1, 16

Daire sayısı	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32
İzmit'teki										
sayı	-	163	3	7	3		-	31	-	103
%										
	-	6. 48	0. 10	0. 26	0. 10		-	1, 24		4. 11

Daire sayısı	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43
İzmit'teki											
sayı	1	-	-	22	-	-	13	6	-	-	-
%	0, 04	-	-	0. 86	-	-	0. 51	0. 23	-	-	-

Daire sayısı	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54
İzmit'teki											
sayı	-	-	-	-	3	-	1	-	-	-	-
%	-	-	-	-	0. 13	-	0, 05	-	-	-	-

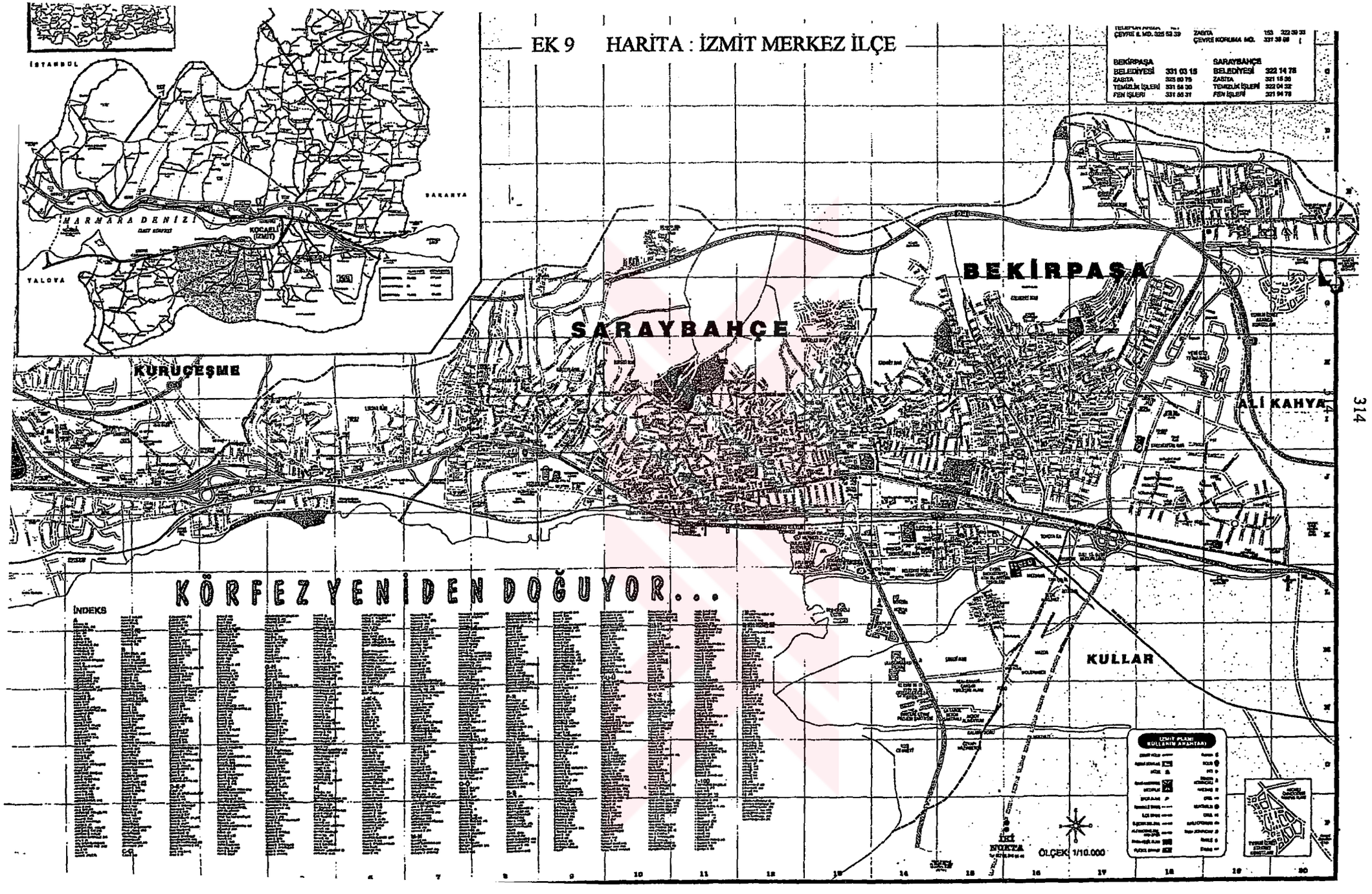
Daire sayısı	55	56	57	58	59	60	61	Toplam
İzmit' teki								
sayı	-	4	-	-	-	1	1	2513
%	-	0, 17	-	-	-	0, 05	0. 05	%100

Çizelge 148 Görüşme sırasındaki kesintiler

Görüşme	Görüşme	Görüşme	Toplam
kesintisiz	kesildi	kesildi	
devam	tekrar	ve	
etti	devam	devam	
	etti.	etmedi.	
2214	299	12	2525
87.65	11, 83	0.52	%100

Çizelge 149 "Çizelge 148" den görüldüğü üzere net görüşülen aile sayısı : 2513' tür.

Toplam	Görüşme	Net
hane	yapılamayan	görüşülen
	hane	hane
		sayısı
2525	12	2513

EK 9 HARİTA : İZMİT MERKEZ İLÇE
İSTANBUL
SAKARYA
MARMARA DENİZİ
KOCAELİ (İZMİT)
YALOVA
BEKİRPAŞA
SARAYBAHÇE
KURUÇEŞME
ALİ KAHYA
KULLAR
KÖRFEZ YENİDEN DOĞUYOR...
İNDEKS
ÖLÇEK 1/10.000

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi	02.12.1964	
Doğum yeri	Üsküdar	
Lisans / Y. lisans	1982 –1988	Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
Doktora	1991 -	Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü
Kurs ve Eğitimler	1992	İngiltere' de dil kursu
	1992	Auto – cad kullanım eğitimi
	1994	Bilkent Üniversitesi' nde yabancı dil kursu(YÖK – Dünya Bankası Projesi)
	1994 – 1995	İngiltere – Sheffield Hallam Üniversitesi' nde öğretim görevliliği eğitimi
Çalıştığı kurumlar	1988 – 1989	Serbest mesleki faaliyet
	1989 – 1993	Körfez Belediyesi – Ruhsat şube şefi ve şantiye kontrolluğu
	1993 – 1994	Kocaeli Üniversitesi Yapı İşleri Daire Başkanlığı Etüt Proje Şb. Md.lüğü

	1994 – 1995	İngiltere' de eğitim süreci
	1995- Devam ediyor	Kocaeli Üniversitesi Öğretim Görevlisi
Mesleki Çalışmalar	1989	* İzmit Belediyesi, Katlı otopark Yarışması , Üçüncülük ödülü *Farklı dönemlerde tasarlanan ve Ev, apartman ve kooperatif Tasarımları * Kocaeli Üniversitesi , KMYO Derslik binası tasarımı *Kocaeli Üniversitesi, Derbent MYO İdare ve Okul Binası & Deneme Oteli tasarımı *Atatürk Köşesi
Yayınlar	1999	Kara Harp Okulu – Haziran 1999 Yöneylem Araştırması ve Endüstri Mühendisliği XX. Ulusal Kongresi "Prototip büroda çalışma koşullarının ergonomik iyileştirilmesi ve örnek model"
	1999	Çukurova Üniversitesi – Ergonomi Kongresi "Proje uygulaması : Çalışma ortamı koşullarının iyileştirilmesine yönelik tasarlanmış örnek büro verileri"
Dersler		Yapı inşaatı & strüktürü Prefabrike yapım sistemleri

Teknik resim

İnce yapı

Sözleşme & Yönetim & Denetim

Tesisat Bilgisi

Turizm Coğrafyası

İş güvenliği